

SCI-CONF.COM.UA

SCIENTIFIC ACHIEVEMENTS OF MODERN SOCIETY

**ABSTRACTS OF III INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
NOVEMBER 6-8, 2019**

**LIVERPOOL
2019**

SCIENTIFIC ACHIEVEMENTS OF MODERN SOCIETY

Abstracts of III International Scientific and Practical Conference
Liverpool, United Kingdom
6-8 November 2019

**Liverpool, United Kingdom
2019**

UDC 001.1

BBK 83

The 3rd International scientific and practical conference “Scientific achievements of modern society” (November 6-8, 2019) Cognum Publishing House, Liverpool, United Kingdom. 2019. 549 p.

ISBN 978-92-9472-193-8

The recommended citation for this publication is:

Ivanov I. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine // Scientific achievements of modern society. Abstracts of the 3rd International scientific and practical conference. Cognum Publishing House. Liverpool, United Kingdom. 2019. Pp. 21-27. URL: <http://sci-conf.com.ua>.

Editor

Komarytskyy M.L.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Editorial board

prof. Jan Kuchar, CSc.

doc. PhDr. David Novotny, Ph.D.

doc. PhDr. Zdenek Salac, Ph.D.

prof. Ing. Karel Marsalek, M.A., Ph.D.

prof. Ing. Jiri Smolik, M.A., Ph.D.

prof. Karel Hajek, CSc.

prof. Alena Svarcova, CSc.

prof. Marek Jerabek, CSc.

prof. Vaclav Grygar, CSc.

prof. Vaclav Helus, CSc.

prof. Vera Winterova, CSc.

prof. Jiri Cisar, CSc.

prof. Zuzana Syllova, CSc.

prof. Pavel Suchanek, CSc.

prof. Katarzyna Hofmannova, CSc.

prof. Alena Sanderova, CSc.

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine, Russia and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: liverpool@sci-conf.com.ua

homepage: *sci-conf.com.ua*

©2019 Scientific Publishing Center “Sci-conf.com.ua” ®

©2019 Cognum Publishing House ®

©2019 Authors of the articles

TABLE OF CONTENTS

1.	ЛУК'ЯНОВА Г. Ю., ДЬОЛОГ Е. І. ЗАКОНОМІРНОСТІ ПРАВОВОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ (РЕАЛІЇ ХХІ СТОЛІТТЯ).	10
2.	ЛУК'ЯНОВА Г. Ю., НЕСТЕРУК Я. В. СТАДІЇ МЕХАНІЗМУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ.	17
3.	ЛУК'ЯНОВА Г. Ю., РЕПЛЯНСЬКА Т. Є. МІЖНАРОДНІ НОРМАТИВНІ АКТИ ЯК ГАРАНТІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ.	21
4.	АНІСТРАТЕНКО А. В. ПОЛІТИЧНИЙ РОМАН АЛЬТЕРНАТИВНА ІСТОРІЯ. ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ: МІЖ ПОЕТИКОЮ Й ГЕНОЛОГІЧНОЮ ПЕРСПЕКТИВОЮ.	26
5.	ЛУК'ЯНОВА Г. Ю., АНТОНОВИЧ М. В. СПІВВІДНОШЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ТА КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.	35
6.	ЛУК'ЯНОВА Г. Ю., ГЛУХОТА О. О. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ТАЄМНИЦЮ КОРЕСПОНДЕНЦІЇ ТА ТЕЛЕФОННИХ РОЗМОВ.	42
7.	ЛУК'ЯНОВА Г. Ю., ГОДИК І. В. ДОСТУПНІСТЬ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ЯК ПРІОРИТЕТ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕДИЧНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ.	48
8.	HOLUB O. THE SEMANTIC STRUCTURE OF PEOPLE'S PROPER NAMES IN TRANSLATION.	52
9.	ISAIIEVA O. A., AVRUNIN O. G. VIDEO DERMOSCOPY STUDY OF THE SKIN.	55
10.	ЛУК'ЯНОВА Г. Ю., КРИСЮК Х. Р. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ОСОБЛИВОСТЕЙ ІНСТИТУТУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.	63
11.	МАТУЩАК М. Р., ГОРОШКО О. М., ЗАХАРЧУК О. І., ЕЖНЕД М. А., САХАЦЬКА І. М., КОСТИШИН Л. В., СТЕПАНЧУК В. В., МИХАЙЛЮК Н. В. ФІТОТЕРАПІЯ ЯК КЛЮЧ ДО ПОДОЛАННЯ ПОЛІПРАГМАЗІЇ У ГЕРІАТРІЇ В РАМКАХ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ОПІКИ.	68
12.	ЛУК'ЯНОВА Г. Ю., МАЦЮПА В. Р. ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ (В КОНТЕКСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ)	74
13.	МЯЛЮК О. П., МАРУЩАК М. І. КОНЦЕНТАЦІЯ АДИПОНЕКТИНУ У ЖІНОК З ОЖИРІННЯМ І ЦУКРОВИМ ДІАБЕТОМ 2-ГО ТИПУ ЗА УМОВИ ЗНИЖЕННЯ МАСИ ТІЛА.	82
14.	ГАЙДУКЕВИЧ С. В., СЕМЕНОВА Н. П., ГЛОВИН Н. М. ВПЛИВ ВИСОКОЇ НАПРУГИ НА УРОЖАЙНІСТЬ І ЯКІСНІ ПОКАЗНИКИ НАСІННЯ ТОМАТІВ.	86

15.	ЛУК'ЯНОВА Г. Ю., ПОПРУЖЕНКО М. О. ДЕФІНІЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЯК РІЗНОВИД ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.	94
16.	ОНИШКО О. Б., РЯШКО О. В., ГУК Р. І. ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ОСІБ, ЩОДО ЯКИХ ПРОВОДЯТЬСЯ НЕГЛАСНІ СЛІДЧІ (РОЗШУКОВІ) ДІЇ.	101
17.	ІВАЩИШИН М. В., КОШОВА В. М., СМАЖКО І. Г. ДОСЛІДЖЕННЯ ЯКОСТІ ПИВА З ДОДАВАННЯМ ХВОЇ.	106
18.	ABRAMOVA N. O Selenioum-containing medicines improve insulin sensitivity in patients with metabolic syndrome.	114
19.	СТОЛЯРЧУК Н. В. СИСТЕМА РОБОТИ ВИХОВАТЕЛЯ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ЕТНОІСТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.	120
20.	ТОВТ Д. Ю. ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОПОРУШЕНЬ.	128
21.	ЛУК'ЯНОВА Г. Ю., СИДОР Х. М. САНКЦІЯ ЯК СТРУКТУРНИЙ ЕЛЕМЕНТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ НОРМИ.	133
22.	ЛУК'ЯНОВА Г. Ю., ЧИКАЛЬСЬКА З. Р. ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ.	138
23.	SHEMONAYEV V. PROBLEMS RELATED WITH FIRE ON BOARD THE VESSEL IN CASE OF ANNOUNCEMENT GENERAL AVERAGE IN MODERN CONDITIONS OF MARINE LOGISTICS.	144
24.	ІПРАМКО І. А. СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЖІНОК В УМОВАХ ДИНАМІЧНИХ СОЦІОТЕХНІЧНИХ СИСТЕМ.	152
25.	SCHERBA N. S. THE PSYCHOLOGICAL PREREQUISITES OF WOULD-BE FOREIGN LANGUAGE TEACHERS' PREPARATION TO SEN LEARNERS' INSTRUCTION.	157
26.	БОНДАРЧУК В. І., КОВАЛЬ В. Б. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПАТОЛОГІЇ ОРГАНІВ ДИХАННЯ ЯК НАСЛІДОК ДИСФУНКЦІЇ ГРУДИНО-ЧЕРЕВНОЇ ДІАФРАГМИ З ПОРУШЕННЯМ БІОМЕХАНІКИ ДИХАННЯ.	164
27.	ВАЛУЛЛІНА З. В., ПЕТРУК А. В. ТОРГІВЕЛЬНА ВІЙНА США ТА КИТАЮ: ПЕРЕДУМОВИ ТА НАСЛІДКИ.	178
28.	ГБУР З. В., ГБУР Е. М., ВЕЛИКОБРИТАНІЯ НАПРИКІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ: ПОЛІТИКО – ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ.	184
29.	МАТУЩАК М. Р., ГОРОШКО О. М., ЗАХАРЧУК О. І., ЕЖНЕД М. А., САХАЦЬКА І. М., КОСТИШИН Л. В., СТЕПАНЧУК В. В., МИХАЙЛЮК Н. В. ФІТОТЕРАПІЯ ЯК КЛЮЧ ДО ПОДОЛАННЯ ПОЛІПРАГМАЗІЇ У GERIATRIY В РАМКАХ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ОПІКИ.	190
30.	HUDZ T. P. ECONOMIC AND MATHEMATICAL MODELING OF UKRAINIAN METALLURGICAL ENTERPRISES FINANCIAL	196

	EQUILIBRIUM.	
31.	ДАЦЕНКО Л. М., ГАНЧУК М. М., ГОЛИК С. М., АНГЕЛОВСЬКА А. О. ГЕОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НОВОПАВЛІВСЬКОГО КАР'ЄРУ ГРАНІТІВ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ.	203
32	БОГДАНОВИЧ Л. Б., ИЗОФАТОВА Н. П. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИГРОВЫХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КОМПЛЕКСОВ КАК КОМПОНЕНТА ИГРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ДЛЯ РАЗВИТИЯ ДИАЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА.	210
33	ЛЕГАНЬКОВА О. В., ЯРМОШУК О. С. АДАПТИВНАЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ СРЕДА В УЧРЕЖДЕНИИ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ КАК УСЛОВИЕ ВНЕДРЕНИЯ ИНКЛЮЗИВНОЙ ПРАКТИКИ.	217
34	ZAKHARCHUK O. I., HOROSHKO O. M., EZHNED M. A., KOSTYSHYN L. V., MATUSHCHAK M. R., MYKHAILIUK N. V., SAKHATSKA I. M., STEPANCHUK V. V. PROBLEM EDUCATION SYSTEM AS A COMPONENT OF NEW INSTRUCTIONAL TECHNOLOGIES IN THE MEDICAL AND PHARMACEUTICAL PROFESSIONALS TRAINING.	226
35	МОРДОВЦЕВА Н. В., ФЕДОРЕНКО М. В. КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ УЧНІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.	233
36	SYROVA G. O., LUKIANOVA L. V., KRASNIKOVA Y. M., SINELNIK V. V. EXPERIMENTAL INVESTIGATION OF THE INFLUENCE OF PHARMACEUTICAL COMPOSITION ON EMOTIONAL BEHAVIORAL REACTIONS UNDER CONDITIONS OF FORMALIN EDEMA.	239
37	KOZKA I. K., KRASNIKOVA S. A. SYNONYMOUS RELATIONS IN THE GROUP OF ADJECTIVES DENOTING REASONABLENESS OF A PERSON.	250
38.	PROTSAK T. V., HOVANETS K. R., ZABRODS`KA O. S. FULL ANATOMO-MORPHOLOGICAL DESCRIPTION OF THE GASTROINTESTINAL TRACT SPHINKTER APPARATUS.	255
39.	СТЕЛЬМАЩУК О. Ю., БІЛАН О. І. СИСТЕМА РОБОТИ З ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.	264
40.	TSAREVA I. V. DERIVATIONAL LEXICOLOGY IS A STRUCTURAL PART OF DERIVATIONAL LINGUISTICS.	269
41.	ПУШКИНА В. В. ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТІСНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ПСИХОЛОГІВ, СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ТА СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД НАЯВНОСТІ ДОСВІДУ ПРИВАТНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПРАКТИКИ.	274
42.	МЕЩЕРЯКОВА Н. П. ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ТЕОРІЇ	279

	ТА ІСТОРІЇ.	
43.	БОЙЧЕНКО К. С. УПРАВЛІННЯ ІНТЕГРОВАНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА.	285
44.	БЕЛІЧКО Н. Ю. УКРАЇНСЬКІ МОТИВИ У ТВОРАХ В. РОЗВАДОВСЬКОГО 1900-1905 РОКІВ.	288
45.	КОРОТКИЙ .Г. В. ЧИННИКИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДИВЕРГЕНЦІЇ УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.	297
46.	ГУМЕНЮК О. І., КОЗАКЕВИЧ І. А. ДОСЛІДЖЕННЯ ТЯГОВОЇ ЕЛЕКТРОМЕХАНІЧНОЇ СИСТЕМИ З ЖИВЛЕННЯМ ДВОХ АСИНХРОННИХ ДВИГУНІВ ВІД ОДНОГО ІНВЕРТОРА.	307
47.	КОМАРНИЦЬКА І. І. ПРОЦЕС ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ.	316
48.	НОВОСЕЛЕЦЬКА І. Е. РОЛЬ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА У ПРОЦЕСІ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.	324
49.	ПОСТНІКОВА М. В., КОВАЛЬОВ О. В., КУРАШКІН С. Ф. ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ КОНСТРУКТИВНИХ ПАРАМЕТРІВ НА ЕНЕРГОЄМНІСТЬ ТРАНСПОРТЕРІВ ЗЕРНООЧИСНИХ АГРЕГАТІВ.	332
50.	ГРИНЮК С. П., ЗАСЛУЖЕННАЯ А. А. ПРОФЕССИОГРАММА УЧИТЕЛЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА: ОПЫТ ШВЕЙЦАРСКОЙ КОНФЕДЕРАЦИИ И ФИНЛЯНДИИ.	339
51.	КРАВЧЕНКО О. П. ЕТИЧНІ СТАНДАРТИ АКАДЕМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА: ЄВРОПЕЙСЬКІ ТА СВІТОВІ ПРАКТИКИ.	350
52.	СОКОЛОВА К. В., ШАШКІНА Н. І., ДРУЖИНІНА Л. В. МОВНИЙ ПРОСТІР: ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ КОМУНІКАЦІЇ.	358
53.	СТАРОВЕР А. В., ГОДЛЕВСЬКА Н. А. ОРГАНІЗАЦІЯ НАДАННЯ АКУШЕРСЬКОЇ ДОПОМОГИ ВАГІТНИМ ГРУПИ НИЗЬКОГО РИЗИКУ НА ПРИКЛАДІ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ КЛІНІК ІТАЛІЇ.	364
54.	PROTSAK T. V., ZABRODS'KA O. S., HOVANETS K. R. FULL ANATOMO-MORPHOLOGICAL DESCRIPTION OF THE GASTROINTESTINAL TRACT SPHINKTER APPARATUS.	367
55.	RUSNAK V., BOICHUK O., GERASYM L. ADVANTAGES AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT DISTANCE EDUCATION.	376
56.	САНИНА М. В. ВЛИЯНИЕ КРИЗИСОВ НА ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ ЗДОРОВЬЕ ЛИЧНОСТИ И ЕЕ СКЛОННОСТЬ К БРОДЯЖНИЧЕСТВУ.	379
57.	КРОХИНА Л. А., АНДРЕЕНКО А. А. ТЕХНІЧНИЙ СЕРВІС АГРОПРОМИСЛОВОГО, ЛІСОВОГО ТА ТРАНСПОРТНОГО КОМПЛЕКСІВ.	385
58.	ФІК В. Б., ПАЛЬТОВ Є.В. ЕЛЕКТРОННОМІКРОСКОПІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПАРОДОНТУ ПРИ ШЕСТИТИЖНЕВОМУ ОПІОЇДНОМУ ВПЛИВІ ТА ЙОГО ВІДМІНІ УПРОДОВЖ ЧОТИРЬОХ ТИЖНІВ В ЕКСПЕРИМЕНТІ.	392

59.	ДОВБУШ В. І. КОГНІТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ В МАРКЕТИНГУ.	400
60.	МОРОЗ М. О. ДЕРЖАВНІ ВИТРАТИ ЯК КАТЕГОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ.	406
61.	DENYSENKO S. MAIN STAGES OF DEVELOPMENT OF THE INFORMATION EDUCATION ENVIRONMENT OF A HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION.	410
62.	SYDORENKO O. M., ONISHCHUK K. S. LAW AND MORALITY. THE MAIN METHODS OF LEGAL INFLUENCE ON BEHAVIOUR OF INDIVIDUALS.	413
63.	КУЗНЄЦОВА О. В. КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЛОГОПЕДИЧНИХ ГРУП .	420
64.	ПРОДАН А. М., БЕНЕДИКТ В. В. СТАН МОТОРНО-ЕВАКУАТОРНОЇ ФУНКЦІЇ ТРАВНОГО КАНАЛУ У ХВОРИХ ПІСЛЯ ХІРУРГІЧНОГО ЛІКУВАННЯ ГОСТРОЇ НЕПРОХІДНОСТІ ТОНКОЇ КИШКИ І ЇЇ ВПЛИВ НА ПЕРЕБІГ ЗАХВОРЮВАННЯ.	428
65.	PROTSAK T. V., ZABRODS`KA O. S., HOVANETS K. R. FULL ANATOMO-MORPHOLOGICAL DESCRIPTION OF THE GASTROINTESTINAL TRACT SPHINKTER APPARATUS.	437
66.	ТУР Я. В., ТИНДЮК Л. В., БАЄВА І. І. ПІСТОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІВ СТАТЕВОЇ СИСТЕМИ ЧОЛОВІКІВ.	446
67.	НІКОЛАЄВА Л. Г., МАЙСТАТ Т. В. ТЕРАПЕВТИЧНИЙ ЛІКАРСЬКИЙ МОНИТОРИНГ – ЯК ЗАСІБ ОПТИМІЗАЦІЇ АНТИРЕТРОВІРУСНОЇ ТЕРАПІЇ ПРИ ВІЛ-ІНФЕКЦІЇ.	456
68.	СТУПНИЦЬКИЙ О. І., ГАЙДУЧОК О. І. ГЕОЕКОНОМІЧНІ СТРАТЕГІЇ У СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛЬНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРІ.	461
69.	ФРОЛОВА І. Є., МІНСЬКА М. С. СТРАТЕГІЇ Й ТАКТИКИ НЕВВІЧЛИВОСТІ В АНГЛОМОВНОМУ НЕОФІЦІЙНОМУ ДИСКУРСІ.	470
70.	СИДОРЧУК Л. І., БЛІНДЕР О. О., МІХЄЄВ А. О., СИДОРЧУК І. Й. ПОПУЛЯЦІЙНИЙ РІВЕНЬ І КІЛЬКІСНІ МІКРОЕКОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ ЕКОСИСТЕМИ «МАКРООРГАНІЗМ – МІКРОБІОМ» АСОЦІАТИВНОЇ МІКРОБІОТИ ВУЛЬВОВАГІНАЛЬНОГО ВМІСТУ ЖІНОК РЕПРОДУКТИВНОГО ВІКУ, ХВОРИХ НА ТРИХОМОНАДНИЙ ВУЛЬВОВАГІНІТ.	480
71.	СИДОРЧУК Л. І., БЛІНДЕР О. О., МІХЄЄВ А. О., СИДОРЧУК І. Й. МІКРОБІОТА ВУЛЬВОВАГІНАЛЬНОГО ВМІСТУ ЗА ТРИХОМОНАДНОГО ВУЛЬВОВАГІНІТУ.	492
72.	ДМИТРЕНКО А. В., КАЛАЙДА Л. О., ХОМЕНКО І. О. СИСТЕМАТИЗАЦІЯ МЕТОДІВ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛІНГУ СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.	502
73.	РОЗМАН І. І. КАТЕГОРІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ БІОГРАФІСТИКИ	512

74.	ДОРОХОВИЧ В. В., ДОНЕЦЬ А. С. ПРЯНИКИ З ЗАСТОСУВАННЯМ ЦУКРОЗАМІННИКІВ МАЛЬТИТОЛУ, ІЗОМАЛЬТИТОЛУ, ЕРИТРИТОЛУ, ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ТЕХНОЛОГІЇ.	517
75.	YEVSTIHNIIEV I. V. HEPATIC AUTOIMMUNE DISEASES: SEVERAL ASPECTS OF OVERLAP SYNDROMES.	521
76.	KARVATSKYY V. WHY DOES UKRAINE NEED A STATE-OWNED ETS?	526
77.	ЛЕСІК І. М., БОБРОВСЬКА Н. В., ПУРДИК В. А. ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У ФОРМУВАННІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ.	529
78.	ВЕРГОЛЯС М. Р. РЕЛЯЦІЙНО-РЕГРЕСІЙНИЙ АНАЛІЗ ДЛЯ МОДЕЛЮВАННЯ ВПЛИВУ КОМПОНЕНТНОГО СКЛАДУ ВОД НА ТЕСТ-ОБ'ЄКТИ.	534
79.	КРИЛОВА Ю. С. ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ (В РОЗРІЗІ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН У ВНЗ АГРООСВІТИ УКРАЇНИ).	544

ЗАКОНОМІРНОСТІ ПРАВОВОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ (РЕАЛІЇ ХХІ СТОЛІТТЯ)

Лук'янова Галина Юріївна

к. ю. н., доцент кафедри адміністративного та інформаційного права

Інститут права, психології та інноваційної освіти

Національний університет «Львівська політехніка»

Дьолог Емілія Іванівна

студентка

Інститут права, психології та інноваційної освіти

Національний університет «Львівська політехніка»

Правові засади створення і функціонування громадських організацій було визначено Конституцією України, ст.36 якої встановлювала: «Громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей».

Громадяни мають право на участь у професійних спілках з метою захисту своїх трудових і соціально-економічних прав та інтересів.

Усі об'єднання громадян рівні перед законом. Базовим актом для цього сектору став Закон України «Про об'єднання громадян». Також статус громадських організацій встановлювали закони України «Про благодійництво та благодійні організації», «Про соціальні послуги», «Про свободу совісті та релігійні організації», міжнародно-правові акти, які регулюють статус громадських організацій.

Оскільки Закон «Про об'єднання громадян» став спільним і базовим для політичних партій і для громадських організацій. З одного боку, це був

позитивний крок законодавця, який дав можливість утворитись і легалізуватись тисячам громадських організацій. З іншого боку, така загальність закону дала змогу утворитись різноманітним фондам, які почали збагачувати самі себе й накинули тінь на саме поняття «благодійний фонд».

Відповідно до Закону України «Про об'єднання громадян», в Україні утворювалися громадські організації у формі асоціацій, фондів або спілок.

Проте той самий Закон не визначав відмінностей між ними в порядку їхнього заснування, легалізації чи відношення до майнових прав і обов'язків. Порядок заснування громадських організацій, реєстрації та фінансової звітності не залежав від їхнього типу. Громадські організації різнилися за статусом, котрий визначався статтею 9: «Об'єднання громадян України утворюються і діють за всеукраїнським, місцевим та міжнародним статусом.[5, с.22]

Виходячи з означеного статусу, легалізацію громадської організації здійснювали різні органи. Для міжнародних, всеукраїнських громадських організацій органом легалізації було Міністерство юстиції України.

Для громадських організацій з місцевим (обласним) статусом – управління юстиції Ради Міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій; місцевим (районним) статусом - районні, районні у містах Києві та Севастополі міські державні адміністрації; місцевим (міським, селищним, сільським) статусом — виконавчі комітети міських, селищних, сільських Рад. [5. с.24] Законодавство передбачало два способи легалізації громадських організацій: шляхом реєстрації та шляхом повідомлення про заснування. Відповідно до цього, статус таких громадських організацій суттєво відрізнявся.

Так, громадські організації, легалізовані шляхом реєстрації, одержували статус юридичної особи і мали право відкривати рахунки в банках, виступати суб'єктом цивільно-правових відносин, а легалізовані через повідомлення про заснування прав юридичної особи не мали. Зауважимо, що всі громадські організації з всеукраїнським та міжнародним статусом, не залежно від назви та мети, повинні були мати статус юридичної особи.

Виходячи із цих положень можна б стверджувати, що в Україні були створені умови для становлення і розвитку третього сектору. Незважаючи на те, що згаданий закон не розрізняв організаційно – правових форм громадських організацій, в Україні склалися і діяли переважно три основних їх типи: громадська асоціація, громадський благодійний фонд, спілка. Найбільш відомими та впливовими з них були: Асоціація народних депутатів Верховної Ради України минулих скликань, Асоціація українських міст, Асоціація молодих політиків і політологів, Спілка адвокатів України; серед громадських членських асоціацій — міжнародний благодійний фонд «Відродження», «Всеукраїнський благодійний фонд», Українська правнича фундація.; серед громадських фондів – Українська спілка орендарів та підприємців, Асоціація українських банків.

Законом України «Про благодійництво та благодійні організації» визначалося, що благодійні «організації можуть утворюватись у таких організаційно – правових формах: членська благодійна організація, благодійний фонд, благодійна установа, інші благодійні організації (фундації, місії, ліги). Конкретна організаційно - правова форма благодійних організацій визначається засновниками(засновником)».

Щоправда, закон не визначав розбіжностей між цими організаційними формами. Статус благодійних громадських організацій, залежно від території, на яку поширювалася їхня діяльність, міг бути всеукраїнським, місцевим та міжнародним.

З прийняттям Закону України «Про соціальні послуги» передбачався перехід громадських організацій, що надавали соціальні послуги, на договірні умови роботи з отриманням ліцензії. Статтею 12 Закону вносилися сфера діяльності, що визначалася як соціальні послуги в громаді, а також окреслювалися коло юридичних осіб та обсяг секторів, що мали право надавати ці послуги.

У цій же статті визначалося два сектори, що могли брати участь у наданні в громаді соціальних послуг: державний і недержавний.

Ці сектори поділялися на п'ять груп: 1) суб'єкти, що перебували в державній власності й були підпорядковані центральним органам виконавчої влади; 2) заклади та установи, підпорядкування яких органи виконавчої влади передавали місцевим громадам; 3) заклади та установи, які одночасно підпорядковувалися центральним органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування; 4) недержавний сектор: громадяни, громадські, благодійні, релігійні організації. 5) фізичні особи: окремі громадяни - добровольці. Закон України «Про соціальні послуги» передбачав, що громадські організації діятимуть як суб'єкти надання соціальних послуг відповідно до статутів, що визначають їхній статус як громадських організацій того чи іншого типу. Разом з цим відзначимо, що визначення термінів у ст. 1 означеного Закону були дуже загальними і не давали достатніх критеріїв для розрізнення згаданих типів.[6, с.148]

Так, передбачаючи участь громадських організацій у наданні соціальних послуг, закон не пояснював, за якими атрибутами громадські організації можна віднести до громадських об'єднань, благодійних чи релігійних організацій. Так само не пояснювала цього і ст. 12 щодо фінансованих з держбюджету державних масових громадських організацій та їхніх функцій. Ст. 12 та 1 не визначали також нормативно – правових засад регулювання участі добровольців (фізичних осіб) у соціальному обслуговуванні.

По при цю невизначеність, зі ст. 1 та 12 впливало: недержавні постачальники соціальних послуг мусили бути юридичними особами, господарські та соціальні статuti і цілі яких пов'язані з суспільно - корисною діяльністю та не пов'язані з отриманням прибутку.

Передбачені цим Законом соціальні послуги надавалися відповідно до сукупності окремих нормативних актів, що легітимізували діяльність громадських організацій, зокрема Законів України: «Про об'єднання громадян», «Про благодійні організації», «Про свободу совісті та релігійні організації».

Керуючись положеннями «Фундаментальних принципів щодо статусу неурядових організацій в Європі», схваленими 16 квітня 2003 р. Комітетом

Міністрів Ради Європи та «Планом дій Україна — ЄС на 2005—2007 рр.» Кабінет Міністрів України на виконання своєї постанови від 6 травня 2005 р. No 324 доручив Міністерству юстиції України розробити Проект Закону України «Про громадські організації». У цей же період і до 10 жовтня 2007 р. Комітет Міністрів держав — членів Ради Європи розробив і прийняв Рекомендацію «Про правовий статус неурядових організацій у Європі», де зазначалися основні засади та стандарти, на яких мають базуватися національні закони про діяльність організацій громадянського суспільства.

Цей документ прийняли тому, що в низці країн Європи і в Україні було виявлено невідповідність національного законодавства європейським нормам, зокрема: а) унеможливлювалося створення спільних об'єднань фізичними та юридичними особами або окремо юридичними особами, що значно гальмувало розвиток громадянського суспільства та різних форм його самоорганізації; б) поділ громадських організацій за територіальним статусом на міжнародні, всеукраїнські та місцеві забороняв і забороняє проводити діяльність за межами території, вказаної в реєстрації; в) зазначено, що громадські організації можуть захищати права тільки своїх членів, що, іншими словами, означає заборону на захист прав інших громадян — не членів; г) ускладнена процедура реєстрації (чинна процедура — це подвійна реєстрація громадських об'єднань: як громадські організації — в органах юстиції — і як юридичної особи — в місцевих органах державної реєстрації), що в сумі займає десь 1—2 місяці, в той час, як для бізнес - структур цей термін триває 5 днів; д) заборона на безпосередню комерційну діяльність, а якщо в ній виникла потреба, то громадська організація має створити для цього окрему юридичну особу(за європейськими стандартами громадські організації мають право на комерційну діяльність, якщо весь прибуток від неї йде на розвиток організації та реалізацію статутної діяльності. Додамо, що 3 квітня 2008 р. Європейський суд з прав людини визнав Закон України «Про об'єднання громадян» таким, що порушував статтю 11 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. Суд постановив, що законодавство України, яке регулює роботу «третього сектору»,

і практика його застосування обмежували право громадян на об'єднання.

Зокрема, Суд визначив, що Закон був дуже нечітким і не прогнозованим щодо його виконання та залишав занадто багато можливостей для органів держави на власний розсуд приймати рішення: реєструвати, чи не реєструвати громадську організацію. Означені чинники пришвидшили підготовку Проекту Закону «Про громадські організації».

Але, нажаль, Верховна Рада України так і не спромоглася розглянути цього основоположного законопроекту [7. с.7].

Отже, громадські організації не мають можливості повною мірою реалізувати свій потенціал через суттєву недосконалість державної політики. Попри цілу низку кроків, зроблених виконавчою владою у напрямі сприяння залученню громадських організацій до державної політики, діалог сучасної влади та інститутів громадянського суспільства й надалі залишається неефективним.

Відкритість та прозорість органів державної влади залишається недостатньою. Брак інформації, який відчують громадські організації, заважає як здійсненню громадського контролю за діями влади, так і впровадженню соціально важливих програм.

Громадські організації не стали основним партнером держави у наданні соціальних послуг. Основними причинами цього є законодавчі обмеження доступу до фінансування з державного бюджету, відсутність державних стандартів та нормативів, у тому числі стандартів якості надання соціальних послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – ст.141 – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Закон України «Про громадські об'єднання» від 16 червня 1992 року //Із змінами, внесеними згідно із Законами № 1982-VIII від 23.03.2017, ВВР, 2017, № 18, ст.222 ,№ 2415-VIII від 15.05.2018, ВВР, 2018, № 32, ст.242.

3. Закон України «Про благодійництво та благодійні організації» від 16 вересня 1997 року № 531//Із змінами, внесеними згідно із Законами № 1668-VII від 02.09.2014, ВВР, 2014, № 41-42, ст.2028№ 1664-VIII від 06.10.2016, ВВР, 2016, № 47, ст.798.
4. Закон України «Про соціальні послуги» від 19 червня 2003 року № 966-IV // Із змінами, внесеними згідно із Законами № 936-VIII від 26.01.2016, ВВР, 2016, № 10, ст.99 № 2229-VIII від 07.12.2017.
5. Волкова Д. Є. Конституційне законодавство України про створення громадських організацій і його відповідність європейським стандартам / Д. Є. Волкова // Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина : матеріали щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених та аспірантів Прикарпат. нац. ун-ту. – Івано-Франківськ, 2012. – С. 22-24.
6. Гаєва Н. П. Проблеми правового забезпечення діяльності громадських організацій/ Н. П. Гаєва // Правова держава: щорічник наукових праць Ін-ту держави і права ім.В.М.Корецького НАН України.-К., 2017.- Вип.11. - С. 148.
7. Дикань К. Проблеми правового унормування діяльності громадських організацій// Правова база діяльності громадських організацій в Україні. – К., 1997. –С.7.

СТАДІЇ МЕХАНІЗМУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Лук'янова Галина Юріївна

к. ю. н., доцент кафедри адміністративного та інформаційного права

Інститут права, психології та інноваційної освіти

Національний університет «Львівська політехніка»

Нестерук Яна Володимирівна

студентка

Інститут права, психології та інноваційної освіти

Національний університет «Львівська політехніка»

ІНПП НУ «Львівська політехніка»

Правове регулювання — це процес, що триває в часі, який є досить складним і довготривалим. Використання в певному порядку тих чи інших елементів механізму характеризує процес правового регулювання. Він може бути простим і складним. Простий процес правового регулювання припускає використання лише одного державно-владного акта - нормативно-правового. Індивідуалізацію прав і обов'язків здійснюють самі суб'єкти, до яких цей акт звернений. Наприклад, ст. 35 Конституції України закріплює право особи на свободу світогляду та віросповідання і кожна особа сама вирішує яку релігію їй сповідувати чи не сповідувати ніякої. Складний процес правового регулювання припускає наявність двох актів державно-владного характеру, один з яких - нормативно-правовий, а інший - акт застосування норм права (індивідуальний акт). Його стадії залежать від правової поведінки суб'єкта - правомірної чи неправомірної [1,ст. 260].

Процес правового регулювання охоплює кілька стадій або етапів.

Перший етап правового регулювання тісно пов'язаний із правотворчістю — діяльністю, спрямованою на створення правових норм, яка починається з виявлення потреби у правовому регулюванні і закінчується прийняттям і введенням у дію правових розпоряджень. В сучасній юридичній науці

сформувалась думка, згідно з якою правотворчість — це процес пізнання і оцінки правових потреб суспільства і держави, формування і прийняття нормативних актів уповноваженими суб'єктами в межах відповідних процедур. Нормативні рішення мають носити істинно правовий характер, прийматись з урахуванням усього спектра умов життєдіяльності суспільства та реальних суспільних потреб.

Другим етапом виступає конкретизація прав і обов'язків у випадках, коли настає ситуація, передбачена нормою права (певний юридичний факт), у результаті якої суб'єкти вступають у правовідносини і у них виникають взаємопов'язані суб'єктивні права й юридичні обов'язки. Проте не завжди для виникнення правових відносин достатньо самих юридичних фактів. Як відомо, деякі відносини можуть розпочатись лише за участі спеціально уповноважених органів, що приймають індивідуальне рішення, на основі якого суб'єкти наділяються правами та обов'язками. Такі правозастосовчі рішення самі виступають у ролі юридичних фактів, які в окремих випадках мають вирішальне значення [2, ст. 106].

Правовідносини виступають як «конкретизатор» загальних вимог юридичних норм стосовно конкретних суб'єктів, а акт реалізації суб'єктивних юридичних прав і суб'єктивних юридичних обов'язків — як «реалізатор» конкретних розпоряджень правових норм стосовно конкретних суб'єктів — це стадія переходу від загальних дозволів правових норм до конкретної моделі поведінки конкретних суб'єктів. Виражається у здійсненні дій, що дозволяються, і в утримуванні від заборонених дій (активний і пасивний варіанти правомірної поведінки).

Це активна сторона правового регулювання, при якій можливі два процеси реалізації суб'єктивних юридичних прав і суб'єктивних юридичних обов'язків:

1) вступ у правовідносини за бажанням і волею їх учасників (укладення договору) — простий;

2) вступ у правовідносини на основі правозастосувального акта, нерідко поза волею та бажання учасників (рішення суду про стягнення аліментів на утримання неповнолітніх дітей) [3, ст.422].

Третій етап правового регулювання є кінцевою стадією процесу правового регулювання, який завершується фактичною реалізацією, впровадженням у життя прав і обов'язків суб'єктами правових відносин у формі використання, дотримання і виконання. Реалізація права є результатом правового регулювання і постає як завершальний підсумок специфічного правового впливу, що здійснюється як суто правовими засобами, так і внаслідок виховного, інформаційного, ідеологічного та іншого впливу права на поведінку суб'єктів. На цій основі встановлюється режим законності і правопорядку [2, ст. 107].

Основними елементами цієї стадії є акти застосування норм права, що встановлюють юридичну відповідальність конкретної особи за конкретне правопорушення. Це охоронні правозастосовні акти. Реалізатором примусу до конкретних суб'єктів на підставі санкцій правових норм виступає держава в особі уповноважених органів- це стадія реалізації конкретних заходів юридичної відповідальності, що застосовуються у разі здійснення протиправної поведінки. Вона настає за таких правових підстав: фактична підстава (правопорушення), нормативна підстава (норма права, що встановлює санкцію за вчинене правопорушення), процесуальна підстава (покладання юридичної відповідальності, її вид і міра) [3,ст.422].

Факультативні стадії:

1. Стадія застосування норм права виникає у разі, якщо: а) правозастосовна діяльність виступає забезпечувальним чинником реалізації юридичних прав і обов'язків учасниками правовідносин (нарахування пенсії установою соціального забезпечення на основі загальної юридичної норми); б) вступ у правовідносини чинився на основі правозастосовного акта, поза волею та бажанням учасників (рішення суду про стягнення аліментів на утримання неповнолітніх дітей); в) є необхідність застосування санкції правової норми, покладання юридичної відповідальності (механізм державного примусу).

Застосування норм права настає здебільшого за їх реалізацією у формі правовідносин. Але іноді застосування норм права передуює стадії виникнення правовідносин конкретного типу. Ця стадія виражається в опосередкованій діяльності уповноважених органів держави у разі, коли суб'єкт права вступає з ними у правовідносини, які потребують складання індивідуального (правозастосовного) акта. За допомогою правозастосовного акта за учасниками регульованих відносин закріплюються відповідні суб'єктивні права і юридичні обов'язки.

2. Стадія тлумачення норм права іноді виявляється на першій обов'язковій стадії, коли "стартує" механізм правового регулювання і виникає потреба ввести в дію правові норми разом із залученням актів тлумачення норм права (інтерпретаційних актів). Зазвичай стадія тлумачення норм права виявляється у процесі застосування норм права [4, ст.378].

Можна зробити висновок, що стадії механізму правового регулювання - це етапи переведення нормативності права в упорядкованість суспільних відносин. Поділ на стадії досить умовний та відображає вплив права на суспільні відносини на різних рівнях його реалізації. Стадії механізму правового регулювання потребують переосмислення та практичного втілення з метою досягнення ефективності правового регулювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Теорія держави та права : навч. посіб. / [Є. В. Білозьоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова, А. М. Завальний, Н. В. Заяць та ін.] ; за заг. ред. С. Д. Гусарєва, О. Д. Тихомирова. – К. : НАВС, Освіта України, 2017. – 320 с.
2. Теорія держави і права: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2003. — 240 с. — Бібліогр.: с. 229–232.
3. Скакун О.Ф. Теорія держави і права : підручник./ О.Ф.Скакун.-К.: Харків, 2001.-С.656
4. М. С. Кельман, О. Г. Мурашин. З 14 Загальна теорія держави і права: Підручник. — К.: Кондор, 2006. — 477 с.

МІЖНАРОДНІ НОРМАТИВНІ АКТИ ЯК ГАРАНТІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Лук'янова Галина Юріївна

к. ю. н., доцент кафедри адміністративного та інформаційного права

Інститут права, психології та інноваційної освіти

Національний університет «Львівська політехніка»

Реплянська Тетяна Євгенівна

студентка

Інститут права, психології та інноваційної освіти

Національний університет «Львівська політехніка»

Проаналізувавши основні міжнародні акти щодо культурних прав людини і громадянина, які ратифіковані в Україні та які є засобом забезпечення даних прав в нашій державі.

Спочатку слід наголосити на скликанні Всесвітньої конференції щодо політики у сфері культури 1982 р. За результатами Конференції ухвалено низку важливих Рекомендацій, зокрема, в Рекомендації № 1 «Збереження культурної самобутності сприяння її розвитку» зазначено, що «культура є одним із основних прав людини, вона здатна надати людині юридичні й соціальні умови, критично осмислювати свої досягнення, шукати новий сенс існування і творити те, що відображає її сутність і майбутнє» [с.245].

У міжнародному праві ідея захисту прав людини зазначена в статуті Організації Об'єднаних Націй (далі ООН), який вперше в історії міжнародно-правового регулювання закріпив в основоположному універсальному міжнародному договорі положення про права людини в їхньому правовому контексті. У преамбулі цього документа ООН висловлює таке своє прагнення: «Здійснювати міжнародне співробітництво в сфері розв'язання міжнародних проблем економічного, соціального, культурного та гуманітарного характеру й у заохоченні та розвитку поваги до прав людини й основних свобод для всіх, без

розрізнення раси, статі, мови та релігії» [5]. Згодом Економічна і Соціальна Рада ООН на виконання ст. 68 Статуту ООН сформувала Комісію з прав людини (15 лютого 1946 р.), якій було довірено підготувати «основи документа з прав людини на реалізацію і конкретизацію положень статуту». Після розгляду проекту Декларації Третім Комітетом його передано на затвердження ГА ООН, яка 10 грудня 1948 р. ухвалила Загальну декларацію прав людини «завдання, до виконання якого повинні прагнути всі народи і всі держави для того, щоб кожна людина і кожний орган суспільства, завжди враховували цю Декларацію і прагнули шляхом освіти сприяти дотриманню цих прав і свобод і забезпеченню шляхом національних і міжнародних прогресивних заходів загального й ефективного визнання і виконання їх як серед народів держав-членів Організації, так і серед народів територій, що перебувають під їхньою юрисдикцією» [2].

Окреме місце посідає питання забезпечення культурних прав у Загальній декларації прав людини. Документ містить преамбулу і 30 статей, у яких містяться основні права і свободи людини, на які мають право усі чоловіки і жінки у світі без будь-якої відмінності. Зокрема, ст. 22 є вступною статтею до ст. 23-27 Декларації, в якій перераховуються економічні, соціальні і культурні права, на які має право кожен громадянин як член суспільства. Економічні, соціальні та культурні права, необхідні для підтримки гідності людини і для вільного розвитку її особи, потрібно реалізовувати «за допомогою національних зусиль і міжнародного співробітництва». У ст. 22 йдеться також про обмеження виконання економічних, соціальних і культурних прав, ступінь яких залежить від ресурсів кожної держави. Згідно зі ст. 27 Декларації 1948 р. «кожна людина має право вільно брати участь у культурному житті суспільства, втішатися мистецтвом, брати участь у науковому прогресі і користуватися його благами». Поступово це право отримало і договірне закріплення: держави-учасники Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 р. (далі – Пакт) у ст. 15 підтвердили визнання права кожної людини на участь у культурному житті. Комплексний

аналіз преамбули і ст. 15 Пакту дає підстави дійти висновку, що право людини на участь у культурному житті безпосередньо пов'язане з правом людини на достойне життя, а отже, і на доступ та користування культурними цінностями [4].

Цими документами держави-учасниці підтвердили наміри, потрібні для повного виконання цього права, а також ті, які необхідні для охорони, розвитку і розповсюдження досягнень науки і культури та визнали «беззаперечну користь і розвиток міжнародних контактів і співпрацю в науковій та культурній сферах». Важливу роль у питаннях захисту культурних прав та культурних цінностей відіграє Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО). Забезпечення кожній людині можливості користуватись благами культури, «насолоджуватись мистецтвом і літературою усіх народів» – це одна з цілей міжнародної культурної співпраці. Так заявлено в Декларації принципів міжнародної культурної співпраці, проголошеної ЮНЕСКО 4 листопада 1966 р. Як зазначено в Загальній декларації ЮНЕСКО про культурну різноманітність 2001 р., права людини є гарантією культурної різноманітності. Захист культурної різноманітності – етичний імператив, який невід'ємний від пошанування гідності людської особистості. Йдеться про зобов'язання поважати права людини й основні свободи, особливо права осіб, що належать до меншин і права корінних народів. Неприпустимо посилатися на культурну різноманітність для заподіяння шкоди правам людини, гарантованим міжнародним правом, або для обмеження сфери їхнього застосування[3].

Отже, в системі основних прав і свобод категорія культурних прав належить до другого покоління прав. У сучасному міжнародному праві культурні права (індивідуальні – права людини й громадянина, колективні – права народу, які взаємопов'язані) ще не отримали звершеного наповнення. Їх можна визначити лише на підставі широкого тлумачення міжнародно-правових документів про права людини і права народів, статутів міжнародних організацій, де містяться положення, пов'язані з правами у сфері культури. З огляду на визнання за людською особистістю універсальної цінності й на дедалі більшу увагу світової

спільноти до забезпечення прав людини перспективний культурний аспект розвитку, в основу якого покладено невід'ємне право людини вільно брати участь у культурному житті суспільства, втішатися мистецтвом, користуватися культурними цінностями, а також право народів на культурну спадщину [5].

Питання забезпечення культурних прав в національному законодавстві регулюється Конституцією України 1996 р., Законом України «Про культуру» від 14.12.2010 р. та іншими нормативно-правовими актами. Вказаний закон визначає правові засади діяльності у сфері культури, регулює суспільні відносини, пов'язані із створенням, використанням, розповсюдженням, збереженням культурної спадщини та культурних цінностей, і спрямований на забезпечення доступу до них. Хоча варто зазначити, що національне законодавство у питанні забезпечення культурних прав потрібно приведення у відповідність міжнародному праву та праву ЄС. Виконаний аналіз дає змогу дійти висновку, що культурні (духовні) права і свободи найменш нормативно систематизовані, проте вони надзвичайно багатогранні за своєю суттю, змістом і формами [6].

У міжнародному праві ідея захисту прав людини зазначена в статуті Організації Об'єднаних Націй, який вперше в історії міжнародно-правового регулювання закріпив в основоположному універсальному міжнародному договорі положення про права людини в їхньому правовому контексті. Окреме місце посідає питання забезпечення культурних прав у Загальній декларації прав людини, а також важливу роль щодо захисту культурних прав та культурних цінностей відіграє Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО).

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонович М. М. Міжнародне публічне право: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / М. М. Антонович. – К.: Вид. дім «КМ Академія»; Алерта, 2003. – 308 с.
2. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015

3. Загальна декларація ЮНЕСКО про культурну різноманітність від 02.11.2001р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://www.unesdoc.unesco.org./images/0012/001271/127160m.pdf>

4. Міжнародний пакту про економічні, соціальні і культурні права від 16.12.1966р. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_042

5. Статут Організації Об'єднаних Націй від 26.06.1945 р. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_010/page3?text=%CA%F3%EB%FC%F2%F3%F0%E0

6. Закон України «Про культуру» від 14.12.2010 № 2778-VI Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2778-17>

7. Всесвітня конференція щодо політики у сфері культури 1982 р. Рекомендація № 1 «Збереження культурної самобутності сприяння її розвитку» [с.245].

УДК 821.161.2-94-97

**ПОЛІТИЧНИЙ РОМАН АЛЬТЕРНАТИВНА ІСТОРІЯ. ТЕОРЕТИЧНИЙ
АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ: МІЖ ПОЕТИКОЮ Й ГЕНОЛОГІЧНОЮ
ПЕРСПЕКТИВОЮ**

Аністратенко Антоніна Віталіївна

кандидат філологічних наук, доцент

доцент кафедри суспільних наук та українознавства

ВДНЗ України «Буковинський державний

медичний університет», м. Чернівці (Україна)

докторант Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка

НАН України, м. Київ (Україна)

Анотація. Стаття присвячена питанням функціонування субжанру політичного роману альтернативної історії в художній літературі загалом та в межах метажанру альтернативної історії.

Метою статті є визначення ідентичності та генологічного характеру субжанру, його стилістичних особливостей, які утворюють спеціальний комплекс маркерів упізнаваності, що і формує новизну статті, оскільки таке дослідження проводиться вперше. У статті використовується описовий, порівняльний методи та аналітичний принцип класифікації жанрових схем.

Висновки. Генологічна перспектива перерозкладу жанрів сучасного роману як в українській, так і в зарубіжній літературах спонукала перехід стильових форм в субжанрові та жанрові одиниці на підставі повторюваних і відтворюваних схем. Так політичний і детективний романи, зливаючись із репортажним жанром публіцистики, в інтермедіальному просторі формують субжанр політичного роману альтернативної історії.

Ключові слова: субжанр, політичний роман альтернативна історія, роман постпостмодерну, теорія жанру, український роман.

Генологічно альтернативна історія сформувалася на базі матриці історичного роману (за Н. Копистянською – навіть англійського історіографічного роману) та формальних маркерів й архітектонічних «пазлів» роману науково-фантастичного. В історико-літературному ключі часовості перші фактичні взірці роману альтернативної історії стосуються початку XX століття в США, Канаді, Західній Європі та поширюється в літературах слов'янського світу в середині XX століття, актуалізуючись у російській та далекосхідних літературах в 70-ті роки XX століття. У II десятилітті XXI віку історична альтернативістика в художній прозі з'явилася та набула попиту в middle-літературі Австралії та Океанії.

Отож, історія формування альтернативної історії в Європі та Америці безперечно сходить коренями до жанрової матриці історичного роману та художніх засобів літератури фентезі й наукової фантастики. Проте, на етапі її побутування як метажанру, бачимо взаємопроникнення базових елементів поетики та генологічних координат також в полі новочасної міської політичної прози, які виявляються в художній альтернативістиці постпостмодерного роману як жанровий сегмент.

Функціонування субжанрів АІ в дискурсі метажанру та у взаємодії позажанрових культурологічних чинників сучасного роману неоднорідне. Скажімо, логічні генологічні перетини та надбудови поетики створюють вторинні зв'язки між явищами літератури та культурологічними зрізами реального часопростору. Наприклад, культурна естетика міського роману чітко вкладається в рамки альтернативноісторичного детективу, який, своєю чергою, почасти містить ознаки політичного роману. Такі переплетення непоодинокі й у полі екфрастичного роману. Суголосно Д. Затонському, Т. Бовсунівська у своїй знаній монографії «Жанрові модифікації сучасного роману» розглядає політичний роман як жанровий різновид, а не тематичний сегмент, проте, вона розвиває цю думку поза констатацією: «Політичний роман має ту особливість, - пише Т. Бовсунівська, - що в ньому співіснують художній та політичний тип комунікації, що виявляється важливим фактором для наступного

жанротворення» [1, с. 282]. Власне, «наступне жанротворення» й передбачає перерозклад жанрових схем, консолідацію культурно-історичних змістів у екстракт світоглядного базису роману та створення унікальної моделі поетики художнього твору. Дослідниця розглядає цей процес як триспрямовану комунікацію: «Комунікація у даному випадку розуміється як взаємодія проявлених свідомостей. Комунікація за допомогою тексту політичного роману – це утворення системи свідомої вербальної поведінки автора роману, спрямованого на взаємодію з колективним реципієнтом (і побудови в його когнітивній системі певної моделі світу) з метою передання особистісних або колективних смислів і здійснення на нього естетичного та політичного впливу» [1, с. 282]. Відтак, комунікативна мета «диригує» усіма рівнями художнього твору. Скажімо, на мовно-стильовому рівні, переважно, авторами застосовується публіцистичний, репортажний стиль, у мові твору вживаються сленгові слова, фраземи, внутрішні діалоги у формі непрямої мови («...розповідав Сокіл, потягуючи коньяк і закусуючи «ніколяшками»... контррозвідка аж зі штанів вистрибнула на radoщах. Уявляю, скільки там людей уже вішало на груди медальки в зв'язку з тим, що упіймали шпигуна! А він візьми та й утечи від них...» [2, с. 428]); на синтаксичному рівні – неповні речення, апелятивні конструкції тощо («...читач упіймався у пастку, де закінчується насміх із Гітлера, читач сміється. Але не із нього, а з ним. Сміятися з Гітлером - хіба це можливо? Чи це дозволено? Дізнайтеся самі. Це нарешті вільна країна. Поки що...» (авт. перекл.) [«Weil der Leser sich zunehmend ertappt, wie er nicht mehr über Hitler lacht. Sondern mit ihm. Lachen mit Hitler – geht das? Darf man das überhaupt? Finden Sie's selbst raus. Dies ist schließlich ein freies Land. Noch» (ориг. нім.)]) [3, с. 4-5]. На символічному рівні – політичні гасла можуть діяти як персонажі, а відомі історичні постаті – виступати символами колективного національного вибору («Ми - на війні! Як ти думаєш, що росіянин зробить із тобою, коли прийде сюди? Повір, росіянин придивиться до твоєї дитини і скаже, наприклад, о, це ж юна німецька дівчинка, але заради дитини я не хочу впускати низькі інстинкти в мої штани?» (авт.

перекл.) [«Wir sind im Krieg! Was glauben Sie, was der Russe mit Ihnen macht, wenn er hierherkommt? Glauben Sie, der Russe wirft einen Blick auf Ihr Kind und sagt, oho, ein frisches deutsches Mädel, aber dem Kinde zuliebe will ich meine niederen Instinkte in meiner Hose lassen?» (ориг. нім.)] [3, с. 27-28]; на генологічному рівні матимемо комбінований жанровий різновид, а на ідейно-тематичному проявляється задекларований результат комунікації, що полягає у здійсненні на читача естетичного та політичного впливу, що може дати йому харч для переосмислення певних історико-політичних подій («А коли ви, прочитавши сю річ, полюбили моє мало знане місто та його горожан, коли перейнялися повагою до історії Ярополя та його майбутніх прямунів – то вважатиму я, що не дарма проминуло моє життя» [4, с. 242], - завершує у формі листа до читача свій роман Ю. Щербак).

Треба зауважити, що кваліфікування субжанрів АІ всередині метажанру категорійно залежить від функціональних ознак кожного із субжанрів. Англійськомовне літературознавство схиляється до опису АІ як дочірнього жанру наукової фантастики саме через традиційне зарахування АІ до жанрової прози в царині масової літератури (genre fiction). Так само подібним підходом послуговується Т. Шиппі у своїй праці «Важке читання: урок з наукової фантастики» (ориг. англ. Tom Shippey «Hard reading: learning from science fiction»). Натомість європейське літературознавство і в ньому, зокрема, східноєвропейське, - оперує саме підходом до розгляду АІ на підставі «розшарування на дочірні субжанри», як на те вказує В. Соболев у «Посібнику для хронохічхайкерів». Власне, в розрізі контенту національної літератури обидві версії добре працюють.

Немало розбіжностей і в сприйнятті жанру як такого. Сьогодні розуміння жанру як базисного каркасного елемента художнього твору в сучасному літературознавстві все більше відходить на маргінес та сприймається елементом класичного «застарілого літературознавства». Після 2010 року все більше в англійськомовному критичному просторі формується розділення науковців на два «воругуючих» табори. Умовно їх можна означити як

«ультраправих жанрологів» та «ультралівих жанрологів». В такому разі, «ультраправі» занурюються у поняття «наджанру», незалежно від тематичного аспекту дослідження (це може бути праця з естетики масової літератури або ж історико-літературний аналіз творчості певного письменника чи навіть компаративна студія), а «ультраліві» - цілеспрямовано нівелюють вплив жанру на форму та зміст сучасного роману, виносячи на п'єдестал художній стиль, ідейно-тематичний рівень твору, контакт автора й реципієнта, мистецький контекст тощо. Ясна річ, поза цими дуальностями існують науковці, що ігнорують подібні дискурси й працюють у злагоді з літературознавчими прийомами та в гармонії з літературою, яку заповзялися аналізувати.

Говорячи предметно, до «ультраправих» належить, наприклад К. Гелдер, який надає жанрові художнього твору сутності маркера літературної ніші, на власний смак поділяючи літературу на белетристику (себто масову літературу) та «високу літературу», причому саме популярна література цілковито визначається своїм жанровим каноном, а інтелектуальна література, література високої письменницької справи, - жанрового маркування не потребує та в кожному конкретному випадку може бути описана як деякий авторський колорит поза жанровими чи будь-якими іншими межами. «It is simply one way of noting that Literature deploys a set of logics and practices that are different in kind to those deployed in the field of popular fiction» (ориг. англ.) [«Це просто один із способів відзначити, що Література використовує набір логік і практик, що відрізняються за своєю природою від тих, що розгорнуті в галузі популярної художньої літератури» (перекл. авт.)] [5, с. 11-12], - пише у праці «Масова література: Логіка та практика літературного поля» К. Гелдер. Слідом за англомовними «ультраправими» літературознавцями українські науковці стають на захист суперпозиції жанру. Приміром, С. Філоненко в монографії «Масова література в Україні: дискурс / гендер / жанр» запозичує теорію К. Гелдера та припасовує її до теоретичної бази аналізу української масової прози, концентруючи увагу на генологічному аспекті белетристики. Саме жанр, на думку С. Філоненко, вміщує в собі комплексний дискурс твору та ставить

питання, які дозволяють «зрозуміти, що відповіді будуть повністю залежними від жанрової ідентифікації певного твору» [6, с. 146]. Відтак, жанр постає не просто фреймом твору, а навіть невідворотним фатумом для письменника, адже, як на те вказує літературознавець, «автор завжди існує у зв'язці із певним жанром» [6, с. 146].

Водночас, «ультраліві жанрологи» декларують фактичну роль жанру в літературознавстві, яка походить з розуміння функціонального жанру в лінгвістиці. Теорія К. Міллера (C. Miller) про природу жанру як соціальної дії успадкована в праці українських мовознавців з Харкова. «Жанр – риторичний засіб, який відіграє роль посередника між конкретними намірами та суспільною необхідністю, він зв'язує особисте із суспільним, одиничне з повторюваним» [7, с. 40], - вказують в монографії І. Корнейко, О. Петрова, Н. Попова. Подібного трактування набуває художній жанр в середовищі літературознавців, що займаються літературою постпостмодерністської доби. Це, до прикладу, В. Іванишин, Р. Харчук, С. Кирилюк, Р. Панч та ін. Переважний вплив соціального фактору на формування й перерозклад жанрів сучасного роману, зокрема в українській літературі, часто сприймається літературознавцями постпостмодерної доби як домінуючий: «Відтепер українська література існує у вільному суспільстві, де кожен може писати й читати те, що йому подобається. У ній розвиваються масові жанри [...] При цьому загальнонаціональний контекст модифікується у контекст масової літератури. Водночас в українському письменстві зберігають активність автори (неопозитивісти, неомодерністи), які прагнуть створювати «високу» літературу, - письменники (постмодерністи), які, апелюючи до масових жанрів, намагаються втілювати у них серйозний зміст» [8, с. 233]. У спробі узагальнити генологічний та стильовий дискурси сучасної української прози Р. Харчук цілком знівелювала межу між масовою та інтелектуальною прозою, тим самим ускладнюючи аналітичну роботу для літературознавців, які, в основному, розробляють об'ємний корпус текстів історико-літературного характеру, в той час як теоретико-літературна складова розвивається герметично у фокусі тенденцій

західноєвропейської літературної теорії або ж у тренді радянської літературознавчої школи.

Отож, мова йде про те, що розмежувати масову та «високу» літературу доволі непросто, особливо послуговуючись поняттям «бестселлеру». Романи, що підпадають під схему белетристичного тексту мають переважно стильові, а не жанрові ідентифікаційні маркери, що підтверджує, наприклад енциклопедична стаття: «У сучасному літературознавстві белетристика позначає легку, жваву, розважальну, доступну, формульну розповідь про якусь подію чи наукову проблему, відому постать з метою її популяризації, здебільшого розраховану на наївного реципієнта; вважається різновидом масової літератури, в якій використовуються зорієнтовані на легке читання наративні форми» [9, с. 121].

Отже, бачимо, що генологічні студії на сьогоднішній день в Україні стикаються з проблемою не достатньо чіткого розмежування соціального спрямування літературного твору, особливо сучасного роману. Відтак, введення в обіг української літературної критики терміну «літературний продукт», що практично зближується за семантикою з поняттям «поліграфічного продукту», повертає дискурс літературознавства в минуле XX століття, коли т. зв. «висока» література творилася за принципом «захлявної книжечки», а «поліграфічний продукт» за рівнем поетики та стилістики приблизно дорівнював «бульварній періодиці» для разового розважального читання. Саме на той час сформувалося світоглядне кліше щодо зниженого емоційно-мисленнєвого рівня масової літератури зокрема, як і культури загалом. Водночас західноєвропейське літературознавство як у XX столітті, так і сьогодні не має суголосного зниженого статусу белетристики, відтак вирізняє її від зразків інтелектуальної прози винятково за структурою жанрової матриці, тобто жорсткістю підпорядкування фабули роману його генологічному різновиду.

Підсумовуючи невелику розвідку з сучасного функціонування жанрології на теренах вітчизняного літературознавства та зарубіжного теоретико-літературного дискурсу, можна виробити такі перспективи студії: задля уникнення небезпеки втрапити у пастку теоретичної аналітики про «літературу

безчасся», визначаючи жанрове маркування прозового твору варто брати до уваги не тільки особливості поетики в розрізі чотирьохрівневої структури прозового твору, а й часопросторовий контекст твору, його культурний пласт, літературну течію чи напрям, у якому переважно працює досліджуваний автор та коло реципієнтів, що на них спрямований прихований понятійно-символьний комплекс аналізованого зразка літератури.

Перерозклад жанрів сучасного роману, що активно розгорнувся в українській літературі на початку двохтисячних років і триває близько 20-ти років, а в західноєвропейській літературі – випередив слов'янський дискурс на 30-50 років, позначився змінами у структурі метажанру АІ. Бачимо процес переходу стильових форм та особливостей поетики в субжанрові та жанрові одиниці на підставі повторюваних і відтворюваних схем. Так політичний роман за сталевою характеристикою та детективний за занровою, зливаючись із репортажним жанром публіцистики, в інтермедіальному просторі формують субжанр політичного роману альтернативної історії.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бовсунівська Т. В. Жанрові модифікації сучасного роману. – Харків.: Вид-во «Діса плюс», 2015. – 368 с.
2. Меньшов О. Третя терція: роман / Олександр Меньшов. – К.: Видавнича група КМ-БУКС, 2019. – 544 с.
3. Wormes T. Er ist wieder da. Der Roman / Timur Wormes. – Köln: Lübbe GmbH & Co. KG, 2012. – 673 S.
4. Щербак Ю. М. Хроніки міста Ярополя / Післямова В. Є. Панченка; Худож.-оформлювач Б. П. Бублик. – Харків: Фоліо, 2008. – 255 с.
5. Gelder K. Popular Fiction: The Logics and Practices of a Literary Field / Ken Gelder. – Abingdon : Routledge, 2004. – 192 p.
6. Філоненко С. О. Масова література в Україні: дискурс / гендер / жанр : монографія / Софія Філоненко. – Донецьк : ЛАНДОН–XXI, 2011. – 432 с.

7. Корнейко І. В., Петрова О. Б., Попова Н. О. Теорія жанру: теоретичні та прикладні аспекти: монографія / І. В. Корнейко, О. Б. Петрова, Н. О. Попова. – Х.: «Друкарня Мадрид», 2014. – 127 с.
8. Харчук Р. Б. Сучасна українська проза: постмодерний період. Навчальний посібник. – К.: В.Ц. «Академія», 2008. – 248 с.
9. Літературознавча енциклопедія: У двох томах [Текст] / Авт.–уклад. Ю. І. Ковалів. – Т. 1. – К. : В. Ц. Академія, 2007. – 608 с.

СПІВВІДНОШЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ТА КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Лук'янова Галина Юрівна

к. ю. н., доцент кафедри адміністративного та інформаційного права

Антонович Марія-Мар'яна Василівна

студентка

Інститут права ,психології та інноваційної освіти
Національний університет «Львівська політехніка»

м.Львів

Анотація: ця робота присвячена проблемі розмежування адміністративних і кримінальних правопорушень, в наслідок якої відбуваються зміни в цих галузях та відповідному законодавстві . Тут було досліджено інститут адміністративної відповідальності та критерії його розмежування з інститутом кримінальної відповідальності.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, кримінальна відповідальність, підстава, ознаки, розмежування.

Адміністративне право складається з окремих інститутів, які, в свою чергу, тісно пов'язані з правовідносинами, що регулюються іншими галузями права. Так, інститут адміністративної відповідальності має багато спільного з інститутами кримінального законодавства. Тому реформування адміністративної відповідальності тягне за собою необхідність відповідних змін і в кримінальному праві [4,с.200].

Розглядаючи адміністративну та кримінальну відповідальність, слід відмітити, що вони певною мірою схожі між собою, адже кожна з них – це відповідальність перед державою. Крім того, для адміністративних правопорушень та злочинів, як підстав адміністративної та кримінальної відповідальності, характерні такі спільні ознаки, як суспільна небезпека,

протиправність, караність та винність. В той же час, адміністративна відповідальність відрізняється від кримінальної за своїми нормативними і фактичними підставами.

Нормативні підстави адміністративної відповідальності закріплені в нормах адміністративного права (КпАП України, інших законах), а кримінальна відповідальність – в статтях Кримінального кодексу України.

Адміністративну і кримінальну відповідальність варто розрізняти за їх фактичними підставами. Так, фактичною підставою адміністративної відповідальності служить конкретний склад адміністративного проступку – протиправної, винної (умисної або необережної) дії чи бездіяльності, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність. При цьому адміністративна відповідальність за порушення, передбачені адміністративним законодавством, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальної відповідальності (ст. 9 КпАП)[5,с.12].

Підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого кримінальним законодавством України, тобто такого протиправного діяння, що за своїми об'єктивними властивостями представляє більш високу суспільну небезпеку для держави та суспільства і вимагає застосування до злочинця відповідних заходів покарання (ст. 2 КК України)[8,с.7]. Згідно ст. 11 КК України кримінальна відповідальність настає за злочин – передбачене кримінальним законодавством суспільно небезпечне діяння (дію або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину[3,с.39].

Зв'язок кримінального права з адміністративним проявляється також у тому, що кримінальне право передбачає відповідальність за вчинення службових злочинів[9,с.45]

Адміністративна відповідальність виступає одним з видів юридичної відповідальності. Під адміністративною відповідальністю слід розуміти

застосування уповноваженим органом чи посадовою особою адміністративного стягнення до особи, яка вчинила правопорушення, що за своїм характером не тягне за собою відповідно до чинного законодавства кримінальну відповідальність.

Адміністративній відповідальності притаманні ознаки, що властиві й юридичній відповідальності.

В науці кримінального права, як і адміністративного, немає однозначності в розумінні кримінальної відповідальності: одні автори ототожнюють її з кримінальним покаранням; другі — характеризують кримінальну відповідальність як певного роду обов'язок; треті — розглядають її як конкретні кримінально-правові відносини; четверті — розуміють кримінальну відповідальність як реалізацію санкції кримінально-правової норми; п'яті — вважають кримінальну відповідальність засудженням винного обвинувальним вироком суду за вчинений злочин з признанням покарання або без нього тощо[7,с.65].

Ця неоднозначність і є їхньою спільною рисою.

В основі адміністративної відповідальності лежить адміністративне правопорушення, кримінальної відповідальності - злочин, дисциплінарної - дисциплінарний проступок, матеріальної - спричинення матеріальної шкоди[7,с.65].

Адміністративна відповідальність відмежовується від кримінальної за наступними ознаками:

- адміністративна відповідальність настає за вчинення адміністративного правопорушення, склад якого визначається як законами (КУпАП, Митний кодекс України, Закон України "Про об'єднання громадян"), так і підзаконними актами (рішення органів місцевого самоврядування). Кримінальна відповідальність настає за вчинення злочину, склад яких визначається виключно нормами Кримінального кодексу України;
- правом порушення справ про адміністративні правопорушення, як і правом розгляду таких справ наділене широке коло суб'єктів публічної

адміністрації. Правом порушення кримінальних справ, наділені виключно органи дізнання і попереднього слідства, визначені КПК України, та органи прокуратури, а правом розгляду - виключно суди. Що стосується суб'єктів, які встановлюють юридичну відповідальність, то, на відміну від кримінальної відповідальності, яка встановлюється виключно Верховною Радою України, адміністративна - встановлюється й іншими суб'єктами публічної адміністрації (органами місцевого самоврядування);

- до кримінальної відповідальності притягуються лише фізичні особи, а до адміністративної - як фізичні особи так і юридичні особи;
- притягнення особи до адміністративної відповідальності і застосування до неї адміністративних санкцій не призводить до таких наслідків, як судимість, що в подальшому проявляється в певних обмеженнях її правосуб'єктності (наприклад вільний виїзд за межі України);
- адміністративна відповідальність реалізується як у позасудовому, так і в судовому порядку, кримінальна - тільки в судовому;
- притягнення особи до адміністративної відповідальності відбувається в коротші строки та за спрощеною процедурою (можливість накладення адміністративного стягнення на місці вчинення протиправного діяння, без складання протоколу про адміністративне правопорушення-ст. 258 КУпАП)[1,с.145].

Можна зробити висновок , що адміністративна відповідальність є більш лекшою і настає за правопорушення, які не становлять суспільної небезпеки, чого не можна сказати про кримінальну відповідальність

Слід також зазначити, що кримінальна відповідальність має пріоритет перед відповідальністю адміністративною. У ч. 2 ст. 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення зазначається, що адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені КУпАП, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть відповідно до закону кримінальної відповідальності[5,с.12].

Специфічні особливості адміністративної відповідальності найбільшою мірою виявляються за допомогою її порівняння й відмежування від інших видів юридичної відповідальності, зокрема, кримінальної, оскільки остання близько стикається з адміністративною.

Розглядаючи адміністративну та кримінальну відповідальність, слід відмітити, що вони певною мірою схожі між собою, адже кожна з них – це відповідальність перед державою. Крім того, для адміністративних правопорушень та злочинів, як підстав адміністративної та кримінальної відповідальності, характерні такі спільні ознаки, як суспільна небезпека, протиправність, караність та винність[6,с.48].

На нашу думку, ще однією ознакою розмежування адміністративної відповідальності від кримінальної відповідальності є те, що адміністративна відповідальність виражається у вигляді штрафів, виправних та громадських робіт, в кримінальна – у більшості випадків – це позбавлення волі на певний строк або штраф.

В той же час, адміністративна відповідальність відрізняється від кримінальної за своїми нормативними і фактичними підставами. Нормативні підстави адміністративної відповідальності закріплені в нормах адміністративного права: Кодексі України про адміністративні правопорушення, інших законах України та підзаконних актах – указах, постановах, наказах, рішеннях, а кримінальної відповідальності – в статтях Кримінального кодексу України. Розходження в нормативних підставах є головним[6,с.48].

Адміністративна відповідальність від кримінальної відрізняється колом суб'єктів відповідальності. Як відомо, суб'єктами адміністративної відповідальності можуть бути фізичні особи (громадяни України, іноземці, особи без громадянства) в стані осудності з досягненням 16-річного віку на момент вчинення правопорушення (в тому числі й неповнолітні особи віком від 16 до 18 років), а також спеціальні суб'єкти. До кримінальної відповідальності можуть бути притягнуті фізичні особи (громадяни України, іноземці, особи без громадянства), осудні, які вчинили злочин у віці, з якого відповідно до чинного

законодавства може наставати кримінальна відповідальність. Крім того, кримінальне законодавство передбачає відповідальність також спеціальних суб'єктів, тобто фізичних осудних осіб, які мають спеціальні ознаки, що стосуються різних властивостей таких осіб (громадянство, посадове становище, виконання професійних чи спеціальних функцій тощо). З урахуванням ступеня суспільної небезпеки кримінальне законодавство містить норми, в яких визначена більш низька, ніж в адміністративному законодавстві, вікова межа притягнення осіб до відповідальності – 14 років. Так, Кримінальний кодекс України встановлює диференційовані вікові межі притягнення особи до кримінальної відповідальності: загальну – 16 років та більш низьку – 14 років за вчинення найбільш небезпечних злочинів[2,с.99].

Підсумовуючи вищезазначене, можна ствержувати, що адміністративна та кримінальна відповідальність мають певні відмінності. В той же час вони мають значну кількість спільних рис, які визначають велику схожість адміністративної та кримінальної відповідальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Битяк Ю.П. Адміністративне право України – Харків: Право, 2005
2. Вереша Р. Поняття та підстава кримінальної відповідальності. Р. Вереша . Право України. - 2006. - № 12. - С.97-103
3. Гринишина Н.В. Адміністративна та кримінальна відповідальність: порівняльна характеристика С. 37-45
4. Довгейко О. С. Розмежування кримінальних та адміністративних проступків. ВІСНИК НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. Випуск 3(11)- 2011. С. 200-202
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення.- ТОВ «ВВП НОТІОС», -2019- 328 с.
6. Козюмка А.Т. Адміністративна відповідальність в Україні: Навч. посібник – 2-е вид., виправл. і доп. – Харків: Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2001. – 216 с.

7. Коломоець О. Структура адміністративної відповідальності: сучасний доктринальний погляд. Підприємництво, господарство і право. - 2002. - № 4. - С. 65-66
8. Кримінальний кодекс України. ТОВ «ВВП НОТІОС», -2019- 208 с.
9. Остапенко О. І., Ковалів М. В., Єсімов С. С., Гулак Л.С., Отчак Н.Я., Остапенко Л.О. Адміністративне право України (загальна частина): навчальний посібник Львів:НУ «Львівська політехніка», 2019. 547 с.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ТАЄМНИЦЮ КОРЕСПОНДЕНЦІЇ ТА ТЕЛЕФОННИХ РОЗМОВ

Лук'янова Галина Юріївна

к.ю.н, доцент

Глухота Олександр Олександрович

Студент

Національний університет "Львівська Політехніка"

м. Львів, Україна

Анотація: Правове забезпечення охорони права на таємницю кореспонденції та телефонних розмов гарантується насамперед Конституцією України та законами України. Від того, наскільки держава забезпечує захист даного права, можна визначити рівень гуманності влади і демократизму країни. Проблема захисту вищезгаданого права є однією з найбільш складних у забезпеченні в нашій країні. Це зумовлено не лише змінами у економіці чи політиці, а й розвитком технологій.

Ключові слова: право на таємницю кореспонденції, листування, телефонних розмов, основні теорії та концепції.

Проблемі захисту права на таємницю кореспонденції та телефонних розмов на сьогоднішній день приділяється досить багато уваги, а саме з боку дослідників-теоретиків як вітчизняних так і зарубіжних. Вони виділяють 2 основні концепції розуміння названого права це: недосконалістю нормативно-правового забезпечення реалізації даного права та його багатоаспектністю. Проте виділяють дві основні концепції розуміння названого права це: «як складової права на недоторканість особистого та сімейного (приватного) життя, або так звана - «особистісна» концепція» [10] (Д. В. Бушков, Ю. О. Говенко, І. Б. Григорьев, Н. В. Федотова, Г. В. Шагара та ін.) та як «самостійного права, зміст

та призначення якого є ширшим за захист особистого життя особи» [9] (Є. О. Панасенко, П. С. Скопец та ін.).

Одним із найбільш розповсюджених у наукових джерелах розуміння концепції права на таємницю кореспонденції і телефонних розмов є «особистісна концепція», яка ґрунтується на ідеї, що дане право є частиною права на таємницю сімейного та особистого життя. До основних ознак досліджень, в основу яких покладено цю концепцію, потрібно віднести те, що: дане право є частиною права на таємницю сімейного та особистого життя. До основних ознак досліджень, в основу яких покладено цю концепцію, потрібно віднести те, що: «1) право на таємницю кореспонденції і телефонних розмов вивчається в безпосередньому зв'язку з інше названим правом; 2) поняття приватного й особистого життя ототожнюються; 3) у загальній частині наукових праць, присвячених праву на таємницю кореспонденції і телефонних розмов та його правовій охороні, передусім йде мова про поняття та значення права на таємницю особистого й сімейного життя (або недоторканості приватного життя), і лише досить коротко згадується безпосередній предмет наукових пошуків; 4) при вивченні історичного аспекту розвитку правової охорони права на таємницю кореспонденції і телефонних розмов, більшу частину матеріалів присвячено питанням охорони права на особисте життя» [10].

Дотримання названої концепції пояснюється декількома обставинами: по-перше, особливостями міжнародно-правової регламентації цього права, які виражаються в закріпленні сукупності особистих прав (на недоторканість особистого й сімейного життя, недоторканість житла, недоторканість кореспонденції, захист честі та репутації) в межах одного нормативного положення наприклад у Загальній декларації з прав людини» [1], «Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод» [2], а також у «Міжнародному пакті про громадянські і політичні права» [7]; по-друге, історичною обумовленістю зазначеного, оскільки, окрім прийнятих у 1940-х–1970-х рр. міжнародно-правових документів, які названі вище, регламентація

права на таємницю кореспонденції і телефонних розмов у зв'язці з іншими правами здійснювалась у радянському законодавстві[4].

Говорячи про фундаментальні принципи другої концепції розуміння права на таємницю кореспонденції і телефонних розмов, відповідно до якої останнє розглядається як самостійне право, оскільки вона побудована переважно на запереченні попередньо розглянутої концепції. Її центральною ідеєю є те, що право на таємницю кореспонденції не обмежується лише приватним життям особи[9]. Вона розвивається в наступних положеннях наукових доробок:

— «віднесення таємниці листування, телефонних розмов, поштових, телеграфних та інших повідомлень лише до таємниці приватного життя не повною мірою співвідноситься із суб'єктним складом цього виду таємниць. Так, для працівників спеціалізованої організації, що забезпечує передачу таких повідомлень, таємниця кореспонденції є професійною, оскільки доступ до інформації отримано ними в процесі здійснення службових обов'язків». У цьому випадку, уточнюється, що поняття таємниці кореспонденції і телефонних розмов виходить за межі особистого життя людини, оскільки в протилежному випадку його забезпечення третіми особами (операторами зв'язку, органами публічної влади) буде неможливим. Проте, доцільно зауважити, що з цієї точки зору (у контексті наведеного прикладу) мова йде про кореспондуючі такому праву обов'язки працівників сфери зв'язку, які не належать до категорії особистих обов'язків, вони є службовими та професійними. Тому, розглядаючи право на таємницю кореспонденції і телефонних розмов, буде досить некоректним обмежувати його вивчення та сферу дії виключно межами особистого життя» [5 ст. 19];

— «хоча право на таємницю листування, телефонних розмов, поштових, телеграфних та інших повідомлень найменше відрізняється за змістом від права на недоторканість приватного життя, особистої та сімейної таємниці, однак воно іманентно включене до системи конституційних прав особистості, будучи пов'язаним з іншими основними правами». Тобто, тим самим, не заперечуючи реального зв'язку зі сферою приватного життя, наголошується на тому, що

право на таємницю кореспонденції і телефонних розмов, по-перше, відноситься до окремих особистих прав, по-друге, виходить за межі права на недоторканість приватного життя і, по-третє, пов'язане з правом на таємницю особистого та сімейного життя так само, як і з рештою основних прав людини (іншими словами, пов'язане не лише з названим правом, а й з іншими, наприклад, з правом на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, що закріплене у Конституції України[3]), тобто їх зв'язок має відносний характер» [5 ст. 19];

— «право кожного на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції тісно пов'язане з правом на невтручання до особистого та сімейного життя, передбаченого ст. 32 Конституції. Проте положення ст. 31 Конституції виходять за межі виключно приватного життя людини і не можуть бути зведені тільки до забезпечення особистої або сімейної таємниці. Вони однаково стосуються й сфери службових, ділових та інших суспільних відносин». У продовження викладеного вище, цією тезою акцентується увага на тому, що право на таємницю кореспонденції і телефонних розмов, по-перше, є ширшим за своїм змістом, тобто ним можуть охоплюватись відносини особистого характеру, однак цим не вичерпуються питання, які охороняються за допомогою регламентації та забезпечення цього права (мається на увазі, що спілкування може відбуватись на абсолютно будь-які теми). По-друге, з точки зору таємниць, які можуть передаватись шляхом відправлення кореспонденції і телефонних розмов, слід звернути увагу на те, що в контексті спілкування між особами, що мають відповідне відношення (доступ) до певної інформації, можуть зачіпатись (або безпосередньо передаватись) відомості, які є як особистою та сімейною таємницею, так і комерційною або державною. Звідси випливає висновок, що визначення цього права як додаткової гарантії збереження тільки особистої та сімейної таємниці є недалекоглядним » [5 ст. 19].

Висновок: Таким чином, у статті було проаналізовано та висвітлено, що у правовому розумінні є дві зовсім різних підходи щодо розуміння концепції

права на таємницю кореспонденції і телефонних розмов, суттю першої є: розуміння названого права як складової права на недоторканість приватного життя та звуження його призначення охороною відомостей щодо особистого та сімейного життя особи[9] та другої: визнання самостійного значення цього права та його поширення на більшу сферу суспільних відносин, відповідно до чого охорона особистого життя є лише одним із його проявів[10] Співставивши суть двох названих концепцій, можна дійти висновку, що положення «особистісної» концепції є неактуальними у порівнянні із першою концепцією. Отже, можна зауважити вагому значущість захисту права на таємницю кореспонденції та телефонних розмов у суспільному житті людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загальна декларація прав людини. Принята та проголошена в резолюції 217 А (III) Генеральною Асамблеєю від 10 грудня 1948 г. URL:http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення 23.09.2019)
2. ч 1. ст. 8 Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: від 4 листопада 1950. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004. (дата звернення 23.09.2019)
3. ст.34 Конституція України 1996р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show254> (дата звернення 23.09.2019)
4. ст. 54 Конституції УРСР 1978р.URL:<http://gska2.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1978.htm> (дата звернення 23.09.2019)
5. Констаний О. В. Джерела адміністративного права України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» Харків 2000р. с. 19 .
6. Кримінальний процесуальний кодекс України : від 13 квітня 2012 р. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 14-15.

7. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043. (дата звернення 23.09.2019)
8. Негодченко О.В Таємниця кореспонденції, листування, телефонних розмов та спілкування в сучасних умовах: реалії та колізії, 2013р. URL: www.praivoisupilstvo.org.ua > archive. (дата звернення 23.09.2019)\
9. Панасенко Є. О. Право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції в Україні: поняття та правовий механізм забезпечення. Матеріали 7 Всеукраїнської студентської науковопрактичної конференції «Правозахисний рух: історія та сучасність» 2014р.
10. Говенко Ю. А. Уголовно-правовая охрана тайны частного характера: автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. юрид. наук. Краснодар, 2010р. URL: <https://www.dissercat.com> > content > *ugolovno-pravovaya-okhrana-semi*. (дата звернення 23.09.2019)

ДОСТУПНІСТЬ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ЯК ПРІОРИТЕТ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕДИЧНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Лук'янова Галина Юріївна

Доцент

Годик Ірина Вікторівна

Студентка

Національний університет «Львівська політехніка»

М. Львів, Україна

Анотація: Стаття присвячена актуальним питанням доступності медичної допомоги. Доступ до медичної допомоги – це можливість отримання необхідної медичної допомоги своєчасно, повсюдно, в достатньому обсязі і на прийнятних умовах. Було досліджено що змінилось в Україні після прийняття закону про медичну реформу.

Ключові слова: медична допомога, медична реформа, право на медичну допомогу, сімейний лікар, охорона здоров'я.

Згідно з Конституцією України, людина, її життя і здоров'я є найвищою соціальною цінністю, кожна людина має невід'ємне право на життя і право на захист свого життя та здоров'я, у тому числі на медичну допомогу [2]. Н. Д. Солоненко зазначає, що доступ до медичної допомоги – це допомога, яку пацієнти можуть одержати без подолання географічних і фінансових перешкод (доступ до послуг охорони здоров'я оцінюється часткою населення, яке може дістатися до відповідних закладів охорони здоров'я пішки, або користуючись місцевими транспортними засобами за час, що не перевищує годину). Це наявність або відсутність фізичних, економічних чи культурних перешкод, з якими люди можуть зіткнутися при отриманні медичних послуг [1, с. 4]. На мою думку, доступ до медичної допомоги – це забезпечена можливість надання своєчасної та кваліфікованої медичної допомоги особі, яка цього потребує, незалежно від фінансової спроможності, місця проживання чи часу звернення

за допомогою. Найбільша доступність забезпечується за таких умов: кожному індивіду доступна необхідна йому медична допомога; забезпечена максимальна свобода вибору виконавців, системи надання допомоги і системи оплати, яка задовольняє різні потреби населення; інформованість, навчання й освіченість населення з усіх елементів, які стосуються доступу до допомоги. Право на доступ до медичної допомоги включає в себе такі можливості що гарантуються чинним законодавством України, як: 1) безоплатність медичної допомоги; 2) вільний вибір лікаря і закладу охорони здоров'я; 3) заборона обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану [3]. Упродовж багатьох років незалежності України система охорони здоров'я працювала за радянськими принципами, коли головними були заклади охорони здоров'я і фінансування ліжко-місць, а не інтереси пацієнта, питання здоров'я і раціонального витрачання бюджетних коштів.

Минулого 2018 року реформа розпочалась з первинної ланки медицини, тобто сімейних лікарів, терапевтів та педіатрів. Українцям надалась можливість звернутись до сімейного лікаря, терапевтів чи педіатрів, як тільки вони відчують необхідність в обстеженні чи лікуванні, незалежно від місця реєстрації, а заклади - отримувати фінансування за новою моделлю від Національної служби здоров'я - за кожного пацієнта, який уклав декларацію з лікарем медзакладу. За результатами, згідно з сайтом МОЗ України 25 мільйонів українців (більше половини громадян) мають свого сімейного лікаря, терапевта чи педіатра, гарантовано і насправді безоплатно отримують медичні послуги і базові дослідження. 76,6% українців задоволені лікарем, якого вибрали, свідчать результати дослідження Соціологічної групи «Рейтинг», проведеного у жовтні 2018 року. Ефективні комунальні заклади первинної медичної отримали оплати від НСЗУ до двох разів більше, ніж це було за старої моделі фінансування. Лише у грудні минулого року Нацслужба здоров'я оплатила медзакладам за договорами 923 млн грн за надані пацієнтам послуги первинної допомоги. Лікарі і медсестри отримують високі зарплати - за умови,

що керівник закладу відповідним чином виставляє пріоритети, адже тепер рівень зарплат медиків визначається колективом закладу, згідно з колективним договором. Що стосується підлітків (осіб від 10 до 18 років), то вони потребують особливої уваги, що відрізняється від уваги до менших дітей і дорослих, адже вони проходять критичний перехідний період життя. Це період, у якому закладаються основи для здорового життя у зрілому віці. Саме тому МОЗ України ініціювало зміни у нормативних документах, щоби в охороні здоров'я нарешті з'явився термін «підліток» і були чітко окреслені права кожного підлітка на медичне обслуговування, таємницю та інші не менш важливі та властиві для цього віку аспекти. Так, неповнолітні зможуть укладати правочини щодо реалізації права на охорону здоров'я (зокрема, самостійно обирати лікарів, що надають первинну допомогу, і підписувати з ними декларації), самостійно звертатися за наданням медичних послуг, у тому числі – до приватних клінік, а з 16 років – матимуть право на таємницю про стан свого здоров'я: батьки матимуть право на доступ до медичної інформації лише за згодою підлітків [5].

Станом на 2019 рік, всю медичну документацію переведено в електронний вигляд. Це розвантажить лікарів, дозволить їм більш якісно та оперативно надавати медичні послуги пацієнтам та унеможливить ситуацію втрати медичних даних пацієнтів. Також це дозволить збирати дані щодо необхідних послуг в окремих районах, більш точно розраховувати тарифи та контролювати якість медичної допомоги. Варто додати, що вже цього року розпочався запуск нових електронних інструментів - електронної медичної картки, електронного направлення, електронного рецепта на “Доступні ліки” та ін.

Таким чином, доступність медичної допомоги є одночасно одним із прав особи та принципом надання медичної допомоги і всієї системи охорони здоров'я, що має забезпечуватися комплексом заходів правового, організаційного, економічного та інформаційного характеру. Зокрема, доступність медичної допомоги проявляється у: 1) закріпленні на законодавчому рівні права на охорону здоров'я та медичну допомогу; 2)

наявності необхідної кількості медичних працівників з належним рівнем кваліфікації; 3) наданні державою гарантованого обсягу медичної допомоги [4, с.112]

Щодо пореформених змін в Україні, результати опитування свідчать про те, що більше 50% громадян України задоволені лікарем, якого вибрали. Можна сказати, що медична реформа в Україні пішла лише на користь громадянам країни. Вищенаведені фактори є важливим індикатором рівня громадського здоров'я в сучасній Україні.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Англо-український словник-довідник термінів з фінансування та управління у сфері охорони здоров'я [авт. Н. Солоненко, В. Ананьєв, В. Рудий ; за ред. А. Малагар- діса та Е. Ліннако]. – К., 2006. – 138 с. – Наукове видання.
2. Конституція України: Закон від 28.06.1996 №254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 49 (ч. 1, 3).
3. Міністерство охорони здоров'я України. *Трансформація системи*. URL: <https://moz.gov.ua/plan-reform>
4. Соловійова О.М. Доступність медичної реформи. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 4. С. 109-112.
5. Урядовий портал. *Реформи. Реформа системи охорони здоров'я*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/>

THE SEMANTIC STRUCTURE OF PEOPLE'S PROPER NAMES IN TRANSLATION

Holub Olena

Candidate of Science (Linguistics), Associate Professor
SHEE "Donbas State Teachers' Training University"

Summary: The paper focuses on the role of the semantic structure of a proper name in Translation Studies. It has been stated that the meaning of people's proper names comprises several semes, that of nationality being one of them. The author states that Ukrainian proper names should be rendered by means of transliteration in translations into English. Some groups of proper names may be rendered by means of transposition.

Key words: people's proper names, seme, semantic structure, translation, transliteration.

Modern linguistic studies do not often focus on the semantics and cross-cultural significance of such lexical units as proper names, people's proper names in particular. However, as such research is relevant to translation studies, it should be intensive, constantly updated and not only descriptive but comparative as well.

The point of major importance for translatology is the results of research into the semantic structure of proper names provided by onomastics. Scholars believe that the semantic structure of a proper name comprises the following components: introductory, classifying, individualizing and characterizing [1, p. 12]. Several more semes may also be identified. For instance, a seme of nationality which may be traced if one considers such examples as *Andrew–Андрій–Andreas*. If one compares such names as *Peter–Sarah*, it will become evident that people's proper names contain a seme of sex [2, p. 34].

This fact has primary importance for translation. As the semantic structure of a name contains a seme of nationality, the method of transposition will then be considered highly inappropriate for rendering people's proper names. One cannot render *Катя* as *Kate*, *Євген* as *Eugene*, *Олена* as *Helen* or *Михайло* as *Michael*. As people who have been named so are Ukrainians, the appropriate form of their names in translations into English will be obtained by transliteration, which preserves the national specificity of the name: *Katia*, *Yevhen*, *Olena*, *Mykhailo*.

Initially, when surnames just arouse, they were motivated and meaningful, as they were based on a trait that characterized a person and made them distinct among other people. A surname could be based on parents' names, geographical names, occupation, social status, etc. [3, p. 131]. Especially vivid was the semantics of composite surnames, like Ukrainian *Махніборода*, *Тяжкороб*, *Сироїд*. However, it was identified only initially, once a lexical unit had become a proper name, it lost its original semantics.

It should be borne in mind that the original meaning of many first names and family names, be they simple, derived or composite, is not identified even by speakers of this or that national language. Thus, not only Ukrainian-speaking learners of English but English-speaking natives do not know that the following Old Germanic names are originally composite, for example: *Adolf* comes from *adal*- "noble" + *wolf*, *Arnold* comes from *arn*- "eagle" + *walt* "power", *Roger* comes from *hrōd*- "glory" + *gēr* "spear", *Hluodowic* comes from *hlōd*- "glory" + *wig* "fight", *Harold* comes *har*- "army" + *wald*- "power", Anglo-Saxon composite names such as *Ēadgār* ("property" + "spear"), *Māerwine* ("famous" + "friend") are not perceived today as such which comprise two stems. Unfortunately, all these riches of the language cannot be rendered in translation [4, pp. 470–476].

Next point which should be emphasized is, that we cannot translate *Надія* as *Hope**, *Голуб* – *Dove/Pigeon**, *Любомир* as *Peace Lover**, but in some cases the semantics of the source language name is and should be reproduced in the target language. This rule concerns rendering of people's nicknames, names of animals, Indians' names, names of kings and queens, names used in fiction as the stylistic device of

antonomasia (т. зв. промовисті власні назви) as well as some other groups of proper names, the meanings of which should be reproduced in translation, for example, *князь Ярослав Мудрий – Prince Yaroslav the Wise, King Charles the Great – Король Карл Великий*.

Rendering of proper names which function as stylistic device of antonomasia in literary texts poses one of important problems in modern translatology. If the rendering of people's proper names becomes more regulated and standardized, translation of proper names in fiction is a creative process that makes good use of a translator's skill and sense of style.

1. Ермолович Д. И. Имена собственные на стыке языков и культур. Москва: Р. Валент, 2001. 200 с.
2. Алексєєва І. О. Курс теоретичної граматики сучасної англійської мови. Вінниця: Нова Книга, 2007. 328 с.
3. Кавун О. О. Семантико-структурна типологія англійських та українських прізвищ. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Житомир, 1999. № 3. С. 130–139.
4. Левицький В. В. Основи германістики. Вінниця: Нова книга, 2006. 527 с.

VIDEO DERMOSCOPY STUDY OF THE SKIN

Isaieva Olha Andriivna

Student

Avrunin Oleg Grygorovich

Doc. of Sc., Professor

Kharkiv National University of Radioelectronics

Kharkiv, Ukraine

Annotation: The work is devoted to the study of the main pathologies of the skin, the possibility of diagnosing them using video dermatoscopy. Determining the differences between digital dermoscopy and video dermoscopy. The difference between the diagnosis of common skin diseases from malignant and tumors is considered. The science of fluorescent technology is being studied. The diagnostic capabilities of digital dermatoscopy are discussed.

Key Words: skin features, video dermatoscopy, skin diagnostics, melanoma, skin pathologies

Skin pathology is observed in 20-25% of the population. Skin changes can be a manifestation of both diseases of the skin itself and internal diseases. Skin diseases are numerous.

The skin is a very complex and multifunctional organ that is sensitive to the action of various environmental factors. This is one of the main barriers that protect a person from infectious agents. Between the epidermis, dermis and appendages of the skin, there are complex interactions that ensure the normal structure and functioning of the skin and subcutaneous tissues.

It is no coincidence that the skin is considered an independent organ that has a complex structure and performs vital functions, the violation of which leads to the corresponding pathological conditions. Their feature is the ability to visualize from the earliest stages, which allows you to immediately begin treatment. On the other

hand, these diseases give people severe psychological discomfort, especially when it is not possible to quickly eliminate the symptoms. Therefore, timely diagnosis and adequate therapy can accelerate the treatment of dermatological diseases.

Currently, one of the primary methods of examination in the diagnosis of skin diseases is video dermatoscopy. This method allows using special optical devices - video dermatoscopes to conduct a visual assessment of the condition of the skin and to inspect neoplasms with magnification from tens to hundreds of times with different depth of field, with different types of lighting and the use of optical filtering. The method is non-invasive and allows you to determine the nature and risk of degeneration into a malignant form by the color and shape of the skin formation. [1, 3]

It is very important to diagnose skin diseases in the early stages and to understand whether the formations are malignant or not. Each disease needs its own diagnosis.

Therefore, the aim of the work is to study the main pathologies of the skin and the ability to diagnose them with devices designed for video dermatoscopy. Develop a complete system of digital video demodscopy, justify the use of basic modules and methodological support.

Results. There are many pathologies associated with skin diseases. In the course of research, the main groups of diseases were identified. For example, diseases such as dermatitis and dermatoses, which also include psoriasis, are not contagious, but can significantly worsen a person's physical condition. Accordingly, the diagnosis of such pathologies will be different than the diagnosis of melanoma.

It turned out that diseases such as dermatoses and dermatitis can be diagnosed with ScinScope, which is widely used in modern cosmetology and dermatology.

Own research on this device showed that the girl has various skin disorders, such as age spots, caused by the influence of UV rays, as well as age-related changes. (see Fig. 1) Dry skin, dehydration associated with climate change. Conducting our own research, we improved the SkinScope and attached the camera Sony to the device and carried through the application Imaging Edge Mobile an image that could enlarge and see skin pathologies.

Figure 1 - Shooting from a SkinScope

SKINSCOPE is a patented system for diagnosing skin with polarized light.

Based on the results of the diagnosis, the cosmetologist will select you home care and develop an individual plan of cosmetic procedures.

In identifying pathologies, we relied on color characteristics. (see Fig. 2)

Thus, 1 color - blue or white indicates healthy skin. 2 color - white spots show us dead cells. 3 color - violet fluorescence - skin without enough moisture. 4 color - brown means age spots. 5 color - light purple - dehydration of the skin. 6 color - bright fluorescence - moisturized skin. 7 color - yellow or sometimes pink - oily skin or comedones (a type of cyst formed when the hair follicle is blocked by horny masses (desquamated epithelium mixed with thick fat) with hyperkeratosis.) 8 color - white fluorescence - a thick layer of the cornea.

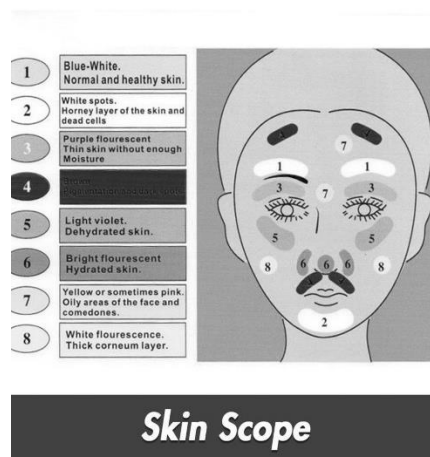

Figure 2 - Color chart table

The science of fluorescence technology.

Fluorescence is caused when one radiation wavelength is absorbed by a compound which is reflected back at a different wavelength. Certain compounds excite electrons in molecules that change the wavelength energy such that it converts from shortwave UV light to longer wave visible light. (see Fig. 3)

When a specific range of UV light (320-365nm) illuminates skin, it reacts in different ways based on what it comes in contact with. Melanin absorbs the light showing as an absence of color, but other compounds “excite” follicular fluorescence in the skin, changing the wavelength to colors visible to the human eyes. Based on the visible shades that are reflected back from the skin, characteristic diagnosis can be made.

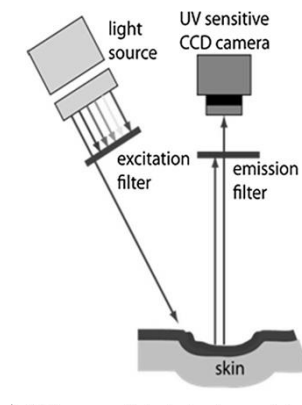

Figure 3 - The effect of fluorescence on the skin

The next group of diseases is malignant diseases, which also include melanoma. It was determined that such diseases cannot be diagnosed with conventional devices that are used in cosmetology. Diagnosis of the tumor should be carried out very carefully, with the study of all the symptoms and risk factors. All spots and moles that may be related to skin cancer, as well as lymph nodes in the inguinal and axillary areas, on the neck and especially near the suspicious focus, should be studied, since they can also be affected by a malignant tumor.

A diagnostic method for self-treatment of a patient with complaints of symptoms characteristic of melanoma is digital dermatoscopy.

Based on the range of tasks to be solved, the modern digital dermatoscopy system includes (see Figure 4)[4, 5]:

- an optical image acquisition unit - a device consisting of an achromatic or apochromatic (to reduce chromatic aberrations) lens optical system, which allows to obtain an enlarged (usually from 10 to 300 times) image. At the same time, to improve image quality, preference should be given to optical modules with sets of interchangeable lenses designed for fixed magnifications and smooth sharpness adjustment over a wide range of distances to the skin surface being examined;
- a digital camera that allows you to register a color optical image on a matrix of photodetectors. From the point of view of minimizing noise components, it is advisable to use sensors with matrices of about 5 megapixels and the largest size of sensitive elements. A further increase in the number of photosensitive elements of the sensor with standard examination dermatoscopic optics will more contribute to the enhancement of noise components than to an increase in the resolution of the recorded image. Separately, it is necessary to dwell on the parameters of the camera's lighting unit, which provides uniform illumination of the field of view and has the ability to install light filters in the visible range, or use specialized illuminators, for example, in the range of black ultraviolet radiation, Wood's lamp, etc.;

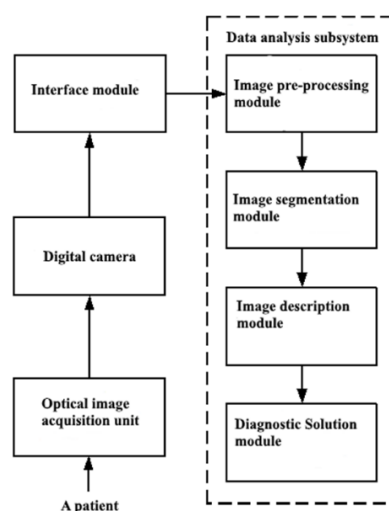

Figure 4 - The system of digital video dermatoscopy

- an interface module that includes hardware and software for transmitting information to the data analysis subsystem. It can be realized both autonomous (with removable media, for example, memory cards), and directly connected via wired or wireless communication channels. In the first case, the most common is the USB interface of various standards, in the second case, the most respectful are Wi-Fi or Bluetooth. The main requirement for the interface is noise immunity and the ability to transmit video stream with a minimum delay, which affects the convenience of focusing the image. Given the somewhat inertia (about tenths of a millisecond), especially when transmitting video data over wireless interfaces, it is advisable to supply the video dermatoscope with an autonomous screen to which information is displayed with a minimum delay to facilitate focusing
- data analysis subsystem, which is implemented on a graphic workstation and consists of the following modules: (see fig.5)
 - pre-processing of images, which includes methods for suppressing noise components and histogram correction of the brightness and contrast of the input image;
 - image descriptions - obtaining the geometric and optical characteristics of objects segmented in the previous module. These characteristics usually protrude color coordinates as well as the area, perimeter, shape factors of the analyzed objects.
 - a module for the formation of a diagnostic solution, which is classified according to the characteristic features of the analyzed objects, as which their color and geometrical characteristics are most often selected, taking into account a priori and additional diagnostic information about the patient. It should be noted that in this module the formation of not a final, but a preliminary diagnostic decision, helps the doctor to make a final diagnosis.

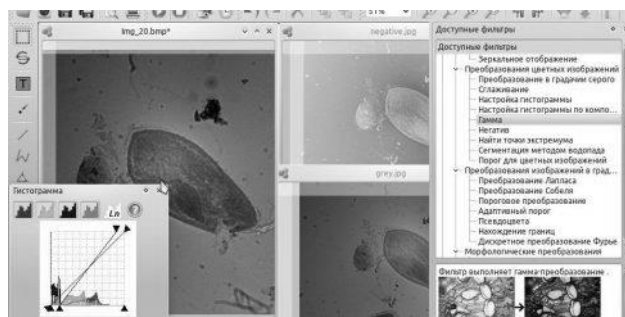

Figure 5 - Data analysis subsystem

Findings. It has been determined that digital dermatoscopy and video dermatoscopy are different. It is known that the first method is used for more malignant diseases, while the second method is used in modern cosmetology. The main groups of skin diseases were identified. In the tasks of diagnosing various skin pathologies, it is advisable to choose those methods that are convenient for each of the diseases. In the tasks of automated processing of video dermatoscopic data, the perception of the field of view is associated with a priori information about the image under study. When developing methods for processing dermatoscopic images, it is advisable to choose methods that facilitate the subsequent stages of data analysis. The main indicators of the effectiveness of the developed methods and systems are high stability and repeatability of recognition of skin objects and the ability to process images in real time. The prospect of work is the development of a complete system for digital video dermatoscopy and its subsequent preliminary clinical trials.

BIBLIOGRAPHY.

1. Isaeva O. A. Development of an automated system for video dermatoscopy / O. A. Isaeva, O. G. Avrunin // Materials of the 23rd International Youth Forum. T. 1. - Kharkiv: KNUR. 2019. -- S. 165 - 166.
2. Avrunin O.G., Bezshapochny S. B., Bodyanskiy E.V., Semenets V.V., Filatov V.O. Ntektualni technological model of hirurgic hands. - Kharkiv: KNURE, 2018. - 224 p.
3. Isaeva O. A. Videodermatoscopy in the aviation method of accession / O. A. Isaeva, O.G. Avrunin // Zbirnik tez dopovidey II All-Ukrainian science-practical

conference of young students, cadets and students "Aviation, industry, suspension" - Kremenchuk, 2019. –S. 272-274.

4. Avrunin O. G. Experience in developing a biomedical system of digital microscopy / O. G. Avrunin // Applied Radioelectronics. - 2009. - T.8. - No. 1. - S. 46-52.

5. Avrunin O.G. Visualization of the ventrolateral nucleus of the thalamus of the human brain / O. G. Avrunin, V. V. Semenets, S. Yu. Maslovsky // Radioelectronics and Informatics. - 1998.– No. 1 / (2). - C. 132–134.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ОСОБЛИВОСТЕЙ ІНСТИТУТУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Лук'янова Галина Юріївна

Науковий керівник

Крисюк Христина Русланівна

Студентка гр. ПВ-21

Національний університет «Львівська Політехніка»

Львів, Україна

Анотація: у даній статті йдеться про особливості інституту місцевого самоврядування, проблему реформування органів місцевого самоврядування, правове становище та особливості органів місцевого самоврядування.

Ключові слова: міське самоврядування, органи місцевого самоврядування, інститут місцевого самоврядування, особливості .

Міське самоврядування є однією із ознак правової і незалежної держави. Тобто, воно безпосередньо відіграє значну роль у становленні демократизації суспільного життя, децентралізації управління і є необхідною передумовою становлення громадянського суспільства. І саме інститут місцевого самоврядування створює умови для наближення влади до кожного громадянина.

Міське самоврядування є правом територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. Міське самоврядування здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування: сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи(ст. 140)[1].

Тобто Конституція проголошує не адміністративно-територіальну одиницю, а територіальну громаду як певне об'єднання громадян за територіальною

ознакою з метою задоволення своїх законних потреб та захисту своїх прав і інтересів. Іншими словами, йдеться про те, що жителі сіл, селищ та міст можуть безпосередньо брати участь в управлінні місцевими справами. На місцевих виборах і референдумах територіальні громади сіл, селищ і міст можуть здійснювати свої повноваження.

Правове становище органів місцевого самоуправління як суб'єктів адміністративного права характеризується їх адміністративно-правовим статусом. Це означає, що органи місцевого самоврядування мають визначену нормами адміністративного права компетенцію – предмети відання, права і обов'язки (повноваження), несуть відповідальність за дії або бездіяльність в межах власної чи делегованої компетенції, виконують публічні, виконавчо-розпорядчі, дозвольно-реєстраційні, контрольні функції, беруть участь в адміністративних правовідносинах регулятивного чи охоронного характеру[3,176].

В Україні закладено конституційні засади місцевого самоврядування, прийнято Закон України «Про місцеве самоврядування», а також низку базових нормативно-правових актів і акти органів місцевого самоврядування, які регулюють діяльність органів місцевого самоврядування.

На жаль, діяльність органів місцевого самоврядування не створює сприятливих умов для надання населенню якісних послуг, які є необхідні для всебічного розвитку і самореалізації людини та захисту її прав. Також варто зазначити, що можливості, надані Законом України «Про місцеве самоврядування», не використовуються в повній мірі. Тобто, у сфері захисту місцевого самоврядування за допомогою заходів відповідальності за не вирішення питань, які знаходяться у їх компетенції.

Крім того, досить помітна відсутність професійних кадрів для публічного сектору на місцях, що помітно стримує формування та реалізацію державної політики. Усе це негативно впливає на забезпечення сталого розвитку як окремих територіальних громад, так і країни в цілому. Можна стверджувати,

що без реформи місцевого самоврядування неможливе подолання кризових явищ у соціально-економічному і політичному житті України.

Отже, метою реформування місцевого самоврядування в Україні є створення умов для підвищення якості життя людини і повноцінного розвитку територіальних громад як самостійних спільнот, учасники яких матимуть можливість захищати свої власні права та інтереси, беручи участь у вирішенні питань місцевого значення.

Якщо проаналізувати чинне законодавство України, стає очевидним, що органи місцевого самоврядування виконують повноваження, які притаманні органам державної влади. Це відбувається, по-перше, завдяки можливості останніх делегувати свої повноваження органам місцевого самоврядування, а по-друге, завдяки делегуванню державою частини своїх повноважень для їх більш ефективної реалізації органам місцевого самоврядування. Саме виконуючи такі повноваження, органи місцевого самоврядування виступають як суб'єкти адміністративного права[2,100].

Конституція України передбачає можливість надання органам місцевого самоврядування власні повноваження, завдяки яким вони виконують свої функції і завдання.

До основних завдань місцевого самоврядування можна віднести:

- 1) зміцнення засад конституційного ладу України;
- 2) забезпечення реалізації конституційних прав людини і громадянина;
- 3) розвиток місцевої демократії[4].

Відповідно до цих завдань визначаються і функції місцевого самоврядування:

- 1) залучення населення до участі у вирішенні питань місцевого та загальнодержавного значення;
- 2) володіння, використання та управління комунальною власністю;
- 3) надання соціальних послуг населенню;
- 4) забезпечення законності, громадської безпеки, правопорядку, охорона прав та інтересів громадян;

5)захист місцевого самоврядування[4].

О.М.Алтуніна пропонує винести такі особливості органів місцевого самоврядування:

- 1)органи місцевого самоврядування є суб'єктами публічної влади, у зв'язку з чим здійснюють публічне управління, яке є невід'ємною частиною державного управління, однак не входять до системи органів державної влади;
- 2) органи місцевого самоврядування мають певну компетенцію, структуру, територіальний масштаб діяльності;
- 3)органи місцевого самоврядування здійснюють керівництво економікою, соціально-культурним будівництвом та адміністративно-політичною діяльністю на певній адміністративно-територіальній ділянці;
- 4) як суб'єкти, що наділені адміністративно-правовим статусом, органи місцевого самоврядування мають право приймати рішення, які є обов'язковими для виконання всіма розташованими на відповідній території органами виконавчої влади;
- 5) органи місцевого самоврядування наділені державними контрольними повноваженнями за дотриманням цін і тарифів, дотриманням законодавства про захист прав споживачів; забезпеченням законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян[5, 91].

Підсумовуючи викладене у даній статті можна зробити висновок, що органи місцевого самоврядування мають певні особливості без яких неможливе становлення демократичної і децентралізованої держави. . Вони є суб'єктами публічного управління, наділені певними особливостями. На них покладено вирішення питань місцевого значення, а також виконання функцій і завдань, що свідчить про самостійне й незалежне від держави місце органів місцевого самоврядування у механізмі державного управління.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Конституція України від 28.06.1996 р.
2. Коломоєць Т.О., Адміністративне право: підручник / К.: Істина, 2012.- 100 ст.
3. Остапенко О.І., Ковалів М.В., Адміністративне право України: підручник / Львів, 2019.- 176 ст.
4. Електронний ресурс: <http://agroua.net/economics/documents/category-36/doc-35/>
5. О.М.Алтуніна, Адміністративно-правовий статус органів місцевого самоврядування: наук. стаття / Київ, 2010. – 91 ст.

ФІТОТЕРАПІЯ ЯК КЛЮЧ ДО ПОДОЛАННЯ ПОЛІПРАГМАЗІЇ У ГЕРІАТРІЇ В РАМКАХ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ОПІКИ

Матушак Марта Романівна

асистент

Горошко Олександра Мар'янівна

к.фарм.н., доцент

Захарчук Олександр Іванович

д.мед.н., професор

Ежнед Марія Ахмедівна

асистент

Сахацька Інна Михайлівна

к.фарм.н., ст.викладач

Костишин Лілія Володимирівна

асистент

Степанчук Володимир Володимирович

к.мед.н., доцент

Михайлюк Наталія Василівна

викладач коледжу

Кафедра фармацевтичної ботаніки та фармакогнозії

Вищий державний навчальний заклад України

«Буковинський державний медичний університет»

м. Чернівці, Україна

Анотація. У статті розглянуто проблему поліпрагмазії у рамках фармацевтичної опіки. Встановлено, що недоцільність використання великої кількості ліків більше підсилюється при самолікуванні пацієнтів. Можливим вирішенням даної проблеми є застосування фітопрепаратів.

Ключові слова: поліпрагмазія, геріатрія, фітотерапія, фітопрепарати, фармацевтична опіка, похилий вік.

Вступ. За весь період життя людям похилого віку притаманно, окрім придбання зваженості та досвіду, додається букет хронічних захворювань. Відповідно кожен із патологічних станів потребує адекватної фармакотерапії та застосування великої кількості препаратів. Так, в Італії 40 % людей старших 70 років щоденно приймають 4-6 ЛЗ, а близько 12 % приймають більше 9 препаратів, у Великобританії та США 30 % усіх призначуваних ЛЗ припадає на людей похилого віку [1, с. 7; 2, с. 74]. Дану проблему вивчали науковці Johnell К., Федорова А.М., Радзинський В.Є., Юмик Є.І., Сорока Д.А., Тараєв Е.М. та ін. Однак проблема поліпрагмазії у геріатрії залишається актуальною і на даний час.

Мета роботи: аналіз раціональності використання лікарських форм при амбулаторному і профілактичному лікуванні в рамках фармацевтичної опіки.

Методи дослідження. Проведено аналіз демографічних показників; аналіз амбулаторних карток комунального некомерційного підприємства „Міська поліклініка №1” Чернівецької міської ради та статистичне опитування фармацевтичних працівників та відвідувачів аптеки «Університетська №1»; аналіз літературних джерел вітчизняних і закордонних авторів щодо фітотерапії у людей похилого віку.

Результати дослідження. У сучасній клінічній практиці фармакотерапії осіб похилого віку найважливішою проблемою є поліпрагмазія – одночасне застосування 4 і більше лікарських засобів (ЛЗ), що не завжди мають адекватне показання для застосування. Найчастіше поліпрагмазія зустрічається у 56 % пацієнтів віком до 65 років і у 73 % осіб старшого віку [3, с. 95]. Внаслідок такої «недоцільної» фармакотерапії зростає ризик розвитку небажаних побічних реакцій (ПР) на лікарські препарати. Такі випадки постійно зростають у зв'язку із наявністю великої кількості супутніх захворювань та бажанням лікарів збільшити ефективність лікування, а також пов'язані із доступністю і великим асортиментом безрецептурних ЛЗ [4, с. 50]. Тому більша частина осіб похилого віку приймає ЛЗ, не звертаючись за консультацією до спеціалістів, а отже не знають про можливі ПР і взаємодії ЛЗ.

Слід зазначити, що однією із причин високого рівня виникнення ПР є те, що розробка і клінічні випробування схем фармакотерапії, як правило, відбуваються без врахування особливостей взаємодії ЛЗ у пацієнтів похилого та старечого віку. Переносимість фармакотерапії у пацієнтів віком більше 60 років установлюється після виходу лікарського препарату на фармацевтичний ринок. Тому питання щодо призначення того чи іншого ЛЗ повинно вирішуватися лише після всебічного аналізу його впливу на організм пацієнта похилого віку, розроблення стратегії ефективного та безпечного їх застосування, що дозволить покращити якість медичної допомоги і зменшити кількість небажаних реакцій.

За результатами проведеного аналізу карток пацієнтів, які відвідували сімейного лікаря одержані наступні результати (рис. 1). За демографічними показниками серед відвідувачів (впродовж 7 днів) 10 % людей до 40 років, 30 % відвідувачі віком 40-59 років, та 60 % – старші 60 років.

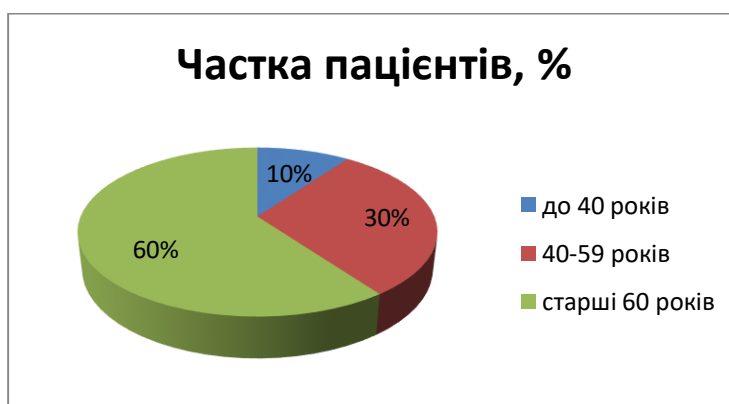

Рис. 1 Частка пацієнтів за демографічними показниками, які відвідували сімейного лікаря

За кількістю хворих з розрахунку основного захворювання 12 % пацієнтів мають 1-2 захворювання, 40 % – 3-4 захворювання, решта – більше 5 захворювань (враховуючи побічну реакцію лікарських засобів), що практично відповідало власне і відвідуваності пацієнтів. Всіх хворих консультували спеціалісти вузького профілю, з яких найчастіше кардіологи, неврологи, урологи, ендокринологи, нефрологи, ревматологи і офтальмологи.

Були проведені лабораторно-інструментальні дослідження, які відповідали вимогам протоколу обстеження. Всі пацієнти одержували базові препарати згідно основного захворювання та препарати додаткової та симптоматичної терапії, призначеної для корекції ускладнень чи їх профілактики. Всі призначення відповідали протоколу. При опитуванні пацієнтів в аптечних установах картина дещо змінювалась, враховуючи суб'єктивну оцінку свого здоров'я. 80 % опитаних людей віком старше 60 років вважають, що у них «безліч захворювань», що і пояснюється вживанням великої кількості ліків. При цьому 60 % не задумувались або не знають про доцільність поліпрагмазії. Власне за рахунок безрецептурних лікарських засобів кількість вживаних ліків значно збільшується [5, с. 96].

Отже, основним завданням сьогодення у геріатричній практиці є боротьба із поліпрагмазією при наданні медичної допомоги, оскільки пацієнти старші 60 років більш сприйнятливі до виникнення серйозних ПР. У першу чергу варто враховувати підвищену чутливість даної вікової категорії пацієнтів, що пов'язано із змінами фармакокінетики та фармакодинаміки ЛЗ. За даними ВООЗ, щорічно у світі помирає близько 1 млн людей від ускладнень, які пов'язані із нераціональним застосуванням ЛЗ та їх взаємодією [6, с. 30]. Тому на думку спеціалістів у геріатричній практиці з ціллю лікування та профілактики як основного захворювання, так і для корекції метаболічних процесів і запобігання побічних реакцій лікарських засобів більшості людей похилого віку доцільно використовувати фітопрепарати.

У багатьох розвинених країнах світу фітотерапія досить давно вже стала частиною класичної медицини, а вивченням рослин займається багато наукових лабораторій, удосконалюючи технологію одержання діючих речовин і відкриваючи нові біологічно активні речовини з їх унікальними цілющими властивостями. Окрім доведеного біохімічного механізму лікувальної дії рослин, вони володіють біоенергетичним потенціалом, що використовується у діагностичній апаратурі для індивідуального вибору препарату з метою відновлення біоенергетичного поля хворого органа.

Тисячолітній досвід застосування лікарських рослин доводить не лише ефективність фітотерапії, але і вказує на їх значну перевагу над синтетичними препаратами – низька частота виникнення ПР навіть при тривалому застосуванні фітопрепаратів, особливо у пацієнтів із хронічними захворюваннями, що характерно для людей похилого віку. Препарати рослинного походження мають широкий спектр дії, м'який вплив на уражені органи, відносно низьку вартість, високу доступність [7, с. 136]. Тому задля запобігання призначення великої кількості синтетичних препаратів у геріатрії доцільно застосовувати фітопрепарати, які володіють різними фітотерапевтичними властивостями. Основне завдання, яке стоїть перед сімейним лікарем, а також фармацевтом у програмі фармацевтичної опіки є профілактика захворювань як первинна, так і вторинна у рамках якої фітотерапія є одною із можливостей зменшити поліпрагмазію, а також і витрати хворого.

Висновок. Застосування рослинних препаратів з метою всебічного впливу на патологічний процес та зменшення кількості синтетичних ЛЗ є ключовим питанням у проведенні фармакотерапії осіб похилого та старечого віку, як при амбулаторному лікуванні за призначенням лікаря, так і враховуючи самолікування хворого.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Chronic diseases and geriatric syndromes. The different weight of comorbidity. Vetrano D L, Foebel A D, Marengoni A, et al. Eur. J. Intern. Med. 2016. № 27:62. – P. 7.
2. The rising tide of polypharmacy and drug-drug interactions: population database analysis 1995-2010. Guthrie B, Makubate B, Hernandez-Santiago V, et al. BMC Med. 2015. № 13:74. doi:10.1007/s00228-013-1639-9.
3. Полипрагмазия: взгляд клинического фармаколога. Сычев Д А, Отделенов В А, Краснова Н М, и др. Терапевтический архив. 2016. №12. – С. 94-102.

4. Walckiers D, Van der Heyden J, Tafforeau J. Factors associated with excessive polypharmacy in older people. Arch Public Health 2015. № 73:50. doi:10.1186/s13690-015-0095-7.
5. Особенности фармакотерапии у пожилых пациентов. Введение в проблему. Ушкалова Е А, Ткачева О Н, Рунихина Н К, и др. Рациональная фармакотерапия в кардиологии. 2016. № 12 (1). – С. 94-100.
6. Сычев Д А, Данилина К С, Головина О В. Частота назначения потенциально не рекомендованных препаратов (по критериям Бирса) пожилым пациентам, находящимся в терапевтических отделениях многопрофильного стационара. Терапевтический архив. 2015. №87 (1). – С. 27-30.
7. Хотим Е М, Жигальцов А М, Аппаду Кумара. Некоторые аспекты современной фитотерапии. Журнал Гродненского государственного медицинского университета. 2016. № 3. – С. 136-140.

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ (В КОНТЕКСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ)

Лук'янова Галина Юріївна

Науковий керівник

Мацюпа Вікторія Русланівна

Студентка гр. ПВ-21

Національний університет «Львівська Політехніка»

Львів, Україна

Анотація: у даній статті йдеться про адміністративно-правовий статус президента України, взаємодію з гілками влади, його повноваження та інше.

Ключові слова: Президент України, суб'єкт, інститут президентства, повноваження, державне управління.

Поняття «правовий статус» можна сформулювати як певну систему можливостей, що визначають її правове становище в державі. Розрізняють загальний і спеціальний правовий статус. Загальний правовий статус, закріплений Конституцією та законодавством України, визначає основи правового становища в державі.

Адміністративно-правовий статус – це сукупність прав і обов'язків у сфері виконавчо-розпорядчої діяльності. Суб'єктом адміністративного права, крім органів законодавчої та виконавчої влади, є Президент України. [5, с.377]

Становлення інституту президентської влади в будь-якій державі – це досить складний і суперечливий процес, що розтягується іноді не на одне десятиліття. В Україні інститут президента розвивався власним шляхом. Зародження демократичного суспільства розпочалося ще за часів козацтва, але бурхливий розвиток демократії та інституту Президента розпочався в десятих роках ХХ

ст., у дискусіях нових політичних організацій й партій, які в програмних документах ставили своєю метою побудову республіки в Україні.

На початку 1990-х років Україна, як і всі пострадянські та постсоціалістичні країни, стала перед вибором, яку політичну модель доцільно розбудовувати в державі. Більшість науковців, політиків дійшли висновку — інститут президентства історично виправдав себе в багатьох країнах світу. Тому становлення інституту Президента України було ключовим у реформуванні державної влади, пов'язаним з проголошенням незалежності України та зміною її конституційного ладу. [2]

В літературі інститут президентства розглядають як державно-правовий інститут, що включає в себе чотири групи норм: 1) порядок виборів президента, включаючи інавгурацію; 2) його юридичний статус у структурі органів державної влади; 3) функції та повноваження президента; 4) припинення президентських повноважень. Разом з тим вважаємо, що сам конституційно-правовий інститут президентства був би не повний, якби він не містив норм щодо відповідальності глави держави. Так, ст. 111 Конституції України встановлює можливість усунення Президента з поста в порядку імпічменту. Це одна із важливих форм конституційної відповідальності.

Інститут президентства ґрунтується на нормах конституції і законів про президента. Так, в Конституції України є окремий розділ — «Президент України» (статті 102— 112), в якому закріплено основи правового статусу глави Української держави, порядок обрання, вступу на пост, компетенція, усунення з поста в порядку імпічменту. В Основному Законі України законодавець встановив лише найсуттєвіші повноваження Президента, а інші — визначені в законах України. Підзаконними нормативно-правовими актами статус Президента України визначатися не може, а тільки законом. Це зумовлюється насамперед роллю і місцем Президента в механізмі державної влади, можливістю його впливу на весь спектр суспільних відносин на сучасному етапі.

За визначенням Конституції України, прийнятої 28 червня 1996 року, Президент України є главою держави, гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина (ст.102 КУ).[4] Зважаючи на такий статус, Президент України не входить до будь-якої з гілок державної влади структурно, але водночас має повноваження щодо всіх трьох гілок влади (законодавча влада – право законодавчої ініціативи, право вето, підписання законів; виконавча влада – кадрові повноваження; судова влада – утворення судів, здійснення помилювання, призначення та звільнення третини складу Конституційного Суду України).

Хто може стати президентом? Право бути обраним на виборах Президента України полягає в можливості громадянина України, який досяг тридцяти п'яти років, має право голосу, проживає в Україні протягом десяти останніх перед днем виборів років та володіє державною мовою (частина друга статті 103 Основного Закону України), бути обраним на виборах Президента України.

Конституційна реформа 2004 р. поставила майже остаточну крапку в управлінській монополії Президента України щодо виконавчої гілки влади. Переважна більшість повноважень Президента України щодо органів виконавчої влади перейшла або до Верховної Ради України (як-то призначення Прем'єр-міністра, міністрів тощо), або до Кабінету Міністрів України (створення та ліквідація центральних органів виконавчої влади, призначення керівників центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України, тощо). У Президента України залишилась лише незначна частка (в її кількісній, а не якісній характеристиці) колишніх повноважень. [3]

Звичайно, усі повноваження Президента України так чи інакше пов'язані з публічною адміністрацією, оскільки мета діяльності Президента України при реалізації будь-яких його повноважень збігається з метою реалізації самої публічної адміністрації - забезпечення законності, прав та свобод громадян. Наприклад, здійснюючи помилювання, Президент України не виступає як

суб'єкт адміністративного права, оскільки відсутній публічний інтерес у відносинах, що виникають при цьому, а підписуючи закони, він виступає як суб'єкт конституційного права. Інтерес представляють лише ті повноваження, які безпосередньо спрямовані на реалізацію функцій публічної адміністрації.

До повноважень Президента України, які безпосередньо спрямовані на реалізацію функцій державного управління відносяться кадрові повноваження:

- призначає та звільняє глав дипломатичних представництв України в інших державах і при міжнародних організаціях; приймає вірчі і відкличні грамоти дипломатичних представників іноземних держав;
- вносить за пропозицією коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України, сформованої відповідно до ст. 83 Конституції України, подання про призначення Верховною Радою України Прем'єр-міністра України в строк не пізніше ніж на п'ятнадцятий день після одержання такої пропозиції; вносить до Верховної Ради України подання про призначення Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України;
- призначає на посаду та звільняє з посади за згодою Верховної Ради України Генерального прокурора України; призначає на посади та звільняє з посад половину складу Ради Національного банку України;
- призначає на посади та звільняє з посад половину складу Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення;
- вносить до Верховної Ради України подання про призначення на посаду та звільнення з посади Голови Служби безпеки України;
- призначає на посади та звільняє з посад вище командування Збройних Сил України, інших військових формувань; здійснює керівництво у сферах національної безпеки та оборони держави; призначає на посади та звільняє з посад голів місцевих державних адміністрацій.

Забезпечувальні повноваження виражаються в:

- створенні у межах коштів, передбачених у Державному бюджеті України, для здійснення своїх повноважень консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи і служби;
- призначенні позачергових виборів до Верховної Ради України у строки, встановлені Конституцією;
- внесенні до Верховної Ради України подання про оголошення стану війни та у разі збройної агресії проти України прийнятті рішення про використання Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань;
- прийнятті відповідно до закону рішення про загальну або часткову мобілізацію та введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях у разі загрози нападу, небезпеки державній незалежності України;
- прийнятті у разі необхідності рішення про введення в Україні або в окремих її місцевостях надзвичайного стану, а також оголошенні у разі необхідності окремі місцевості України зонами надзвичайної екологічної ситуації з наступним затвердженням цих рішень Верховною Радою України;
- прийнятті рішення про прийняття до громадянства України та припинення громадянства України, про надання притулку в Україні;
- забезпеченні державної незалежності, національної безпеки і правонаступництва держави. Виділяють контрольні повноваження:
- зупиняє дію актів Кабінету Міністрів України з мотивів невідповідності Конституції з одночасним зверненням до Конституційного Суду України щодо їх конституційності; - скасовує акти Ради міністрів Автономної Республіки Крим;
- припиняє повноваження Верховної Ради України у випадках, передбачених Конституцією.

Президент України є: - Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України; - Головою Ради національної безпеки і оборони України. Президент України, реалізуючи конституційні повноваження щодо керівництва у сферах

національної безпеки і оборони держави, повинен вживати заходів для підвищення бойової та мобілізаційної готовності, боєздатності Збройних Сил України, інших військових формувань і підготовки їх до оборони України, захисту її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності, у тому числі через безпосередню участь і здійснення контролю за проведенням навчань і тренувань.[8]

У сфері виконавчої влади:

- 1) вносить за пропозицією коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України, сформованої відповідно до статті 83 Конституції України, подання про призначення Верховною Радою України Прем'єр-міністра України в строк не пізніше ніж на п'ятнадцятий день після одержання такої пропозиції;
- 2) вносить до Верховної Ради України подання про призначення Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України;
- 3) призначає на посаду та звільняє з посади за згодою Верховної Ради України Генерального прокурора України;
- 4) призначає на посади та звільняє з посад половину складу Ради Національного банку України;
- 5) призначає на посади та звільняє з посад половину складу Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення;
- 6) вносить до Верховної Ради України подання про призначення на посаду та звільнення з посади Голови Служби безпеки України;
- 7) зупиняє дію актів Кабінету Міністрів України з мотивів невідповідності Конституції з одночасним зверненням до Конституційного Суду України щодо їх конституційності;
- 8) скасовує акти Ради міністрів Автономної Республіки Крим;
- 9) призначає та звільняє Директора Національного антикорупційного бюро України, у порядку встановленому законом. [1, с.108]

Координаційним органом при Президентові України з питань національної безпеки і оборони є Рада національної безпеки і оборони України, основними функціями якої є: внесення пропозицій Президентові України щодо реалізації

засад внутрішньої і зовнішньої політики у сфері національної безпеки і оборони; координація та здійснення контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони у мирний час; координація та здійснення контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони в умовах воєнного або надзвичайного стану та при виникненні кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України.[7]

Персональний склад Ради національної безпеки і оборони України формує Президент України. До складу Ради національної безпеки і оборони України за посадою входять Прем'єр-міністр України, Міністр оборони України, Голова Служби безпеки України, Міністр внутрішніх справ України, Міністр закордонних справ України. Членами Ради національної безпеки і оборони України можуть бути керівники інших центральних органів виконавчої влади.

Організацію роботи і виконання рішень Ради національної безпеки і оборони забезпечує Секретар Ради, який призначається на посаду та звільняється з посади Президентом України і безпосередньо йому підпорядковується.[7]

Окремим питанням є повноваження Президента України з призначення на посади та звільнення з посад голів місцевих державних адміністрацій. Відповідно до Закону України «Про місцеві державні адміністрації» Президент України призначає та звільняє голів місцевих державних адміністрацій за поданням Кабінету Міністрів України, при цьому термін призначення на посаду голови місцевої державної адміністрації збігається та тісно пов'язаний зі строком повноважень Президента України, тобто у випадку обрання нового Президента України після дотримання певної процедури формування нового уряду голови місцевих державних адміністрацій зобов'язані заявити про свою відставку. По суті Президент України, призначаючи на посаду голови місцевої адміністрації ту чи іншу особу, не стільки виконує кадрові повноваження у сфері виконавчої влади, скільки призначає особистого представника на місцевому рівні.[6]

Незважаючи на подібні компетенційні втрати, Президент України залишається досить впливовим суб'єктом адміністративного права, який здатен своїми діями (шляхом видання указів та розпоряджень) створювати, змінювати або припиняти права, накладати обов'язки у сфері державного управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративне право України (загальна частина): навчальний посібник /О. І. Остапенко, М. В. Ковалів, С. С. Єсімов, Л. С. Гулак., Н. Я. Отчак, Л. О. Остапенко Львів: НУ «Львівська політехніка», 2019. 547 с.
2. Інтернет-ресурс:
https://pidruchniki.com/11281120/politologiya/institut_prezidentstva_ukrayini_etapi_stanovlennya_poryadok_vzayemodiyi_inshimi_organami_vladi
3. Інтернет-ресурс: https://studopedia.su/2_43972_administrativno-pravoviy-status-prezidenta-ukraini.html
4. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141)
5. Наукова стаття «АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ» Павленко А. В. 377-380с
6. "Про місцеві державні адміністрації" – Закон України №586-XIV від 4 грудня 2001 року
7. Про Раду національної безпеки і оборони України – Закон України від 05.03.1998
8. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента України „Про деякі питання здійснення керівництва у сферах національної безпеки і оборони"

УДК 616.399

**КОНЦЕНТАЦІЯ АДИПОНЕКТИНУ У ЖІНОК З ОЖИРІННЯМ І
ЦУКРОВИМ ДІАБЕТОМ 2-ГО ТИПУ ЗА УМОВИ ЗНИЖЕННЯ МАСИ
ТІЛА**

Мялюк Оксана Петрівна

к.б.н., асистент кафедри хіміко-фармацевтичних дисциплін

КЗВО «Рівненська медична академія»

м. Рівне, Україна

Марущак Марія Іванівна

доктор медичних наук, професор

завідувач кафедри функціональної і лабораторної діагностики

ДВНЗ «Тернопільський національний медичний університет імені

І.Я. Горбачевського»

м. Тернопіль, Україна

Анотація: Нами було обстежено 42 жінки з ожирінням (індекс маси тіла більше 30 кг / м²) і цукровим діабетом 2-го типу у віці від 30 до 65 років. Визначали концентрацію глюкози в сироватці крові, процентний вміст глікованого гемоглобіну, вміст імунореактивного інсуліну, гормональну активність жирової тканини. Отримані дані свідчать про те, що зменшення маси тіла веде до підвищення концентрації адипонектину, причому концентрація гормону підвищується пропорційно ступеню редукції маси тіла пацієнтів. Показники вуглеводного обміну відображають динаміку зміни маси тіла. Зменшення маси тіла супроводжується зниженням інсулінорезистентності. Контроль показників адипонектину зумовлюють успіх у лікуванні ожиріння при цукровому діабеті 2-го типу.

Ключові слова: ожиріння, цукровий діабет 2-го типу, адипонектин, лептин, інсулін.

Стрімке поширення ожиріння і тісно пов'язаних з ним метаболічних розладів послужило поштовхом до інтенсивних досліджень фізіології і біохімії жирової тканини [1]. В останні роки жирова тканина визнана активним ендокринним і паракринним органом. Виявилося, що адипоцити секретують гормони і цитокіни, які мають центральну дію на регуляцію енергетичного обміну (лептин) і дають периферичні ефекти: підвищують чутливість до інсуліну і вираженість системної запальної реакції. Клітини жирової тканини виділяють біологічно активні речовини, адипокіни, які впливають на енергетичний баланс організму і відповідають за ендокринний механізм регуляції апетиту, обміну ліпідів, артеріального тиску, чутливості до інсуліну [2]. Важливу роль в цій системі грає адипонектин [3]. Адипонектин виробляється адипоцитами і перешкоджає формуванню метаболічного синдрому, збільшує чутливість тканин до інсуліну, є ангіопротектором [4]. При збільшенні об'єму жирової тканини концентрація адипонектину знижується [5].

Методи і матеріали. Нами було обстежено 42 жінки з ожирінням (індекс маси тіла більше 30 кг / м²) і цукровим діабетом 2-го типу у віці від 30 до 65 років. Для комплексної оцінки вуглеводного обміну визначали концентрацію глюкози в сироватці крові глюкозооксидазним методом, процентний вміст глікованого гемоглобіну методом йонообмінної хроматографії на аналізаторі DiaSTAT компанії Bio-Rad (США), вміст імунореактивного інсуліну методом імуноферментного аналізу набором реагентів INSULIN (DSL-10-1600) (США). Гормональну активність жирової тканини оцінювали за концентрацією адипонектину методом імуноферментного аналізу набором Human Adiponectin ELISA Kit (BBridge International Inc.) (США). З метою зменшення маси тіла пацієнтам була призначена низькокалорійна дієта. Тривалість дослідження – 3 місяці.

Всі результати представляли у вигляді $X \pm a$, де X – середнє значення, a – стандартна помилка середньої величини. Достовірність зміни показників розраховували за критерієм Манна-Уїтні.

Результати та їх обговорення. Для вивчення впливу зміни маси тіла на рівень адипонектину і показники вуглеводного обміну ми розділили хворих на 3 групи в залежності від зміни маси тіла (зниження маси тіла) за 3 місяці проведеного дослідження (табл. 1). Отримані дані свідчать про те, що зменшення маси тіла веде до підвищення концентрації адипонектину, причому концентрація гормону підвищується пропорційно ступеню редукції маси тіла пацієнтів. Показники вуглеводного обміну відображають динаміку зміни маси тіла. Зменшення маси тіла супроводжується зниженням інсулінорезистентності [6].

Таблиця 1

Показники вуглеводного обміну і концентрації адипонектину у жінок з ожирінням і цукровим діабетом 2-го типу

Показник	1-а група (зниження маси тіла на 10-20%) n=8	2-а група (зниження маси тіла на 5-10%) n=12	3-тя група (зниження маси тіла на 1-5%) n=22
Глюкоза, ммоль/л	↓2,97 ± 0,69	↓2,05 ± 0,65	↓0,7 ± 0,31
Глікований гемоглобін, %	↓1,13 ± 0,53	↓0,82 ± 0,19	↓0,5 ± 0,1
Адипонектин, мкг/мл	↑2,06 ± 1,21	↑1,34 ± 0,22	↑1,1 ± 0,31

Примітка: ↓ - зменшення показника

↑ - зростання показника

У 1-й групі, в якій пацієнти зменшили масу тіла більш ніж на 10-20%, початковий рівень адипонектину становив $5,1 \pm 0,51$ мкг/мл, у 2-й групі – $5,6 \pm 0,29$ мкг / мл, в 3-й – $6,02 \pm 0,27$ мкг / мл. Таким чином, чим нижче спочатку рівень адипонектину, тим більш виражено відбувалося зменшення маси тіла.

Висновки. Зменшення маси жирової тканини і зниження інсулінорезистентності у хворих з ожирінням і цукровим діабетом 2-го типу ефективно контролювати по концентрації адипонектина, що зумовлює успіх призначення низькокалорійних дієт.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Cohen P., Spiegelman B. Brown and beige fat: molecular parts of a thermogenic machine // *Diabetes*. – 2015. – № 64. – P. 2346–2351.
2. Kajimura S., Saito M. A new era in brown adipose tissue biology: molecular control of brown fat development and energy homeostasis // *Ann. Rew. Physiol.* – 2014. – P. 13.1–13.25
3. Lidell M.E., Betz M.J., Dahlqvist L., Heglind M., Elander L., Slavic M., Mussack T., Nilsson D., Romu T., Nuutila P., Virtanen K., Beuschlein F., Persson A., Borga M., Enerback S. Evidence for two types of brown adipose tissue in humans // *Nat. Med.* – 2013. – № 19. – P. 631–634.
4. Huerta M. G. Adiponectin and leptin: potential tools in the differential diagnosis of pediatric diabetes? // *Rev. Endocr. Metab. Disord.* – 2006. – № 7 (3). – P. 187–196.
5. Lau D. C. W., Dhillon B., Yan H. et al. Adipokines: molecular links between obesity and atherosclerosis // *Am. J. Physiol. Heart. Circ. Physiol.* – 2005. – № 288. – P. H2031–H2041.
6. Rosen E.D., Spiegelman B.M. What we talk about when we talk about fat? // *Cell*. – 2014. – № 156. – P. 20–44.

УДК 621.384.4

**ВПЛИВ ВИСОКОЇ НАПРУГИ НА УРОЖАЙНІСТЬ І ЯКІСНІ
ПОКАЗНИКИ НАСІННЯ ТОМАТІВ**

Гайдукевич Світлана Василівна

старший викладач

Семенова Надія Павлівна

старший викладач

Гловин Надія Миронівна

кандидат педагогічних наук, доцент

Відокремлений підрозділ Національного університету

біоресурсів і природокористування України

"Бережанський агротехнічний інститут"

м. Бережани, Україна

Анотація: Розглядаються результати досліджень з вивчення впливу електромагнітного поля високої напруги на урожайність і посівні якості насіння томатів при передпосівній їх обробці. Розроблено засоби для передпосівної стимуляції насіння і озонування води.

Ключові слова: насіння, стимуляція, висока напруга, схожість.

Постановка проблеми. Основною причиною, яка стримує підвищення врожайності, являється низька схожість, слабка енергія проростання насіння, чутливість до дії патогенної мікрофлори, що негативно впливає на посівні якості. Тому зі всіх відомих методів підвищення урожайності найефективніше проводити передпосівну обробку насіння, що являється найпростішим, малозатратним та високоефективним засобом.

Досягнення найбільшої врожайності рослин визначається потенційною продуктивністю сорту, якістю насіннєвого матеріалу, агротехнікою обробітку рослин [1, с. 180].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз останніх літературних досліджень показав, що велика увага приділяється передпосівному озонуванню насіннєвого матеріалу як способу підвищення посівних властивостей. Озонування ефективно знезаражує насіння перед посівом і засновано на використанні бактерицидної дії озону (O_3), що дозволяє зменшувати бактеріологічну зараженість в 2,7 рази [2 с. 99]. Але в ніякій літературі не зустрічалось аналізу дії високої напруги постійного струму на насіння томатів з одночасним зволоженням озонованою водою, не розроблено універсальної технології та індивідуального режиму роботи для цих методів обробки.

Мета досліджень – підвищення урожайності і якісних показників насіння томатів шляхом впливу високої напруги постійного струму.

Виклад основного матеріалу.

На протязі п'яти років було проведено ряд дослідів по передпосівній обробці насіння томатів різними фізичними методами. По результатах попередніх досліджень було виявлено, що самий найефективніший метод електрофізичної передпосівної обробки насіння томатів – це обробка високою напругою постійного струму. Проте, отримані результати вимагали подальших досліджень.

На основі аналізу попередніх результатів прийнято рішення виконати подальші дослідження методом іонної зарядки на базі високовольтного генератора.

Як об'єкт дослідження вибрано насіння томатів «Биче серце», яке оброблялося на протязі п'яти хвилин високою напругою постійного струму наступним чином: дві пластини з голками, які служили електродами, розміщувалися паралельно одна одній на відстані 6 см, до яких від генератора високої напруги підводилося живлення з номінальним струмом 100 мА та напругою при номінальному навантаженні 8кВ. Між двома цими пластинами (електродами) знаходилося сито, на якому розміщувалося насіння томатів (рис. 1).

На базі цієї обробки проводилося декілька варіантів електрофізичної дії на енергію проростання і лабораторну схожість насіннєвого матеріалу, а саме:

- обробка насіння високою напругою постійного струму при подальшому зволоженні простою звичайною водою;
- обробка насіння високою напругою постійного струму при подальшому зволоженні озонованою водою;
- не оброблене насіння при подальшому зволоженні озонованою водою.

Контрольна проба насіння не піддавалася обробці і в подальшому зволожувалася простою звичайною водою.

Оброблене насіння, яке було поділено на рівних дві частини і дві частини необробленого насіння, було розміщено в пластмасові тарілочки покриті кусочками тканини і зверху ці тарілочки з насінням теж понакривали тканиною, для кращого тримання вологи. Всі чотири посудини були поміщені в термостат, де підтримувалася температура $+25 \pm 0,5$ °C. Кожний день дослідний матеріал зволожувався різними методами, як сказано вище.

Рис. 1 - Зовнішній вигляд установки для обробки насіння електромагнітним полем високої напруги постійного струму

Через 10 днів було проведено тестування на рахунок проростання насіннєвого матеріалу (рис.2).

У ході дослідження встановлено, що сама найвища схожість в насіння, яке було оброблене високою напругою постійного струму і кожний день піддавалось зволоженню озонованою водою. Дещо гірша схожість у насіння, яке не оброблене високою напругою, але кожний день зволожувалося озонованою водою. Третє місце по схожості займало насіння, яке оброблене високою напругою постійного струму і кожний день зволожувалося простою водою, а в контрольній партії – лише у декілька насінин показалися манюсінські пагінці.

Рис. 2 – Пророщене насіння томатів

1 – опромінене високою напругою і кожний день зволожувалося простою водою; 2 - опромінене високою напругою і кожний день зволожувалося озонованою водою; 3 – не опромінене і кожний день зволожувалося озонованою водою; 4 – контрольне насіння, яке не оброблене і кожний день зволожувалося простою звичайною водою.

Озоновану воду отримували із звичайної води, яку обробляли високою напругою постійного струму наступним методом: в лоток з водою поміщали сталю дзеркальну пластину, яка являлася осаджуючим електродом, до якої підводився позитивний полюс, а зверху над водою 2 см розміщали електрод, який являвся коронуючим і до нього підводився від генератора високої напруги

25 кВ негативний полюс. При подачі живлення між двома електродами проходив коронний розряд (рис. 3). При цьому, азот, який знаходиться в повітрі над водою, переходить в стан іонів оксидів азоту, збагативши воду цими іонами, які легко засвоюються рослинами, адже відомо, що високоякісне азотне добриво сприяє росту рослин.

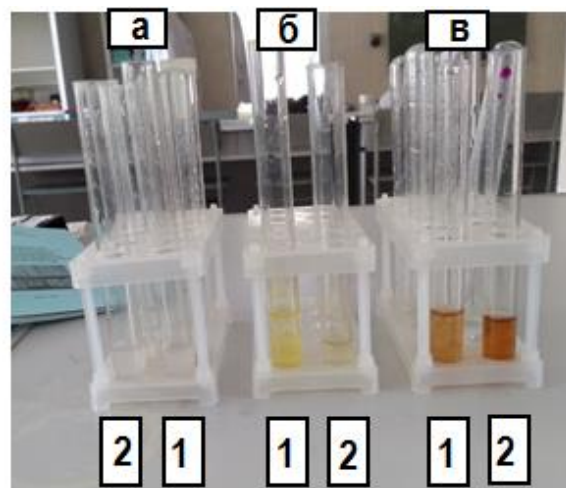

а)

б)

Рис. 3 – Загальний вигляд установки для обробки води високою напругою постійного струму

а – установка для обробки води; б – коронний розряд між двома електродами; 1 – рН метр; лоток з обробляючою водою; 3 – генератор високої напруги постійного струму; 4 – коронуючий електрод (негативний потенціал); 5 – коронний розряд; 6 – осаджуючий електрод (позитивний потенціал)

А)

Б)

Рис. 4 – Проведення загального аналізу води

А – прилади виконання аналізу; Б – результати аналізу води; а- наявність хлоридів; б – вміст іонів амонію; в – окиснюваність води; 1 – необроблена вода; 2 – оброблена вода високою напругою постійного струму.

Основними факторами, по яких оцінюються властивості електроактивованих розчинів являється водневий показник рН і значення окислювально-відновного потенціалу (редокс-потенціал ϕ) [3, с. 92].

На підставі результатів дослідження було проведено загальний хімічний аналіз озонованої води (рис.4).

Таблиця 1

Результати хімічного аналізу води

Показники	Не оброблена вода (контрольна)	Вода опромінена високою напругою постійно-го струму
рН	7,38	7,58
температура	15 °С	17,2 °С
SO_4^{2-}	відсутній	відсутній
Cl^-	більше (розчин мутного білого кольору)	зменшена насиченість (розчин набагато чистіший, напівпрозорий)
концентрація нітратів NO_3^-	3,37 мг/м	3,33 мг/м
окислювальність	розчин слаболилового-рожевого кольору 4 мг/л	розчин жовтого кольору 16 мг/л

З таблиці 1 видно, що при озонуванні води підвищується рН, тобто лужність збільшується. рН – це водневий показник, що показує міру активності іонів водню (H^+) в розчині, тобто ступінь кислотності або лужності цього розчину. В озонованій воді збільшується кількість іонів кисню.

Використання озонних технологій заслуговує особливої уваги, так як ефективно на всіх етапах виробничого циклу - від передпосівної обробки насіння до зберігання урожаю. Перспективи застосування озону пов'язані з унікальними антибактеріальними властивостями озону, його екологічною чистотою, безпекою, універсальністю, економічністю і простотою застосування. Також встановлено, що озон володіє ростостимулюючим ефектом. При обробці насіння високою напругою постійного струму досягнуто найефективніших показників, так як на насіннєву масу діє сукупність факторів: електричне поле високої напруженості, постійний струм провідності, іонізаційні процеси в насіннєвій масі та озон, які забезпечують передпосівну стимуляцію ростових процесів.

Висновок.

Озонні технології можна застосовувати в тепличному господарстві для:

- стимуляції зростання рослин в умовах парникового вирощування, за рахунок зниження мікробної дії на самі рослини, ґрунт і повітря, а також посилення синтезу і накопичення живильних речовин;
- передпосівної обробки насіння томатів для підвищення всхожості і стійкості до несприятливих дій;
- боротьби зі шкідниками і хворобами рослин;
- знезараження рідких субстратів при гідропонному вирощуванні рослин.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Колодійчук Л.С., Гайдукевич С.В., Потапенко М.В., Семенова Н.П. Дія електричного поля високої напруги на насіння томатів //Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія "Техніка та енергетика АПВ" – К.: ВЦ НУБіП України, 2015. – Вип. 209. – Ч.1 – С. 179-183.

2.Авдеева В.Н., Безгина Ю.А. Воздействие озонированного воздуха на качественные показатели пшеницы // Вестник АПК Ставрополя. – 2013. – №2 (10). – С. 97-100.

3.Гайдукевич С.В., Семенова Н.П. Застосування озонних технологій для підвищення посівних якостей насіння томатів. // Znanstvena misel journal №12/2017. The journal is registered and published in Slovenia – Slovenia, 2017. – С. 90-94.

ДЕФІНІЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЯК РІЗНОВИД ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Лук'янова Галина Юріївна

к.ю.н., доцент

Попруженко Марія Олегівна

студентка

Національний університет «Львівська політехніка»

м. Львів, Україна

Анотація: в даній роботі розглянута тема становища дефініції адміністративної відповідальності в Україні, проблематика щодо визначення адміністративної відповідальності, викликана відсутністю єдиної дефініції. Тому ця проблема є не лише теоретичною, а й законодавчою, яка потребує якнайшвидшого вирішення.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, законодавство, адміністративне право, ретроспективна відповідальність, адміністративне правопорушення.

На сьогодні в чинному законодавстві не існує чіткого визначення поняття «адміністративної відповідальності». Ведеться багато дискусій щодо даної правової категорії, адже термін «адміністративна відповідальність» широко застосовують в науковій, правозастосовній та освітній сферах. Також ця ситуація зумовлена тим, що законодавець не дає чіткого визначення «адміністративної відповідальності», хоч і застосовує цей термін у великій кількості нормативних актів.

Адміністративна відповідальність – це різновид юридичної відповідальності, що являє собою сукупність адміністративних правовідносин, які виникають у зв'язку із застосуванням уповноваженими органами (посадовими особами) до

осіб, що вчинили адміністративний проступок, передбачених нормами адміністративного права особливих санкцій – адміністративних стягнень [1, с. 458].

Проаналізувавши основну дефініцію поняття «адміністративна відповідальність», які найчастіше використовуються сьогодні, можна зазначити таке: необхідно закріпити у ч. 2 ст. 9 КУпАП поняття «адміністративна відповідальність», тому що реформування адміністративного законодавства неможливе без чіткого визначення його головних понять. Це визначення повинно мати такий вигляд: «Адміністративна відповідальність – це особливий вид юридичної відповідальності, що проявляється у реакції держави на скоєне правопорушення винним суб'єктом правопорушення у вигляді адміністративних стягнень та заходів впливу, що застосовуються до неповнолітніх, що тягнуть для правопорушників несприятливі наслідки» [2, с. 12].

Адміністративній відповідальності, як різновиду юридичної відповідальності, притаманні такі ознаки: 1) має зовнішній характер; 2) застосовується лише за вчинення правопорушення; 3) пов'язана з державним примусом у формах каральних і правовідновлюючих заходів; 4) визначена у нормах права; 5) притягнення правопорушника до відповідальності здійснюється в певному процесуальному порядку; 6) притягнення до відповідальності здійснюється уповноваженими державними органами та посадовими особами; 7) винна у вчиненні правопорушення особа несе певні втрати матеріального та побутового характеру, які передбачені законом [3, с.82].

Науковці розглядають дане поняття як окремий інститут адміністративного права, а також як форму забезпечення одного із заходів примусу, різновид юридичної відповідальності. Зважаючи на думки багатьох науковців, інститут адміністративної відповідальності є одним з важливих інститутів адміністративного права, який виступає важливим засобом охорони громадського порядку і якому притаманні всі ознаки юридичної відповідальності. За допомогою цього інституту здійснюється захист не тільки

адміністративно-правових відносин, а й відносин врегульованих нормами фінансового, екологічного, трудового, митного, а в деяких випадках цивільного права та процесуальних галузей [3, с. 81].

Адміністративна відповідальність, так само як й інші види юридичної відповідальності настає за наявністю нормативних, фактичних і документальних підстав:

- фактичні підстави це юридичні факти, пов'язані з проступком, зокрема, це факт вчинення проступку і факт виконання заходів відповідальності, крім того, до них відносяться факти затримання, огляду, подання звернень, визнання доказами фактичних даних тощо;
- юридичні (нормативні) підстави утворюють норми за якими діяння визнається адміністративним проступком (правопорушенням), визначаються заходи примусу за виконання складу проступку, суб'єкти відповідальності і юрисдикції, правила, за якими накладаються і виконуються стягнення, забезпечується законність, права учасників провадження тощо;
- процесуальні (документальні) підстави – це наявність процесуальних норм, які забезпечують притягнення винної особи до адміністративної відповідальності та документів, оформлених відповідно до встановлених вимог та за визначеною законодавством процедурою, в першу чергу, це протокол про адміністративне правопорушення і постанова по справі про адміністративне правопорушення, а також сюди відносяться акти, довідки, звернення, облікові документи тощо [4].

В п. 22 ст. 92 Конституції України вказано, що « виключно законами України визначаються засади цивільно-правової відповідальності; діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них» [5].

Саме це положення визначає адміністративну відповідальність, як один з основних видів юридичної відповідальності в Україні. Адміністративна відповідальність є наслідком невиконання або неналежного виконання норм

адміністративного законодавства, що тягне за собою реагування держави на адміністративні правопорушення, які передбачені законом [3, с. 81].

Багато нормативних актів регулюють адміністративну відповідальність. В сукупності вони утворюють законодавство про адміністративні правопорушення. Законодавче регулювання адміністративної відповідальності здійснюється на підставі Кодексу України про адміністративні правопорушення, Митного кодексу України, Податкового кодексу, а також інших законодавчих актів [1, с. 458].

Адміністративно-правові норми про відповідальність, як і більшість інших норм цієї галузі права недостатньо систематизовані. Деякі з них суперечать положенням Конституції України та Законам. Наприклад, наявність у КУпАП бланкетного викладу (посилання на окремі правила, які приймаються, як правило, Кабінетом Міністрів України або Міністерствами) не відповідають положенням статті 92 Конституції, в пункті 22 якої зазначено, що діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них визначаються виключно законами України, які приймаються Верховною Радою. Як свого часу зазначали деякі фахівці-адміністративісти, непорозуміння, розпливчастість диспозицій будь-яких норм, які встановлюють адміністративну відповідальність, - це прямий шлях до порушення законності, до суб'єктивізму та невизначеності при прийнятті рішень про притягнення осіб до адміністративної відповідальності [3, с. 83].

Адміністративну відповідальність можна віднести до негативної (ретроспективної) відповідальності. Негативна відповідальність завжди пов'язана із вчиненням особою протиправного діяння і супроводжується негативними для неї наслідками у вигляді певних санкцій. Адміністративна відповідальність характеризується негативною реакцією держави на протиправні прояви окремих фізичних (а в деяких випадках і юридичних) осіб шляхом встановлення відповідних правил, заборон і адекватних порушенням санкцій щодо порушників [1, с. 457].

Не можна оминати увагою адміністративну відповідальність неповнолітніх. Таким чином, вважаємо доцільним адміністративну відповідальність неповнолітніх як спеціальних суб'єктів визначити як примусове застосування судьями районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів заходів впливу, а в деяких випадках і адміністративних стягнень, які тягнуть за собою для цих осіб обтяжливі наслідки як правило морального характеру і накладаються на підставах і в особливому порядку, встановлених нормами адміністративного права [6, с. 443].

Роль і місце адміністративної відповідальності на адміністративно-правовому просторі визначається тим, що відносини адміністративної відповідальності, разом із відносинами публічного управління, адміністративних послуг і адміністративного судочинства утворюють предмет адміністративного права. А також суттєва особливість адміністративної відповідальності полягає у прагматичності її теоретичних концепцій, домінуюча спрямованість яких окреслена проблематикою Кодексу України про адміністративні правопорушення [4].

Роль адміністративної відповідальності в боротьбі з правопорушеннями постійно зростає, збільшується кількість складів адміністративних правопорушень, більш суворими стають санкції за проступки. Встановлено відповідальність за дії, які раніше взагалі не належали до правопорушень. Значну увагу надано адміністративному примусу в боротьбі з пияцтвом, наркоманією, посяганням на власність, забезпеченні нормальної діяльності представників влади, виконанні вимог посадових осіб, державних органів, правил громадської безпеки, охорони довкілля [7, с. 170].

Важливість адміністративної відповідальності як провідного інституту адміністративного права для стабільного захисту прав і свобод громадян, суспільних відносин у державі підтверджується стабільним та інтенсивним розвитком нормативно-правового забезпечення, яке відбувається впродовж останніх років, адже в наш час кількість скоєних адміністративних правопорушень сягає майже 75 %. Разом із тим слід зауважити, що, беручи до

уваги часті зміни нормативно-правової бази, чинне адміністративно - деліктне законодавство не завжди виконує покладену на нього функцію. Соціальна цінність адміністративної відповідальності полягає не тільки в попереджувальній та охоронній функціях, але й в активному стимулюванні соціально корисних видів правомірної поведінки. Варто зазначити, що своєю суспільною небезпекою кожне окреме правопорушення не завдає значної шкоди, проте своєю чисельністю значно погіршує стабільність та розвиток суспільства та держави в цілому [8, с. 102].

Отож, підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок, що адміністративне право перебуває в стані реформації, а також потребує багато доопрацювань, в сфері адміністративної відповідальності зокрема. Однією з особливостей адміністративної відповідальності є те, що суспільні відносини, які регулюються даним інститутом, є різні за своїм обсягом та змістом, а даний вид відповідальності реалізується в матеріальних та процесуальних нормах.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Остапенко О. І., Ковалів М. В., Єсімов С. С., Гулак Л.С., Отчак Н.Я., Остапенко Л.О. Адміністративне право України (Загальна частина): навчальний посібник. Львів: НУ «Львівська політехніка». 2019. 547 с.
2. Броннікова К. В., Поняття адміністративної відповідальності : проблеми визначення. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Юридичні науки». 2013. №2 (5) С. 10 - 13
3. Алфьоров С. М., Ващенко С. В., Долгополова М. М., Купін А. П. Адміністративне право. Загальна частина: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури. 2011. 216 с.
4. Мультимедійний навчальний посібник «Адміністративна відповідальність». Національна академія внутрішніх справ. 2015. URL: <https://arm.naiau.kiev.ua/books/adm-vidpov/index.html> (дата звернення : 23.09.2019)

5. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 №254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. №30 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення : 23.09.2019)
6. Чернецький О. Л. Поняття та особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх : теоретико – правові питання. Харківський національний університет внутрішніх справ. Форум права. 2008 №1 С. 439 – 444
7. Битяк Ю. П., Гаращук В. М., Богуцький В. В. Адміністративне право : підручник. Х.: Право. 2010. 624 с.
8. Колеснікова М., Калініченко Л., Теоретико - правові засади адміністративної відповідальності. Київ: Підприємництво, господарство і право. Адміністративне право і процес. 2019 №1 С. 102 – 107

УДК 343.132

**ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ОСІБ,
ЩОДО ЯКИХ ПРОВОДЯТЬСЯ НЕГЛАСНІ СЛІДЧІ (РОЗШУКОВІ) ДІЇ.**

Онишко Оксана Богданівна

к.ю.н., доцент

Львівський державний університет внутрішніх справ

м. Львів, Україна

Ряшко Олена Василівна

к.ю.н., доцент

Львівський державний університет внутрішніх справ

м. Львів, Україна

Гук Роман Ігорович

здобувач вищої освіти 4 курс

Інститут права, психології та інноваційної освіти

НУ «Львівська політехніка»

м. Львів, Україна

Анотація. Важливою особливістю проведення негласних процесуальних дій є таємність, невідомість до визначеного прокурором часу для інших, крім уповноважених представників конкретного органу досудового розслідування осіб як факту, так і отриманих результатів.

Водночас в багатьох випадках проведення негласних слідчих (розшукових) дій певним або іншим чином торкається інтересів окремих осіб, допускає тимчасове обмеження їхніх конституційних прав на свободу спілкування, таємницю листування, невтручання в особисте сімейне життя, недоторканість житла чи іншого володіння особи тощо. Такими особами можуть бути як підозрювані, що мають чітко визначений процесуальний статус і знають про наявні в органів досудового розслідування відомості, які можуть вказувати на їхню причетність до вчинення злочину, так і інші особи, що не мають статусу

підозрюваного, але відносно яких органами досудового розслідування здійснюються відповідні процесуальні заходи.

Ключові слова: негласні (слідчі) розшукові дії, права, інтереси.

Важливою особливістю проведення негласних процесуальних дій є таємність, невідомість до визначеного прокурором часу для інших, крім уповноважених представників конкретного органу досудового розслідування осіб як факту, так і отриманих результатів.

Водночас в багатьох випадках проведення негласних слідчих (розшукових) дій певним або іншим чином торкається інтересів окремих осіб, допускає тимчасове обмеження їхніх конституційних прав на свободу спілкування, таємницю листування, невтручання в особисте сімейне життя, недоторканість житла чи іншого володіння особи тощо. Такими особами можуть бути як підозрювані, що мають чітко визначений процесуальний статус і знають про наявні в органів досудового розслідування відомості, які можуть вказувати на їхню причетність до вчинення злочину, так і інші особи, що не мають статусу підозрюваного, але відносно яких органами досудового розслідування здійснюються відповідні процесуальні заходи.

Незалежно від набутого в кримінальному провадженні процесуального статусу, усі особи, конституційні права яких були тимчасово обмежені під час проведення негласних процесуальних дій, а також підозрюваний і його захисник мають бути письмово повідомлені про таке обмеження прокурором або за його дорученням слідчим, який здійснює досудове розслідування. Відповідне доручення прокурора може бути надано тільки конкретному слідчому, який здійснює досудове розслідування, і незалежно від того, ним чи уповноваженим оперативним підрозділом здійснені негласні слідчі (розшукові) дії. Співробітникам уповноважених оперативних підрозділів таке доручення прокурор не надає.

Конкретний час повідомлення особи про тимчасове обмеження її конституційних прав, що мало місце в зв'язку з проведенням негласної слідчої

(розшукової) дії, визначається прокурором із урахуванням наявності чи відсутності загроз для досягнення мети досудового розслідування, суспільної безпеки, життя або здоров'я осіб, які були причетні до проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Причетними до них особами можуть бути громадяни, що співробітничали з правоохоронними органами на конфіденційній основі і надавали допомогу в проведенні негласних процесуальних дій, або ж співробітники уповноважених оперативних підрозділів, які проводили такі дії за дорученням прокурора чи слідчого або залучалися до їх проведення.

Важливою вимогою є та, що відповідне повідомлення про факт тимчасового обмеження конституційних прав особи під час проведення негласної слідчої (розшукової) дії повинне бути здійснене протягом дванадцяти місяців з дня припинення таких дій, але не пізніше звернення до суду з обвинувальним актом. У повідомленні має бути вказано про факт тимчасового обмеження конституційних прав особи, коли, в зв'язку з чим, за яких обставин це відбулося і в чому воно полягало, про подальше використання отриманих матеріалів в доказуванні або про їх знищення. Ким саме проводились негласні слідчі (розшукові) дії і з використанням яких сил, у повідомленні не розкривається.

Негласний характер процесуальних дій зумовлює потребу збереження в таємниці від непричетних до здійснення досудового розслідування осіб відомостей щодо факту проведення негласних слідчих (розшукових) дій не лише на час їх підготовки чи безпосереднього проведення, а й після завершення таких дій до часу, коли повідомлення про них не завдасть шкоди інтересам кримінального провадження та не створить загрози безпеці певних осіб. Водночас якщо в результаті проведення таких дій отримані матеріали, які мають значення для доказування у кримінальному провадженні і їх планується використовувати прокурором в судовому засіданні, після завершення досудового розслідування прокурор або слідчий за його дорученням зобов'язаний надати доступ до усіх матеріалів досудового розслідування, які є в його розпорядженні і які самі по собі або у сукупності з іншими доказами

можуть бути використані для доведення вини, невинуватості або меншого ступеня винуватості обвинуваченого чи сприяти пом'якшенню покарання. В зв'язку з цим встановлено ту законодавчу вимогу, що відомості про факт та методи проведення негласних слідчих (розшукових) дій, осіб, які їх проводять, а також інформація, отримана в результаті їх проведення, не підлягають розголошенню особами, яким це стало відомо в результаті ознайомлення з матеріалами в порядку, передбаченому ст. 290 КПК України, про що зазначені особи попереджаються слідчим.

Водночас законодавцем не передбачено можливості ознайомлення з матеріалами негласних слідчих (розшукових) дій сторони захисту чи потерпілого до завершення досудового розслідування в порядку, передбаченому ст. 221 КПК України. Протокол про проведення негласних слідчих (розшукових) дій та додатки до нього не підпадають під розуміння загальнодоступних документів і ознайомлення з ними інших осіб до завершення досудового розслідування може зашкодити інтересам кримінального провадження. Така вимога законодавця не порушує конституційних прав особи, оскільки про факт тимчасового обмеження окремих прав особі стає відомо до направлення матеріалів провадження в суд і використання їх в суді.

Водночас процесуальними нормами ч. 2 ст. 254 КПК України встановлено ще одну засторогу. Якщо протоколи про проведення негласних слідчих (розшукових) дій містять інформацію щодо приватного (особистого чи сімейного) життя інших осіб, захисник, а також інші особи, які мають право на ознайомлення з протоколами, попереджаються про кримінальну відповідальність за розголошеної інформації щодо інших осіб, яка встановлена вимогами ст. 387 КК України. Ця законодавча вимога слугує забезпеченню прав людини.

Забезпеченню прав та інтересів людини слугує й та законодавча вимога, якою передбачено, що коли в результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій будуть отримані речі або документи, у поверненні яких може бути

зацікавлений їх власник, прокурор зобов'язаний повідомити його про наявність таких речей і з'ясувати, чи бажає він їх повернення. Про зазначені обставини прокурором повідомляється саме власник, а не особа, у якої такі речі або документи були в тимчасовому користуванні чи володінні. Прийняття рішення щодо наявності можливої зацікавленості в поверненні речей чи документів і повідомлення про це певного власника, а також про допустимість і час їх повернення покладається на прокурора, який повинен враховувати при цьому необхідність забезпечення прав та законних інтересів осіб, а також запобігання завданню шкоди для кримінального провадження.

Для проведення негласних слідчих (розшукових) дій має бути наявність достатніх підстав, адже ці дії істотно зачіпають права та законні інтереси осіб. Гарантією забезпечення прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження слугують відповідні норми вітчизняного кримінального процесуального законодавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Актуальні питання кримінального процесу України: навч. посіб. / [Є.М. Блажівський, І.М. Козьяков, О.М. Толочко, С.С. Мірошніченко, Г.П. Власова та ін.]; за заг. ред. Є.М. Блажівського. К.: Національна академія прокуратури України; Центр учбової літератури, 2013. С. 138-143
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар, за заг. ред. професорів В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. К.: «ЮСТІНІАН» 2012. С. 553-603
3. Кримінальний процес : підручник / Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туман К82 та ін. ; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. - Х. : Пр. 2013. С. 417-456
4. Негласні слідчі (розшукові) дії: кримінально-процесуальні та криміналістичні аспекти підготовки і проведення : науково-практичний посібник / В. А. Колесник ; Академія адвокатури України. К. : Прецедент, 2014. 135 с

ДОСЛІДЖЕННЯ ЯКОСТІ ПИВА З ДОДАВАННЯМ ХВОЇ

Іващишин Микола Володимирович

магістрант заочник

Кошова Валентина Миколаївна

к.т.н., професор

Смажко Ірина Геннадіївна

магістрант

Національний університет харчових технологій

м. Київ, Україна

Анотація: робота присвячена дослідженню можливості використання голок хвої сосни звичайної (*Pinus sylvestris*) і ялини для приготування особливого сорту пива ІПА, що забезпечить розширення асортименту готової продукції, досягнення необхідних органолептичних показників у готовому пиві.

На основі експериментальних досліджень встановлено оптимальну дозу голок хвої сосни та ялини для виробництва даного сорту пива, визначено його основні фізико-хімічні показники та органолептичні властивості.

Ключові слова: пиво, сусло, сосна звичайна (*Pinus sylvestris*), ялина, хвоя, дріжджі, кип'ятіння, головне бродіння, технологічні параметри.

Постановка проблеми: створення нових авторських сортів з оригінальними органолептичними властивостями спонукає пивоварів до пошуку нових джерел для розширення асортименту пива [1].

На сьогодні актуальною є проблема створення продуктів і напоїв функціонального призначення, в тому числі та у пивоварній промисловості.

Окремі види пива можна розглядати як функціональний продукт. У пиві наявні природні антиоксиданти, фолієва кислота, органічні кислоти, бетаїн, фенольні сполуки [2].

Водночас існує проблема забезпечення пивоварних компаній якісними хмелепродуктами. В Україні існує дефіцит вітчизняного хмелю, крім того короткий термін зберігання не пастеризованого пива спричиняє багато проблем.

Отже, для вирішення вищезазначеного, використовують додатково компоненти для виробництва пива з часткової заміною хмелю на нетрадиційну рослинну сировину, яка має антиоксидантні та консервувальні властивості [5]..

Беручи до уваги, все вище зазначене, актуальними є дослідження, спрямовані на подальше удосконалення та розвиток технології пивоваріння, а саме його виробництво з використанням нетрадиційної сировини [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій: останнім часом в Україні для розширення асортименту крафтового пива, особливо на мініпивоварнях, використовують різноманітну рослинну і пряно-ароматичну сировину. Пиво з додаванням цих компонентів особливу популярність серед споживачів отримало близько 15 років назад [2].

Сучасний асортимент пива з використанням нетрадиційної сировини можна поділити на чотири сегменти:

1. Пиво з використанням плодово-ягідної сировини.
2. Пиво з використанням овочевої сировини.
3. Пиво на основі молочних продуктів.
4. Пиво з використанням спецій [6].

Особливий інтерес для приготування крафтового пива викликає хвоя сосни та ялини, яка включає комплекс терпеноїдів, які здатні мобілізувати захисну силу організму та мають антиоксидантну і консервувальну дію.

Хімічний склад і властивості хвої сосни та ялини наближені до відповідних показників шишок хмелю – однієї з основної і дорогоцінної сировини для виробництва пива [7].

Гілки з хвоєю і шишки ялини європейської містять дубильні речовини, фітонциди, каротин, мінеральні солі, ефірну олію, вітамін С, скипидар,

каніфоль; живиця – смоляні кислоти, мікроелементи (залізо, мідь, хром, марганець, алюміній), розчинені в ефірній олії [8].

Бруньки містять ефірну олію (0,36 %), до складу якої входять борнілацетат, саптен, пінен, камфен, фелландрен, лімонен, камфора, борнеол, кадінен, а також вітаміни С, групи В і К, каротин, пініпикрин, крохмаль, болеретин, флавоноїди, мінеральні речовини (солі заліза, марганцю, міді, алюмінію, хрому), дубильні та інші речовини [4].

Хвоя сосни містить влітку близько 120-150 мг % вітаміну С, а взимку до 300 мг % і більше. Крім того, у хвої містяться вітаміни В₁, В₂, Р, К і Е, каротин, ефірна олія, у складі якої є пінен, лімонен, кадінен, борнілацетат, а також алкалоїди, антоціанові, гіркі, дубильні, смолисті й мінеральні речовини (сполуки заліза, мангану, міді, алюмінію) [3].

Використання хвої сосни та ялини у технології пива обумовлене можливістю підвищення біологічної цінності і покращення органолептичних показників готової продукції.

Метою даної роботи є дослідження, які ставили за мету визначення використання голок хвої сосни, як часткова заміна хмелепродуктів та дослідження впливу хвої на фізико-хімічні та органолептичні показники пива.

Для досягнення поставлено мети були поставлені наступні задачі:

- визначити оптимальну дозу внесення голок хвої сосни та ялини;
- визначити фізико-хімічні показники пивного суслу (контрольного і дослідних зразків);
- визначити органолептичні показники готового пива з хвоєю і порівняти їх з контрольним зразком.

Матеріали і методи: підбір дози голок хвої сосни та ялини, для виробництва нового сорту пива типу Forest India Pale Ale (IPA).

Під час виробництва пива, як нетрадиційну сировину використовували хвою сосни та було підібрано межі внесення хвойної сировини.

Для цього готували 4 дослідні зразки із вмістом хвої 3,0; 3,5; 5,0; 10,0 кг на 1500 л пивного суслу.

Для приготування пива (ІРА) використовували світлий ячмінний солод 90,24 %, пшеничний світлий солод 7,30% та карамельний ячмінний солод 2,46% (виробник ПрАТ «Славутський солодовий завод», Україна, м. Славута), підготовлену питну воду, гранульований хміль сортів «Альта», «Мозаїк» та «Заграва», та дріжджі Safale US-05.

Для охмелення пивного суслу використовували гранульований гіркий та ароматичний хміль у співвідношенні 55/45 з масовою часткою α -кислоти 6.2 - 14,5 %, на повітряно-суху речовину (ПСР).

Для затирання використовували технологічну воду з системи підготовки води Eurowater.

Затір готували при гідромодулі 1:3, при температурі води для затирання 45°C, та витримкою протягом 5 хв.

Проводили підігрів до температури від 45 до 64°C, при цій температурі витримували 20 хв. Підігріли до температури 78 °C, і витримали ще 19 хв.

Після витримки всіх ферментативних пауз, затір перекачували на фільтрацію протягом 5 хв, і промивали дробину 3 рази. Весь процес затирання, кип'ятіння і фільтрування суслу зайняв 8 годин.

При приготуванні пивного суслу, при затиранні для підтримання рН задавали 450 см³ молочної кислоти.

В процесі приготування затору підбирали різну кількість хвойної сировини від 3,0 до 10,0 кг на 1500 л пивного суслу.

Для зброджування пивного суслу були використані сухі дріжджі Saflaale US-05 750 г/1500 л.

Сушло зброджувалося 4 доби, а доброджування тривало 2 дні.

Результати і обговорення: після було проведено визначення фізико – хімічних показників готового пива з додаванням хвої, результати наведені в табл. 1

Аналізуючи отримані дані з табл. 1 видно, що у всіх зразках після внесення голок хвої зростала екстрактивність. Якщо до кип'ятіння у всіх зразках масова концентрація сухих речовин була 15,2 %, то після кип'ятіння у зразку 1 – 15,3 %, зразку 2 – 15,5%, зразку 3 – 15,6%, зразку 4 – 15,5%.

Також, із збільшенням концентрації хвої збільшується колір готового пива, титрована кислотність, величина гіркоти пива, дійсний ступінь зброджування, вміст спирту в 3-тньому зразку пива більший у порівнянні з контролем на 0,06 %. Після була проведена дегустаційна оцінка дослідних зразків готового пива з визначенням органолептичних показників результати якої наведені в табл.2

Таблиця 1

Фізико хімічні показники пива з різним додаванням хвої

Зразок	CP, %	Гіркота пива, %	Дійсний екстракт пива, %	Вміст спирту, % об.	Колір, см ³ 0,1 моль/дм ³ розчину йоду	Кислотність, см ³ 0,1 моль/дм ³ розчину NaOH на 100 см ³ пива
Контроль	15,2	53,0	4,7	5,77	1,4 (20 од ЕВС)	2,5
Зразок 1, додали 3,0 кг хвої	15,3	54,0	4,9	5,72	1,5 (21 од ЕВС)	2,6
Зразок 2, додали 3,5 кг хвої	15,5	54,6	5,1	5,72	1,6 (22 од ЕВС)	2,7
Зразок 3, додали 5,0 кг хвої	15,6	55,0	5,0	5,83	1,7 (23 од ЕВС)	2,8
Зразок 4, додали 10,0 кг хвої	15,5	55,0	5,0	5,77	1,8 (24 од ЕВС)	2,8

Таблиця 2

Фізико хімічні показники пива з різним додаванням хвої

Зразок Кількість хвої, кг	Піностійкість		Смак	Аромат	Гіркота
	Стійкість пива	Висота піни, см			
Контроль	3,4	5,0	Чистий, солодовий з дріжджовим присмаком	Чистий, свіжий, хмелевий	Ярко виражена гіркота хмелю
Зразок 1, додали 3,0 кг хвої	4,2	6,8	Чистий, гармонійний з ледь відчутним хвойним присмаком	Чистий, свіжий, хмелевий, трав'яний	Слабо виражена гіркота хмелю
Зразок 2, додали 3,5 кг хвої	5,0	8,0	Чистий, гіркуватий сосновий присмак	Свіжий, слабкий хмелевий із смолистими нотками	Слабо виражена гіркота хмелю з хвойною гіркотою
Зразок 3, додали 5,0 кг хвої	4,8	8,1	Чистий, зброджений, виражений сосновий присмак з терпкуватим присмаком	Свіжий, слабкий хмелевий із смолистими нотками	Хмелева гіркота з залишковою хвойною гіркотою
Зразок 4, додали 10,0 кг хвої	5,2	8,3	Гіркуватий смак, негармонійний, терпкуватий.	Смолистий із слабо вираженим хмелевим ароматом	Гіркота і терпкість хвойної деревини

За результатами дегустаційної оцінки всі дослідні зразки мали гарну піностійкість, та найкращим виявився зразок із вмістом хвої 5,0 кг, який мав найкращий смак і аромат.

У цьому ж зразку був присутній відчутний приємний сосновий присмак. У зразку пива 4 була надмірна і негармонійна гіркота хвойної деревини.

Висновки:

1. Було встановлено, що внесення голок хвої в кількості 5,0 кг на 1500 л пивного сусла, покращує смак та аромат готового пива, не впливаючи на якість продукту.
2. Використання холок хвої сосни дозволяє отримати пиво із специфічними смаком і ароматом і надасть можливість підвищити біологічну цінність напою.
3. Пиво з використання хвої, може бути використовуватися в крафтовому пивоварінні на мініпивоварнях, бо це дасть можливість розширити асортимент готової продукції.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гренет М. В. Состояние и перспектива производства специальных сортов пива // Пиво и напитки. 2009. № 2. С. 8-10.
2. Домарецький В. А. Стан і перспективи розвитку пивоварної промисловості України / В. А. Домарецький, І. В. Мельник // Харч. наука і технологія. – 2010. – № 3. – С. 7-9.
3. Китик Г. А. Лікувальна хвоя [Електронний ресурс] / Г. А. Китик // ЄХО. – 2003. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.exo.net.ua>.
4. Кучинська, А. М. Наукові засади вибору рослинної сировини для підвищення харчової цінності пива [Текст] / А. М. Кучинська // Вісник ЧДТУ. — 2013. — № 3(67). — С. 264-273.
5. Мелетьєв, А. Асортимент і біологічна цінність пива [Текст] / А. Мелетьєв, З. Романова, Г. Бартош, С. Тертиці // Харчова і переробна промисловість. — 2010. — № 1. — С. 23-25.
6. Рудавська Г. Б. Наукові підходи та практичні аспекти оптимізації асортименту продуктів спеціального призначення : монографія / Г. Б. Рудавська, Є. В. Тищенко, Н. В. Притульська. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2002. – 371 с.

7. Сімахіна, Г. О. Біологічно активні речовини в харчових технологіях : підручник / Г. О. Сімахіна, Н. О. Стеценко, Н. В. Науменко ; М-во освіти і науки України, Нац. ун-т харч. технол. - К. : НУХТ, 2016. - 455 с.
8. Ткаченко В.Г. Эфиромасличные растения и эфирные масла. Достижения и перспективы, современные тенденции изучения и применения / В.Г. Ткаченко // Вестник Удмуртского университета. Серия «Биология. Науки о Земле». — 2011.— Вып. 1.— С. 88—93

SELENIUM-CONTAINING MEDICINES IMPROVE INSULIN SENSITIVITY IN PATIENTS WITH METABOLIC SYNDROME

Abramova N. O.

Candidate of Medical Sciences

Assistant prof. of the Department of Clinical Immunology

Allergology and Endocrinology

HSEI «Bukovinian State Medical University», Chernivtsi, Ukraine

Introduction. Diabetes mellitus is a metabolic disorder. About 4–5% of the world population suffers from diabetes. Obesity is considered as one of the strongest risk factors for type 2 diabetes manifestation. According to WHO, the prevalence of MS is 20-40%, thus receiving the characteristic of the "XXI century pandemic". The search for new ways of correction of carbohydrate metabolism is a promising direction.

Objective. Improve treatment of carbohydrate metabolism disorders in patients with metabolic syndrome.

Materials and methods. In order to determine the effect of selenium-containing drugs on carbohydrate metabolism indices in patients with metabolic syndrome, we examined 65 patients who were randomized according to age and sex into two groups: 31 patients received basic therapy, 34 patients received selenium-containing *бувшшштуы* in a dose equivalent to 50mcg of selenium per day against the background of standard treatment.

Results. As a result of taking selenium on the background of basic treatment for 1 month, we have revealed an improvement in the state of carbohydrate metabolism comparing with control group - HOMA-IR ($p < 0,05$).

Conclusion. The obtained data suggests positive effect of selenium containing medicines on background of standard treatment on carbohydrate metabolism by reduction of insulin resistance.

Key words:carbohydrate metabolism, metabolic syndrome.

Conflicts of Interest: authors have no conflict of interest to declare.

According to WHO, the prevalence of metabolic syndrome (MS) is 20 - 40%. It most commonly effects middle aged and older people (30-40%) [7]. In general about 30% (16.8% women and 14.9% men) of the planet's population have excess body weight [2].

Pathophysiological processes that accompany obesity cause the development of hypertension, disorders of carbohydrate metabolism, dyslipidemia, which are components of the metabolic syndrome (MS) [4]. In patients with obesity of I-st degree, the risk of developing type 2 diabetes mellitus increases three times, II degree - 5 times and III degree - 10 times [5].

It is known that selenium is an antioxidant, has hypolipidemic, insulin-mimetic and immune-modulating effects, but the use of selenium in the complex treatment of disorders of carbohydrate metabolism is still poorly studied [8].

All this indicates the relevance of the research in the chosen direction

The aim of the study: To improve the treatment of carbohydrate metabolism disorders in patients with metabolic syndrome.

Material and methods.

A comprehensive examination of 56 patients with MS was performed.

The examined patients were randomly divided into two groups: 26 people with MS received standard treatment: antihypertensive drugs (ACE inhibitors - enalapril 10 - 20 mg / day), antiplatelet agents (acetylsalicylic acid 75 - 100 mg / day), statins (atorvastatin - 10 - 20 mg / day), patients with type 2 diabetes received biguanides (metformin at average daily dose of 1000 - 2000 mg / day) and formed comparative group. The main group consisted of 30 people who received a medicine containing 0,333 mg of sodium selenite, equivalent to 50 µg of selenium for 30 days, against the background of basic therapy. The results obtained were evaluated before the beginning of treatment and immediately after the treatment.

Disorders of carbohydrate metabolism were diagnosed according to WHO criteria (1999). Fasting immunoreactive insulin (IRI), C-peptide were determined by immunoassay method.

Glucose content was determined by glucose oxidase method using standard set of reagents of the “Fylisyt diagnosis” (Ukraine).

Content of glycated hemoglobin (HbA_{1c}) was studied by the method of ion-exchange high performance liquid chromatography (HPLC).

To assess the degree of insulin resistance a small model of homeostasis (Homeostasis model assessment – HOMA) was used, calculated by means of the HOMA Calculator Version 2.2 Diabetes Trials Unit at the University of Oxford (UK).

Anthropometric indices were calculated: such as waist to hip (W/H) ratio and body mass index (BMI), according to Quetelet [1].

Statistical analysis of the data was carried out using the paired Student’s t-test using the software package Statistica for Windows 6.0, serial number 31415926535897. The difference was considered reliable at $p < 0,05$.

Results and discussion. The results of previous studies indicate the presence of carbohydrate metabolism disorders associated with insulin resistance in diabetic patients [1].

Therefore, the aim of the study was to study the effect of selenium-containing medicines on carbohydrate metabolism in diabetic patients (tab.). Significant reductions in fasting glycaemia and HOMA-IR were observed in both groups ($p < 0,05$), more pronounced changes were obtained against the background of additional selenium administration.

In the group of people who received selenium with basic therapy, HOMA-IR was significantly lower compared to the other group ($p < 0,05$).

The positive effect of the selenium-containing medicines on carbohydrate metabolism is provided by its insulin-like properties as it activates the insulin-signaling mechanism by phosphorylation of Akt and PI3 protein kinases [8].

Table

Dynamics of carbohydrate metabolism as a result of treatment with selenium-containing medicines in patients with diabetes mellitus

Indices	Groups, number of observations, probability of changes		
	Groups	Basic treatment + selenium-containing medicines M \pm m, n=34	Basic treatment M \pm m, n=31
Glucose, mmol/l	Before treatment	6,18 \pm 0,538	6,12 \pm 0,423
	After treatment	5,23 \pm 0,347 P ₁ <0,05 P ₂ >0,05	5,44 \pm 0,314 P ₁ <0,05
Immune-reactive insuline, mIU/ml	Before treatment	19,85 \pm 3,146	19,78 \pm 3,247
	After treatment	19,66 \pm 4,265 P ₁ >0,05 P ₂ >0,05	19,72 \pm 3,656 P ₁ >0,05
HOMA-IR	Before treatment	5,45 \pm 0,068	5,38 \pm 0,074
	After treatment	4,49 \pm 0,096 P ₁ <0,05 P ₂ <0,05	4,82 \pm 0,074 P ₁ <0,05
Leptin, ng/ml	Before treatment	20,67 \pm 4,264	20,34 \pm 3,421
	After treatment	20,33 \pm 4,142 P ₁ >0,05 P ₂ >0,05	20,11 \pm 3,485 P ₁ >0,05
C-peptide, ng/ml	Before treatment	5,26 \pm 0,234	5,23 \pm 0,375
	After treatment	5,04 \pm 0,346 P ₁ >0,05 P ₂ >0,05	5,19 \pm 0,394 P ₁ >0,05
HbA1c ,%	Before treatment	7,39 \pm 0,438	7,36 \pm 0,512
	After treatment	6,55 \pm 0,476 P ₁ <0,05 P ₂ >0,05	6,82 \pm 0,435 P ₁ <0,05

Notes:

1. n - s the number of patients in the group;
2. P_1 - the probability of changes in relation to indicators before treatment;
3. P_2 - the probability of changes in relation to the comparison group

The positive effect of the selenium-containing medicines on carbohydrate metabolism is provided by its insulin-like properties as it activates the insulin-signaling mechanism by phosphorylation of Akt and PI3 protein kinases [8].

Conclusion: As a result of taking selenium-containing medicines, statistically significant decrease of insulin resistance (decreased HOMA-IR) in patients of the main group compared with the other group on the background of basic treatment for 1 month, which indicates the insulin-mimetic properties of selenium.

REFERENCES

1. Abramova N.O. Peculiarities of carbohydrate metabolism of patients with arterial hypertension against the background of abdominal obesity depending on Pro197Leu polymorphism of the GPX1 gene / N.O. Abramova, N.V. Pashkovska// Буковинський медичний вісник. – 2014. – Т. 17, № 4 (68). – С. 6 – 9./
2. Hruby A. The Epidemiology of Obesity: A Big Picture. Pharmacoeconomics / A. Hruby, F.B. Hu //Pharmacoeconomics. - 2015. – Vol. 33(7). – P. 673–689.
3. Insulin resistance index (HOMA-IR) in the differentiation of patients with non-alcoholic fatty liver disease and healthy individuals / A. L. Salgado, L. Carvalho, A. C. Oliveira[et al.]// Arq. Gastroenterol. – 2010. –Vol. 47, № 2. – P. 165 – 169.
4. Leon B.M. Diabetes and cardiovascular disease: Epidemiology, biological mechanisms, treatment recommendations and future research/ Benjamin M Leon, Thomas M Maddox //World J Diabetes. -2015. - 6(13). – P. 1246–1258.
5. Obesity and hypertension/ Jiang SZ, Lu W, Zong XF, Ruan H-Y[et al.] // Exp Ther Med. – 2016. 12. – P. 2395–2399.].
6. Plasma selenium and risk of dysglycemia in an elderly French population: results from the prospective Epidemiology of Vascular Ageing Study / T. N. Akbaraly, J. Arnaud, M. P. Rayman [et al.] // Nutrition & Metabolism. – 2010.

– Vol. 7, № 21. – Режим доступа до журн.:
<http://www.nutritionandmetabolism.com/content/7/1/21>.

7. Prevalence of metabolic syndrome and metabolic syndrome components in young adults: A pooled analysis / NolanPaul B., Carrick-RansonGraeme, StinearJames [et al.] // Prev Med Rep. - 2017. -7. –P. 211–215.

8. Selenium acts as an insulin-like molecule for the down-regulation of diabetic symptoms via endoplasmic reticulum stress and insulin signalling proteins in diabetes-induced non-obese diabetic mice/ D.Hwang, S. Seo,Y. Kim [et al.] // J. Biosci. – 2007. – Vol. 32, № 4. – P.723 – 735.

СИСТЕМА РОБОТИ ВИХОВАТЕЛЯ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ЕТНОІСТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Столярчук Наталія Володимирівна

вихователь

заклад дошкільної освіти (ясла-садок) №6 «Теремок»

Скадовської міської ради, Скадовський район

Херсонська область, Україна

Анотація: Стаття містить обґрунтування системи роботи вихователя закладу дошкільної освіти щодо формування етноісторичної компетенції дитини дошкільного віку. Автор розкриває сутність основних дефініцій, форми, методи, прийоми роботи педагога в контексті дослідження.

Ключові слова: етноісторія, етноісторична компетенція, діти дошкільного віку.

Сучасний стан розвитку українського суспільства актуалізує потребу відродження духовності, спрямування дошкільної освіти на виховання патріотизму, поваги до національних традицій.

Важливим джерелом національного виховання дітей дошкільного віку є історія України. Так, у «Концепції дошкільного виховання в Україні» наголошується на необхідності пробуджувати в дітей розуміння історії та інтерес до неї, духовність, усвідомлення себе як частки рідного народу. Йдеться передусім про забезпечення їх своєрідним мінімальним освітнім ядром про історію рідної держави.

Аналіз історико-педагогічної наукової літератури засвідчив зростання інтересу до зазначеної проблеми. Питання збереження традицій виховання, відновлення зв'язків між поколіннями, єдності ідей загальнолюдського й національного виховання розглядали у своїх працях О. Ольжич, С. Русова, а також сучасні

вчені: І. Бех, П. Дроб'язко, М. Євтух, В. Кузь, О. Любар, О.Сухомлинська, Д. Федоренко, М. Ярмаченко та ін.

Цінний досвід наукового вивчення, узагальнення й застосування ідей української народної педагогіки в освітньому процесі накопичено в працях українських етнопедагогів М. Стельмаховича та Є. Сявакко.

Особливу увагу привертають праці сучасних науковців А. Богуш, Н.Лисенко, Н. Побірченко та ін., у яких досліджено теоретичні засади української народної педагогіки [1].

Зокрема, А. Богуш, Н. Лисенко вивчали народнопедагогічні засади українського дошкілля, Н. Рогальська досліджувала розвиток і використання надбань української дошкільної етнопедагогіки в сучасному закладі дошкільної освіти.

Окремі аспекти впровадження засобів української народної педагогіки в роботу з дітьми дошкільного віку розкрито Л.Калуською (формування уявлень про народні ремесла), Л.Плетеницькою (народознавча робота в дошкільному закладі на матеріалі математики), О.Петрук (виховання старших дошкільників на ідеях миру в умовах національного дитячого садка), Н.Ємельяною (засвоєнням старшими дошкільниками народознавчої лексики) та ін.

Однозначно новим у дошкільній дидактиці є поняття етноісторичної компетенції дошкільників, обґрунтоване Н.В.Лисенко.

Під поняттям «етноісторія» вчена розуміє розділ історії, який вивчає історичні процеси, закономірності народу; як складову історії, що вивчає розвиток рідного народу, його культурно-побутові традиції, звичаєво-обрядову культуру, що відображені в народних уявленнях, усній народній творчості, народному мистецтві, народному календарі тощо [3].

Відтак етноісторична компетенція зростаючої особистості визначається передусім як її складна інтегративна якість, у якій зосереджено знання про виникнення, розвиток та етнокультурну самобутність рідного народу; знає, любить і поважає історію власної держави; готова до свідомої цілеспрямованої діяльності зі збереження та примноження української етнічності [3].

За таких умов вихователь має володіти чіткими уявленнями про походження та головні етапи формування свого народу- етносу, а також бути спроможним дати відповідь на запитання: “Хто Ми?”, “Коли і як виникли українці?”, “Що доводить окремішність і самобутність української нації?”, “Що мають українці спільного та відмінного від інших сусідніх спільнот?”, “Які етноси населяють Україну?” та ін.

Отже, етноісторична компетенція є поєднанням відповідних знань, досвіду, здібностей, що дозволяють обґрунтовано судити про етносоціальне середовище, в якому перебуває дитина, вільно почуватися і діяти в ньому. За таких умов йдеться не лише про “своє”, “рідне” етносередовище, а й про “чуже” - іноетнічне. Адаптація і комфортність у ньому передбачає формування етнокультурної компетентності якісно іншого виміру [3].

Розглянемо особливості ознайомлення дітей із етноісторією в сучасних ЗДО, обґрунтовані А.Богущ та Н.Лисенко.

Головним у формуванні системи уявлень про Україну та її столицю є знання про історичне минуле нашої держави [5].

У старшій групі вихователь упродовж трьох-чотирьох занять на матеріалі найпоширенішої етнічної групи (залежно від специфіки району та дошкільного закладу) знайомить дітей із багатонаціональним складом населення України [2].

Наприклад, перше заняття можна розпочати з розповіді вихователя за змістом оповідання І. Франка «Наші предки» або вірша В. Терен «Не забудь». Далі педагог проводить бесіду про етнічні групи, які поширені в рідному краї, як-от у Прикарпатті; бойки, лемки, гуцули. На кожному занятті розповідає про особливості їхньої мови, праці, культури, побуту, звичаїв і традицій, видатних людей, народних умільців. Так, діти дізнаються про найвідомішого національного героя Олексу Довбуша, видатних письменників Ю. Федьковича, В. Стефаника, Марка Черемшину, талановитих різьбярів братів Юрія та Івана Шкрібляків, народного художника В. Касіяна та ін.

Розповідь про побут, народні звичаї і традиції є продовженням розмови про видатних людей. Її варто провести як екскурсію по місцевому краєзнавчому

музею, а завершити цю розповідь читанням окремих творів із спадщини поетів краю, скажімо М. Підгірянки.

Для бесід із дітьми вихователь використовує екскурсії, цільові прогулянки, запрошення гостей – поважних громадян краю, цікавих для дітей своєю біографією і трудовою діяльністю. На наступному занятті вихователь продовжує ознайомлення з національними особливостями українського народу. Його мета – познайомити дітей із народними ремеслами, особливостями національних страв тощо [2].

На заняттях із ознайомлення з природою діти дізнаються про рослини-обереги, традиційні професії, пов'язані з рослинами і тваринами.

На музичних заняттях вихователь планує поглиблене ознайомлення з піснею та дитячим ігровим фольклором певної етнічної групи. Так, у грі «Мандрівка по Дніпру» можна успішно застосовувати ліплення, малювання, будівельні ігри, пісенно-музичну творчість тощо, у такій грі відбувається ознайомлення з рідною країною, закріплення вже наявних знань про неї.

У забавах «Косівський ярмарок» вихователь поєднує народні ремесла (ткацтво, гончарство, різьблення по дереву), музично-пісенне мистецтво (коломийки, жартівливі гуцульські пісні, танці), роботу з усною народною творчістю (загадки, приказки та прислів'я) тощо [4].

Педагог планує читання і розповіді дітям на тему «Початки української держави» і «Богатирі стародавньої України». Мета цієї роботи полягає в тому, щоб допомогти дошкільникам чітко диференціювати Київську Русь як історичний період у становленні Української держави на літературному та наочно-ілюстративному матеріалі; пояснити дітям ті зв'язки, які існують між історичними подіями минулого і сьогоденням через ознайомлення з пам'ятками культури та архітектури (Софійський собор, Золоті ворота, Києво-Печерська лавра, пам'ятник Володимирі Великому, Михайлівський Золотоверхий собор; назви сучасних міст на честь князів). Розв'язуючи ці завдання, педагог використовує твори дитячої літератури. Чільне місце посідають твори А. Лотоцького «Княжа слава», «Володимир Великий», «Історія України», «На

світанку», «Легендарні оповідання про початки Києва», «Княжна галиця», «Легендарні оповідання про початки Галича». Саме тут вихователь знайде захоплюючу і доступну дітям інформацію [2].

У старшій групі вихователь пояснює дітям назви тих історичних пам'яток, які засвідчують сьогоднішню пошану і пам'ять про засновників столиці (річка Либідь, гори Щекавиця, Хоревиця). А в оповіданнях «Нові прихідці» та «Дивна данина» подано не тільки історичні аспекти.

Розповідаючи про богатирів стародавньої України, педагог паралельно конкретизує уявлення про відомих князів, чий імена в історичних оповіданнях нероздільні з історією України. Наприклад, слухаючи розповідь про богатиря Добриню, діти більше дізнаються про князя Володимира Великого, його просвітницьку і виховну діяльність, про князя, якого в народі називали Красне Сонечко за те, що він хотів миру і добра людям, дбав про їхнє майбутнє [2].

Великою славою овіяне в історії України ім'я князя Ярослава, якого в народі називали Мудрим. Для того щоб пояснити народне ім'я князя, вихователька читає і розповідає про його великі справи, як-от вимогу посилати на навчання до школи всіх дітей, щоб росли розумними, видавати книжки і навчити всіх читати, будувати церкви.

Читаючи про княжича Данилка, вихователь особливо виділяє ті фрагменти оповідання, з яких діти дізнаються про нього як учня, сина, товариша, брата; про історичні подвиги князя Данила, вшанування його пам'яті сьогодні в тих містах, які він збудував (Холм – нині місто в Польщі, Львів – одне з найбільших міст України, Галич – культурно-просвітницький центр княжої пори в західних землях), в багатьох населених пунктах, які пов'язані з його іменем.

Княжа доба в історії України описана образною мовою. Така своєрідність історичного оповідання А. Л. Лотоцького пояснюється тим, що цей період в історії нашої держави межує з дохристиянським, язичницьким. Тому своєрідність мови полягає у власних назвах, якими відрізняється дохристиянська культура від культури наступних століть. Виховуючи справжніх патріотів України, А. Лотоцький давав у своїх оповіданнях глибокі і

всебічні знання, з особливою вимогливістю підходив до оволодіння дітьми рідною мовою. Ще у 1936 р. у співавторстві з Н. Угри-Безгрішним він видав спеціально з цією метою «Коротку граматику української літературної мови». А. Лотоцький неодноразово зазначав, що незнання літературної мови свідчить про нестачу освіти і національного виховання. Тому в кожному історичному оповіданні автор подає тлумачний словник, який би допоміг дитині краще зрозуміти і засвоїти текст.

Отже, готуючись до роботи з дітьми над текстами оповідань або їх фрагментами, вихователь забезпечує не лише розуміння відповідних назв, імен. Необхідно значну увагу приділити аналізу етимології фраз на доступних прикладах, щоб підготувати дітей до кращого сприймання знань з краєзнавства, природи рідного краю, народних ремесел та усної народної творчості [2].

Через усі календарно-обрядові свята весняно-літнього циклу проходять традиційні імена українських дівчат, які своїм походженням сягають у прадавню історію ще язичницької епохи: Росава, Любава, Забава – улюблені героїні купальської обрядовості; Калинка – персонаж у більшості творів дитячого ігрового фольклору; Мирослава, Святослава, Ярослава – дівчатка із сюжетів дитячих історичних оповідань. Такі імена зустрічаються і сьогодні, і педагогу важливо відмітити це.

Окрему групу слів становлять назви одягу, речей побуту і повсякденного вжитку, які мають давнє походження і сьогодні називаються дещо по-іншому згідно з нормами сучасної української літературної мови. Це такі слова, як колісниця, кирея, паволока. Спеціальні пояснення значення цих слів полегшують розуміння і сприймання творів під час домашнього читання, перегляду кінофільмів на історичну тематику, пригадування, як бабусі і дідусі сьогодні називають аналогічні речі вжитку. Пояснити це необхідно на конкретних прикладах. Особливо слід виділити в роботі з дітьми ті слова, які означають власні географічні назви і поняття краєзнавчого змісту і мають давнє походження. Це назви річок, гір, морів, міст, сіл тощо. Так, з річками Дніпром, Дністром, Сяном, Бугом, з Чорним і Азовським морями, Карпатськими горами

пов'язано більшість сюжетів історичних оповідань. Єдність краєзнавчого (назви рослин, тварин) з географічним положенням полегшує сприймання історичного, у такій єдності простежується і зворотний зв'язок, тому роботу слід планувати комплексно. Педагог має пам'ятати, що дітям старшого дошкільного віку важко дається засвоєння абстрактних понять, прямого і переносного значення окремих слів, фраз. Тому слід щоденно збагачувати життєвий досвід дітей через безпосередні спостереження, розгляд наочності [2]. Сучасне українське будівництво, ввібравши цілу низку традиційних ознак, збагатилося досвідом професійної стилізованої архітектури. Однак у спорудах минулого і сучасного вихователь виявляє з дітьми деякі елементи зональної варіантності, конструктивних та декоративно-художніх прийомів оформлення, різноманітних планів і конструкцій будівель.

Дітям читають і розповідають легенди про Київ, про назви окремих його вулиць і майданів, про київські каштани. Розповідаючи про київські пам'ятки історії і культури, використовують поезії «Майдан Софії», «Три брати» Ю. Кругляка, «Київщина» Р. Завадович, «Серце України» І. Савицької тощо [5].

Підсумком роботи є заняття за аналогічною темою, де узагальнюють сформовані уявлення про те, що Київ – столиця України, найбільше місто держави, воно має давню історію, багато історичних пам'яток.

Таким чином, без відродження і переосмислення нашого минулого ми не маємо змоги передбачити і планувати наше майбутнє.

Отже, формування етноісторичної компетенції дітей дошкільного віку – запорука відродження духовності українського народу, становлення української національної освіти, важливий чинник виховання патріотизму, поваги до історичної спадщини українського народу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Богуш А. Національно-патріотичне виховання в українському дитячому садку. Концепція Софії Русової та сьогодення [Текст] / Алла Богуш // Дошкільне виховання. – 2016. – № 2. – С.2-5.
2. Богуш А. Українське народознавство в дошкільному закладі: навч. посіб. –

2-ге вид., переробл. і допов. / А. М. Богуш, Н. В. Лисенко. – К. : Вища школа, 2002. – 407 с.

3. Лисенко Н.В. Етнопедагогіка дитинства : Навч.-метод. посібник / Н.В.Лисенко. - К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. – 720 с.

4. Лисенко Н.В. Педагогіка українського дошкілля: [Текст] У 3-х ч., 3 : навчальний посібник [Текст] / Н.В. Лисенко, Н.Р. Кирста, Н. Б. Лазорович. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2016. – 376 с.

5. Лозинська Є. Ф. Українське народознавство дітям дошкільного віку / Є. Ф. Лозинська. – Львів: Оріяна-Нова, 2008. – 208 с.

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОПОРУШЕНЬ

Товт Д. Ю.

ІНПП НУ «Львівська Політехніка»

студент гр.ПВ-24

Правопорушення – це винне діяння деліктоздатного суб'єкта права, що порушує право, за яке передбачена юридична відповідальність. Правопорушення характеризуються наступними ознаками:

Правопорушення – це діяння, тобто це акт поведінки, що виражається як дія або бездіяльність. Дія – є правопорушенням тоді, коли вона заборонена, але суб'єкт її вчиняє. Бездіяльність – є правопорушенням, коли суб'єкт повинен був діяти відповідно до права, але сам не діяв, тобто утримувався від дій, тоді як коли закон передбачав їх здійснення. Не можуть вважатися правопорушеннями думки, почуття, політичні й релігійні погляди, не виражені в діях. Не вважаються правопорушеннями також якості та властивості особистості, національність, родинні зв'язки людини і т. п.[4,с.34].

Правопорушення – це протиправне діяння, тобто таке, що порушує норми права. Правопорушенням є або порушення заборон, або невиконання обов'язків. Утримання від активної реалізації права не є правопорушенням. Загальновідомо, що ніхто не може бути обмежений у своїх правах і свободах та ніякі дії, вчинені в межах правових приписів, не можуть бути визнані протиправними. На відміну від правомірних дій, які можуть бути прямо передбачені нормою права, а можуть впливати «з духу» закону або типу регулювання (дозволене все, що не заборонено), протиправні діяння у формі їх заборон повинні бути чітко сформульовані в правових нормах[1,с.313].

Правопорушення – це діяння, вчинене деліктоздатною особою, тобто такою, яка розуміє й усвідомлює свої дії та здатна керувати ними. Правопорушеннями вважаються тільки вольові дії, тобто дії, що залежать від волі й свідомості учасників, здійснювані ними добровільно. Не можна назвати правопорушенням

поведінку, що неконтрольована свідомістю, або поведінку, що вчинена в ситуації, яка позбавляє людину вибору іншого варіанта поведінки, крім протиправного. Тому правопорушенням є варіанти поведінки тільки дієздатних (деліктоздатних) людей. Деліктоздатність у різних галузях права виникає з різного віку. Малолітніх і душевнохворих закон не визнає деліктоздатними[2].

Правопорушення є винним діянням, тобто вчиненим навмисно або з необережності. Правопорушенням вважається лише таке діяння, здійснюючи яке, індивід усвідомлює, що діє протиправно, а своїм вчинком він завдає шкоди суспільним інтересам.

Правопорушення – діяння, за яке передбачена юридична відповідальність.

Відсутність хоча б однієї з названих ознак не дозволяє кваліфікувати діяння як правопорушення. [1,с.365]

Система ознак правопорушення в єдності його об'єктивної й суб'єктивної сторони, необхідних і достатніх для покладання юридичної відповідальності, визначається як склад правопорушення.

Склад правопорушення – це сукупність передбачених законом елементів, наявності яких діяння визнається правопорушенням.

Він містить наступні чотири елементи:

1. *Суб'єкт правопорушення* – це деліктоздатна фізична або юридична особа, що порушує право, тобто здійснює правопорушення. Ознаки суб'єкта правопорушення закріплюється в гіпотезі юридичної норми. Так, корупцію, наприклад, може вчинити тільки посадова особа.
2. *Об'єкт правопорушення* – об'єктом правопорушення є те, на що воно спрямовано, тобто це ті матеріальні або нематеріальні блага, або суспільні відносини по відношенню до яких здійснюється правопорушення (те, чому наноситися шкода), посягає правопорушник тощо[3].
3. *Суб'єктивна сторона правопорушення* – психологічна характеристика правопорушення, що вказує на внутрішнє психічне ставлення суб'єкта до вчиненого протиправного діяння та його наслідків, яку складають: вина, мотив, мета.

Вина – це елемент суб'єктивної сторони правопорушення, який характеризує зміст умислу, або необережності, що обумовили скоєння правопорушення.

Умисел може бути:

а) прямим, коли:

- суб'єкт усвідомлює протиправність діяння;
- передбачає настання шкідливих наслідків цього діяння;
- бажає настання цих наслідків;

б) непрямым:

- суб'єкт усвідомлює протиправність діяння;
- передбачає настання шкідливих наслідків цього діяння;
- байдуже ставиться до настання шкідливих наслідків.

Необережність може бути також двох видів:

а) протиправна самовпевненість:

- суб'єкт усвідомлює протиправність діяння;
- передбачає настання шкідливих наслідків цього діяння;
- легковажно сподівається запобігти настанню шкідливих наслідків.

б) протиправна недбалість:

- суб'єкт усвідомлює протиправність діяння;
- не передбачає настання шкідливих наслідків;
- повинен був їх передбачати за всіма обставинами справи.

Останнім часом виділяють і змішану форму провини.

Факультативними (необов'язковими) елементами суб'єктивної сторони складу правопорушення є мотив та мета, що можуть бути лише при навмисних правопорушеннях.

Мотив – те, чим керується правопорушник (користь, помста тощо), що спонукає його до скоєння правопорушення.

Мета – це бажаний результат, якого намагається досягти правопорушник[4,с.32]

4. Об'єктивна сторона правопорушення – характеризує зовнішній прояв протиправного діяння, що може здійснюватися як в активній (вчинення заборонених правом дій), так і в пасивній (невиконання правових обов'язків) поведінці.

Об'єктивна сторона включає наступні елементи:

- назовні виражений акт протиправної поведінки;
- його суспільно шкідливі наслідки;
- причиново-наслідковий зв'язок між діянням і результатом.

Об'єктивна сторона має місце за наявності всіх трьох елементів.

Факультативними елементами об'єктивної сторони можуть бути: місце, час та спосіб здійснення правопорушення.

Як і інші елементи складу правопорушення, об'єктивна сторона достатньо чітко закріплюється в нормах права[2].

Правопорушення, як і акти правомірної поведінки, досить різноманітні. Вони розрізняються за ступенем суспільної шкідливості, тривалості здійснення, суб'єктами, сферою законодавства, що порушується, об'єктами зазіхань тощо.

За характером та ступенем соціальної шкідливості всі правопорушення поділяють на злочини та проступки[3]

Підсумовуючи все сказане, хотілося б зазначити, що вивчення та дослідження правопорушень, на сьогодні, залишається одним із першочергових завдань науки адміністративного права.

Саме від того, як повно та точно будуть вивчені та досліджені всі питання, пов'язані із вивченням та дослідженням правопорушень і буде залежати благополуччя нашої держави.

Це також забезпечить швидке виявлення та притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні злочину та виключить випадки притягнення до адміністративної відповідальності невинних осіб.

На сьогодні наукове вчення про правопорушення ще не повністю відображає всі особливості практичного застосування норм адміністративного права.

Однією з необхідних умов по вдосконаленню наукового вчення про правопорушення є усунення всіх неточностей та протиріч у внутрішньому змісті адміністративно-правових норм.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Марчук В. М. Правомірна поведінка, правопорушення та юридична відповідальність : конспект лекцій / В. М. Марчук, Л. В. Ніколаєва. – К., 1996.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року, № 8073-Х
3. Проект Кодексу України про адміністративні проступки № 5558 від 26 травня 2004 року.
4. «Право України. – 2008. - № 4. – С. 31-36.»

САНКЦІЯ ЯК СТРУКТУРНИЙ ЕЛЕМЕНТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ НОРМИ

Лук'янова Галина Юріївна

к.ю.н., доцент

Сидор Христина Михайлівна

Студентка групи ПВ-21

Національний університет "Львівська політехніка"

м. Львів, Україна

Анотація: метою даної статті є аналіз поняття та змісту санкцій та їх місце в адміністративному праві України.

Ключові слова: адміністративно-правові санкції, адміністративне право, заходи впливу.

Термін "санкція" використовується у різних значеннях в залежності від сфери використання. Найбільш поширеним є використання цього терміну для позначення заходів різних видів юридичної відповідальності, наприклад, у таких категоріях як "фінансові санкції", "штрафні санкції", "адміністративно-господарські санкції" тощо.

Досить розповсюдженим термін "санкція" є у теорії права для позначення одного із структурних елементів норми права. У цій галузі правової науки панує точка зору стосовно того, що норма права складається з трьох елементів: гіпотези, диспозиції і санкції. Гіпотеза містить вказівку на конкретні життєві обставини, умови, за яких ця норма реалізується. У диспозиції міститься саме правило поведінки, вказівки на права та обов'язки учасників правовідносин. І, нарешті, у санкції визначаються наслідки порушення або невиконання правової норми, передбачаються заходи державного впливу відносно її порушників.

Адміністративно-правова санкція - це передбачена законом міра реакції уповноваженого суб'єкта, яка спрямована на усунення причин та наслідків

протиправного діяння, вчиненого суб'єктом - адресатом правової норми, полягає в усуненні наслідків протиправного діяння, його припиненні або покаранні правопорушника, і яка застосовується в адміністративному порядку[4, с.35].

Заходи впливу можуть бути організаційного, виховного, матеріального, адміністративно-карального, адміністративно-попереджувального(заборона експлуатації транспорту, приміщень), дисциплінарного(усунення з посади), кримінального характеру(вирок суду).

Санкції в адміністративному праві можна поділити на декілька видів:

- 1) Санкції як міра юридичної відповідальності
- 2) Санкції як заходи адміністративного припинення
- 3) Правовідновлювані та компенсаційні санкції

З усіх існуючих в адміністративному праві санкцій найбільш дослідженими є ті, що відносяться до заходів юридичної відповідальності. Кодекс України про адміністративні правопорушення присвячений виключно правовому регулюванню відносин адміністративної відповідальності фізичних осіб.

Санкції, що представляють собою заходи юридичної відповідальності умовно можна розділити на адміністративні стягнення, дисциплінарні стягнення та санкції, що застосовуються до юридичних осіб.

Стаття 24 КУпАП передбачає, що за вчинення адміністративних правопорушень можуть застосовуватися такі стягнення: 1) попередження; 2) штраф; 2-1) штрафні бали; 3) оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; 4) конфіскація: предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення; 5) позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину (права керування транспортними засобами, права полювання); позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; 5-1) громадські роботи; 6) виправні роботи; 6-1)

спільно корисні роботи; 7) адміністративний арешт; 8) арешт з утриманням на гауптвахті[1].

Дисциплінарні стягнення можуть бути віднесені або до санкцій, які впливають на правовий статус особи(звільнення) або на почуття власної гідності(догана, попередження про неповну службову відповідність, затримка до одного року в присвоєнні чергового рангу або в призначення на вищу посаду).

Дещо інакший набір санкцій може застосовуватися до юридичних осіб. Такі випадки передбачені в окремих законах чи кодексах і знаходяться за межами КУпАП. Оскільки, такі поняття як особиста свобода та почуття власної гідності не є властивими для юридичних осіб, санкції, що застосовуються до них, впливають або на правовий статус, або на майнову сторону їх діяльності.

Що стосується впливу на майнову сторону діяльності, то тут домінують санкції, пов'язані із позбавленням юридичної особи певної частини майна.

Поряд із санкціями як заходами юридичної відповідальності в адміністративному праві є досить розповсюдженими заходи, які не мають в собі карального елементу і мають тимчасовий, зворотний характер. Тобто їхній вплив може бути усунений після досягнення мети їх застосування. Ці заходи в літературі отримали назву заходів "адміністративного припинення", оскільки їх головною метою є припинення протиправної діяльності суб'єкта, до якого вони застосовуються.

Також в адміністративному праві існують і такі санкції, які спрямовані на відновлення порушених прав або компенсацію спричиненої порушення шкоди.

Компенсація спричиненої правопорушенням шкоди є нетиповою для адміністративного права і має досить обмежене застосування. Відповідно до статті 40 КУпАП, якщо у результаті вчинення адміністративного правопорушення заподіяно майнову шкоду громадянину, підприємству, установі або організації, то адміністративна комісія, виконавчий орган сільської, селищної, міської ради під час вирішення питання про накладення стягнення за адміністративне правопорушення має право одночасно вирішити питання про відшкодування винним майнової шкоди, якщо її сума не

перевищує двох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а суддя районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду - незалежно від розміру шкоди, крім випадків, передбачених частиною другою цієї статті[1].

Коли шкоду заподіяно неповнолітнім, який досяг шістнадцяти років і має самостійний заробіток, а сума шкоди не перевищує одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян, суддя має право покласти на неповнолітнього відшкодування заподіяної шкоди або зобов'язати своєю працею усунути її.

В інших випадках питання про відшкодування майнової шкоди, заподіяної адміністративним правопорушенням, вирішується в порядку цивільного судочинства.

Правовідновлювані санкції представляють собою такі заходи впливу, які застосовуються в адміністративному порядку після закінчення правопорушення і спрямовані на відновлення порушеного внаслідок протиправного діяння права або відновлення такого стану правопорядку, який існував до порушення.

В адміністративному праві можна виділити такі види проваджень щодо застосування санкцій: застосування санкцій в порядку адміністративного та в порядку адміністративно-судового провадження.

Застосування адміністративних санкцій в порядку адміністративного провадження характеризується тим, що здійснюється воно в рамках адміністративно-правових відносин, і суб'єктом, який здійснює застосування санкцій, є орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування(їх посадові особи) або суб'єкти, яким делеговано відповідні повноваження[3, с.75].

Застосування адміністративних санкцій в порядку адміністративно-судового провадження характеризується тим, що рішення про застосування санкцій приймається або санкціонується судом в порядку, передбаченому кодексом адміністративного судочинства[3, с.76].

Отже, санкція – це структурний елемент адміністративно-правової норми, який завжди виражає негативну реакцію держави на будь-яке відхилення від правил поведінки у сфері державного управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.84. Відомості Верховної Ради України. 1984. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення 25.05.2019)
2. Авер'янов В. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник. 2004. 584 С.
3. Остапенко О. Адміністративне право України. Навчальний посібник. 2019. 546 С.
4. Устименко Є. Адміністративно-правові санкції в законодавстві України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2015. №35. С.33-36 URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=nvuzhpr_2015_35%281

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Лук'янова Галина Юріївна

К.ю.н., доцент кафедри адміністративного та інформаційного права
Інституту права, психології та інноваційної освіти
Національний університет «Львівська політехніка»

Чикальська Зоряна Русланівна

Студентка
Інституту права, психології та інноваційної освіти
Національний університет «Львівська політехніка»

Анотація: в даній роботі розглянута тема адміністративних послуг в Україні, спочатку я розкрила суть самого поняття послуга і так дійшла до адміністративної послуги і розкрила її ознаки.

Ключові слова: публічна послуга, адміністративна послуга.

На сьогоднішній день існує багато визначень поняття послуги. Зокрема в законах України: «Про громадянство», «Про об'єднання громадян», «Про імміграцію». На мою думку, під послугою слід розуміти діяльність, яка є пов'язана з задоволенням потреб особи.

Одним із видів послуг є публічні послуги. Теорію публічних послуг запозичено з досвіду розвинених держав(Велика Британія, США, Канада та ін.), де з 80-х років ХХ століття відбулася зміна пріоритетів у державній діяльності, а також у засадах і формі відносин між владою і громадянами. Людина, її права та свободи визнані головною цінністю, а головним завданням публічної адміністрації визначено саме надання якісних послуг громадянам. Відповідно, громадяни у відносинах із владою є не прохачами, а споживачами послуг. При цьому держава в особі публічних суб'єктів орієнтується на потреби особи, так

само як у приватному секторі надавачі послуг орієнтуються на потреби споживача, його запити та очікування.[1, с. 116]

На мою думку, потрібно акцентувати увагу саме на адміністративних послугах, тому що для підвищення ефективності державного управління та місцевого самоврядування упорядкування вимагає саме діяльність органів виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Як доводив професор В. Авер'янов, адміністративні послуги – це новий елемент взаємовідносин держави з людиною. Ними слід вважати численні обов'язки державних органів щодо виконання різного роду дозвольно-реєстраційних дій за відповідними зверненнями фізичних і юридичних осіб. [5, с. 122].

А от ст. 1 Закону «Про адміністративні послуги» визначає, що адміністративна послуга – це результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків такої особи відповідно до закону. .[3, с.229]

Державна політика у сфері надання адміністративних послуг базується на принципах:

- 1) верховенства права, у тому числі законності та юридичної визначеності;
- 2) стабільності;
- 3) рівності перед законом;
- 4) відкритості та прозорості;
- 5) оперативності та своєчасності;
- 6) доступності інформації про надання адміністративних послуг;
- 7) захищеності персональних даних;
- 8) раціональної мінімізації кількості документів та процедурних дій, що вимагаються для отримання адміністративних послуг;
- 9) неупередженості та справедливості;
- 10) доступності та зручності для суб'єктів звернень. [4, с. 5]

Я вважаю, що принцип верховенства права є найважливіші, оскільки дотримання цього принципу означає, що дії адміністративних органів не повинні суперечити закону.

Із законодавчого визначення можна виділити ключові ознаки адміністративної послуги:

- 1) адміністративна послуга надається лише за заявою фізичної або юридичної особи;
- 2) заява призводить до певного результату, спрямованого на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків особи;
- 3) адміністративна послуга є результатом здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг;
- 4) адміністративна послуга надається відповідно до закону.

Характеризуючи ці ознаки, можна зробити такі висновки:

- адміністративна послуга надається суб'єктом надання адміністративних послуг лише за ініціативою особи, яка потребує такої послуги;
 - результатом розгляду заяви суб'єкта звернення є: 1) рішення індивідуальної дії (адміністративний акт), що ухвалюється щодо конкретної особи і породжує, змінює або припиняє права та/або обов'язки особи (наприклад, свідоцтво про реєстрацію шлюбу, ліцензія на певний вид господарської діяльності, внесення відповідного запису до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців); 2) адміністративний договір, за яким відбувається набуття, зміна чи припинення прав та/або обов'язків особи;
 - адміністративна послуга надається лише суб'єктом надання адміністративних послуг;
 - надання адміністративної послуги є повноваженням органу державної або місцевої влади;
 - повноваження органів публічної адміністрації та процедура з надання адміністративних послуг мають бути закріплені виключно законом. . [3, с. 231].
- Не є адміністративною послугою або не належить до адміністративних послуг такі явища: контрольна діяльність адміністративного органу (перевірки, ревізії,

інспектування); відносини, які виникають між особами і органами державної влади за ініціативою останніх(наприклад: притягнення до адміністративної відповідальності); діяльність органів державної влади, не пов'язана з реалізацією ними владних повноважень (зокрема, консультації); акт уповноваженого органу, який не стосується встановлення прав особи; проміжні акти державних органів, які не є остаточними рішеннями (наприклад: довідки, висновки, погодження, необхідні для отримання встановленого законом документа, зокрема свідоцтва, дозволу, ліцензії, сертифіката, посвідчення, паспорта). [5, с. 271]

Адміністративні послуги надаються суб'єктами надання адміністративних послуг безпосередньо або через центри надання адміністративних послуг.

Адміністративні послуги в електронній формі надаються через Єдиний державний портал адміністративних послуг, у тому числі через інтегровані з ним інформаційні системи державних органів та органів місцевого самоврядування. Порядок та вимоги інтеграції інформаційних систем державних органів та органів місцевого самоврядування з Єдиним державним порталом адміністративних послуг затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері надання адміністративних послуг, спільно з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері розвитку електронного урядування. [4, с. 8]

Плата за надання адміністративних послуг (адміністративний збір)

1. При наданні адміністративних послуг у випадках, передбачених законом, справляється плата (адміністративний збір).
2. Надання адміністративних послуг у сфері соціального забезпечення громадян здійснюється на безоплатній основі.
3. Розмір плати за надання адміністративної послуги (адміністративного збору) і порядок її справляння визначаються законом з урахуванням її соціального та економічного значення.

4. Плата за надання адміністративної послуги (адміністративний збір) зараховується до державного або відповідного місцевого бюджету, крім випадків, встановлених законом. [4, с. 9]

Я вважаю, що правильним є те, що у сфері соціального забезпечення громадян надання адміністративних послуг є безплатним.

5. Плата за надання адміністративної послуги (адміністративний збір) вноситься суб'єктом звернення одноразово за весь комплекс дій та рішень суб'єкта надання адміністративних послуг, необхідних для отримання адміністративної послуги (включаючи вартість бланків, експертиз, здійснюваних суб'єктом надання адміністративної послуги, отримання витягів з реєстрів тощо).

6. Стягнення за надання адміністративних послуг будь-яких додаткових не передбачених законом платежів або вимагання сплати будь-яких додаткових коштів забороняється.

7. Орган виконавчої влади, інший державний орган, орган влади Автономної Республіки Крим, орган місцевого самоврядування, їх посадові особи не можуть надавати інші платні послуги.

8. Внесення відомостей до реєстрів, інших інформаційних баз, що використовуються для надання адміністративних послуг і є їх складовою, здійснюється безкоштовно. [4, с. 9]

Я вважаю, що правильно робити послуги платні, оскільки це є справедливо, адже одні особи не звертаються за певними послугами жодного разу в житті, а інші роблять це дуже часто. Також плата за послуги може бути дієвою для того, щоб службовці якісно надавали послуги і головне, що це все може допомогти запобігти корупції.

Підсумовуючи варто зазначити, що поняття адміністративної послуги з їх ознаками – надзвичайно складні категорії. Дослідження проблематики адміністративних послуг має бути спрямоване на вироблення єдиного теоретичного поняття, яке б підтверджувалось практичною діяльністю державних виконавчих органів з реалізації владних повноважень, здійснюваних

ними за вимогою підвладного суб'єкта. Саме тому, враховуючи наукові та законодавчі підходи визначення адміністративних послуг, можна сказати, що під поняттям “адміністративні послуги” потрібно розуміти публічні послуги, що надаються виконавчими органами місцевого самоврядування, органами виконавчої влади та іншими уповноваженими суб'єктами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України / Автор-упорядник Тимошук В.П.. –К.:Факт, 2003. -496 с.
2. Адміністративне право України. Академічний курс: Підруч.: У двох томах: Том 1. Загальна частина / Ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова). – К,: Видавництво “Юридична думка”, 2004. - 584 с.
3. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / Галунько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.
4. Закон України «Про адміністративні послуги». Редакція від 04.04.2018
5. Ніколаєнко К.В. Адміністративні послуги як різновид публічних послуг/ Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 47. –К.: Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2010. –С. 269

**PROBLEMS RELATED WITH FIRE ON BOARD THE VESSEL IN CASE OF
ANNOUNCEMENT GENERAL AVERAGE IN MODERN CONDITIONS OF
MARINE LOGISTICS**

Shemonayev Volodymyr

Candidate of Law, Associate Professor

Master Mariner

National University «Odessa Maritime Academy»

Abstract: The shipowner may call "general average" if formed emergencies and the vessel and/or cargo tolerate whether deliberate reasonable damages at the time of salvation from their common danger.

The variety of types of general average damages and the presence of a many different owners of the cargo make the general average distributions very difficult. Correct distribution request special knowledge and experience. Complications arising from general average cannot be resolved without the involvement of professional average adjusters and lawyers.

Transport operators may not to sign an general average bonds due to transport operators are not liable for contributions on general average. This is the responsibility of cargo owners and insurers.

There are many difficulties caused by imperfect legislation in Ukraine. Due to above Ukrainian owners of the cargo can not arrange financial provision in time. Indeed, in addition to be completed emergency average distribution, the owner of the ship will require a deposit, a bank guarantee or a guarantee of the insurance company, subject to the insurance of the cargo. Therefore, the mechanism of financial support for general average for Ukrainian cargo owners requires debugging.

The main problem is that a very small number of companies pay the cargo insurance. They simply have no money for cargo insurance. Small companies do not insure the goods, because the cost of the goods is low, hoping that if something

happens, it is better to bankrupt the company than to pay insurance. The cost of cargo insurance for a period and a year exceeds the cost of several containers of cargo. Recently, there are practically no companies in Ukraine that insure their goods. This is inherent in both private and public companies.

The next problem is that insurance companies do not always pay insurance.

But the biggest fundamental problem is that the general average is now a very complex phenomenon for the shipowners. It is obvious that more and more cargo owners will not make a deposit on general average. So sooner or later, the concept of a general average may disappear. In a world where there is overproduction of goods and not enough demand, the concept of a general average can die out.

Keywords: general average, losses, expenses, vessel, freight, merchant shipping.

When classifying an incident as a general average and the subsequent distribution of losses between the parties to the maritime enterprise, a certain procedure exists.

The purpose of a general average is to provide losses attributable to a general average between a ship, cargo and freight charge in proportion to their value. Concretizing this principle, we can say that a general average is distributed between the participants of the carriage – the owners of the vessel, cargo and freight charge in proportion to the cost of each part of the property participating in the carriage [1, p.239].

An example is the case with the ship ‘Yantian Express’. Fire on January 3, 2019 in the Atlantic Ocean. Hapag Lloyd, the ship-owner, has declared a general average. All the participants in the transportation must make a deposit that will compensate the rescue work to save the ship and the cargo. Initially, all cargo owners had to chip in at 30% of the total value of the cargo for a general average. However, then the situation changed and the contribution increased to 60%.

It means that for the distribution of a general average, it is necessary to establish the value of all property involved in the transportation. Its total value is called the contribution value or contribution capital. When calculating the contribution value, they are guided by the main provisions formulated in rule ‘XVII’ of the York-

Antwerp Rules. Initially, the contribution value is determined by the 'actual net' value of the vessel, cargo and freight charge at the end of the voyage. Any reduction in the value of this property before the end of the flight as a result of a private average is taken into account and entails a corresponding decrease in its contribution value. Secondly, the amount of general average losses caused by the donation of such property is added to the actual value of the corresponding part of this property [2, p.138].

The contribution value (contribution cost value) is the total value of the property (ship, cargo and freight) in proportion to which the contributions are established to cover the losses reimbursed in the manner of distribution of the general average.

The following types of contribution value are distinguished:

- ship – determined basing on the cost of the ship in damaged condition;
- cargo – determined at the moment of unloading of cargo based on the value established on the basis of the commercial invoice issued to the recipient, in the absence of the invoice – on the basis of the value of the cargo at the time of its shipment, includes insurance and freight charges, unless it is on the risk of the cargo owner. From the cost of the cargo are deducted the sums of all losses from death or damage of the cargo before its unloading or during its unloading;
- the carriage charge at the carrier's risk is equal to the lost carriage charge.

Losses for a general average are apportioned between the ship, cargo and freight in proportion to their contribution value. This means that the costs and losses incurred by one party must be borne not only by this party but also by all those who are interested in saving or preserving the property. For example, if only a vessel was saved as a result of the donation of the cargo and the cargo was lost, then the owner of the cargo has the right to receive compensation for his loss. If only the cargo is saved and the vessel is lost, then the costs and donations should be distributed in the same order. If nothing is saved from the property, then each party will bear its own losses, since no distribution is made in this case, although donations and expenses have been made [3, p.23].

If the general average was the fault of one of the parties, the distribution of the losses incurred will still be made on the general average. In this case, the participants in the general average have the right to recover damages from the guilty party. This is due to the fact that to establish the guilt of either side requires a lengthy and thorough investigation of the circumstances of the incident.

The burden of proving a general average lies with the party that requires the distribution of the general average. The drawing up of a dispatch is handled by a special lawyer in the general average called a dispatcher, invited by the party.

On the basis of the statement of the interested party on compensation of losses or expenses, the dispatcher proceeds to consider the case and determine the losses in the case of a general average.

The parties shall provide the dispatcher with documents describing the incidents, amounts of losses and expenses, as well as extracts from the court logs, invoices for incurred expenses, contracts, information on the cost of cargo and the vessel at the time of the end of the voyage, as well as acts of inspection of the cargo and the vessel.

After the dispatcher examines the application and all documents attached to it, he must issue a decree characterizing the losses received, that is, whether they are a general average or a private one. The dispatcher sends this decision to all interested parties. Persons who disagree with this decree may challenge it within thirty days in a court of general jurisdiction.

If the decree was not challenged by either party or the court recognized that the act of general average had taken place, the dispatcher proceeds to the direct drawing up of the dispatch.

Based on the materials provided and taking into account the circumstances of the case, the dispatcher determines the contribution value of the property. In accordance with the nature of the expenses and losses incurred, the dispatcher is obliged to decide what costs and losses will be attributed to the general average and which to the private one. The costs for a general average will be shared between the parties; the costs for a private average shall be borne by the party who incurred them.

The costs and losses that have been attributed to the general average are apportioned between the ship, the cargo and the freight charge in proportion to their cost. For this purpose, the contributor determines the contribution dividend, that is, the ratio between the losses on the general average and the contribution capital. Based on the amounts received, a calculation is made between the parties. The dispatch is signed by the dispatcher indicating the date, after which it is considered completed and has the force of proof.

Interested parties have the right to challenge the dispute in court for 6 months from the date of its receipt. If during the indicated period the parties do not dispute the dispatch or the court upholds it, then the dispatch is subject to execution by receipt of the notary's executive inscription. In order for the notary to execute the executive inscription (writ), he must be provided directly with the statement of dispatch and the statement of the dispatcher stating that it has not been challenged. In the case of a court decision on dispatch, the collection of this decision and the execution of the dispatch is made in accordance with the civil law.

Thus, the dispatcher is engaged in determining whether the losses incurred relate to a general average or to a private one, and their volume is also determined. In the decree, the dispatcher characterizes the losses as to whether they relate to a general or private average, then, if all parties agree with this decision, the dispatcher draws up a statement in which it distributes the losses attributable to the general average between the parties [4, p. 69].

At the end of the calculation of the adjustments and the exact determination by the dispatchers of the size of the contribution fees, each consignee must make an irrevocable obligation to pay the necessary amount, which is provided by the consignees with a signature on the emergency bond (usually together with the statement of appraised value), and by the insurer or bank with the emergency guarantee. In the absence of a guarantee, the cargo owner is obliged to pay a cash deposit (deposit) in the amount established by the dispatchers. It is required, as a rule, from small merchants who do not always know that covering a general average must be necessary included in their insurance.

The ship owner's agent must inform the P&I Club about the situation that happened. Everyone must be warned that upon arrival of the vessel at the port a sea protest will be announced and that the cargo will be issued only against the general failures of the consignees (General Average Bonds) and the general emergency guarantee of cargo insurers (General Average Guarantee).

An emergency subscription is an obligation to make a payment, regardless of the size of the calculated amount, confirmed by a guarantee of a bank or insurance company. To determine the persons responsible for contributions for a general average, the dispatcher uses the documents of the carrier (usually a sea bill of lading or manifest). Transport operators issuing their own bills of lading are usually indicated in the bill of lading / manifest as the sender, so the dispatcher will send a letter asking you to provide an average receipt to the transport operator. The letter usually contains a brief description of the details of the incident and a request for the provision of data on the value of the cargo, as well as a request to sign the average subscription (receive signed counter-guarantees).

Since transport operators are not liable for contributions for a general average for a cargo: it is the duty of the cargo owners and its insurers, they may not sign the average subscription [5, p. 39].

In the event of a general average, with the participation of the Ukrainian cargo owner, very often difficulties arise due to the imperfection of the legislation and the provision of the necessary security. Indeed, in addition to the average subscription issued, the ship owner will require a deposit, a bank guarantee or an insurance company guarantee, subject to the cargo insurance.

The main problem is that a very small number of companies go for cargo insurance. This can be illustrated by the example of an automobile boom for the transportation of used cars from America to Ukraine. Companies simply do not have money for cargo insurance. Small companies do not insure the cargo, because the cost of used cars is low, hoping that if something happens, it is better to bankrupt the company than to pay the insurance. The cost of cargo insurance during the year exceeds the cost of several containers of cargo. Instead, the funds for the equivalent of insurance

are created, from which unforeseen expenses are covered. Recently in Ukraine there are practically no companies that insure their goods. Mention of insurance causes a smile on the face of the owners of the cargo. This is inherent in both private and public companies. The next problem is that insurance companies do not always pay insurance.

Returning to the case of the Yantian Express motor ship, it turned out that all cargo owners with the cargo on board the Yantian Express did not insure the cargo. Therefore, a deposit for a general average, which the insurance company must make, is not paid. This means that this deposit must be made by the owners of the cargo. The owners of the cargo argue in their own way. During the time the cargo was on board, it lost value and it was cheaper to bring in a new cargo. Therefore, the cargo owner does not want to make a deposit of 60% of the value of the cargo and gives the cargo to the ship owner. Thus, the cargo owner simply forgets about his cargo. Therefore, 30% of cargo owners did not make the required deposit. This means that a huge amount of cargo will fall into the hands of Hapag Lloyd. Further, 'Hapag Lloyd' will face the problem of selling a huge amount of cargo. The market will sag, cargo prices will begin to fall.

Now it's quite obvious that more and more cargo owners will not make a deposit for a general average. So sooner or later the concept of a general average may disappear. In the world where there is overproduction of goods and not enough demand, the concept of a general average can die out. It is the easiest to refuse from a cargo than to receive it for 160% of the cost, and not now, but after a long period of time. This extremely difficult global situation exists in maritime logistics today.

According to the Law of Ukraine 'On the Procedure for Settlement in Foreign Currency', the 'currency return within 90 days' rule is applied. Since this is not realistic for the cargo owner, he is obliged to obtain an individual NBU license, or pay a penalty in the amount of 0.3% of the sum. The provision of a bank guarantee will also entail not fewer difficulties, and the costs of obtaining it through the Ukrainian banks buying it from the European Bank will amount to about 5% of the sum of the guarantee obligation.

REFERENCES

1. *Code of Merchant Shipping of Ukraine*. (1995). Information of the Verkhovna Rada of Ukraine (BB), Nos. 47, 48, 49, 50, 51, 52, Article 349. (in Ukrainian).
2. Sidorenko A. V. (2001). *Chrezvychnyye morskoye proisshestviya (pravovyye aspekty)* [Emergency marine accidents (legal aspects)]. Odessa: Latstar. 400 p. (in Russian).
3. Grevtsova T. P. (2008). *Otvetstvennost' morskogo perevozhchika za nesokhrannost' gruzov* [Responsibility of the sea carrier for cargo non-safety]. L. 40 p. (in Russian).
4. Yulberdina L. R., Khamidullina G. V. (2017). *Obespechitel'nyye меры v grazhdanskoy protsesse* [Provisional measures in the civil process]. Collection of articles of the VIII international scientific and practical conference, part 2, Moscow, April 30, 2017 / Ed. V.B. Solovyov. Moscow: 'Scientific and Publishing Center' Actuality. RF '. (in Russian).
5. Yarmolovich R. P., Udolaty A. A. (2010). *Obshchaya avariya, yeyo znacheniye v kommercheskoy ekspluatatsii sudna* [General average, its importance in commercial exploitation of the vessel]. Proceedings of the Scientific and Methodological Conference 'Modern Problems of Improving the Safety of Navigation' October 7-8, 2010. Odessa: ONMA. P. 124-125. (in Ukrainian).

СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЖІНОК В УМОВАХ ДИНАМІЧНИХ СОЦІОТЕХНІЧНИХ СИСТЕМ

Шрамко Ігор Анатолійович

к. психол. н., доцент

Дніпровський гуманітарний університет

м. Дніпро, Україна

Анотація: Подається аналіз соціально-психологічних чинників, що сприяють виникненню ситуацій загрози життєдіяльності жінок, які працюють у сучасних динамічних соціотехнічних системах діяльності. Розкрито сутність психологічного забезпечення соціальної підтримки життєдіяльності жінок з позицій розвитку системи діяльності.

Ключові слова: соціальна підтримка, соціотехнічні системи діяльності, жінки-фахівці, психологічне забезпечення.

На сучасному етапі розвитку суспільства проблема соціальної підтримки життєдіяльності жінок в соціотехнічних системах стала однією з важливіших проблем сьогодення. Наявність соціально-психологічної напруги, відсутність взаєморозуміння між людьми, призводить до все більшого виникнення та розвитку у жінок негативних психологічних станів. Хронічна втома в загальному вигляді – це результат специфічної соціальної взаємодії, що виникає як наслідок розбіжності інтересів, поглядів або цілей і супроводжується негативними емоційними переживаннями [1, с.150].

Кожна особистість сповнена протиріч. Для ефективного вирішення виникаючих протиріч сучасному жінці необхідно мати достатній рівень теоретичних знань, володіти практичними навичками поведінки, мати високо розвинений рівень емоційно-вольової сфери. Протиріччя, крім змістовної сторони, мають соціально-психологічну складову, яка виявляється в характері переживань

особистості. Якщо емоції не контролюються, то фахівці часто-густо відходять від вирішення проблемного питання і переключаються на докори і образи, що призводить до поглиблення протиріч. Тому важливою навичкою при розв'язанні протиріч життя є не стільки вивчення правил безконфліктного спілкування, а скільки вміння жити у ситуації, керувати нею, усвідомлювати напрямок її розвитку та вміти контролювати свої емоції. Тому проблема подолання негативних психологічних станів активно пов'язана зі вмінням керувати емоціями, які їх супроводжують[2,с.110].

Враховуючи вище сказане, актуальною стає проблема формування гармонійного стану фахівців у соціотехнічних системах діяльності, яка, як свідчить аналіз наукових досліджень, передбачає здатність жінки визначати свої цілі, позицію і інтереси і в ситуації, задовільно і гідно їх відстоювати, вміння обрати ефективну стратегію поведінки та адекватні способи реагування. Проблема соціальної підтримки фахівців в останні роки активно досліджується, як в зарубіжними так і українськими авторами. Питання сутності соціальної підтримки розглядали Н.Н. Авдеева, Т.І. Анисимова, Д. Боулбі, Т. Бредлі, О.В. Бабатенко, Ф.Я. Варга, О.В. Шевяков. Предметом уваги та вивчення дослідників були зміст понять «психологічне забезпечення» та «соціальна підтримка» (А.І. Брусиловський, О. А.Денисова, Ф.С. Кинг, О.О. Косякова, О. Кочерга, Ю. Корі, Ф. Лебойє), соціальні умови формування готовності до діяльності (Р.В. Овчарова, О.В. Первушина).

Однак, незважаючи на широке коло досліджень, присвячених означеній проблемі, залишається багато питань, які потребують подальшого вивчення. Зокрема, у сучасних наукових роботах питання науково-теоретичного обґрунтування процесу формування психологічного забезпечення соціальної підтримки жінок у соціотехнічних системах діяльності представлені недостатньо. Залишаються дискусійними питання однозначного тлумачення поняття “психологічне забезпечення”, єдиного розуміння його структури, особливостей його генези та функціонування у особистості. Отже, неоднозначність й суперечливість підходів стосовно явища соціальної

підтримки, складність та багатоплановість означеного феномену потребують обґрунтованого його висвітлення і поглибленого вивчення.

За цих обставин особливо актуальним є здійснення дослідження проблеми соціальної підтримки життєдіяльності жінок у сучасних соціотехнічних системах, що і зумовило вибір теми дисертаційного дослідження «Психологічне забезпечення соціальної підтримки розвитку життєдіяльності жінок у в соціотехнічних системах».

Об'єкт дослідження – соціальна підтримка розвитку життєдіяльності людини.

Предмет дослідження – психологічне забезпечення соціальної підтримки розвитку життєдіяльності жінок у соціотехнічних системах.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити соціально-психологічні особливості формування соціальної підтримки розвитку життєдіяльності жінок у соціотехнічних системах.

Відповідно до мети визначено такі завдання дослідження:

1. Провести теоретичний аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку проблеми соціальної підтримки розвитку життєдіяльності людей у соціотехнічних системах.
2. Розкрити зміст та структуру соціальної підтримки розвитку життєдіяльності жінок у соціотехнічних системах.
3. Емпірично дослідити соціально-психологічні особливості формування психологічного забезпечення соціальної підтримки розвитку життєдіяльності жінок у соціотехнічних системах.
4. Розробити й апробувати структурно-функціональну модель, спрямовану на формування психологічного забезпечення соціальної підтримки розвитку життєдіяльності жінок у соціотехнічних системах та оцінити її ефективність.

Теоретико-методологічну основу дослідження становили: теорії особистості та її розвитку (Б.Г. Ананьєв, О.М. Леонт'єв, С.Л. Рубінштейн та ін.); принципи цілісного, системного підходів до вивчення психіки людини в нормі та патології (Б.Ф. Ломов, О.М. Леонт'єв, Б.В. Зейгарник та ін.); теоретичні положення цілісного підходу до вивчення особистості

(Н.Є. Завацька, З.С. Карпенко, В. Роменець, С.Л. Рубінштейн та ін.); наукові підходи до розгляду свідомості особистості (Г. Балл, Л. Виготський, В. Зінченко, О. Леонтьєв, С. Максименко, В. Москаленко, В. Скребець, Н. Чепелєва); теоретико-методичні засади психологічного забезпечення розвитку соціальних та соціотехнічних систем (Г. Зараковський, О. Шевяков та ін.).

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань передбачається використати комплекс теоретичних і емпіричних методів:

теоретичні методи: теоретичний аналіз та синтез, порівняння та узагальнення, інтерпретація сучасних теоретико-емпіричних досліджень у вітчизняній і зарубіжній психології, теоретичне моделювання для вивчення психологічних засад формування психологічного забезпечення соціальної підтримки фахівців; емпіричні методи: бесіда, спостереження, психологічний експеримент (констатувальний і формувальний етапи), методи індивідуальної та групової психотерапії (психологічне консультування, аутотренінг тощо), психодіагностичні методи, які мають забезпечити реалізацію експерименту, методи статистичної обробки даних і графічної презентації результатів дослідження з подальшою їх якісною та кількісною інтерпретацією та змістовим узагальненням.

Надійність і вірогідність результатів дослідження забезпечувались теоретичним аналізом проблеми, відповідністю використаних методів і послідовною реалізацією теоретичних положень у вирішенні завдань дослідження, кількісним та якісним аналізом емпіричних даних, а також репрезентативністю вибірки.

Теоретичне значення дослідження полягатиме в уточненні змісту поняття «психологічне забезпечення соціальної підтримки», суттєвою ознакою якого є те, що у жінок в соціотехнічних системах визначалися власні цілі, позиція та інтереси, здатність задовільно і відповідно стану їх відстоювати, мати засади формування психологічного забезпечення соціальної підтримки розвитку життєдіяльності.

Практичне значення дослідження полягатиме в тому, що підібраний психодіагностичний матеріал може бути використаний у діяльності практичних

психологів, психотерапевтів, як засіб діагностики рівня сформованості психологічного забезпечення соціальної підтримки фахівця у соціотехнічних системах, та з опорою на які забезпечуватиметься організація індивідуальної та групової роботи, спрямованої на адаптацію та формування гармонійного психологічного стану.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Шрамко І.А. Соціальна підтримка жінок в період грудного вигодовування // WayScience : міжнародний електронний науково-практичний журнал. –2018. – №2. – Вип.12. – С.149 –161.
- 2.Шрамко І.А. Соціальна підтримка жінок в період вагітності та після пологів: емпіричні дослідження // Збірник наукових праць «Наукові записки національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія».– 2018. – Вип.17. – С.108 –113.

**THE PSYCHOLOGICAL PREREQUISITES OF WOULD-BE FOREIGN
LANGUAGE TEACHERS' PREPARATION TO SEN LEARNERS'
INSTRUCTION**

Nataliia Serghiiivna Scherba

Ph.D., Associate Professor, Docent

Zhytomyr State Ivan Franko University, Ukraine

Abstract: The article highlights the psychological aspect of the partial scientific level of the methodology of preparing would-be foreign language teachers to the instruction of learners with special educational needs. The correspondent scientific theories include: Ringlemann's effect, Maslow's hierarchy of needs and the theory of learning cooperation. Their analysis and generalization help to raise the effectiveness of the instruction by means of understanding and avoiding a number of pedagogical mistakes concerning roles of a student and a teacher, modes of interaction, and classroom atmosphere.

Keywords: pre-service teacher training, SEN learners, Ringlemann's effect, Maslow's hierarchy of needs, theory of learning cooperation

Introduction. The problem of pre-service preparation of Ukrainian foreign language teachers to special educational needs (SEN) learners' instruction is both topical and insufficiently researched. Its topicality is substantiated by the international documents concerning the right of persons with disability for high-quality secondary and higher education in mainstream institutions, which have been ratified in our country [1]; by the introduction of inclusion projects that have been piloted in Ukraine since 2016 [2] and by the lack of skills and confidence that generally characterises in-service school teachers whose prior professional training did not include any relevant preparation [3].

The lack of comprehensive theoretical research in the field of inclusive teaching learners with disabilities foreign languages and the correspondent absence of its experimental validation leads to the lack of the relevant pre-service teacher training. As a result, there is a common practice of ignoring SEN children at the lesson which is caused by the fact that teachers are ill-prepared for teaching them and ill-motivated to do extra efforts. As for the teacher's assistant, whose position was introduced in Ukraine in 2010 [4], it is a controversial question. On the one hand, the assistant is supposed to perform a number of important functions [5] that definitely unburdens a teacher and give a child the support needed. But on the other one, as it is stated by M. Warnock and B. Norwich, if it is an assistant who teaches a learner, academic expertise of the former is usually lower than it should be due to understandable reasons. This affects the general educational level the child can reach. Thus, the teacher's role cannot be underestimated. It is obviously a teacher of foreign language who is entitled and competent to teach learners. But only special training would empower him, for instance, to improve reading and writing skills of a child with dyslexia and dysgraphia, to develop or correct pronunciation habits of children with speech impairments like dyslalia, to choose approaches, methods and forms of teaching a learner with global developmental delay that would best suit his or her individual strengths and restrictions.

The purpose of the work. Owing to the novelty and the multifaceted nature of the correspondent teacher training, we made attempt to research its methodology. It consists of 4 levels: the philosophical, the general scientific, the partially scientific and the technological ones. The current article is **aimed at** revealing the psychological aspect of the partially scientific methodological level. It is based on the ideas of the psychology of learning cooperation, Ringlemann's effect and Maslow's hierarchy of needs.

Research objectives. The aspects mentioned above have been researched by a number of psychologists and educationalists. *The psychology of learning cooperation* was studied by: V. A. Guruzhapova, 2014; I. O. Zimniaya, 1999; B. F. Lomov, 1991; V. V. Moskalenko, 2007; M. M. Futsula, 2006 etc. *Ringlemann's effect* was described

in the works by: M. Ringlemann, 1913; B. Latane, K. Williams, S. Harkins, 1981 etc. *The Maslow's hierarchy of needs* was analysed in the researches by: A. Maslow, 1943, 1962; D. Ward, M. Lasen, 2009; A. Tahir, 2011; M. Dean, 2017 and others. In the same time possible application of the ideas that make up the basis of the theories mentioned in would-be foreign language teachers' preparation to SEN learners' instruction have not been researched. Thus, the **objectives** of the research were to analyse and describe: the possibilities of applying the psychology of cooperation, Ringlemann' effect and Maslow's theory of needs in preparing would-be English teachers to SEN learners' instruction.

Materials and methods. To obtain the results, we conducted the analysis of relevant scientific sources and generalized its results.

1) *The psychology of learning cooperation.* From the social psychology viewpoint, cooperation is one of 2 key types of interaction (alongside with rivalry) [6]. Cooperation presupposes interconnected actions of persons aimed at achieving common generally profitable results [6]. In the context of learning activities, cooperation can have such forms (modes) as:

- teacher – student / a pair of students / small group / whole group;
- student – student / a pair of students / small group / whole group;
- a pair of students / small group – a pair of students / small group.

The aim of cooperation between a teacher and students is primarily the formation of their professional competence and social development [7]. I. O. Zimniaya also states that learning interaction can have 2 *directions*: engagement into common activities or communication. Both forms of such cooperation are aimed at gaining students' comprehensive development [8]. The psychological basis for common activities is *subject-to-subject relations* [9], based on the coordination of individual and common aims of teacher and students [10]. Subjectivation of students (who used to be viewed as instructional objects) presupposes the provision of their independence and activeness, as well as ensuring the conditions for their self-development and gaining their individual educational goals.

As for the communication aspect, G. F. Ponomariova, referring to the research performed by I. Bekh and L. Dolynska, states that its main feature is its dialogical nature that ensures personal and professional development both: to the teacher and students. Its inner condition is the personal style of communication typical for equal partners [11]. Teacher as a subject of instruction has to provide the optimal learning environment and conditions for productive students' learning and communication activities, to ensure management and to monitor results.

Summing up the possibilities of using the psychology of learning cooperation in the context of preparing would-be foreign language teachers to SEN learners' instruction, we can single out: subject-to-subject relations in the process of learning / instruction activities and the dialogical nature of pedagogical communication.

2) *Ringelmann's effect* describes human predisposition to decrease individual effort while working in a group, that is called social loafing [12]. Its cause is people's confidence that their contribution will not have a decisive role in the group work [13]. Ringlemann's effect manifests itself more intensively in individualist groups and abates on condition of rivalry.

In the context of the current research, this phenomenon enables the selection of expedient forms of students' interaction. On the one hand, collectivism typical for 75% of Ukrainians (according to the data by Hofstede Insights [14]) defines the cultural relevance of group forms of learning. But the phenomenon of social loafing (or Ringlemann's effect) presupposes the choice of pair and small group activities.

3) *Maslow's hierarchy of learning needs* includes 7 levels:

- biological and physiological needs (food, water, rest, clothing etc.);
- safety need (protection, security, order, law, limits, stability etc.);
- belongingness and love needs (family, affection, relationship etc.);
- esteem needs (achievement, status, responsibility, reputation etc.);
- cognitive needs (knowledge, meaning, self-awareness etc.);
- aesthetic needs (beauty, balance, form etc.);
- Self-actualisation needs (personal growth and fulfillment etc.) [15].

According to Maslow's theory, human behavior is defined by the lowest dissatisfied need [16]. Thus, a student who experiences no security, respect or room for achievement and personal responsibility for his or her actions at the session is unlikely to start fulfilling his or her cognitive needs. This conclusion makes up the basis for humanistic paradigm of education in general and teacher training in particular. Besides, it substantiates the selection of the psychology of learning interaction as one of important ideas in our research.

Conclusions. The awareness of the psychological prerequisites of preparing would-be foreign language teachers to SEN learners' instruction helps to avoid a number of pedagogical mistakes, like: using whole or large group activities as a prevailing interaction mode; viewing a student as an object of instruction and a teacher as a source of knowledge which results in the extensive use of receptive and reproductive activities (including lectures and questioning students at the seminars), a low level of practical orientation of teacher training; ignoring classroom atmosphere which leads to the decrease of students' motivation for learning. Thus, the psychological aspect plays an important role and should be taken into consideration.

REFERENCES

1. The Salamanca statement and framework for action on special needs education. – 1994. – Retrieved from http://www.unesco.org/education/pdf/SALAMA_E.PDF.
2. Експериментальний проект з розвитку інклюзивної освіти стартує у 2016/2017 навчальному році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pedrada.com.ua/news/3808-qqn-16-m7-06-07-2016-eksperimentalniy-proekt-z-rozvitku-nklyuzivno-osvti-startu-u-20162017>
3. Стан готовності вчителів англійської мови до реалізації інклюзивного навчання учнів з особливими освітніми потребами // Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: літні диспути: тези доп. І Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 1-2 серпня 2019 р. – Дніпро, 2019. – С. 834-839.

4. Наказ Міністерства освіти і науки України "Про затвердження Типових штатних нормативів закладів загальної середньої освіти" від 06.12. 2010р. №1205 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1308-10>
5. Посада асистента вчителя в українському законодавстві [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rcpio.ippro.kubg.edu.ua/?page_id=85
6. Москаленко В. В. Психологія соціального впливу: навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури. – 2007. – 448 с.
7. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. – К.: Академвидав. – 2006. – 352 с.
8. Зимняя И. А. Педагогическая психология. – М.: Логос. – 1999. – 383 с.
9. "Педагогіка партнерства" як один із факторів ефективної взаємодії учасників освітнього процесу // Інтернет-газета Віньковецького РМК "Методичні діалоги" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://metoddialogu.blogspot.com/2017/11/blog-post_11.html.
10. Ломов Б. Ф. Вопросы общей, педагогической и инженерной психологии. – М.: Педагогика. – 1991. – 296 с.
11. Пономарьова, Г. Ф. Взаємодія викладача і студента у навчально-виховному процесі педагогічного ВНЗ // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2014. – Вип. 45 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.uipa.edu.ua/images/data/zbirnik/problemu45/6.pdf>.
12. Latané B., Williams K., Harkins S. Many hands make light the work: The causes and consequences of social loafing // Journal of Personality and Social Psychology. – 1979. – №37(6). – P. 822-832.
13. Piezon S. L., Ferree W. D. Perceptions of Social Loafing in Online Learning Groups: A study of Public University and U.S. Naval War College students // The International Review of Research in Open and Distance Learning. – 2008. – № 9 (2). – P. 1-17.
14. Hofstede Insights. Ukraine. – Retrieved from <https://www.hofstede-insights.com/country/ukraine/>.

15. Ward D., Lasen M. An Overview of Needs Theories behind Consumerism // Journal of Applied Economic Sciences. 2009. – 4(1). – Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/23961616_An_Overview_of_Needs_Theories_behind_Consumerism
16. Піраміда потреб людини за Маслоу: 7 основних рівнів // Електронний журнал "Бізнес світ". – 2017 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://business.in.ua/piramida-potreb-lyudyny-za-maslou-7-osnovnyh-rivniv/>.

УДК: 616.2-02:616.26-008

**ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПАТОЛОГІЇ ОРГАНІВ ДИХАННЯ ЯК
НАСЛІДОК ДИСФУНКЦІЇ ГРУДИНО-ЧЕРЕВНОЇ ДІАФРАГМИ З
ПОРУШЕННЯМ БІОМЕХАНІКИ ДИХАННЯ**

Бондарчук Валентина Іванівна

к. б. н., асистент

Коваль Володимир Богданович

к. м. н., доцент

кафедри фізичної терапії

ерготерапії та фізичного виховання

Тернопільський національний медичний університет

імені І.Я.Горбачевського МОЗ України

м. Тернопіль, Україна

Анотація. Стрімке погіршення екологічної обстановки, стреси, малорухомий спосіб життя сприяють неухильному зростанню хвороб легеневої системи. Використання методів прикладної кінезіології у фізичній реабілітації дає змогу зрозуміти, що відбувається з м'язом(ами) не лише в статиці, а й у динаміці. Найважливішою умовою правильної, злагодженої та продуктивної роботи дихальної системи людського організму є принцип стабільності. Грунтуючись на досягненнях сучасної медичної науки, світовому та вітчизняному досвіді застосування прикладної кінезіології та кінезітерапії розроблена методика «Система інтегративної кінезітерапії (СІК)». При розробці програми СІК в першу чергу враховуються результати кінезіологічної діагностики, проблема закріплення простого патерну руху та відновлення загального (складного) патерну руху. Звертають увагу на фізичний стан пацієнта, супутні захворювання, а також структурні та функціональні основи взаємодії м'язів при різних положеннях і рухах тіла, відображені у динамічній анатомії і біомеханіці. Мануальне-м'язове тестування – це можливість своєчасного

виявлення морфо-функціональних порушень з боку усіх м'язів організму, в тому числі м'язів, що беруть участь у виконанні дихальних рухів. Тестування дає змогу встановити причину патології і визначити методи її корекції.

Дисфункція грудно-черевної діафрагми з розвитком рестриктивного характеру порушення дихання являється етіопатогенетично значущою в перевантаженні додаткових інспіраторних м'язів. Терапевтичні вправи позитивно впливають на функції дихальної системи. Це проявляється загально тонізуючою, патогенетичною та профілактичною діями. За результатами кінезіологічної діагностики розробляється кінезіотерапевтична програма, яка забезпечує формування оптимального рухового стереотипу і зміцнення кістково-м'язової системи. Кінезіотерапевтична програма складається з акцентом на функціональний стан м'язів, а не на структурні зміни, які є результатом порушень у нервово-м'язових взаємозв'язках. У рамках СІК було створено чіткі теоретико-практичні засади відновлення здоров'я, реабілітації. У роботі здійснено систематизацію і узагальнення методів діагностики захворювань дихальної системи, прийомів корекції простого рухового стереотипу. Запропоновано комплекс терапевтичних вправ для профілактики захворювань дихальної системи на основі синтезу методів кінезіології та кінезіотерапії.

Ключові слова: кінезіологія, кінезіотерапія, мануально-м'язове тестування, терапевтичні вправи, дихальна система.

Abstract. The rapid deterioration of the ecological environment, stress, sedentary lifestyle contribute to the steady growth of diseases of the pulmonary system. The use of applied kinesiology techniques in physical rehabilitation makes it possible to understand what is happening to the muscle (s) not only in statics but also in dynamics. The most important condition of correct, coherent and efficient work of the respiratory system of the human body is the principle of sustainability. Based on the achievements of modern medical science, world and domestic experience in the application of applied kinesiology and kinesitherapy, the methodology "System of integrative kinesitherapy (SIK)" was developed. In the development of the SIK

program, the results of kinesiological diagnostics, the problem of securing a simple movement pattern and restoration of the common (difficult) movement pattern. Pay attention to the patient's physical condition, comorbidities, and also the structural and functional bases of muscle interaction in various postures and movements of the body, reflected in dynamic anatomy and biomechanics. Manual-muscle testing is the ability to detect morpho-functional disorders in a timely manner by all muscles in the body, including muscles, involved in performing respiratory movements. Testing allows to determine the cause of the pathology and to determine the methods of its correction.

Dysfunction thoracic diaphragm with the development of restrictive nature of respiratory disorders is ethiopathogenically significant in congestion of the extra inspiratory muscles. Therapeutic exercises positively affect the functions of the respiratory system. These are generally tonic, pathogenic and preventive actions. According to the results of kinesiological diagnostics a kinesiotherapy program is being developed, which provides the optimum motor stereotype and strengthens the musculoskeletal system. The kinesitherapy program focuses on the functional state of the muscles, rather than structural changes that result from disorders in the neuromuscular relationship. Within the framework of the SIK, clear theoretical and practical foundations of health restoration and rehabilitation were created. Work done systematization and generalization of methods diagnostics of respiratory diseases, methods of correction of the simple motor stereotype. Suggested complex of therapeutic exercises for the prevention of respiratory diseases based on synthesis of kinesiology and kinesiotherapy methods.

Key words: kinesiology, kinesiotherapy, manual and muscular testing, therapeutic exercises, respiratory system.

Вступ. На сучасному етапі захворювання органів дихання є найбільш поширеною патологією внутрішніх органів. Це приводить до тимчасової втрати працездатності, іноді до інвалідизації та смертності [1-2]. Програма кінезіотерапії відіграє значну роль в комплексному лікуванні, профілактиці захворювань органів дихання. Фізичні вправи є однією з найбільш масових

форм фізичної реабілітації, які застосовуються при патології легеневої системи. Лікувальна дія фізичних вправ при захворюваннях органів дихання зумовлена надходженням імпульсів від рецепторів м'язів у вищі відділи центральної нервової системи. Це впливає на силу, рухомість і врівноваженість процесів збудження та гальмування в корі головного мозку, що проявляється на функціях дихального апарата [2-4]. Аналіз методів прикладної кінезіології у фізичній реабілітації дає змогу зрозуміти, що відбувається з м'язом не лише в статичі, а й у динаміці. Використання кінезіологічних методів при захворюваннях органів дихання значно скорочує та здешевлює курс лікування в комплексному реабілітаційному процесі.

Мета дослідження. Поетапне розроблення системи інтегративної кінезіотерапії відновлення здоров'я, реабілітації та профілактики захворювань дихальної системи на принципах інтегративної медицини.

Завдання дослідження. Систематизувати, узагальнити, розробити комплекс терапевтичних вправ для профілактики захворювань дихальної системи на основі синтезу методів кінезіології та кінезіотерапії.

Матеріали та методи дослідження. У дослідженні застосовано бібліосистематичний та аналітичний методи в наступних електронних базах даних: Science Direct, PubMed і Google Scholar. Під час пошуку статей проаналізовано анотації. Критеріями включення: (1) фізична терапія при хворобах органів дихання, (2) кінезіологія та біомеханіка м'язів, які беруть участь у акті дихання, (3) мануально-м'язове тестування, і (3) документи, написані англійською мовою. Якщо очікуваний критерій був знайдений, повний текст переглядався.

Результати досліджень та їх обговорення. Дубровский В.И. і Федорова В.Н. (2003), у підручнику «Біомеханка» описують біомеханіку дихання [2, ст.452]. Дихальна система – складається з дихальних шляхів, легень та дихальних м'язів. Скорочення м'язів діафрагми призводить до сплюснення її купола і збільшення вертикальних розмірів грудної порожнини. При цьому органи черевної порожнини відтісняються вниз, і при розслабленні м'язи черевної

стілки розтягують її вперед і вбік. У постінспіраторній фазі дихального циклу, в діафрагмальному м'язі поступово зменшується сила скорочення м'язових волокон. При цьому купол діафрагми плавно піднімається вгору, завдяки еластичній тязі легенів, а також збільшенню внутрішньочеревного тиску, який в експірацію можуть створювати м'язи живота. Крім діафрагми основними дихальними м'язами є *mm.intercostales externi et interni*, які при скороченні тягнуть обидва ребра одне до одного. Напрямок руху залежить від відношення важелів, місця прикладання зовнішніх сил і точки фіксації ребер. Точка прикріплення *mm.intercostales externi et interni* до нижче розташованого ребра розміщена далі від центра обертання, ніж точка прикріплення до вище розташованого ребра. Тому сумарна дія їх обумовлює загальне піднімання ребер і збільшення сагітального розміру та об'єму грудної клітки. Результат дії сил при скороченні *m.intercostales interni* протилежний. Це призводить до зменшення сагітального розміру та об'єму грудної клітки. Тому *m.intercostales interni* є м'язами видиху. Під час вдиху верхні відділи грудної клітки розширюються переважно в передньозадньому напрямку. Нижні відділи грудної клітки більше розширюються переважно в бічних напрямках. Скорочуючись, *m.intercostales externi* у фазу інспірації піднімають ребра, навпаки, у фазу видиху ребра опускаються завдяки активності *m.intercostales interni* [2, 5, 6].

Експірація відбувається пасивно. Під впливом сили тяжіння, еластичності реберних хрящів, зв'язкового апарату ребра опускаються, нижній кінець грудини відходить назад. Розслаблення м'язових волокон діафрагми веде до підняття її купола під тиском внутрішніх органів. Об'єм грудної клітки зменшується і настає видих. При форсованому видиху спостерігається активне опускання ребер внаслідок скорочення *m.intercostales interni*. Нижні чотири ребра опускаються завдяки скороченням *m. serratus posterior inferior*. М'язи живота, при їх скороченні, активно відтискають органи черевної порожнини до діафрагми, піднімаючи її купол. Допоміжними інспіраторними м'язами є: м'язи шиї, наприклад, *m.sternocleidomastoideus*, що тягнуть вверх

ключиці і грудину та драбинчасті м'язи; м'язи спини, наприклад, *m. trapezius*, *m. latissimus dorsi*, *mm. rhomboidei major and minor*, *m. levator scapulae*, *m. serratus posterior superior*, *m. erector spinae*, *mm. levatores costarum*; поверхневі м'язи грудної клітки, наприклад, грудні м'язи (*mm. pectoralis major*, *pectoralis minor*, *subclavius*, *serratus anterior*), *subclavius muscle*, *m. serratus anterior*. Допоміжними інспіраторними м'язами є *m. intercostales interni*, волокна яких йдуть знизу вгору (протилежно напрямку *m. intercostales externi*) і ззаду наперед. Крім цього, м'язи живота і спини, наприклад, *m. serratus posterior inferior* [2, 5, 6].

Під час вдиху послідовність процесів така: по нервах імпульси надходять до інспіраторних м'язів, вони скорочуються і внаслідок цього збільшуються розміри грудної клітини у всіх площинах. Енергія інспіраторних м'язів витрачається не тільки на подолання аеродинамічного опору повітря. Частина її йде на подолання еластичного і нееластичного опору тканин внутрішніх органів, черевної і грудної стінок, а частина – на подолання гравітаційних сил, які протидіють підніманню плечового пояса і грудної клітки. Інспірація відбувається внаслідок збільшення об'єму грудної порожнини в трьох напрямках – вертикальному, сагітальному і фронтальному [2, 3, 6].

У стані вдиху ребра підіймаються і приймають більш горизонтальне положення. Підняття верхніх ребер обумовлює збільшення об'єму грудної порожнини головним чином у сагітальному напрямку. Підняття ж нижніх ребер – у фронтальному, при цьому нижній кінець грудини відходить вперед. Підняття ребер здійснюється внаслідок скорочення *m. intercostales externi* [2, 5, 6].

Для виконання глибокого вдиху потрібне інтенсивніше розширення грудної клітки. Чим глибший вдих, тим більше м'язів повинно скорочуватися: підключаються м'язи, які піднімають ребра, грудну клітку. Легені розтягуються з більшою швидкістю і силою, що призводить до збільшення об'єму і швидкості надходження повітря в дихальні шляхи. До допоміжних інспіраторних м'язів належать усі м'язи, що прикріплюються одним кінцем до ребер грудини, а

іншим – до черепа, плечового пояса або до вище лежачого хребця. Найважливішими допоміжними експіраторними м'язами є м'язи живота, що стискають органи черевної порожнини, а отже, посилюють піднімання діафрагми. Крім цього, м'язи живота, як і м'язи, що згинають хребет, сприяють опусканню ребер [2, 5, 6].

Найважливішою умовою правильної, злагодженої та продуктивної роботи дихальної системи людського організму є принцип стабільності. Мануальне-м'язове тестування (ММТ) – це можливість своєчасного виявлення морфо-функціональних порушень з боку усіх м'язів організму, в тому числі м'язів, що беруть участь у виконанні дихальних рухів [3, 7].

Грунтуючись на досягненнях сучасної медичної науки, світовому та вітчизняному досвіді застосування прикладної кінезіології та кінезітерапії розроблена методика «Система інтегративної кінезітерапії (СІК)», яка передбачає три етапи [3, 7, 8].

1 – етап. Кінезіологічна діагностика. Встановлення точного діагнозу важливо як для прогнозу розвитку захворювання, так і для правильного вибору стратегії та методу лікування. Акцент в діагностиці та лікуванні робиться на м'язи та сухожилля. Мануальне м'язове тестування спрямоване на пошук локалізації гіперзбудливого і гіпотонічного м'яза, який стає причиною тонусно-силового дисбалансу м'язів у міофасціальному ланцюзі. Пошук причини функціональної слабкості м'язів — головне завдання кінезіологічної діагностики, яке передбачає: опитування хворого; візуальну діагностику неоптимального статичного і динамічного стереотипу, регіонального постурального дисбалансу м'язів; ММТ; виконання терапевтичних навантажень; встановлення діагнозу на підставі клінічного діагнозу і кінезіологічного дослідження.

2 – етап. Відновлення оптимального руху. На цьому етапі відбувається ліквідація причин, що призвели до м'язового дисбалансу і неоптимальності рухового стереотипу: відновлюють м'язи, виключені з руху по причині певної патології; відновлюють рухи, що виконуються пошкодженим м'язом;

опрацьовується не тільки гіпотонічний м'яз, а й інші м'язи функціонально з ним пов'язані; відновлюють простий руховий стереотип.

3 – етап. Кінезіотерапевтичний вплив. Процес кінезіотерапевтичного впливу здійснюється шляхом виконання фізичних вправ і передбачає наступні кроки: закріплення відновленого на попередньому етапі простого рухового стереотипу; формування і закріплення складного рухового стереотипу. Формування і закріплення оптимального рухового стереотипу здійснюється шляхом навчання правильних рухів. У процесі багаторазового повторення певних рухів і фізичних вправ відбувається їх нейрорефлекторне закріплення. При цьому відновлюється трофіка і обмін речовин, а також забезпечується зміцнення м'язового корсету, поліпшується гіподинамічність та метаболічна функція. Для цього фізичний терапевт розробляє кінезіотерапевтичну програму.

При розробці програми СІК в першу чергу враховуються результати кінезіологічної діагностики, проблема закріплення простого патерну руху та відновлення загального (складного) патерну руху, крім цього враховується фізичний стан пацієнта, супутні захворювання, а також структурні та функціональні основи взаємодії м'язів при різних положеннях і рухах тіла, відображені у динамічній анатомії і біомеханіці.

При огляді форми грудної клітки необхідно враховувати наявність асиметрії ребрових дуг, ключиць, вирізки грудини, лопаток у латерофлексії, ММТ і виявлення гіпотонічних м'язів плечового поясу, асоційованих з органами грудної клітки. Оцінюється тонус м'язів, який забезпечує стабілізацію плечового поясу (підосний та підлопаточний м'язи), акроміально-ключичного (підключична, дельтовидна – передня і задня порція) суглобів, лопатки (передньозубчаста – верхня, середня, нижня порції, ромбовидна, верхня порція трапеції, широкий м'яз спини) і тонус м'язів антагоністів. У даному випадку ми повинні отримати гіпотонію і нестабільність на ослабленій стороні. При виявленні функціональної гіпотонії м'язів, асоційованих з структурами дисфункції грудно-черевної діафрагми. Необхідно провести терапевтичну

локалізацію південним полюсом магніту патогенетичної ділянки тіла пацієнта. У всіх випадках позитивна терапевтична локалізація повинна бути отримана на рівні грудно-черевної діафрагми з протилежної сторони від плечо-лопаткового періартроза. Провокація - механічне зміщення груднини в сторону функціонального спазму купола діафрагми [8-10].

Дисфункція грудно-черевної діафрагми з розвитком рестриктивного характеру порушення дихання являється етіопатогенетично значущою в перевантаженні додаткових інспіраторних м'язів. Терапевтичні вправи, табл.1., позитивно впливають на функції дихальної системи, що проявляються: загально тонізуючою, патогенетичною та профілактичною діями.

Physical therapy – це застосування з лікувальною і профілактичною метою фізичних вправ і природних факторів у комплексному процесі відновлення здоров'я, фізичного стану та працездатності пацієнтів. Внаслідок виконання фізичних вправ: а) покращується рухомість з'єднань грудної клітки, отже збільшується її екскурсія, що позитивно впливає на діяльність легень; б) ритмічні рухи зумовлюють збільшення легеневої вентиляції; в) речовини, які утворюються внаслідок скорочення м'язів, адреналін, позитивно впливають на рецептори гладкої мускулатури бронхів; г) збільшення потреби кисню в організмі стимулює дихальну систему, збільшує її функціональні можливості, розвиває компенсаторні механізми [9-11].

Таблиця 1

Взірець комплексу терапевтичних вправ

№ пп	Вихідне положення	Опис вправи	Рах у- нок	Дозу- вання (к-ть повто- рів)	Примітка
1	Стоячи	Повільна ходьба		2-3 хв	Темп повільний Дихання довільне,

					ритмічне
2	Стоячи. Ноги на ширині плечей	Піднімання рук перед собою і вгору з одночасним вставанням на носки – вдих. В.п. - видих	1-2 3-4	6-8	Темп середній
3	Стоячи. Ноги на ширині плечей, руки на поясі	Поворот тулубом вправо з відведенням правої руки – вдих В. П. – видих Те саме вліво	1 2 3-4	6-8	Темп середній
4	Стоячи. Ноги широко розставлені, руки на поясі	Нахил тулуба вправо з одночасним заведенням лівої руки за голову В.п. Те саме вліво	1 2 3-4	8-10	Темп середній. Дихання довільне
5	Стоячи. Ноги на ширині плечей, руки опущені	Руки вперед – присісти В.п.	1 2	8-10	Темп середній. Дихання довільне
6	Стоячи. Ноги на ширині плечей, руки на поясі	Глибоке дихання		0,5-1 хв	
7	Стоячи. Ноги на ширині плечей, руки на поясі	Руки в сторони з нахилом тулуба вперед В.п.	1 2	8-10	Темп середній. Дихання довільне
8	Стоячи. Ноги	Колові рухи руками в	1-4	6-8	Темп середній.

	на ширині плечей, руки в сторони	плечових суглобах вперед Колові рухи руками в плечових суглобах назад	5-8		Дихання довільне
9	Стоячи	Колові рухи піднятою прямою правою ногою Те саме лівою	1-4 5-8	8-10	Темп повільний Дихання довільне
10	Стоячи	Глибоке дихання		2-3 хв	
11	Стоячи. Ноги на ширині плечей, руки на поясі	Колові рухи тазом за годинниковою стрілкою Це саме проти годинникової стрілки	1-4 5-8	8-10	Темп середній. Дихання довільне
12	Стоячи. Ноги на ширині плечей, руки на поясі	Глибоке дихання		2-3 хв	
13	Лежачи на спині	Підняти праву ногу В.п. Те саме для лівої ноги	1 2 3-4	6-8	Темп середній. Дихання довільне
14	Лежачи на спині	Підняти праву руку Опустити праву руку Те саме для лівої руки	1 2 3-4	8-10	Темп середній. Дихання довільне
15	Лежачи на спині	Підняти руки – вдих Руками захватити ліву ногу і притиснути до живота – видих В.п. Це саме для правої ноги	1 2 3 4-6	6-8	Темп середній
16	Лежачи на	Руки вгору	1	8-10	Темп середній

	спині	Руки в сторони – вдих В.п. - видих	2 3		
17	Лежачи на спині	Імітація їзди на велосипеді		1 хв	Темп середній. Дихання довільне
18	Лежачи на спині	Черевний тип дихання		0,5-1 хв	
19	Стоячи. Руки опущені	Руки вгору, потягнутися вперед, відставити праву ногу на носок назад – вдих В.п. – видих Це саме для лівої ноги	1 2 3-4	6-8	Темп середній
20	Стоячи. Руки опущені	Підстрибування		10-15	
21	Стоячи. Руки опущені	Ходьба із сповільненням темпу		3 хв	Дихання довільне
22	Стоячи. Ноги на ширині плечей	Підняти руки – вдих Розслабити руки, вільно опустити вниз - видих	1-2 3-4	8-10	Темп середній
23	Стоячи. Руки опущені	Потрушування напіврозслабленою лівою ногою Це саме правою ногою	1-4 5-8	10-15	Дихання довільне
24	Стоячи. Ноги на ширині плечей, руки на поясі	Глибоке дихання		2-3 хв	

Для дозування фізичного навантаження доцільно застосовувати зміну темпу й амплітуди ступеня м'язового напруження, кількості виконуваних вправ і пауз для відпочинку, зміну площини руху та вихідних положень і кількості дихальних вправ [10- 12].

Висновки. Система інтегративної кінезітерапії (СІК) лікує не наслідок хвороби, а її причину. Мануальне м'язове тестування дає змогу встановити причину патології і визначити методи її корекції. За результатами розробляється кінезіотерапевтична програма, яка забезпечує формування оптимального рухового стереотипу і зміцнення кістково-м'язової системи. Кінезіотерапевтична програма складається з акцентом на функціональний стан м'язів, а не на структурні зміни, які є результатом порушень у нервово-м'язових взаємозв'язках. У рамках СІК було створено чіткі теоретико-практичні засади відновлення здоров'я, реабілітації. У роботі здійснено систематизацію і узагальнення методів діагностики захворювань дихальної системи, прийомів корекції простого рухового стереотипу, комплекс терапевтичних вправ для профілактики захворювань дихальної системи на основі синтезу методів кінезіології та кінезіотерапії.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Москвитин А.В., Стефани А.В., Елисеев Н.П. Роль неоптимального дыхательного паттерна в патогенезе туннельных синдромов плечелопаточной области. – Мануальная терапия. – 2009 – №2.
2. Дубровский В.И., Федорова В.Н. Биомеханика: Учеб. для сред, и высш. учеб, заведений. — М.: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2003. — 672 с.
3. Васильева Л. Ф. Визуальная и кинезиологическая диагностика патобиомеханических изменений мышечно-скелетной системы / Л. Ф. Васильева. – М. : Роликс, 2012. – 108 с.
4. Гордон Н. Заболевания органов дыхания и двигательная активность / Н. Гордон. – К. : Олимпийская литература, 1999. – 126 с.

5. Неттер Ф. Атлас анатомії людини /Ф. Неттер ; за ред. Ю.Б. Чайковського ; пер.з англ. А.А. Цегельського. – Львів : Наутілус, 2004. – 592с.
6. McCraw and Arnold's Atlas of Muscle and Musculocutaneous Flaps / J. B. McCraw, Ph. G. Arnold. - [S. l.] : Lippincott Williams & Wilkins, 1986. - 735 p.
7. Васильева Л.Ф., Михайлов А.М. Мануальная диагностика и терапия дисфункции внутренних органов. – Новокузнецк, 2002.
8. Васильева Л. Ф. Теоретические основы прикладной кинезиологии / Л. Ф. Васильева. – М. : ВИС, 2003. – 83 с.
9. Майерс Т. Анатомические поезда. Миофасциальные меридианы для мануальной спортивной медицины / Т. Майерс. – М. : Меридиан-С, 2012. – 320 с.
10. Симонс Д. Г. Миофасциальные боли и дисфункции : рук. по триггерным точкам : в 2 т. / Д. Г. Симонс, Ж. Г. Тревелл, Л. С. Симонс; пер. с англ. – 2-е изд. перераб. и дополн. – М. : Медицина, 2005. – Т. 1. – 1192 с.
11. Григус І. М. Фізична реабілітація в пульмонології : навчальний посібник. – Вид. 2-ге, виправлене. – Рівне : НУВГП, 2018. – 258 с.
12. Энока Р.М. Основы кинезиологии / Р. М. Энока. – К.: Олимпийская литература, 2000. – 457 с.

ТОРГІВЕЛЬНА ВІЙНА США ТА КИТАЮ: ПЕРЕДУМОВИ ТА НАСЛІДКИ

Валіулліна Зоряна Володимирівна

к.е.н., доцент

Петрук Аліна Вікторівна

Студентка

Національний університет водного господарства та природокористування
м.Рівне, Україна

Анотація: у статті розглянуто проблеми відносин США та Китаю на фоні загостреного торгівельного конфлікту, визначено основні передумови конфлікту серед яких є позбавлення американських компаній можливості встановлювати ринкові умови ліцензування та інших технологічних переговорів з китайськими компаніями, а також несанкціоноване вторгнення в комерційні комп'ютерні мережі США. Визначено поточний стан конфлікту та наслідки торгівельної війни США та Китаю.

Ключові слова: торгівельна війна, торгівля, експорт, імпорт, недобросовісна торгівельна практика, тарифи.

Аннотация: в статье рассмотрены проблемы отношений США и Китая на фоне обострившегося торгового конфликта, определены основные предпосылки конфликта среди которых является лишение американских компаний возможности устанавливать рыночные условия лицензирования и других технологических переговоров с китайскими компаниями, а также несанкционированное вторжение в коммерческие компьютерные сети США. Определены текущее состояние конфликта и последствия торговой войны США и Китая.

Ключевые слова: торговая война, торговля, экспорт, импорт, недобросовестная торговая практика, тарифы.

Annotation: the article discusses US-China relations against a backdrop of heightened trade conflict, identifies major prerequisites for conflict, such as denying US companies the ability to set market licensing terms and other technology talks with Chinese companies, as well as unauthorized invasion of US commercial networks. The current state of the conflict and the effects of the US-China trade war have been determined.

Keywords: trade war, trade, exports, imports, unfair trade practices, tariffs.

Торгівельна війна США та Китаю – це економічний конфлікт між двома найбільшими національними економіками США та Китаю. Даний конфлікт був ініційований Президентом Сполучених Штатів Америки Дональдом Трампом, який, починаючи з 1980-х років, виступав за введення тарифів задля зменшення дефіциту США в торгівлі та сприяння внутрішньому виробництву, заявивши, що країну "зірвали" торгові партнери. 21 вересня 2011 року, перед тим, як балотуватися в президенти, Д. Трамп написав у соціальній мережі Twitter, що "Китай не є союзником чи другом - вони хочуть здолати нас і заволодіти нашою країною". З даного твердження ми бачимо, що введення тарифів стало головною основою його президентської кампанії.

Метою даної роботи є дослідження конфлікту між США та Китаєм, формування основних причин його виникнення та дослідження його впливу на сучасний стан відносин між країнами.

У 2017 році США мали дефіцит торгового балансу в 336 мільярдів доларів з Китаєм і Загальний дефіцит торгівлі - 566 мільярдів доларів [1]. За словами Президента США рішенням даної проблеми повинно стати підвищення тарифів та інших торгівельних бар'єрів з метою змусити Китай припинити «недобросовісну торгівельну практику Китаю» [2]. Під поняттям «недобросовісної торгівельної політики» мають на увазі таку діяльність Китаю та її наслідки як зростаючий дефіцит торгівлі, крадіжка інтелектуальної

власності та вимушена передача американських технологій до Китаю. У 2018 році було опубліковано урядовий звіт, в якому Федеральний реєстр зазначив причини розгляду даної проблеми [3].

По-перше, уряд Китаю використовує різноманітні інструменти, включаючи непрозорі та дискреційні адміністративні процеси прийняття рішень, ставлять вимоги до спільних підприємств, обмеження для іноземного капіталу, закупівлі, а також інші механізми регулювання або втручання в операції компаній США у Китаї, задля вимагання передачі технологій та інтелектуальної власності китайським компаніям. Дана інформація була підтверджена багатьма американськими компаніями, що повідомляли про бар'єри у вигляді незрозумілих неписаних правил, які відрізняються від національних та застосовуються китайськими урядовцями для здійснення тиску.

По-друге, дії китайського уряду позбавляють американські компанії можливості встановлювати ринкові умови ліцензування та інших технологічних переговорів з китайськими компаніями, цим самим підриваючи контроль над їхніми технологіями в Китаї.

По-третє, уряд Китаю впливає на систематичне інвестування, придбання американських компаній та активів китайськими компаніями для отримання передових технологій, інтелектуальної власності, генерування масштабного трансферту технологій у галузях, що є важливими відповідно до промислових планів уряду Китаю.

По-четверте, слідство мало розглянути питання підтримки урядом Китаю несанкціонованих вторгнення в комерційні комп'ютерні мережі США або крадіжки інтелектуальної власності, комерційних таємниць чи комерційної бізнес-інформації, а також чи шкодить дана поведінка американським компаніям і чи має від цього вигоду Китай.

Тарифна політика Д. Трампа спрямована на заохочення споживачів купувати американські, роблячи дорожчі імпортовані товари. Станом на поточний рік, США ввели тарифи на понад 360 мільярдів доларів (296 мільярдів фунтів) китайських

товарів, а Китай, в свою чергу, у розмірі понад 110 мільярдів доларів на американські товари [4].

У минулому році Вашингтон поставив три раунди тарифів, а у вересні - четвертий. Останній раунд, орієнтований на китайський імпорт, від м'яса до музичних інструментів, з 15% митом. Пекін відповів із тарифами в межах від 5% до 25% на американські товари. Його останній тарифний страйк включав 5-відсотковий збір на нафту в США. Варто зауважити, що це вперше пальне було використано в торговій битві [5].

Обидві сторони конфлікту погрожують вжити більше заходів з новими тарифами та підвищенням існуючих мит у найближчі місяці.

Відповідно до оприлюдненої інформації, 1 жовтня США планують підвищити існуючий 25% тариф на деякі китайські товари до 30%. Також, до 15 грудня 2019 року. Вашингтон планує поставити хвилю нових тарифів на китайські товари, починаючи від взуття до телефонів [4].

Якщо це станеться, фактично до всіх китайських товарів, що ввозяться до США, будуть застосовуватись тарифи. Відповідно, до кінця року, Китай також планує додати ще 3000 американських товарів до переліку продукції, до якої встановлюються тарифи.

Китай залишається провідним торговим партнером Америки, це підтверджують статистичні дані, які показують, що торік експорт товарів та послуг збільшився на 7%. Однак торгові потоки до США знизилися на 9% у першому кварталі 2019 року, що говорить про те, що торгова війна починає кусатися [6].

Незважаючи на це, доктор Мередіт Кроулі, експерт з торгівлі в Кембриджському університеті, каже, що немає доказів того, що китайські фірми знизили ціни, намагаючись утримати американські фірми. Деякі експортери важко замінних товарів зникли з ринку, адже американські фірми почали імпортувати з інших країн. Їх маржа занадто тонка, і тарифи явно їм шкодять. Також, підозрюючи, що виробники високо диференційованих товарів не знизили ціни, сподіваючись, що американські імпортери занадто залежні від них [7].

Згідно з двома академічними дослідженнями, опублікованими у березні, американський бізнес та споживачі заплатили майже всю вартість торгових тарифів США, що вводяться на імпорту з Китаю та інших країн минулого року.

Економісти Федерального резервного банку Нью-Йорка, Принстонського університету та Колумбійського університету підраховали, що мита, що вводяться на широкий спектр імпорту, від сталі до пральних машин, коштують американським фірмам та споживачам 3 мільярди доларів США (2,3 млрд. Фунтів стерлінгів) на місяць додаткових податкових витрат. Вони також визначили, що понад 1,4 млрд. доларів США – це збитки пов'язані з падінням попиту.

Пінелопі Голдберг, головний економіст Світового банку, також встановив, що споживачі та американські компанії оплачують більшу частину витрат на тарифи. Згідно з його аналізом, після врахування торгівельних відносин з іншими країнами, найбільшими жертвами торгових війн Д. Трампа стали фермери та робочі у районах, які підтримували Д. Трампа на виборах 2016 року.

Тоді постає питання: «Чи не можуть американські фірми просто купувати свої товари в інших країнах?». Д. Трамп заявив, що американські фірми, які імпортують з Китаю, повинні шукати інші ринки – наприклад: ринок В'єтнаму - або краще все-таки купувати свої товари у американських виробників. Однак, все не так просто, адже потрібно тривалий період часу, щоб ланцюги продуктивності та вартості переорієнтувались, і все це приносило

Постає питання чи змусять дані тарифи повернутися Китай за стіл переговорів. На нашу думку, мита можуть повернути Китай до столу переговорів, але не слід сподіватися, що вони запропонують якісь радикальні компроміси. Так, у них більше спостерігається сповільнення зростання, і вони експортують більше до США, ніж навпаки, вони більше постраждають від торгової війни. Але насправді Китай не зацікавлений у зміні своїх законів, і навіть якщо вони це зроблять, то інше питання чи справді вони будуть слідкувати за їхнім виконанням?"

Отже, ми схилиємося до думки, що тарифні загрози Д. Трампа стосуються більше того, щоб збільшити його виборчу базу та зробити гучні заголовки, аде встановити тарифи легше, ніж проводити кропітку роботу щодо узгодження загальних наборів правил, які стосуються таких речей, як поведінка державних структур, захист інтелектуальної власності, справедливий доступ до ринків та базовий захист працівників та навколишнього середовища.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Kruzel, John. "Did the U.S. have a \$500 billion deficit with China in 2017"
2. Swanson, Ana (July 5, 2018). "Trump's Trade War With China Is Officially Underway". The New York Times. Retrieved May 26, 2019.
3. Findings of the investigation into China's acts, policies, and practices related to technology transfer, intellectual property, and innovation under section 301 of the trade act of 1974", Office of the U.S. Trade Representative, March 22, 2018
4. "The United States is finally confronting China's economic aggression", Washington Post, March 25, 2018
5. Martina, Michael. "U.S., China impose further tariffs, escalating trade war". Reuters. Retrieved August 23, 2018.
6. Data and Statistics about the U.S. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.usa.gov/statistics>.
7. Dr. Meredith Crowley. Trade War: The Clash of Economic Systems Threatening Global Prosperity / Dr. Meredith Crowley., 2019.

УДК 930.85

**ВЕЛИКОБРИТАНІЯ НАПРИКІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ:
ПОЛІТИКО – ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ**

Гбур З. В.

доктор наук з державного управління
професор кафедри управління охорони здоров'я
Національної медичної академії
післядипломної освіти ім. П. Л. Шупика,
головний спеціаліст Міністерства фінансів України
м. Київ, Україна

Гбур Е. М.

Студент Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка
м. Київ, Україна

Анотація. У статті розглянуто економічний та політичний розвиток Великобританії наприкінці ХІХ на початку ХХ століття. Встановлено, на початку ХІХ століття Велика Британія разом із США була наймогутнішою державою у світі. На 1900 р. вона, як і раніше, ще користувалася плодами своєї ранньої індустріалізації, адже на той час, крім Англії, лише США, Бельгія і Німеччина були повністю індустріалізованими. Велика Британія посідала чільне місце за обсягами торгівлі та вивозу капіталу за кордон. Їй належало близько 40 % усього торговельного флоту, а зарубіжні капіталовкладення перевищували зарубіжні капіталовкладення Франції і Німеччини разом узятих. Величезні доходи від експлуатації колоній і володіння потужним торговельним флотом дозволяли Великій Британії вивозити «вільні» гроші за кордон. Англійський фунт стерлінгів залишався основною світовою валютою; його приймали до сплати всюди. Лондон був головним торговельним й фінансовим центром світу. Проте на початку ХХ ст. стало очевидним сповільнення темпів

економічного розвитку Британії. Час її домінування у світі завершувався. Допоки Англія залишалася провідною індустріальною державою, вона могла продавати вироблені нею товари по всій Європі. Та згодом промислова революція відбулася і в інших країнах, котрі тепер досягли високого рівня розвитку економіки. Відтак, необхідно було знаходити нові ринки сировини для заводів і фабрик, ринки для збуту промислових товарів та отримання дешевої робочої сили. Економічно потужні США і особливо Німеччина не лише самі перестали залежати від британських товарів, але й почали конкурувати з нею на іноземних ринках і навіть у колоніях Британської імперії. За обсягами виплавки сталі Англію обігнали Німеччина та США, за виробництвом чавуну, видобутком кам'яного вугілля - США. Завдяки досконалішому технічному устаткуванню й підвищенню продуктивності праці американські й німецькі товари стали коштувати дешевше, ніж англійські, а відтак попит на них неухильно зростав. У сільському господарстві Великої Британії переважало дрібне селянське господарство, разом з тим зберігалася (особливо в Ірландії) велика земельна власність. Британія вже не могла задовольняти харчові потреби свого населення, тому значну частину продуктів і сільськогосподарської сировини купувала в інших країнах.

Ключові слова: промисловість, англійський фунт, економічний розвиток, промисловий розвиток, європейські конкуренти, сільське господарство.

Наприкінці XIX ст. Англія пережила найбільш тривалу і тяжку кризу, що з 1873р. охопила промисловість, сільське господарство, торгівлю, фінанси. Впродовж 1870-1914 рр. вона втратила світову промислову монополію. Загальне промислове виробництво країни за цей час подвоїлося (але в світі воно зросло у чотири рази). Замість третини світової індустріальної продукції (як було раніше) на частку Англії припадала тепер лише сьома частина.[1]

На початку 80-х рр. її обігнали США, на початку XX ст. - Німеччина. Англійські товари втратили конкурентоспроможність у змаганні з німецькими і американськими. Однак Англія ще займала перше місце у світі за обсягом

вивезення капіталу. Її торговельний флот залишався світовим перевізником (половина американських товарів перевозилася англійськими суднами), вона мала наймогутніший військово-морський флот. Англійський фунт стерлінгів залишався світовою розрахунковою валютою.[1]

При владі, змінюючи одна одну, перебували Ліберальна (вігі) чи Консервативна (торі) партії. Ліберальна партія на чолі з Уїльямом Бенджаміном Гладстоном і Консервативна партія на чолі з Дізраелі обстоювали інтереси великого капіталу, крім того, консерватори також представляли інтереси великих землевласників. Намагаючись залучити на свій бік масового виборця, ліберали були змушені здійснювати соціальні реформи. Консерватори основну увагу приділяли зовнішній політиці, хоч і вдавалися інколи до обмеженого соціального реформування.[3]

За ліберальних урядів Гладстона було збільшено державне фінансування початкової освіти, запроваджено іспити при вступі на державну службу, а також парламентську реформу: парламентські вибори стали таємними, а закон 1884 р. розширив коло виборців. Консерватори у відповідь скасували заборону на страйкові пікети, урівняли в правах робітників і підприємців перед судом, заборонили працювати дітям до 10 років тощо.

Як консерватори, так і ліберали здійснювали активну колоніальну політику. Консервативний уряд Солсбері встановив контроль над Суецьким каналом, направив війська на о. Кіпр, вів війну проти бурських республік — Трансваалю і Оранжевої вільної держави, в 60-ті рр. проти Афганістану, завершив загарбання Бірми, Малаккського півострова, Судану. За ліберального уряду Гладстона було окуповано Єгипет, розпочато війну в Судані, захоплено Уганду.[2]

Колоніальна експансія Англії стала причиною англо-бурської війни (1899-1902). Бури, нащадки голландців, які переселилися у Південну Африку, підкорили місцеве населення і понад два десятиріччя чинили опір англійцям. Відкриття тут покладів золота підштовхнуло Англію до підготовки агресії проти бурів. Бури, переконавшись у безпосередній загрозі їхній незалежності,

оголосили війну Англії, однак сили були нерівні і 1902 р. бури були змушені підписати мирний договір, за яким Трансвааль і Оранжева вільна держава стали англійськими колоніями. Згодом вони були об'єднані з іншими англійськими колоніями в Південно-Африканський союз, що став англійським домініоном¹.

Серед внутрішніх проблем найгострішою була ірландська. У 60-80-ті рр. в Ірландії посилювався національно-визвольний рух. Ірландська буржуазія висунула програму самоврядування (гомрулю) для Ірландії в межах Британської імперії. В Ірландії розпочався рух непокори. Ірландська фракція в палаті громад проводила обструкцію діяльності англійського парламенту. На початку 1886 р. ліберальний кабінет Гладстона розробив поміркований план гомрулю: в Ірландії створювався місцевий парламент, але найважливіші питання внутрішньої політики мав вирішувати Лондон. Проте й така поміркована поступка настрівилась в Англії на рішучий опір. Навіть серед лібералів відбувся розкол. Уряд Гладстона пішов у відставку.[3]

Монополізація виробництва в Англії призводила до посилення експлуатації робітників і загострення соціальних проблем. Організатором руху робітників за поліпшення їхнього економічного становища були тред-юніони, що об'єднували висококваліфікованих робітників. Посилилася також боротьба неорганізованих робітників (мітинги та демонстрації безробітних, страйки робітників сірникових фабрик, газових заводів Лондона, лондонських докерів). У країні формувався "новий юніонізм" - тред-юніони низькооплачуваних, некваліфікованих робітників. 1893 р. виникла незалежна від тред-юніонів Робітнича партія, що вела боротьбу за обрання в палату громад представників робітничого класу.

Підприємці вирішили послабити вплив тред-юніонів. 1900 р. під час страйку на залізниці долини Тафф залізнична компанія подала в суд на залізничників, вимагаючи виплати збитків, що їх компанія зазнала від страйку. Інші компанії почали наслідувати приклад залізничної компанії. Тоді за рішенням Конгресу тред-юніонів на конференції було засновано Комітет робітничого представництва для проведення в парламент робітничих депутатів, щоб

вплинути на законодавство країни і спинити наступ підприємців. 1906 р. Комітет був перейменований у Лейбористську партію.[4]

З метою послаблення соціальної напруженості міністр економіки Ллойд Джордж (уряд лібералів) вніс 1909 р. законопроект про максимальний вік виходу на пенсію - 70 років, запровадження матеріальної підтримки бірж праці безробітних, соціальне забезпечення у разі хвороби, інвалідності тощо. Законопроект було затверджено. Проте соціальне маневрування Ллойд Джорджа не дало помітних результатів. Конфлікти робітників з підприємцями тривали: у 1911-1912 рр. страйкували шахтарі, докери, моряки, залізничники, які вимагали підвищення заробітної плати, визнання профспілок, 8-годинного робочого дня.[3]

Не прийшло заспокоєння і в бунтівну Ірландію. Ліберальний уряд, який залежав від голосів ірландських депутатів, у палаті громад прийняв законопроект про гомруль Ірландії, що передавав усі місцеві справи під контроль ірландського парламенту (за умови керівництва Лондоном зовнішньою політикою, армією, поліцією, \ фінансами, податками). Противники проекту вимагали, щоб до складу майбутньої ірландської держави не входив Ольстер - північна частина острова, де концентрувалися найрозвинутіші промислові центри. їхні прихильники створили в Ольстері збройні загони, які підтримала англійська реакція. Проте офіцери англійських військових частин, які отримали на початку 1914 р. наказ відправитися в Ольстер, щоб навести там порядок, відмовилися виконати наказ. Ліберальний уряд пішов на поступки бунтівним офіцерам. Перша світова війна фактично стала приводом для відстрочки закону про гомруль.[1]

На початку XX ст. міжнародні позиції Англії погіршилися. В умовах загострення боротьби імперіалістів за ринки й колонії було поставлене питання про їхній переділ, що загрожувало насамперед Англії як найбільшій колоніальній державі. Різко погіршилися англо-німецькі відносини, посилювалося військово-морське суперництво обох держав, торговельна конкуренція, боротьба за колонії.[2]

До кінця XIX ст. Англія здійснювала політику "блискучої ізоляції": керівництво країни вважало, що суперечності між континентальними державами гостріші, ніж між Англією та її суперниками з континентальної Європи. Через це у разі конфлікту з Росією чи Францією Англія могла розраховувати на підтримку Німеччини чи Австро-Угорщини, а тому вона не відчувала потреби зв'язувати себе союзними зобов'язаннями, що можуть втягнути її у війну за чужі інтереси. Розпалюючи суперечності між великими державами, Англія забезпечувала собі свободу дій. Острівне положення і могутній морський флот гарантували від нападу на її територію з боку будь-кого. Необхідність боротьби проти свого головного конкурента - Німеччини - змусила Англію відмовитися від попередньої політики і формувати блоки з іншими державами.[3]

1904 р. Англія і Франція досягли угоди з основних колоніальних проблем: Франція припиняла протидію Англії в колоніях, зокрема в Єгипті, а Англія визнавала за Францією право на загарбання Марокко. 1907 р. було підписано англо-французьку угоду, що дістала назву Антанти. Англія та Росія поділила сфери впливу в Ірані, Афганістані та Тибеті. Це зробило можливим англо-російське співробітництво проти Німеччини.

За наявності франко-англійської угоди, угод між Англією й Росією завершувалося створення англо-франко-російського союзу - Антанти. Загалом Антанта як військовий союз сформувалася лише під час Першої світової війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белоножко Сергей Владимирович, Бирюлев Илья Михайлович, Давлетов Александр Рашидович, Космина Виталий Григорьевич, Нестеренко Людмила Алексеевна, Турченко Федор Григорьевич. Всемирная история. Новое время. 9 класс: Учебник для сред. общеобразоват. заведений - 2-е изд. - К.: Генеза, 2002.
2. Всемирная история: Великая Французская революция / И. А. Алябьева (ред. кол.). - Минск: Харвест, 2001. - 512с.
3. Всемирная история: Возрождение и Реформация / И. А. Алябьева (ред. кол.). - М.; Минск: АСТ, 2000. - 1000с.

УДК : 615.322:616.1/.8-053.9-085.065

**ФІТОТЕРАПІЯ ЯК КЛЮЧ ДО ПОДОЛАННЯ ПОЛІПРАГМАЗІЇ У
ГЕРІАТРІЇ В РАМКАХ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ОПІКИ**

Матушак Марта Романівна

Асистент

Горошко Олександра Мар'янівна

к.фарм.н., доцент

Захарчук Олександр Іванович

д.мед.н., професор

Ежнед Марія Ахмедівна

асистент

Сахацька Інна Михайлівна

к.фарм.н., ст.викладач

Костишин Лілія Володимирівна

асистент

Степанчук Володимир Володимирович

к.мед.н., доцент

Михайлюк Наталія Василівна

викладач коледжу

Кафедра фармацевтичної ботаніки та фармакогнозії

Вищий державний навчальний заклад України

«Буковинський державний медичний університет»

м. Чернівці, Україна

Анотація. У статті розглянуто проблему поліпрагмазії у рамках фармацевтичної опіки. Встановлено, що недоцільність використання великої кількості ліків більше підсилюється при самолікуванні пацієнтів. Можливим вирішенням даної проблеми є застосування фітопрепаратів.

Ключові слова: поліпрагмазія, геріатрія, фітотерапія, фітопрепарати, фармацевтична опіка, похилий вік.

Вступ. За весь період життя людям похилого віку притаманно, окрім придбання зваженості та досвіду, додається букет хронічних захворювань. Відповідно кожен із патологічних станів потребує адекватної фармакотерапії та застосування великої кількості препаратів. Так, в Італії 40 % людей старших 70 років щоденно приймають 4-6 ЛЗ, а близько 12 % приймають більше 9 препаратів, у Великобританії та США 30 % усіх призначуваних ЛЗ припадає на людей похилого віку [1, с. 7; 2, с. 74]. Дану проблему вивчали науковці Johnell K., Федорова А.М., Радзинський В.Є., Юмик Є.І., Сорока Д.А., Тараєв Е.М. та ін. Однак проблема поліпрагмазії у геріатрії залишається актуальною і на даний час.

Мета роботи: аналіз раціональності використання лікарських форм при амбулаторному і профілактичному лікуванні в рамках фармацевтичної опіки.

Методи дослідження. Проведено аналіз демографічних показників; аналіз амбулаторних карток комунального некомерційного підприємства „Міська поліклініка №1” Чернівецької міської ради та статистичне опитування фармацевтичних працівників та відвідувачів аптеки «Університетська №1»; аналіз літературних джерел вітчизняних і закордонних авторів щодо фітотерапії у людей похилого віку.

Результати дослідження. У сучасній клінічній практиці фармакотерапії осіб похилого віку найважливішою проблемою є поліпрагмазія – одночасне застосування 4 і більше лікарських засобів (ЛЗ), що не завжди мають адекватне показання для застосування. Найчастіше поліпрагмазія зустрічається у 56 % пацієнтів віком до 65 років і у 73 % осіб старшого віку [3, с. 95]. Внаслідок такої «недоцільної» фармакотерапії зростає ризик розвитку небажаних побічних реакцій (ПР) на лікарські препарати. Такі випадки постійно зростають у зв'язку із наявністю великої кількості супутніх захворювань та бажанням лікарів збільшити ефективність лікування, а також пов'язані із доступністю і

великим асортиментом безрецептурних ЛЗ [4, с. 50]. Тому більша частина осіб похилого віку приймає ЛЗ, не звертаючись за консультацією до спеціалістів, а отже не знають про можливі ПР і взаємодії ЛЗ.

Слід зазначити, що однією із причин високого рівня виникнення ПР є те, що розробка і клінічні випробування схем фармакотерапії, як правило, відбуваються без врахування особливостей взаємодії ЛЗ у пацієнтів похилого та старечого віку. Переносимість фармакотерапії у пацієнтів віком більше 60 років установлюється після виходу лікарського препарату на фармацевтичний ринок. Тому питання щодо призначення того чи іншого ЛЗ повинно вирішуватися лише після всебічного аналізу його впливу на організм пацієнта похилого віку, розроблення стратегії ефективного та безпечного їх застосування, що дозволить покращити якість медичної допомоги і зменшити кількість небажаних реакцій.

За результатами проведеного аналізу карток пацієнтів, які відвідували сімейного лікаря одержані наступні результати (рис. 1). За демографічними показниками серед відвідувачів (впродовж 7 днів) 10 % людей до 40 років, 30 % відвідувачі віком 40-59 років, та 60 % – старші 60 років.

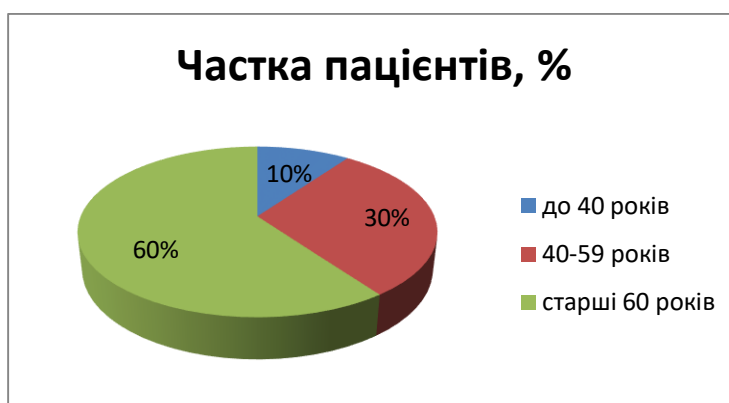

Рис. 1 Частка пацієнтів за демографічними показниками, які відвідували сімейного лікаря

За кількістю хворих з розрахунку основного захворювання 12 % пацієнтів мають 1-2 захворювання, 40 % – 3-4 захворювання, решта – більше 5 захворювань (враховуючи побічну реакцію лікарських засобів), що практично

відповідало власне і відвідуваності пацієнтів. Всіх хворих консультували спеціалісти вузького профілю, з яких найчастіше кардіологи, неврологи, урологи, ендокринологи, нефрологи, ревматологи і офтальмологи.

Були проведені лабораторно-інструментальні дослідження, які відповідали вимогам протоколу обстеження. Всі пацієнти одержували базові препарати згідно основного захворювання та препарати додаткової та симптоматичної терапії, призначеної для корекції ускладнень чи їх профілактики. Всі призначення відповідали протоколу. При опитуванні пацієнтів в аптечних установах картина дещо змінювалась, враховуючи суб'єктивну оцінку свого здоров'я. 80 % опитаних людей віком старше 60 років вважають, що у них «безліч захворювань», що і пояснюється вживанням великої кількості ліків. При цьому 60 % не задумувались або не знають про доцільність поліпрагмазії. Власне за рахунок безрецептурних лікарських засобів кількість вживаних ліків значно збільшується [5, с. 96].

Отже, основним завданням сьогодення у геріатричній практиці є боротьба із поліпрагмазією при наданні медичної допомоги, оскільки пацієнти старші 60 років більш сприйнятливі до виникнення серйозних ПР. У першу чергу варто враховувати підвищену чутливість даної вікової категорії пацієнтів, що пов'язано із змінами фармакокінетики та фармакодинаміки ЛЗ. За даними ВООЗ, щорічно у світі помирає близько 1 млн людей від ускладнень, які пов'язані із нераціональним застосуванням ЛЗ та їх взаємодією [6, с. 30]. Тому на думку спеціалістів у геріатричній практиці з ціллю лікування та профілактики як основного захворювання, так і для корекції метаболічних процесів і запобігання побічних реакцій лікарських засобів більшості людей похилого віку доцільно використовувати фітопрепарати.

У багатьох розвинених країнах світу фітотерапія досить давно вже стала частиною класичної медицини, а вивченням рослин займається багато наукових лабораторій, удосконалюючи технологію одержання діючих речовин і відкриваючи нові біологічно активні речовини з їх унікальними цілющими властивостями. Окрім доведеного біохімічного механізму лікувальної дії

рослин, вони володіють біоенергетичним потенціалом, що використовується у діагностичній апаратурі для індивідуального вибору препарату з метою відновлення біоенергетичного поля хворого органа.

Тисячолітній досвід застосування лікарських рослин доводить не лише ефективність фітотерапії, але і вказує на їх значну перевагу над синтетичними препаратами – низька частота виникнення ПР навіть при тривалому застосуванні фітопрепаратів, особливо у пацієнтів із хронічними захворюваннями, що характерно для людей похилого віку. Препарати рослинного походження мають широкий спектр дії, м'який вплив на уражені органи, відносно низьку вартість, високу доступність [7, с. 136]. Тому задля запобігання призначення великої кількості синтетичних препаратів у геріатрії доцільно застосовувати фітопрепарати, які володіють різними фітотерапевтичними властивостями. Основне завдання, яке стоїть перед сімейним лікарем, а також фармацевтом у програмі фармацевтичної опіки є профілактика захворювань як первинна, так і вторинна у рамках якої фітотерапія є одною із можливостей зменшити поліпрагмазію, а також і витрати хворого.

Висновок. Застосування рослинних препаратів з метою всебічного впливу на патологічний процес та зменшення кількості синтетичних ЛЗ є ключовим питанням у проведенні фармакотерапії осіб похилого та старечого віку, як при амбулаторному лікуванні за призначенням лікаря, так і враховуючи самолікування хворого.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Chronic diseases and geriatric syndromes. The different weight of comorbidity. Vetrano D L, Foebel A D, Marengoni A, et al. Eur. J. Intern. Med. 2016. № 27:62. – P. 7.
2. The rising tide of polypharmacy and drug-drug interactions: population database analysis 1995-2010. Guthrie B, Makubate B, Hernandez-Santiago V, et al. BMC Med. 2015. № 13:74. doi:10.1007/s00228-013-1639-9.

3. Полипрагмазия: взгляд клинического фармаколога. Сычев Д А, Отделенов В А, Краснова Н М, и др. Терапевтический архив. 2016. №12. – С. 94-102.
4. Walckiers D, Van der Heyden J, Tafforeau J. Factors associated with excessive polypharmacy in older people. Arch Public Health 2015. № 73:50. doi:10.1186/s13690-015-0095-7.
5. Особенности фармакотерапии у пожилых пациентов. Введение в проблему. Ушкалова Е А, Ткачева О Н, Рунихина Н К, и др. Рациональная фармакотерапия в кардиологии. 2016. № 12 (1). – С. 94-100.
6. Сычев Д А, Данилина К С, Головина О В. Частота назначения потенциально не рекомендованных препаратов (по критериям Бирса) пожилым пациентам, находящимся в терапевтических отделениях многопрофильного стационара. Терапевтический архив. 2015. №87 (1). – С. 27-30.
7. Хотим Е М, Жигальцов А М, Аппаду Кумара. Некоторые аспекты современной фитотерапии. Журнал Гродненского государственного медицинского университета. 2016. № 3. – С. 136-140.

ECONOMIC AND MATHEMATICAL MODELING OF UKRAINIAN METALLURGICAL ENTERPRISES FINANCIAL EQUILIBRIUM

Hudz Tetiana Pavlivna

Dr. hab, Associate Professor

Poltava University of Economics and Trade

Poltava, Ukraine

Annotation: The economic and mathematical model for forecasting the financial equilibrium stability index is based on the example of metallurgical enterprises. The main research method is mathematical gnostic analysis. The forecast of corporate finances balance for Ukraine's metallurgy is made.

Key words: financial equilibrium, stability index, economic-mathematical model, metallurgical enterprises, modeling, forecast.

The database for predicting the stability index of enterprise financial equilibrium is formed. There is financial statements of twelve Ukrainian metallurgical enterprises [4]. This sample is representative. The production of these enterprises is about 30% of Ukraine's metallurgical production in 2018. Let's build an economic-mathematical model. It should describe external factors impact on the stability of metallurgical enterprises financial equilibrium. The standard error of each variant of financial equilibrium modeling is shown in Figure 1.

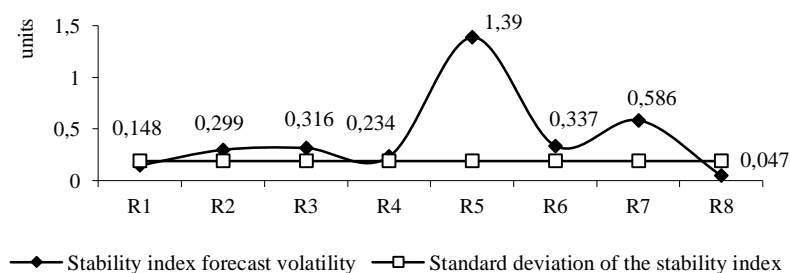

Fig. 1. Variants of Ukraine's metallurgical enterprises financial equilibrium stability index modeling

Source: calculated by the author on the basis of [1, 3, 4]

Nowadays Ukraine's economy is very unstable. Economic fluctuations influence the results of any forecast. The long-term outlook is very variable. The eighth option (R8) is the most statistically valid of all the forecast courses. It has the smallest forecast error. It is substantially less than the volatility of the performance indicator itself. Option (R8) allows forecasting of financial equilibrium stability index for metallurgical enterprises until two years.

Figure 2 shows the structure of external factors influence on the financial equilibrium of metallurgical enterprises.

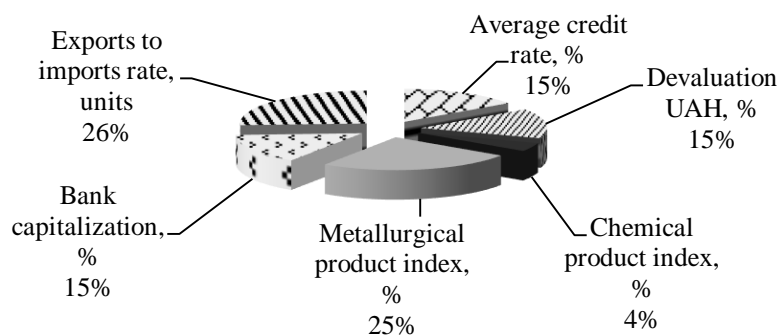

Fig. 2. Parts of external factors in the forecast of metallurgical enterprise financial equilibrium stability index in the short term

Source: calculated by the author on the basis of [1, 3, 4]

In the short term, the financial equilibrium of metallurgical enterprises is most sensitive to monetary transmission impulses. They are transmitted by inflation, interest and currency channels.

Ukrainian metallurgical enterprises are the largest exporters. Therefore, the global market environment is very important for them. Exports of domestic metallurgical products is lower than its imports. Even in the post-crisis 2009 exports of metallurgical products from Ukraine were almost five times higher than imports. Then, as in 2016-2018 trade balance for this product group decreased by 30% compared to 2009. This is due to the wave of decline in metallurgical production in

Ukraine, which began in 2012. Despite the slight growth of the domestic metallurgical industry in 2016-2018, its production volume since 2012 has been restored decreased by a third. However, metallurgical enterprises, as large exporters, have a particular perception of national currency devaluation. It is profitable for them [2, c. 323].

Correlation between external factors and financial equilibrium stability index of Ukraine's metallurgical enterprises is described by the model (1):

$$Y = -0,00255 \cdot X_1 - 0,00790 \cdot X_2 + 0,00189 \cdot X_3 + 0,03540 \cdot X_4 + 0,00044 \cdot X_5 + 0,10758 \cdot X_6 + 0,02961 \cdot X_7, \quad (1)$$

де Y – financial equilibrium stability index of a metallurgical enterprise;

X_1 – inflation index;

X_2 – average credit rate;

X_3 – devaluation UAH;

X_4 – chemical product index;

X_5 – metallurgical product index;

X_6 – exports to imports rate;

X_7 – bank capitalization.

Table 1 presents the statistical characteristics of the economic-mathematical model for the short-term forecasting metallurgical enterprises financial equilibrium stability index.

Table 1

Statistical characteristics of the economic-mathematical model for the short-term forecasting Ukraine's metallurgical enterprises financial equilibrium stability index, %

Factors	Coeffs	Std (C[k])	Mean (x[,k])	Mean (Cx[,k])	Probability value
1. Inflation index, (X_1)	-0.02613	0.00242	114.58	-2.99366	0.000002
2. Average credit rate, (X_2)	-0.05744	0.00670	17.65	-1.01397	0.000013
3. Devaluation UAH, (X_3)	-0.00844	0.00115	15.15	-0.12784	0.000045
4. Chemical product index, (X_4)	0.00204	0.00064	92.64	0.18865	0.011065
5. Metallurgical product index, (X_5)	0.01414	0.00124	95.36	1.34858	0.000001
6. Exports to imports rate, (X_6)	0.05161	0.00624	16.31	0.84165	0.000017
7. Bank capitalization, (X_7)	0.43464	0.04817	4.16	1.80841	0.000008

Source: calculated by the author on the basis of [1, 3, 4]

Let's describe the parameters of the model (1). They point to important factors for shaping the stability of metallurgical enterprise financial equilibrium. There are: kind of interaction with the financial sector, development of economic relations with chemical industry, macroeconomic stabilization, state of the economy in both the domestic and global metallurgical products market.

The quantitative external factors impact on the stability of metallurgical enterprises financial equilibrium under other factors invariance is characterized by the following data:

1) an increase in inflation of 1% causes a decrease in the financial equilibrium stability index of the metallurgical enterprise by an average of 0.02613. There is

some cost inflation. Increasing the cost of production is mainly due to the rise in price of energy;

2) if the average credit rate rises by 1%, then the financial equilibrium stability index of some metallurgical enterprise will go down by about 0.05744. A high average credit rate puts pressure on the company current solvency and profitability;

3) depreciation UAH against USD by 1% causes an increase in the financial equilibrium stability index of some metallurgical enterprise by an average of 0.00844.

Inflation is beneficial for domestic exporters as their income rises;

4) production increasing in chemical industry has got a positive effect on financial equilibrium stability of metallurgy. Its index increases on the average by 0.00204 with each percentage grows in chemical products;

5) expansion of metallurgical production by 1% leads to some increase of financial equilibrium stability index by about 0.01414;

6) if metallurgical products exports is exceed over imports per unit, then the financial equilibrium index of the exporting producer will increase on the average by 0.05161;

7) the metallurgical enterprise financial equilibrium stability index increases on the average by 0.43464 with every percent increase of Ukraine's banking system capitalization level.

The probability of the null hypothesis is low (less than 0.02). This means its failure. Therefore, the hypothesis of model (1) is valid.

The adequacy of the forecast results is confirmed by their synchronicity with actual financial equilibrium stability index of metallurgical enterprises in 2007-2018 (Fig. 3).

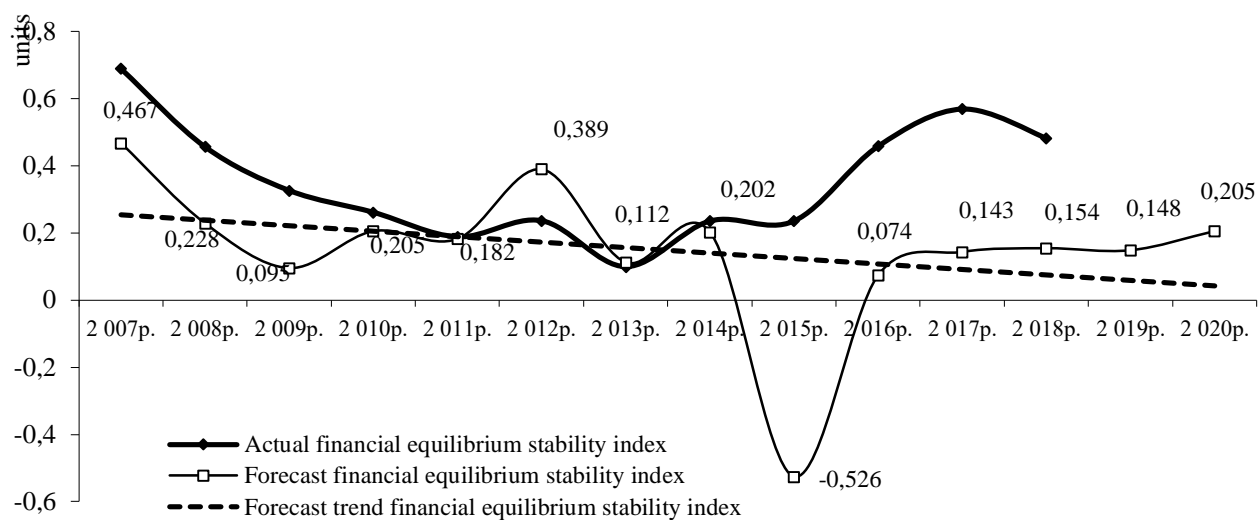

Fig. 3. Dynamics of metallurgical enterprises financial equilibrium stability index in Ukraine during 2007-2018 and its forecast for 2019-2020

Source: calculated by the author on the basis of model (1).

The crisis index of stability of financial equilibrium index of metallurgical enterprises attracts the greatest attention. It was forecast in 2015 given the depth of the Ukrainian economy's decline. However, there was no decline in metallurgy. Its financial potential is obviously strong. After all, it withstood the impact of external shocks. It is likely that the inflation surge in reality was more than offset by the expected increase in income from the devaluation of the Ukrainian currency. This fact is in favor of model (1). It reflected some probable threat. Its implementation depends on the quality and perfection of enterprise management. This is manifested as the adequacy and effectiveness of the decisions taken to reduce or avoid the negative impact of external threats. The success of overcoming obstacles depends not only on the use of opportunities for sustainable development. Enterprise's active participation in the formation of prerequisites for their occurrence is also required. This is especially important in managing the sustainable development of metallurgical enterprises. We see a decrease in the stability of the financial equilibrium in Ukraine's metallurgy. Therefore, the general financial equilibrium of the leading domestic metallurgical enterprises is characterized by a stable form of its negative phase.

REFERENCES

1. Hroshovo-kredytna ta finansova statystyka Ukrainy. Statystyka zovnishnoho sektoru. URL: <https://bank.gov.ua/> (data zvernennia: 12.09.2019).
2. Hudz T. P. Prychyny ta naslidky zminy valiutnoho kursu natsionalnoi hroshovoi odyntsi. Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka academia». *Seriia Ekonomika*. 2012. Vyp. 19. S. 321–326.
3. Ekonomichna statystyka Ukrainy. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (data zvernennia: 13.09.2019).
4. Finansova zvitnist emitentiv Ukrainy. URL: <http://www.smida.gov.ua/> (data zvernennia: 07.09.2019).

УДК [55:502.62](477.63)

ГЕОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НОВОПАВЛІВСЬКОГО КАР'ЄРУ ГРАНІТІВ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

Даценко Людмила Миколаївна

доктор геологічних наук, професор

Ганчук Максим Миколайович

Голик Світлана Миколаївна

Ангеловська Алла Олександрівна

асистенти

Таврійський державний агротехнологічний університет

імені Дмитра Моторного

Анотація. Новопавлівське родовище гранітів (мігматитів) розтошоване у Нікопольському районі Дніпропетровської області, приурочено до крайової частини південного схилу Українського кристалічного масиву. Геологічна будова родовища складається з протерозойських кристалічних порід та осадових відкладів неогенової та четвертичної систем. Основними джерелами можливого забруднення атмосферного повітря при розробці кар'єру є технологічні процеси з проведення наступних видів робіт: транспортування ґрунтово-рослинного покриву за допомогою автосамоскидів; бурові роботи в кар'єрі; вибухові роботи; виймально-навантажувальні роботи екскаватором граніту в автосамоскиди; транспортування граніту по території кар'єру; планувальні роботи бульдозером території кар'єру. Фізичним фактором можливого впливу на навколишнє середовище є шум технологічного обладнання, яке працює на території кар'єру, а саме автотранспортна і відвальна техніка.

Ключові слова: Новопавлівське родовище гранітів, Український кристалічний щит, архей, протерозой, мігматити.

Безперервно зростаючі потреби країни у будівельних матеріалах вимагають від геологорозвідувальних організацій постійного розширення гірничодобувної бази, надійного забезпечення будівельною сировиною на багато десятиліть. Щорічна розробка гранітних кар'єрів призводить до виснаження їх запасів, значного подорожчання добувної сировини. У зв'язку з цим на сучасному етапі розвитку будівельного виробництва як в нашій країні так і за кордоном існує потреба в розвідці та відкритті нових родовищ високоякісних гранітів. Дослідження геологічних особливостей Кам'яного кар'єру гранітів та його впливу на навколишнє середовище є вкрай актуальним у зв'язку з розширенням сировинної бази України та видобутком корисних копалин.

Вперше геологічні роботи на Новопавлівському родовищі проводились у 1939 р. В цей час С. Вишнявським була зроблена геологічна зйомка Нікополь-Марганцевого басейну масштабом 1:500000. В матеріалах цієї зйомки приводиться детальна петрографічна характеристика кристалічних порід докембрію. Більш детальні геологорозвідувальні роботи на Новопавлівському родовищі проведено у 1948 р. «Придніпровським Промбудпроектом».

У 1951 р. за дорученням Головпридніпровбуду «Придніпровський Промбудпроект» виконав дорозвідку Новопавлівського родовища – ділянки «Кам'яний кар'єр», завдяки чому було підраховано запаси покладів граніту.

З 1953 р. родовище підлягало посиленій розробці, в результаті якої розвідані запаси виявились недостатніми для нормативного терміну кар'єру, тому у 1956 р. «Придніпровський Промбудпроект» виконав геологорозвідувальні роботи на ділянці «Верхній», розташованій в 4-х км північніше ділянки «Кам'яний кар'єр».

У 1985 р. Комплексною геологічною експедицією «Укргеолбуд» виконані геологорозвідувальні роботи з метою радіаційно-гігієнічної оцінки гранітних покладів у відповідності до норм радіаційної безпеки (НРБ-76). Для розв'язання поставленого завдання на родовищі виконано комплекс геофізичних робіт по вивченню радіоактивності гранітів і визначення вмісту в них природних радіонуклідів. В результаті виконаних робіт встановлено, що граніти

Новопавлівського родовища за радіаційно-гігієнічними властивостями належать до 1 класу будівельних матеріалів і можуть використовуватися для будь-якого будівництва без обмежень.

Кам'яний кар'єр розташований на 7 км у північно-східному напрямку від м. Нікополь, зліва від шосе Дніпро – Нікополь. За адміністративним поділом входить до складу Нікопольського району Дніпропетровської області. Найближчий населений пункт с. Новопавлівка знаходиться в 1 км південніше від розвіданої ділянки. В 3-х км на південний схід від діючого кар'єру розташовані селище Кам'янське і Придніпровське, через які проходить залізниця Кривий Ріг – Запоріжжя. Із залізничною станцією Нікополь кам'янодробильний завод пов'язаний залізничною гілкою протяжністю 5,5 км. З найближчими населеними пунктами родовище пов'язане асфальтованими дорогами.

Район Кам'яного кар'єру належить до південного схилу Українського кристалічного масиву і представляє собою обширну депресію в кристалічному ложі, до якого приурочений Новопавлівський марганцеворудний басейн.

Геологічна будова району характеризується наявністю комплексу кристалічних порід архею і протерозою, кор їх вивітрювання і осадових порід палеогену, неогену і четвертинної системи.

Кам'яний кар'єр складений кристалічними породами, що складаються, в основному, з мігматитів, які представляють собою рожево-сіру, сіру зернисту породу з нерівномірним вмістом біотитів. Крім того в значному ступені в будові родовища приймають участь: граніт біотитовий, граніт лейкократовий, плагіограніт біотитовий, плагіогнейс, гнейс біотитовий з прошарками сієніту, сланцю біотитового, граніту пегматоїдного.

З метою безпечності створення Кам'яного кар'єру гранітів проводилися дослідження його впливу на стан атмосфери, поверхневі і підземні води, ґрунти, тваринний та рослинний світ, а також людину [1].

Існуючий стан атмосфери в районі розміщення гранітного кар'єру обумовлюється викидами автотранспорту, що працюють в районі і на самому кар'єрі.

Фонові концентрації забруднюючих речовин в районі розміщення кар'єру досліджувалися відповідно до листа Департаменту екології та природних ресурсів Дніпропетровської обласної державної адміністрації і складають:

- по діоксиду азоту – $0,008 \text{ мг/м}^3$ (0,09 ГДК);
- по оксиду вуглецю – $0,4 \text{ мг/м}^3$ (0,08 ГДК);
- по пилу неорганічної природи – $0,12 \text{ мг/м}^3$ (0,4 ГДК).

На території кар'єру та його передбачуваного впливу відсутні популяції або окремі представники зникаючих видів фауни і флори, які занесені до Червоної книги. Експлуатація кар'єру, безумовно, впливає на навколишнє середовище району його розміщення, але не робить істотного впливу на окремі складові. Екологічно небезпечний вплив на такі компоненти, як рослинний і тваринний світ, мікроклімат відсутній.

Основними джерелами можливого забруднення атмосферного повітря при розробці кар'єру є техпроцеси з проведення наступних видів робіт: транспортування ґрунтово-рослинного покриву за допомогою автосамоскидів; бурові роботи в кар'єрі; вибухові роботи; виймально-навантажувальні роботи екскаватором граніту в автосамоскиди; транспортування граніту по території кар'єру; планувальні роботи бульдозером території кар'єру. Крім того під час роботи автотранспортної техніки в атмосферу викидаються димові гази від двигунів внутрішнього згоряння машин. Інші джерела викидів забруднюючих речовин в атмосферу на території кар'єру відсутні. У процесі розробки гранітного кар'єру в атмосферне повітря потрапляють 6 видів забруднюючих речовин, а саме: діоксид азоту, сажа, оксид вуглецю, вуглеводні, пил неорганічний, сірчаний ангідрид загальним об'ємом 40 т/рік.

Технологічним регламентом розробки кар'єру передбачається проведення вибухових робіт з періодичністю 20 вибухів на рік (залповий викид). Період створення пилогазової хмари 1 хвилина. Після вибуху крупнодисперсний пил

протягом 30 хвилин осідає в районі кар'єру і санітарно-захисної зони. Санітарно-захисна зона (СЗЗ) проектом дорівнює 600 м. Дотримання нормативу СЗЗ забезпечено планувальними рішеннями з розміщення кар'єрного поля. Радіус розльоту осколків граніту в період проведення вибухових робіт не перевищить 400 м. Тобто, впливу кар'єру не відчувається у близько розташованих населених пунктах [2].

Фізичним фактором можливого впливу на навколишнє середовище є шум технологічного обладнання, яке працює на території кар'єру, а саме автотранспортної і відвальної техніки. Об'єктом можливого акустичного впливу є робітники, що працюють на території кар'єру. Для захисту робочого персоналу, що обслуговує відвальну техніку, передбачено забезпечення працюючих індивідуальними засобами захисту (пневмошоломами, пневмомасками). З урахуванням зниження рівнів шуму на шляху його розповсюдження за рахунок відстані до кордону СЗЗ, за рахунок просторового кута випромінювання шуму рівні звукового тиску не перевищують допустимі норми.

Централізоване водопостачання на Кам'яному кар'єрі відсутнє. Адміністративна зона обладнана системою водопостачання для господарсько-побутових потреб. Для забезпечення питного режиму встановлюються три сатуратора і кип'ятильник. Для відпрацювання кар'єру на ділянках «Верхній» і «Плоский» по обох схилах балки р. М. Кам'янка необхідно відвести водотік з балки за межі кар'єрного поля. Інститут «Півдгіпробуд» м. Києва склав проект на створення гідротехнічних споруд, який полягає у перехопленні водотоку насипними дамбами (3 шт.), зведеними поперек поля. Одна з дамб будується за межами кар'єрного поля [2].

З боку водотоків, за дамбою, створений ставок-накопичувач, з якого вода перекачується насосною станцією по підземному напірному водотоку до колодязя, який виступає гасителем напору води. Далі самотіком вода стікає по підземному водоводу у ставок на південь від кар'єру. Потім вона по балці потрапляє в Новопавлівську затоку Каховського водосховища. Водозабірний

колодязь виконаний з монолітного залізобетону і обладнаний булощебнісвим фільтром, який закриває вхід у колектор з метою запобігання попадання водних тварин. Для виключення можливості потрапляння в колодязь людей і тварин верхня частина колодязя перекрита металевими ґратами. Для забезпечення безперешкодного проходу води по канавах проектом передбачено їх регулярне очищення від сміття.

Згідно з Протоколом лабораторних випробувань, виконаних Нікопольським незалежним центром споживчої та екологічної експертизи «НікСЕПРО», в аналізованих шламах після промивання щебеню вміст цинку, міді, кобальту і марганцю не перевищують ГДК в ґрунті. Наявність свинцю, кадмію, нікелю та хрому не виявлено. Сумарний індекс токсичності визначався за індексом токсичності міді та кобальту 51,7 і 78,1 відповідно і становить 32,45. Шлами після промивання щебеню належать до 4-го класу токсичності – малонебезпечні.

У процесі експлуатації кар'єру утворюються господарсько-побутові відходи, для збору яких передбачена установка ємності для сміття. З метою охорони надр на площі ділянки кар'єру докладно вивчено геологічну і гідрогеологічну будову кар'єрного поля, умови залягання, склад і якість гранітів. Акціонерним товариством «Новопавлівський гранітний кар'єр» (а саме це товариство займається видобутком корисної копалини) прийнята система розробки, що забезпечує найбільш повне вилучення та раціональне використання запасів граніту. При складанні річних планів розвитку робіт з розробки кар'єру контрольною величиною втрат є проектна величина. Визначення, облік та оцінка достовірності розмірів фактичних втрат розробляється службою підприємства.

Таким чином, зіставлення видів і рівнів впливу на навколишнє природне середовище в результаті розробки гранітного кар'єру показує, що:

- прийняте обладнання забезпечує мінімальні викиди забруднюючих речовин в атмосферу;
- виключено забруднення ґрунту, поверхневих і підземних вод;

- мінімізований акустичний дискомфорт.

Отже, можна зробити висновок, що розробка Новопавлівського (Кам'яного) гранітного кар'єру суттєво не впливає на соціальне і техногенне середовище і в цілому на екологічну ситуацію в районі його розташування. Але ми ставимо під великий сумнів висновки, які самі ж й зробили на підставі аналізу екологічної звітності, проведення особистих досліджень ґрунтів і води. Тому, подальші дослідження співробітників кафедри геоекології і землеустрію ТДАТУ пов'язані з дослідженнями навколишнього середовища у зв'язку з видобутком сировини для будівельної промисловості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рудько Г.І. Техногенно-екологічна безпека геологічного середовища (наукові та методичні основи): Монографія / За ред. Г.І. Рудька – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. – 359 с.
2. Сборник руководящих материалов по геолого-экономической оценке месторождений полезных ископаемых. – М.: Геол. Ком. СССР. – 1985. – Т.1. – 355 с.

**ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИГРОВЫХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КОМПЛЕКСОВ
КАК КОМПОНЕНТА ИГРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ДЛЯ РАЗВИТИЯ
ДИАЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА**

Богданович Любовь Борисовна

Старший преподаватель

Изофатова Настасья Павловна

Студентка

Белорусский государственный педагогический университет

имени Максима Танка

г. Минск, Беларусь

Аннотация: В статье рассматривается проблема обучения детей взаимодействию со взрослыми и сверстниками как эффективного средства их дальнейшей социализации в обществе.

Ключевые слова: речь; диалогическая речь; структура и этапы диалога; игровые технологии; игровые педагогические комплексы.

В современном мире в век интенсивного развития компьютерных технологий, в том числе информационно-игровых, особую актуальность приобретает развитие сферы социального взаимодействия и коммуникации. Эта проблема затрагивает и детей дошкольного возраста. Наблюдается тенденция активного применения компьютерных средств в качестве детского развития, обучения и воспитания. У детей дошкольного возраста ощущаются пробелы в формировании навыков взаимодействия и выстраивания различных способов коммуникации со взрослыми и сверстниками, детям становится сложно осуществлять и формировать отношения в коллективе. В силу этих причин, актуальным становится организация совместной деятельности детей дошкольного возраста как эффективного средства их социализации.

В исследованиях Т.В. Антоновой, Т.И. Ерофеевой, В. Г. Нечаевой изучались возможности игровой деятельности для становления и развития отношений детей в коллективе сверстников. В частности, в работах М.И. Лисиной, Е.О. Смирновой, Т.А. Репиной изучался процесс общения ребенка со сверстниками, а исследования Е.О. Смирновой, А.А. Рояк, В.Н. Давидович подтверждают идею того, что у детей старшего дошкольного возраста потребность в совместной деятельности и общении со сверстниками приобретает личную значимость [5, с.107-111].

Проблема социализации, взаимодействия и выстраивания различных форм коммуникации со сверстниками у детей дошкольного возраста исходит из того, что все дети разные и каждый по-своему особенный. Поэтому, если не формировать у них различные способы взаимодействия и опыта общения, могут возникнуть трудности в понимании позиций сверстников и адекватного реагирования на позиции других детей.

В связи с этим, особую актуальность приобретают исследования, выявляющие применение различных игровых технологий в процессе формирования взаимоотношений и общения у детей дошкольного возраста (Н.В. Ключева, Ю.В. Касаткина, О.М. Ельцова, А.Н. Терехова и др.)

При значимом количестве научных работ, существует ограниченное количество специальных исследований, посвященных влиянию игровых технологий на организацию взаимодействия и совершенствованию речевых навыков в них у детей дошкольного возраста.

Несоответствие между объективной необходимостью совершенствовать процесс взаимодействия и речевые навыки у детей старшего дошкольного возраста и недостаточной разработкой возможностей использования игровых технологий обозначает актуальность исследования.

В литературе игровые педагогические технологии трактуются как совокупность методов, способов, приемов обучения и воспитательных средств [1, с.51]. Это понятие включает обширную группу методов и приемов организации педагогического процесса в форме различных комплексов

педагогических игр. И если отдельные педагогические игры только закрепляют полученные навыки у детей, то комплекс педагогических игр имеет более широкий спектр воздействия, решает большее количество задач: не только развивает и закрепляет отдельные навыки, но и учит взаимодействию, сотрудничеству между детьми, дает возможность накапливать опыт социализирования.

Это значит, что у игровых педагогических комплексов обширный спектр целевых ориентаций:

- Дидактические: формировать умения, навыки, необходимые ребенку в практической деятельности;
- Воспитательные: развивать самостоятельность, формировать нравственные и эстетические установки, воспитывать сотрудничество, взаимодействие, навыки общения и коммуникации.
- Развивающие: развивать психические процессы: память, внимание, речь., творческие способности.
- Социализирующие: обучение общению.

Как известно, именно диалогическая речь выступает как основная форма речевого общения и коммуникации и именно диалогическая речь является наиболее социально значимой для ребенка дошкольного возраста. Отсутствие навыков диалогического общения ведет к проблемам взаимодействия со взрослыми и сверстниками. Для ребенка дошкольного возраста большое значение имеет овладение диалогической речью как необходимым условием полноценного социального развития, так как диалог- сложная форма социального взаимодействия.

Участие ребенка в диалогах требует от него сложных умений:

- слушать и правильно понимать мысль;
- формулировать собственные суждения, правильно выражать их средствами языка;
- постоянно поддерживать речевое взаимодействие.

В структуре диалога существуют собственно-речевые умения (поддерживать общение, разворачивать реплики диалога) и умения выстраивать коммуникативные взаимоотношения.

Одной из основных форм развития таких сложных диалогических умений является игровая. Игровые формы обучения позволяют развивать речевые навыки в наиболее естественной для ребенка среде.

Эффективным средством обучения диалогической речи детей старшего дошкольного возраста являются игровые технологии, в которых задача формирования навыков диалогической речи реализуется посредством игровых педагогических комплексов. Именно педагогические игровые комплексы в составе игровых технологий имеют обширный спектр целевых ориентаций: развитие диалогической речи, формирование способов речевого и коммуникативного взаимодействия и социализации ребенка.

Комплекс педагогических игр обладает характерными признаками: четко поставленной общей целью обучения, определенной структурированностью и получением результата.

По данным исследований, игровые технологии имеют определенную структурированность:

- постановка обучающей задачи;
- разработка специальных игровых комплексов, позволяющих реализовать обучающую задачу;
- взаимодействие педагога и детей в рамках этого комплекса;
- подведение итогов, результатов.

В научно- исследовательской литературе выделяют различные типологии педагогических игровых комплексов:

-По характеру педагогического процесса выделяют:

- Обучающие комплексы игр;
- Познавательно- воспитательные;
- Продуктивно-творческие;
- Коммуникативно-диагностические;

-По характеру игровой методики:

Предметные;

Сюжетно-ролевые;

Имитационные;

Игры-драматизации;

Словесно-дидактические.

-По созданию игровой среды:

Игры с предметами;

Настольные;

Компьютерные.

При создании игровых комплексов по развитию у детей старшего дошкольного возраста мы опирались на эту типологию.

Нами разработаны специальные игровые комплексы по развитию диалогической речи у детей старшего дошкольного возраста.

Игровой комплекс «Учимся понимать друга» включает следующие игры:

-Сюжетно-ролевые игры, направленные на обучение детей дошкольного возраста пониманию реплик сверстников, способности формулировать свои суждения, мысли, взаимодействию. Тематика: «Скорая помощь», «Супермаркет», «Салон красоты», «Офис», «Семья».

-Имитационные игры и игры-имитации цепочки последовательных действий в сочетании с передачей основных эмоций персонажей, направленные на формирование речевого этикета, импровизацию с опорой на наглядность. Тематика: «Волшебное эхо», «Игровые диалоги», «Футбол», «Кто кого обидел?».

-Игры-драматизации, направленные на выстраивание игровых взаимоотношений, умения договариваться и согласовывать свои действия. Тематика: игра-драматизация по сказке В.Г. Сутеева «Яблоко», «Под грибом», Игра-драматизация по сказке К Чуковского «Цыпленок», игра-драматизация по сказке С.Я. Маршака «Сказка о глупом мышонке».

-Словесно-дидактические, направленные на умение детей дошкольного возраста формулировать вопросы диалогов, умение понимать мысли собеседников, выраженные в диалогах. Тематика: «Веселые вопросы», «Тик так Бумм», «Имаджинариум Детство».

Игровой комплекс «Учимся говорить друг с другом» включает следующие игры:

-Сюжетно-ролевые, направленные на обучение формулировать свои мысли, правильно выражать их речевыми средствами. Тематика: «Школа», «Семья», «Наш детский сад».

-Имитационные игры, направленные на формулировку своих суждений. Тематика: «Правильно ли я сказал?», «Что сказать и как сказать?».

-Игры-драматизации, направленные на умение детей старшего дошкольного возраста самостоятельно формулировать собственные суждения. Тематика : игра-драматизация по сказке В.Г. Сутеева «Кто сказал Мяу?», игра-драматизация по произведению К. Чуковского «Федорино горе».

-Словесно-дидактические игры, направленные на умение поддерживать речевое взаимодействие. Тематика: «Веселые вопросы», «Учим малышей читать», «Занимательные вопросы-задачи».

Представленные игровые комплексы разного содержания и тематики предполагают различные формы взаимодействия педагога и детей. Содержательный компонент игровых комплексов напрямую влияет на формы этого взаимодействия: от распределения игровых ролей до объяснения детьми старшего дошкольного возраста игровых правил своим сверстникам.

Таким образом, применение игровых технологий в работе с детьми старшего дошкольного возраста по формированию у них диалогической речи имеет достаточно обширный спектр воздействия на совершенствование качественных характеристик диалога, взаимодействия и коммуникации детей со взрослыми и сверстниками.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Арушанова А. Г. Организация диалогического общения дошкольников со сверстниками // Дошкольное воспитание. 2010. №5. С. 51
2. Берков, В. Ф. Культура диалога – Мн.: Новое знание, 2012. - 152
3. Казаковская В.В. Коммуникативные навыки ребенка в диалоге. - СПб. Издательство «Мозаика – синтез», 2003. 144 с. 12.
4. Короткова Э. Л. Обеспечение речевой практики при взаимосвязи работы над развитием диалогической и монологической речи // Хрестоматия по теории и методике развития речи детей дошкольного возраста / Сост. М. М. Алексеева. М.: Академия, 2009. 226 с.
5. Лисина М. И. Проблемы онтогенеза общения. М.: Педагогика. 2006. 143 с.

УДК 159.9

**АДАПТИВНАЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ СРЕДА В УЧРЕЖДЕНИИ
ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ КАК
УСЛОВИЕ ВНЕДРЕНИЯ ИНКЛЮЗИВНОЙ ПРАКТИКИ**

Леганькова Ольга Викторовна

к.п.н., доцент

Ярмошук Оксана Станиславовна

Магистрантка

Белорусский государственный педагогический университет

имени Максима Танка

г. Минск, Беларусь

Аннотация: В статье представлены особенности создания адаптивной образовательной среды в учреждении дошкольного образования в условиях реализации инклюзивной практики; реализация прав ребенка с ограниченными возможностями в получении качественных образовательных услуг, социальной адаптации.

Ключевые слова: Инклюзия; инклюзивное образование; адаптивная образовательная среда; дети с особенностями психофизического развития; предметно-развивающая среда.

В России понятие «инклюзивное образование» определено Федеральным законом «Об образовании в Российской Федерации» как «обеспечение равного доступа к образованию для всех обучающихся с учётом разнообразия особых образовательных потребностей и индивидуальных возможностей». В Республике Беларусь под инклюзивным образованием понимается «обучение и воспитание, в процессе которых особые образовательные потребности всех обучающихся, в том числе лиц с особенностями психофизического развития, удовлетворяются в учреждениях основного и дополнительного образования при

создании в них соответствующих условий и наиболее полном включении в образовательный процесс каждого обучающегося» [1].

В основу инклюзивного образования положены следующие положения: принцип равенства прав всех людей при обязательном учёте их индивидуальных особенностей и возможностей; недопустимость любого вида дискриминации, т. е. любого ограничения права на образование и участие в социальной жизни; признание права на удовлетворение особых образовательных потребностей любого ребёнка путём создания специальных условий обучения; ответственность общества за создание условий, обеспечивающих социализацию каждого ребёнка; создание условий для получения образования в учреждениях образования.

Основное содержание политики инклюзивного образования заключается в признании положений о том, что все дети могут учиться, а учреждение образования создает необходимые условия для удовлетворения особых образовательных потребностей детей независимо от их различий. Образовательная среда учреждения образования рассматривается в качестве фактора, обеспечивающего реализацию потребностей и возможностей воспитанника в соответствии с социокультурными нормами и задачами возрастного развития. Поэтому на современном этапе развития инклюзивного образования важной задачей становится осмысление особенностей адаптивной образовательной среды, которая через содержание и свойства влияет на разностороннее развитие ребенка.

Адаптивная образовательная среда – это социально-педагогическая система, которая приспособляется к условиям изменяющейся внешней среды. С одной стороны, которая стремится, максимально адаптироваться к личности с ее индивидуальными особенностями, а с другой – по возможности гибко реагировать на собственные социокультурные изменения. Под адаптивной образовательной средой в нашей стране понимается система условий (архитектурная безбарьерная среда, индивидуальный учебный план, сопровождение (тьюторство), технологии, методы, средства обучения и т. д.) и

отношений (инклюзивная культура), создаваемая в учреждении образования, в максимальной степени обеспечивающая возможности для удовлетворения особых образовательных потребностей воспитанников[2].

Вопрос создания адаптивной образовательной среды в учреждении дошкольного образования в условиях реализации инклюзивной практики в Республики Беларусь на современном этапе стоит особенно актуально. Это связано с тем, что инклюзивное образование рассматривается не только как образование лиц с особенностями психофизического развития, но и как обеспечение равных возможностей получения образования воспитанников с разными образовательными потребностями.

Образовательная среда должна выполнять образовательную, развивающую, воспитывающую, стимулирующую, организационную, коммуникативную функции. Но самое главное – она должна способствовать развитию самостоятельности ребенка, удовлетворению его потребности сферы, включающей физиологические потребности, потребности в безопасности, любви, привязанности, признании, уважении, самоактуализации [2].

Инклюзивное образование рассматривается как ступенька к инклюзивному обществу и предполагает обучение в течение всей жизни.

Реализация перечисленных положений предполагает соблюдение следующих требований: включение детей с особыми образовательными потребностями (в том числе и с ОПФР) в образовательное пространство учреждения, которое они могли бы посещать при отсутствии нарушений в развитии; количество детей в учреждении образования, реализующего практики инклюзивного образования должно находиться в естественной пропорции (не более 20 % от всех воспитанников учреждения дошкольного образования могут быть дети с ОПФР), в котором данное учреждение образования осуществляет свою деятельность; обучение всех детей вместе, т. е. обучение детей с ОПФР совместно со своими сверстниками при обеспечении для них необходимых специальных условий в соответствии с их особыми образовательными потребностями.

Выделяют три основных направления для осуществления деятельности по созданию в учреждении образования адаптивного образовательного пространства[3]:

1. Повышение уровня доступности образования;
2. Формирование инклюзивной культуры;
3. Реализация инклюзивной практики.

Доступность образования:

- близость расположения образовательного учреждения к месту жительства ребенка с особенностями психофизического развития – ребенок с особенностями психофизического развития имеет возможность обучаться и воспитываться в учреждении образования, расположенном в непосредственной близости от дома.
- доступность здания, помещений – организация и создание в учреждении образования пространственных ресурсов, обладающих необходимым стимулирующим и поддерживающим потенциалом, создание безбарьерной, адаптивной, развивающей, личностно- ориентированной образовательной среды для каждого воспитанника.
- доступность образовательной среды – индивидуальный подбор образовательной среды, использование в процессе обучения детей с особенностями психофизического развития адаптивных технологий, технических средств обучения, средств специального назначения и т.д.
- наличие в штате сотрудников образовательного учреждения тьюторов для оказания помощи в организации образовательного процесса для детей с выраженными нарушениями функций опорно-двигательного аппарата, незрячих, с расстройствами аутистического спектра и др.
- привлечение специалистов (медицинских работников и т.д.) к оказанию необходимой коррекционной помощи в условиях учреждения образования.

Однако необходимо отметить, что наличие в учреждении образования пандусов, лифтов и других средств, облегчающих передвижение, не означает, что она является инклюзивной. Не менее важным является готовность и

способность всех участников образовательного пространства к взаимодействию с детьми с особенностями психофизического развития, принятие принципов и ценностей инклюзивного образования— это второе направление.

Формирование инклюзивной культуры связано с развитием психолого-педагогической культуры всех участников образовательного процесса. Профессиональная деятельность педагога, работающего в условиях инклюзивного образования, выходит за рамки традиционной педагогической деятельности, тесно взаимодействуя и переплетаясь с различными видами социально-педагогической, реабилитационной, консультативной, психотерапевтической, коррекционной и другими видами деятельности, направленной на поддержку различных детей, в том числе и детей с ОПФР, в их социальной и учебной адаптации. Создаётся группа сопровождения ребёнка с ОПФР в образовательном пространстве, успешность деятельности которой предполагает тесную взаимосвязь и взаимообусловленность деятельности педагогов, специалистов, родителей, администрации учреждения образования. Сопровождение ребёнка с ОПФР является неотъемлемой частью инклюзивного образовательного пространства.

Так, для внедрения и реализации инклюзивной практики в 2015 году группой авторов представителей государственного учреждения образования «Ясли-сад № 138 г. Минска» был разработан проект «Модель группы кратковременного пребывания детей для реализации инклюзивной практики в условиях учреждения дошкольного образования» (сроки реализации 2015–2018). Анализ и оценка эффективности инклюзивных подходов к обеспечению психолого-педагогического сопровождения детей с ОПФР в условиях группы кратковременного пребывания показали:

- организовано качественное и доступное образование для детей с ОПФР, не посещающих учреждение дошкольного образования в условиях группы кратковременного пребывания;

- повышена профессиональная компетентность педагогических работников в работе с детьми с разными образовательными потребностями в рамках группы кратковременного пребывания;
- повышен уровень педагогической компетентности родителей (законных представителей), их участия в образовательном процессе; сформировано толерантность к детям с ОПФР у всех субъектов образовательного процесса в рамках группы кратковременного пребывания;
- разработано учебно-методического обеспечение для внедрения инклюзивного практики в учреждении дошкольного образования в рамках группы кратковременного пребывания.

Реализация инклюзивной практики подразумевает включение воспитанников с особенностями психофизического развития в образовательный процесс, что достигается созданием педагогическими работниками условий для активного участия ребенка с особенностями психофизического развития в учебной деятельности во время занятия, организацией атмосферы сотрудничества. Дети с особенностями психофизического развития могут свободно обратиться за помощью к сверстникам, а нормально развивающиеся сверстники готовы к оказанию помощи. Данное направление было непосредственно реализовано в рамках функционирования группы кратковременного пребывания.

В 2015 году, при разработке проекта «Модель группы кратковременного пребывания детей для реализации инклюзивной практики в условиях учреждения дошкольного образования», предполагалось, что эту группу будут посещать только дети с года до трех лет с целью оказания им ранней комплексной помощи, но как показала практика, спрос на посещение такой группы имеется в семьях, воспитывающих детей, на протяжении всего дошкольного возраста.

Инклюзивная группа кратковременного пребывания для родителей и детей с особенностями психофизического развития функционирует два раза в неделю по два часа в течение учебного года на базе учреждения дошкольного образования.

Организация образовательного процесса в инклюзивной группе кратковременного пребывания: 1. Наблюдение и диагностика индивидуальных особенностей развития детей инклюзивной группы. 2. Разработка индивидуальных образовательных программ. 3. Планирование образовательного процесса с учетом индивидуальных образовательных потребностей детей группы. 4. Организация совместной жизнедеятельности детей в условиях инклюзивной группы. 5. Мониторинг инклюзивного образовательного процесса и подведение итогов.

Наблюдение помогает: лучше понять, что происходит с ребенком; определить интересы, умения и потребности каждого ребенка, выяснить, что он предпочитает, какие занятия выбирает, когда есть выбор; увидеть изменения в развитии ребенка с течением времени; внести изменения в развивающую среду; определить моменты, вызывающие озабоченность; найти способы, позволяющие лучше всего решить проблемные ситуации; внести изменения в программу; - получить информацию, которой могут воспользоваться как педагоги, так и родители; дать возможность родителям больше узнать о своих детях; получить наиболее адекватную оценку ситуации в развитии ребенка; получить обратную связь об эффективности (или не эффективности) собственных педагогических действий.

После наблюдения переходим на следующий этап работы – составление индивидуальной образовательной программы. Организационная форма работы группы – индивидуальные коррекционно-развивающие, подгрупповые и фронтальные занятия.

Образовательный процесс в группе кратковременного пребывания, при организации групповых и подгрупповых занятий, осуществляет воспитатель дошкольного образования, музыкальный руководитель, педагог дополнительного образования, руководитель физического воспитания (на бассейне). При организации индивидуальных коррекционно-развивающих занятий – педагог-психолог, учитель-дефектолог. Ребёнок с ОПФР включен в образовательный процесс возрастной группы, соответствующей его возрасту.

Расписание занятий в группе кратковременного пребывания для детей с ОПФР в рамках инклюзивного образования соответствует текущему расписанию специально организованной деятельности учебной программы дошкольного образования и индивидуальной образовательной программе. От года до двух лет ребёнок с ОПФР совместно с родителями (тьютором) посещают занятия в рамках функционирования «Материнской школы» и индивидуальные коррекционно-развивающие занятия с педагогом-психологом и учителем-дефектологом.

От трёх до четырёх лет (вторая младшая группа) ребёнок с ОПФР совместно с родителями (тьютором) посещают занятия по образовательной области «Искусство»: музыкальная, изобразительная деятельность, нерегламентированные виды деятельности (общение, игра, художественная литература, труд, ППД) и индивидуальные коррекционно-развивающие занятия с педагогом-психологом и учителем-дефектологом.

От 4 до 5 (6) лет (средняя и старшая группа) ребёнок с ОПФР совместно с родителями (тьютором) посещают занятия по образовательной области «Искусство»: музыкальная, изобразительная деятельность, «Ребёнок и общество», «Ребёнок и природа», «Элементарные математические представления», нерегламентированные виды деятельности и индивидуальные коррекционно-развивающие занятия с педагогом-психологом и учителем-дефектологом.

Только комплексная деятельность учреждения образования по реализации всех трех направлений обеспечивает создание адаптивного образовательного пространства для реализации инклюзивной практики.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Инклюзивное образование в Республике Беларусь [Электронный ресурс]. – 2015. Режим доступа: <http://onoshki.schools.by/pages/inkluzivnoe-obrazovanie-v-respublike-belarus>. – Дата доступа: 08.11.2015.
2. Кислякова, Ю.Н. Особенности создания адаптивной образовательной среды в условиях инклюзивного образования. Инклюзивные процессы в образовании:

материалы Международн.конф.,г. Минск,27–28 окт.2016 г./Министерство образования Республики Беларусь; редкол. А.М. Змушко[и др.]. – Минск: БГПУ, 2016.-С. 118–120.

3. Интегрированное и инклюзивное обучение и воспитание детей с особенностями психофизического развития : учебно-методическое пособие / В. В. Хитрюк [и др.] ; под ред. Е. А. Лемех. – Минск: БГПУ, 2018. – 144 с.

DDC-UDC: 378.147.091.39:167.1:61

**PROBLEM EDUCATION SYSTEM AS A COMPONENT OF NEW
INSTRUCTIONAL TECHNOLOGIES IN THE MEDICAL AND
PHARMACEUTICAL PROFESSIONALS TRAINING**

Zakharchuk Oleksandr Ivanovych

Doctor of Medical Sciences; Professor

Head of the Department of pharmaceutical botany and pharmacognosy

Horoshko Oleksandra Marianivna

Associate Professor

Ezhned Mariia Akhmedivna

Assistant Professor

Kostyshyn Liliia Volodymyrivna

Assistant Professor

Matushchak Marta Romanivna

Assistant Professor

Mykhailiuk Nataliia Vasylivna

Teacher

Sakhatska Inna Mykhailivna

Senior Lecturer

Stepanchuk Volodymyr Volodymyrovych

Associate Professor

Higher State Educational Establishment of Ukraine

"Bukovinian State Medical University", Chernivtsi

Summary: Nowadays the educational process involves a wide variety of teaching methods. The most common active form is problem-based learning, in which students are involved in problem-solving. Such training includes three main forms (problem education of the material, partially search and independent educational and research activity) and differs in the degree of cognitive independence of students in them.

Key words: problem education, educational technologies, methods of active learning, proactive presentation, educational process.

There is a wide variety of classifications of educational materials teaching methods. For example, division of methods based on the nature of the student's actions: active (if students work independently - practical classes, work with books) and passive (if students listen and watch - story, conversation, lecture, demonstration).

One of the recently offered classifications is based on the degree of development of independence in students' cognitive activity. In this system, the first is the explanatory-illustrative method in which the student learns the knowledge, which is presented to him in different forms (story, lecture, demonstration); afterwards - the heuristic method (partially search), namely the method of partially independent discoveries made by students independently on instructions and in the guiding role of the teacher; and the third method is explorative (it can be used both in the classroom as an experiment and in independent research at a scientific laboratory or clinic). Many factors influence the quality of the lecture material presentation: lecturer (presenter), audience, time frame, venue, etc. [1, p.128].

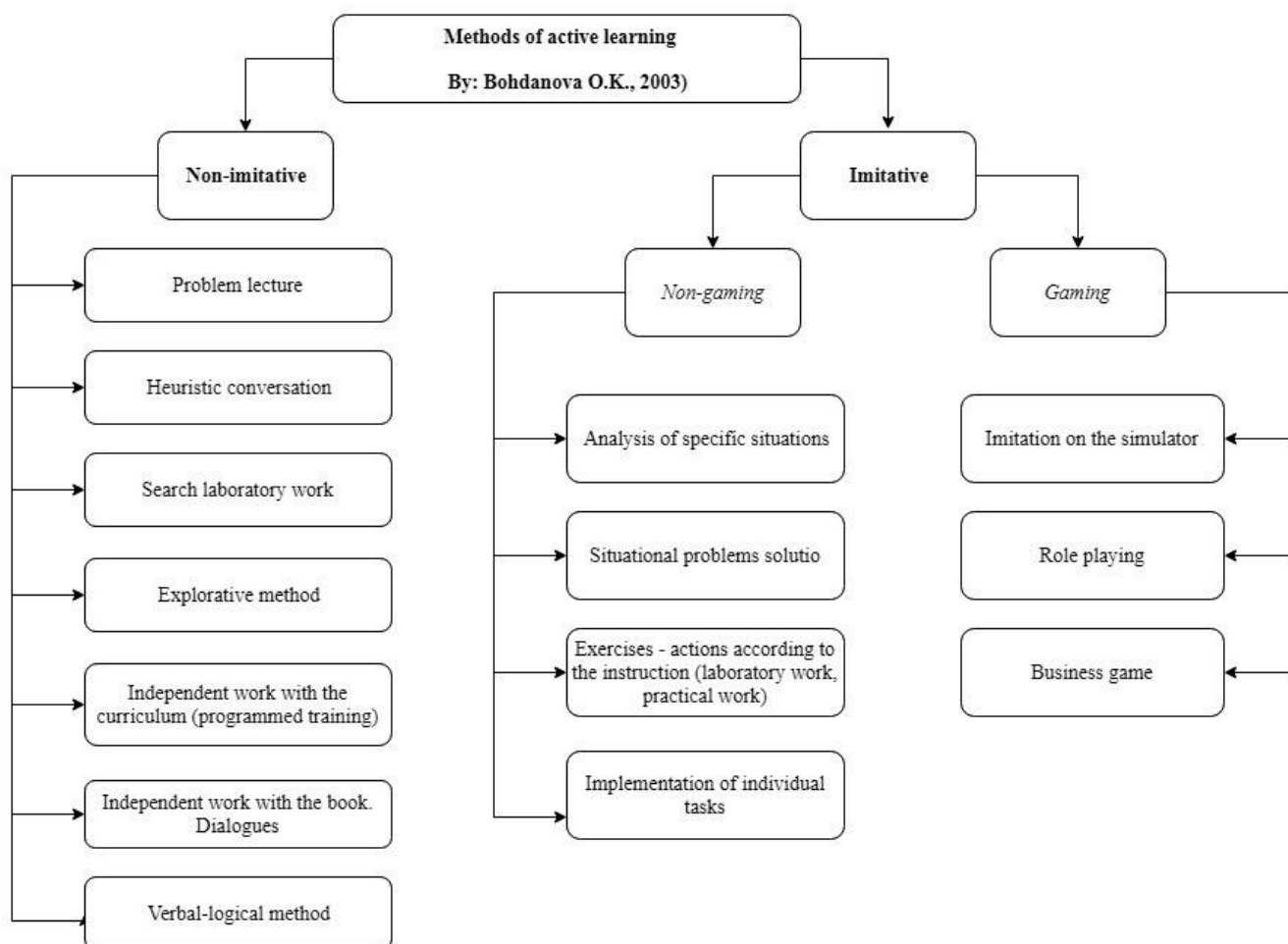

Table 1

Widespread use of problem-based learning (Table 1) is a form of learning in which students are involved in problem solution. Problem-based learning is a system of methods and tools that, by solving problematic tasks in the process of assimilation of new knowledge, form in students creative thinking and cognitive interests. Elements of problem learning laid in Socrates' heuristic conversations, lessons development for Emil and Jean Jacques Rousseau, as well as in "Pedagogical Anthropology" by K.D. Ushinsky. The history of problematic learning begins after the introduction of the so-called "explorative" method, most rules of which were developed by John Dewey. Problem-based learning is an integrated concept that combines the principles of developmental learning, principles and methods of differentiated approach, innovation.

The choice of the appropriate method of problem teaching depends on the level of teacher's methodological preparation. Inability to properly correlate the purpose of

study with the educational material content, students' cognitive abilities leads either to simplify the learning process, or to overestimate the problem level. In the first case, the possibilities of cognitive independence of students decrease, in the second - they do not have cognitive motivation. In problematic learning, the teacher does not transmit the knowledge in a ready form, but sets the task for the student, interests him, push him to find the ways to solve it [4, p. 28-29]. In case of searching of these means and ways the student also acquires new knowledge. A key concept of problem learning is the problem situation. It arises while for comprehension of something or implementation of any necessary actions a person needs the available knowledge or known ways of action, that is a contradiction between knowledge and ignorance.

In order for students to have a desire to solve a problem situation, two conditions must be accomplished: the content side of the situation must be of particular interest to students and they should feel that the problem solution as a whole is difficult for them, because they have some necessary knowledge. After taking a problematic situation to a solution and designing it in a verbal form that separates the known from the unknown, it becomes a problematic task, in the process of solving which is the gain and acquisition of new knowledge.

Not every educational task is problematic. A problem is a search problem that does not have a standard solution (schema, algorithm, or sample) and that requires the search for new knowledge to solve it.

The problematic question differs from the ordinary one in that it has a hidden contradiction, that it opens the possibility of atypical answers, an ambiguous solution, and that in the past experience of the one to whom it is asked, there is no ready solution scheme. The presence of contradiction as the rising moment of the problem is the most important characteristic of problematic learning in general and all related concepts.

Problematic education is carried out in three main forms, which differ in the degree of students' cognitive independence: problematic material teaching, partially search and independent educational and research activities.

The least students' cognitive independence occurs during problematic teaching: information is provided by teacher (lecture, story, conversation), but students are involved in active mental activity. This problem is created by a number of techniques, the purpose of which is to cause students to "empathize", to interest them in disclosing the whole process of occurrence and problem solution to them.

In terms of partially search activity the work is directed by the teacher mainly through special questions that stimulate the student to think independently, actively search for an answer ("How would you solve this problem?", "How can you verify which of these conjectures is correct?", "Please note the following features ...", "How can you link structure and function?").

The scientific - research activity is a completely independent search for solutions by the student. It involves the presence of a problem and performing of all the sequence of search actions necessary to solve it (experiment in a laboratory or clinic, writing a report or abstract, developing and covering a question at a scientific group meeting etc.).

With all forms of problem education, there is always the development by the teacher of the whole process of solving the problem from the beginning to the end. This work begins by solving the issue of whether the teaching material creates a problematic situation. Is there a necessity to create one? And a number of other questions - from choosing the exact problem' formulation to selecting ways to verify the correctness of its solution.

Problem education can't be transformed into a single or even dominant form of learning. It should be applied in conjunction with all other established forms of learning [2, p. 3-5].

The lecturer task is to form a certain opinion among the students about received information, to encourage students to work actively. Proactive presentation is recommended for the average audience - the lecturer (presenter) predicts the results and takes steps to provide it.

Presentations are divided into proactive and interactive.

Proactive presentation - the presenter predicts the results and uses the tools to provide it. It all depends on the decisions made earlier, not on how the situation develops. The main character is the presenter. This form is the most effective for external presentations with large or medium audiences.

Interactive presentation - the speaker and audience interact on equal terms. Information is being exchanged. Accordingly, the situation can be adjusted in the course of the report depending on the suggestions, ideas and reactions put forward by the audience. Based on this, we can conclude that this type of presentation is optimal for small audiences.

At lectures we know the audience age contingent, we assume the level of their preparation and interest in the received information. However, we need to decide how feedback will be organized to make sure that our information is well assimilated. There is a problem not only with the perception, but also the desire of the student to know the educational material [2, p.3-5].

The introduction of new technologies into the learning process has always been considered a progressive step and increase the learning motivation. Today, innovative technologies can be attributed to the computer simulation systems use, the introduction of situational, so-called case technologies, and the solution of professional problems through the integrated use of knowledge in general and professional subjects [3, p.151-154].

Therefore, problem education is a type of developmental learning, the content of which can be transferred by a system of problematic tasks of varying levels of complexity, in the process of solving which students in their common activities with the teacher and under his general guidance acquire new knowledge and methods of action, as a result of which they are formed creative ability, productive thinking, imagination, cognitive motivation. The introduction of modern interactive teaching methods requires a deep involvement of students in the educational process, which is widely used today at the Department of Pharmaceutical Botany and Pharmacognosy of Higher State Educational Establishment of Ukraine "Bukovinian State Medical University"

REFERENCES

1. Bohdanova O.K. Innovatsiini pidkhody do vykladannia biolohii : navch. posib. / O. K. Bohdanova. – Kh.: Osnova, 2003. – 128 s. – (Biblioteka zhurnalu „Biolohiia” ; vyp. 9).
2. Kovzhoha S.O. Suchasni osvitni tekhnolohii ta metody yikh vykorystannia v navchalnomu protsesi / S.O. Kovzhoha, A.M. Poliezhayev, S.A. Tuzikov // Natsionalna yurydychna akademiia Ukrainy im. Ya. Mudroho. – 2008. - [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.rusnauka.com/8_NMIW_2008/Pedagogica/28601.doc.htm
3. Chopa D.A. Keis-metod yak forma interaktyvnogo navchannia z viiskovo-tekhnichnykh dystsyplin pry pidhotovtsi fakhivtsiv raketnykh viisk i artylerii / D.A. Chopa, A.Y. Derev'ianchuk, V.V. Dehtiarov, F.D. Semenov // Suchasni informatsiini tekhnolohii u sferi bezpeky ta oborony. - 2019. - № 1(34). - S. 151-154.
4. Yurovchyk V.H. Problemne navchannia yak metod orhanizatsii navchalnoi diialnosti uchniv / V.H. Yurovchyk // Pedagogichnyi poshuk. – 2016. - №3(91). - S. 28-29.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ УЧНІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Мордовцева Наталія Валеріївна

к.п.н, доцент

Федоренко Марина Вікторівна

к.п.н., доцент

Державний заклад «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»
(м. Старобільськ), Україна

Анотація: Стаття присвячена теоретичному обґрунтуванню та аналізу сутності компетентнісного підходу до формування мовної особистості молодшого школяра в умовах Нової української школи; розкриваються поняття мовної, мовленнєвої компетентностей як основних складових в процесі вивчення української мови; подано теоретичні відомості про поняття мовної компетентності як невід'ємного компонента в структурі загальної підготовки й розвитку особистості. Зроблена спроба виокремити сутність понять мовна та лінгвістична компетентності для засвоєння учнями основних знань про мову та вдосконалення навчально-мовних умінь і навичок.

Ключові слова: компетентнісний підхід, мовна компетентність, мовленнєва компетентність, мовна особистість.

В Україні на сьогодні відбуваються суттєві зміни в освітньому просторі, де початкова ланка крокує під девізом «Нова українська школа». Учителі молодших класів все більше спрямовують свою роботу на особистісне виховання учнів початкових класів, головна мета якого полягає у формуванні мовної особистості, що характеризується національно свідомим ставленням до мови, глибоким знанням її, розвиненим мовленням, а отже, і мисленням,

інтелектом, емоційною сферою, естетичним сприйняттям мови й мовлення, вміти відчувати й розуміти рідне слово, його значення. Мовна особистість характеризується також розвиненою мовленнєвою пам'яттю, мовним етикетом, мовним чуттям, наявністю моральних якостей, тобто виховання в учнів високого рівня мовленнєвої культури, формування мовної та мовленнєвої компетентностей. Вивчення рідної мови в школі спрямоване на формування мовної особистості – “людини, яка любить, знає й береже рідну мову, користується усіма її виражальними засобами” [1, 5].

Базовими в розумінні мовної компетентності є ідеї С. Карамана, Ю. Караулова, Т. Ладиженської, Л. Мацько, Є. Пассова, М. Пентилюк, Т. Симоненко та ін., що розкривають такі основні її характеристики, як здібність до мови, знання мови, реалізація мови в мовленні; Л. Бахмана про комунікативні мовні здібності; К. Дуайє про компоненти мовної компетентності: говоріння, письмо, аудіювання, читання; Г. Шоу та Дж. Вебера про мовну грамотність. Запропоновані вченими визначення в основному зводяться до того, що знання, уміння й навички, які забезпечують здатність школярів уживати слова й синтаксичні конструкції відповідно до норм літературної мови, а також доречно й правильно використовувати синонімічні засоби мови, називають **мовною компетентністю**.

Мовна компетентність може бути охарактеризована у різноманітних параметрах та аспектах, з яких найбільш очевидними, так би мовити, “поверхневими” є мовлення, письмо, аудіювання (сприйняття на слух) і читання. Останні дві (аудіювання та читання) базуються на ментальних процесах інтерпретації звукових і графічних мовних сигналів, що сприймаються слуховими та зоровими рецепторами.

Більшість методистів оперують термінами *мовна і мовленнєва компетентності* і відносять ці поняття до концептуальних засад навчання рідної мови. Сучасні лінгводидакти О. Беляєв, Л. Скуратівський, Г. Шелехова, О. Горошкіна та інші наголошують на тому, що “осовною метою в навчанні мови є формування й розвиток мовної особистості – людини, яка виявляє високий рівень мовної та

мовленнєвої компетентності [4, с.79]”. М. Пентиліук вважає, що мовна й мовленнєва компетентності ґрунтуються на усвідомленні основної функції мови – комунікативної, яка забезпечує мовленнєву діяльність її носіїв і впливає на їхній духовний розвиток.

Треба зазначити, що термін мовна (лінгвістична) компетентність пов'язаний із обізнаністю з мовою, із знаннями мовних одиниць, їх виражальних можливостей; володінням мовними вміннями й навичками. Зміст мовної компетентності – це засвоєння категорій і одиниць мови та їх функцій, вивчення закономірностей і правил оволодіння системно-структурними утвореннями семантичного, синтаксичного, морфологічного, фонологічного характеру, які необхідні для розуміння і побудови мовлення, це здатність розуміти й реалізувати граматичну природу висловлювання. Також, мовна компетентність сприяє формуванню уявлень про устрій мови, її розвиток і функціонування, усвідомленню тих відомостей про значення та роль мови в суспільстві, на яких виховується постійний інтерес до предмета, почуття любові й поваги до рідного слова.

Важливим для нашого дослідження є визначення мовної компетентності, сформульоване авторами підручника “Методика навчання іноземної мови”: “мовна компетентність передбачає опанування знаннями (з лексики, граматики, фонетики та орфографії) та формування відповідних навичок: фонетичних, лексичних, граматичних, морфологічних – пов'язаних зі складом слова та частинами мови; синтаксичних – пов'язаних з побудовою речень та їх різних видів; орфографічних, графічних та каліграфічних – засвоєння особливостей написання [3, с.24-26]”.

С. Караман подає чотири типи компетентностей: мовну, мовленнєву, соціокультурну й функціонально-комунікативну [2, с.3]. На думку вченого, мовна компетентність визначається загальноприйнятими орфоепічними, лексичними, словотворчими, граматичними, стилістичними нормами; мовленнєва – чотирма видами мовленнєвої діяльності: аудіюванням, говорінням, читанням, письмом; соціокультурна – рівнем знань національної

культури; функціонально-комунікативна – умінням використовувати мовні засоби в межах функціональних стилів [2, с.3-6].

Будуючи модель мовної особистості, А. Нікітіна виділяє такі актуальні з методичного погляду п'ять типів компетентностей: мовну, мовленнєву, предметну, прагматичну, комунікативну [5, с.61-65].

У наукових виданнях з лінгводидактики використовують терміни “мовна компетентність” і “лінгвістична компетентність”. С. Єрмоленко, Л. Мацько ці поняття розмежовують. На їхню думку, необхідність цього зумовлена тим, що для володіння мовою, з одного боку, треба засвоїти одиниці мови і правила їх побудови, з іншого боку – знати все про мову, про її систему.

А. Євграфова дотримується тієї думки, що “мовна компетентність включає знання одиниць мови і правил їх поєднання, зв'язку..., має двобічний характер: вона об'єднує мову й мовлення і характеризує особистість як людину, яка володіє мовою і вміє нею користуватися на основі граматичних правил [6, с.81]”. Лінгвістична компетентність, на відміну від мовної, “характеризується лінгвістичними знаннями, тими, що належать до лінгвістики як науки..., цей аспект реалізується в осіб, які спеціально займаються мовознавством [6, с.81]”.

Беручи до уваги всі зазначені погляди на поняття “мовна компетентність” і “лінгвістична компетентність”, на нашу думку, ці поняття потрібно розмежовувати. Під лінгвістичною компетентністю розуміємо здатність учнів виконувати елементарний лінгвістичний аналіз мовних явищ різних рівнів.

Мовна компетентність – це практичне оволодіння українською мовою, її словниковим запасом, граматичним ладом, дотримання в усних і писемних висловлюваннях мовних норм. На думку Ю. Апресяна, володіти мовою означає:

- 1) уміти виражати заданий зміст різними (в ідеалі – всіма можливими в цій мові) способами (здатність до перефразування);
- 2) уміти обирати зі сказаного зміст, зокрема – розрізняти зовнішньо схожі, але різні за значенням висловлювання (розрізнення омонімії) і знаходити спільне значення в зовнішньо різних висловлюваннях (володіння синонімією);
- 3) уміти відрізняти правильні в мовному відношенні речення від неправильних;

4) уміти вибирати у великій кількості принципово можливих засобів вираження певної думки ті, які найбільшою мірою відповідають соціальним, територіальним та іншим особливостям характеристики її учасників.

Кваліфікуючи володіння мовою як мовну, комунікативну чи соціолінгвістичну компетентність, слід зазначити, що цей навик надзвичайно складний і тільки лінгвістична його інтерпретація недостатня для адекватного опису реального мовного життя.

Мовна компетентність учнів містить знання одиниць мови і правила їх поєднання, зв'язки між ними. Діти вивчають мову, тобто засвоюють відомості з фонетики, лексики, граматики, стилістики, що складаються з лінгвістичних понять і правил. Отже, мовна компетентність – складне поняття, що поєднує мову і мовлення та характеризує особистість як людину, яка володіє мовою, вміє комунікативно доречно користуватися нею на основі граматичних правил.

Мовна компетентність включає різні мовні навички й уміння: володіння лексикою, граматикою, уміння адекватно сприймати й породжувати тексти, які відповідають комунікативним завданням та ін. Лінгвістична компетентність являє собою узагальнені знання основ науки про рідну мову, комплексне засвоєння понятійної бази курсу, певного комплексу понять. М. Шанський зауважує, що лінгвістична компетентність передбачає формування уявлення про те, як мова взагалі побудована, що в ній змінюється, які ортологічні аспекти в ній є найбільш гострими [7, с.101-105].

Мовна компетентність учнів забезпечується в процесі вивчення всіх розділів мови (фонетики, лексики, словотворення, граматики) і мовлення (його текстової основи, стильових різновидів, типів мовлення), обох його форм – усної й писемної, норм літературного мовлення. Усе це, засвоєне достатньо ґрунтовно, сприятиме формуванню лінгвістичних та мовленнєвих умінь і навичок учнів.

Отже, мовна компетентність розглядається як сукупність лінгвістичних знань учнів, оволодіння ними мовними одиницями та граматичними правилами; мовленнєва компетентність – мовленнєводіяльна здібність, оволодіння

основними засобами формування та формулювання думки за допомогою мовних засобів.

Звичайно, у межах однієї статті неможливо розкрити всі аспекти порушеної проблеми. Подальші наукові розвідки можуть бути пов'язані з встановленням нових положень педагогічної науки про мовну, мовленнєву, комунікативну спрямованість навчання та моделювання у навчальному процесі ситуацій реального спілкування.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. вид. д-р пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
2. Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах / За ред. М. І. Пентиліук: Підручник для студентів-філологів. – К. : Ленвіт, 2000. – 262 с.
3. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник / Кол. авт. під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 1999. – 320 с.
4. Караман С. Методика навчання української мови в гімназії: Навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів освіти. / С. Караман. – К.: Ленвіт, 2000. – 272 с.
5. Нікітіна А. Актуалізація категоріальних понять тексту як важливий чинник формування мовної особистості // Зб. наук. пр. Педагогічні науки. / Алла Нікітіна. – Херсон, 2002. – Вип. 31. – С. 61–65.
6. Педагогическое речеведение. Словарь-справочник / Под ред. Т. А. Ладыженской и А. К. Михальской; сост. А. А. Князьков. – Изд. 2-е, испр. и доп. – М. : Флинта, Наука, 1998. – 312 с.
7. Шанский Н. М., Махмудов Ш. А. Филологический анализ художественного текста. / Н. М. Шанский, Ш. А. Махмудов. – СПб. : Наука, 1999. – 288 с.

**EXPERIMENTAL INVESTIGATION OF THE INFLUENCE OF
PHARMACEUTICAL COMPOSITION ON EMOTIONAL BEHAVIORAL
REACTIONS UNDER CONDITIONS OF FORMALIN EDEMA**

Syrova Ganna Olegivna

Doctor of Sciences (Pharmacy), Professor, Head of Department

Lukianova Larysa Vladimirovna

Ph.D., Associate Professor, Assistant Professor

Krasnikova Yulia Mikolaevna

Senior Laboratory Assistant

Sinelnik Vyacheslav Vladimirovich

Senior Laboratory Assistant

Department of Medical and Bioorganic Chemistry

Kharkiv National Medical University

Kharkiv, Ukraine

Abstract. The analysis of the results of experimental studies of the effect of celecoxib, licopid and their pharmaceutical composition on the central nervous system by emotional-behavioral reactions in the test "open field" in the conditions of formalin edema indicates that the addition of licopid to celecoxib increased rat's locomotor and orienting-research activities, the indicators of their emotional reactions (washings and urinations) in comparison with the mono-administration of celecoxib. The pharmaceutical composition of celecoxib and licopid is appropriate and promising for the study of anti-inflammatory and analgesic effects.

Keywords: celecoxib, licopid, pharmaceutical composition, "open field", formalin edema.

Introduction. One of the most pressing problems of modern medicine is the problem of pharmacological regulation of pain and inflammation [1]. Therefore, an urgent

problem at the present stage of pharmacy development is the creation of new effective national combination medicines based on known non-steroidal anti-inflammatory drugs (NSAIDs), which have advantages over monopreparations [2-10]. A literary search conducted by scientists of the Department of Medical and Bioorganic Chemistry of Kharkiv National Medical University (KhNMU) shows that in modern pharmacy there are no combined medicines based on coxibs. Therefore, we chose celecoxib as a research subject.

Celecoxib (4-[5-(4-Methylphenyl)-3-(trifluoromethyl)-1H-pyrazol-1-yl]benzenesulfonamide) is a synthetic NSAID of the coxib group, a highly selective (specific) cyclooxygenase-2 (COX-2) inhibitor (Fig. 1).

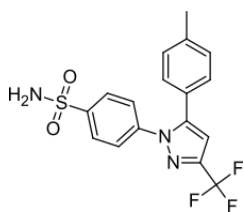

Fig. 1. Celecoxib (4-[5-(4-Methylphenyl)-3-(trifluoromethyl)-1H-pyrazol-1-yl]benzenesulfonamide)

Celecoxib is a new class drug that inhibits prostaglandin (PG) synthesis by specific inhibition of COX-2, which is activated in humans in response to inflammatory stimuli. Celecoxib has anti-inflammatory and analgesic effects, blocking the production of inflammatory prostanoids by inhibiting COX-2 [11-13].

In vivo and *ex vivo* studies have shown that celecoxib has little affinity for COX-1 [14, 15]. The activity of celecoxib, like other preparations of the coxib group, to the COX-2 isoform is explained by the peculiarity of the structure of the COX-2 active center and the coxib molecule: molecules of coxibs have a rigid side chain [16]. Celecoxib is used in symptomatic therapy for inflammation and pain in osteoarthritis and rheumatoid arthritis [17].

As the second component of a potential painkiller, we have selected the known immunomodulator licopid (glucosaminylmuramildipeptide (GMDP), Glucoseminylmuramildipeptidum [4-O-(2-Acetylamino-2-deoxy-beta-D-glycopyran)

D- α -glutamylamide, $C_{25}H_{43}N_5O_{15}$), which belongs to the group of cytokines and immunostimulants [18]. The mechanism of its action resembles the process of natural immunoregulation [19, 20]. Lycopid exhibits antibacterial, antiviral activity and has a leukopoietic effect [16, 18]. Lycopid stimulates all parts of the immune system, but primarily activates phagocytes, that is, the ability of cells to absorb foreign cells, bacteria and fungi [20, 21]. Lycopid is a highly effective and safe immunotropic drug; it is easy to use, well tolerated [16, 20].

The aim of our study was to seart, create and study a new pharmaceutical composition containing NSAIDs from the group of coxibs (celecoxib) and lycopid by influencing the central nervous system (CNS) by emotional-behavioral reactions (EBR) in an experiment on laboratory animals in an «open field» test.

Subject of study. Experimental justification for the use of a new pharmaceutical composition containing NSAIDs of the coxib group (celecoxib) and lycopid.

Research methods. Experimental studies of pharmacological activity were carried out on laboratory animals (36 sexually mature WAG rats of the Wistar population weighing 180-280 g of both sexes) at the Department of Medical and Bioorganic Chemistry of the KhNMU. The research was performed in accordance with the methodological recommendations of the State Pharmacological Center of the Ministry of Health of Ukraine [22]. The conversion from human doses to rats was performed using the species sensitivity coefficient of Rybolovlev Yu. R. [23].

The work was carried out on laboratory animals from the experimental-biological clinic of KhNMU, taking into account the standards of storage, care and feeding [24]. The rats were kept under vivarium according to the rules of humane treatment for laboratory animals. The studies have been carried out in compliance with the principles of the "European Convention for the Protection of Vertebrate Animals used for Experimental and Scientific Purposes" (Strasbourg, 1986) [25], Directive 2010/63/EU of the European Parliament and of the Council on the European Union «On the Protection of Animals Used for Scientific Purposes» (Brussels, 2010) [26] and «General Ethical Principles for Experiments on Animals» (Kyiv, 2001), the Decree of the First National Bioethics Congress (Kiev, 2009) [27]. Experiments were

conducted in the first half of the day, which according to the literature agrees with the dependence of the basic pharmacological parameters and pharmacological activity of the drugs taken from the circadian rhythms [28, 29].

Statistical processing of the data was carried out using generally accepted methods of statistical analysis (mean, mean average error, Fisher Student's exact probability test) using MS Excel and Stat Graphics Plus 2.1 programs [30].

The animals were divided into 6 groups of 6 animals each. Animals of the 1st intact group intragastrically (i/g) received single dose of 3 % starch mucus (2 ml per 200 g of rat's weight). Animals of the 2nd to 6th groups received 3 % starch mucus and the formalin induced edema (f. i. e.) was modeled by sub-plantar administration 0.1 ml of 2 % formalin solution in hind paw of rat [16]. The experimental drugs and their pharmaceutical composition were administered i/g in a form of suspension of 3 % starch mucus: animals of the 3rd group – celecoxib (5.0 mg/kg), 4th group – licopid (0.6 mg/kg), 5th group – received composition of celecoxib (5.0 mg/kg) with licopid (0.6 mg/kg), 6th group – reference drug sodium diclofenac (8 mg/kg)). Maximum development of f. i. e. was observed 4 hours after its modeling [22]. Drugs and their pharmaceutical composition, as well as 3% starch mucus (groups 1 and 2) were administered 1 hour before, taking into account their pharmacokinetic characteristics. In studying the mechanisms of pharmaceutical action of drug's, it is important to study their effects on characteristics of animal behavior. Absence of verbal contact limits number of possible tests. The most common and informative test in the study of the effect of drugs on EBR is the "open field" test [25, 26].

The effect of the drugs and their compositions on the characteristics of animal's behavior was carried out by comparing groups 3-5 with intact (group 1), and with formalin edema (group 2) and with a reference drug (group 6). Observation of the parameters of orienting-research activity of the rats in the "open field" test [25, 26] and multi-parameter method of estimation of anxiety-phobic states by the conventional method were carried out for 3 minutes [27].

Research results. F.-i. e. (group 2) reduced the rat's locomotor activity (the number of squares crossed) by 1.9 times relative to the intact group (Table 1). Mono-

administration of celecoxib (group 3) showed a increase of locomotor activity of rats relative to group 2 and not statistically significantly different from the control group.

Table 1

The study of the effect of celecoxib, licopid and their pharmaceutical composition on the quantitative parameters of EBR of rats under conditions of f.-i. e. by «open field» method (n = 6)

№	Groups of rats	Locomotor activity	Orientation-research activity		Emotional reactions		
		number of crossed squares	number of rearings	number of examined openings	number of washing (grooming)	number of urinations	number of defecations
1.	Control	18,50±0,62	4,83±0,65	7,17±1,01	8,50±2,99	1,17±0,31	4,17±0,48
2.	F.-i. e.	10,00±0,52*	2,17±0,79*	2,17±0,65*	1,67±1,05	1,00±0,00	2,67±0,42
3.	Celecoxib (f.-i. e.)	19,25±1,89**	3,75±0,75	3,75±1,75	4,50±0,65	1,00±0,48	3,75±0,48
4.	Licopid (f.-i. e.)	11,67±2,28*	2,67±0,62	2,17±0,48	1,50±0,96	1,17±0,17	2,83±0,95
5.	Celecoxib + licopid (f.-i. e.)	21,00±2,05*** /****	6,67±1,43* */***	5,00±1,48	5,50±2,77	1,17±0,17	1,33±0,49* /***
6.	Sodium diclofenac (f.-i. e.)	18,00±0,82**	6,25±0,25* */***	6,50±0,65	5,75±2,10	1,50±0,29	2,50±0,87

Notes (mean ± error in mean):

* - the difference is significant as compared to the control group, P <0.05;

** - the difference is significant as compared to f.-i. e., P <0.05;

*** - the difference is significant as compared to the mono-administration of celecoxib, P <0.05;

**** - the difference is significant as compared to the mono-administration of licopid, $P < 0.05$;

***** - the difference is significant as compared to the administration of the celecoxib and licopid composition, $P < 0.05$;

***** - the difference is significant as compared to the mono-administration of sodium diclofenac, $P < 0.05$.

Mono-administration of licopid (group 4) also a slight increase of locomotor activity of rats relative to group 2 (f.i. e.) and the data obtained were statistically significantly different from the control values (group 1). The composition of celecoxib with licopid, increased the locomotor activity of rats relative to all groups, which was statistically not significantly different from the control group and mono-administration of celecoxib (group 3) and licopid (group 4) (see Table 1). According to the influence of locomotor activity, the investigated agents were arranged in a row: licopid < sodium diclofenac < celecoxib < composition celecoxib + licopid.

An analysis of the rat's orienting-research behavior in "open field" test in terms of the number of sets and surveyed openings reveals the motivational component of the animal's characteristics.

F.-i. e. (group 2) contributed to statistically significant reduction in the number of sets to the control group (see Table 1). The mono-administration of celecoxib (group 3) there was an increase the number of rearings by 1.7 times relative to group 2, which did not statistically significantly different from either the control and the reference drug. The mono-administration of licopid a slight increased the number of rearings (1.2 times) relative to group 2. Composition of celecoxib and licopid showed a statistically significant increase in the number of rearings relative to group 3, which was stay on level of reference drug.

The number of examined openings characterizes cognitive activity of rats. F.-i. e. there was a statistically significant decrease in the number of examined opening by 3.3 times relative to the control group. Mono-administration of celecoxib (group 3), licopid (group 4) contributed to the increase in the number of examined opening in rats relative to group 2, but did not reach the level of control values. The

administration of the pharmaceutical composition of celecoxib with licopid (group 5) increased the cognitive activity of rats in 3.3 times relative to group 2, in 1.2 times relative to group 3 (mono-administration of celecoxib). These indicators were not statistically significantly different from the control group and those of the reference drug, that is, the introduction of this composition contributed to the normalization of vertical activity (see table. 1).

Emotional reactions in rats are an important characteristic of animal behavior in the «open field» test. The level of emotional state of rats is estimated by the number of washings (grooming), urinations and boluses (defecation).

F.-i. e. shows that there was a decrease in the amount of washings by 5.1 times relative to control (group 1). The mono-administration of celecoxib (group 3) increased in the amount of washing by 2.7 times relative to group 2, but did not reach the control values. The mono-administration of licopid did not affect the grooming under conditions of f.-i. e. (see Table 1). Addition of licopid to celecoxib contributed to an increase in grooming by 3.3 times relative to group 2 and 1.2 times relative to group 3 (mono-administration of celecoxib). These indicators were not statistically significantly different from the control group and those of the reference drug, that is, the introduction of this composition contributed to the normalization of cosmetic behavior of rats (see table. 1).

It should be noted that as an indicator of the emotional status of rats are significant number of urinations and boluses. F.-i. e. (group 2) contributed to the reduction diuresis and defecation by 1.2 times and 1.6 times, respectively, relative to the control group. Mono-administration of celecoxib in the condition's formalin edema did not affect the number of urinations, mono-administration of licopid (group 4) and its composition with celecoxib (group 5) contributed to normalization of the number of urinations, which was not statistically significantly different from control (group 1) (see Table 1).

F.-i. e. contributed to the reduction the number of boluses. Mono-administration of celecoxib contributed to the normalization of this process, unlike the mono-

administration of licopid, its pharmaceutical composition with celecoxib and sodium diclofenac.

Conclusions. A study was conducted to evaluate the effect of celecoxib, licopid and their pharmaceutical composition on EBR indices in rats by the method of "open field" method under the conditions of formalin edema, which showed that the administration of the pharmaceutical composition of celecoxib and licopid promoted to an increase of rat's locomotor and orientation-research activity, its indicators of emotional reactions (washings and urinations) compared to mono-administration of celecoxib.

The pharmaceutical composition of celecoxib with licopid is appropriate and promising for the study of anti-inflammatory and analgesic effects.

REFERENCES

1. Belousov Yu. B. Clinical pharmacology and pharmacotherapy: A guide for doctors / Yu. B. Belousov, VS Moiseev. – M.: Universum Publishing, 1997. – 532 p.
2. Syrovaya A. O. Experimental study of caffeine influence on antiexudative activity of known NSAIDs of different chemical structure // European Applied Sciences, 2015. – № 9. – P. 5-7.
3. Syrovaya A. O. Experimental substantiation for new medicinal composition design // European Applied Sciences, 2016. – № 1. – P. 6-9.
4. Syrova G. O., Bachinsky R. O., Lukianova L. V., Shaposhnik V. S. A method of enhancing analgesic action of carbamazepine peripheral genesis: Pat. 59253 Ukraine / Applicant and patent holder Kharkiv National Medical University, Ukraine. № 201408577; st. 28.07.2014; publ. 12.10.2014, Bul. № 23. 6 p.
5. Syrova G. O., Bachinsky R. O., Lukianova L. V., Shaposhnik V. S. A method of enhancing analgesic action of peripheral genesis of paracetamol: Pat. 59254 Ukraine / Applicant and patentee Kharkiv National Medical University, Ukraine. № 201408579; st. 28.07.2014; publ. 12.10.2014, Bul. № 23. 4 p.
6. Syrova G. O., Grabovetska E. R., Shapoval L. G., Vakulenko N. V., Boyko E. P. The use of compositions of non-steroidal anti-inflammatory drugs with caffeine as

drugs with anti-exudative activity: Pat. 59396 Ukraine / applicant and patentee Kharkiv National Medical University, Ukraine. № 201013704; st. 18.11.2010; publ. 10/05/2011, Bul. № 1. 3 p.

7. Lukianova L. V. Study of behavioral reactions when caffeine, carbamazepine and their compositions are administered under conditions of formalin edema in rats // Ukrainian Biopharmaceutical Journal, 2016. – № 1. – P. 22-26.

8. Savelieva E. V., Levashova O. L., Masih T. Effects of caffeine, acetaminophen, carbamazepine and their compositions on lipid peroxidation and state of the antioxidant system in blood serum of rats: Actual Problems of Clinical and Theoretical Medicine // Abstract Book of IXth International Interdisciplinary Scientific Conference of Young Scientists and Medical Students (ISIC), Kharkiv, May 19-20, 2016. – KhNMU. Kharkiv, 2016. – P. 53-54.

9. Syrova G. O., Bachinsky R. O., Vakulenko N. V. et al. Experimental study of the effect of caffeine on the analgesic effect of known non-steroidal anti-inflammatory drugs of different chemical structure // Zaporozhsky Medical Journal, 2011. – V. 13. – № 5. – P. 60-62.

10. Boyko E. P., Lymanskaya G. A., Petyunin P. A., Bachinsky R. A. Study of the effect of caffeine composition with ibuprofen on the central component of nociceptive response in rats // Modern theoretical and practical aspects of clinical medicine: materials interna. conf. students and young scientists dedicated to the 155th anniversary of the birth of V. V. Podvisotsky. – Odessa, April 19-20, 2012. – P. 116.

11. Crofford L. J. Specific cyclooxygenase 2 inhibitors and aspirin-exacerbated respiratory disease // Arthritis Res., 2003. – № 5. – P. 25-27.

12. Trofimov M. Coxibs – Revolution or Evolution? // Provisor, 2004. – № 10.

13. Vane J. Inhibition of prostaglandin synthesis as a mechanism of action for aspirin-like drugs // Nature: New Biology, 01 Jun 1971. – № 231 (25). – P. 232-235.

14. Vane J. Towards a better aspirin // Nature, 1994. – № 367. – P. 215-216.

15. Gierse J. K., Hauser S. D., Creely D. P., et al. Expressive and selective inhibition of the constitutive and inducible forms of human cyclooxygenase // Biochem. J., 1995. – № 305. – P. 479-84.

16. Mashkovsky M. D. Medicines. – Moscow: New Wave, 2012. – 1216 p.
17. Vogel H. Drug discovery and evaluation: pharmacological assays. Berlin, Germany: Springer Science and Business Media, 2007.
18. Nesmeyanov V. A. Mechanism of action and clinical efficacy of the immunomodulator of glucosaminylmuramyl dipeptide (licopid) // Clinich. Medicine, 1997. – Vol. 75. – № 3. – P. 11-15.
19. Nesmeyanov V. A. Glucosaminyl-muramoylpeptides: Towards Understanding the Molecular Mechanism of Biological Activity // International Journal of Immunorehabilitation, 1998. – № 10. – P. 19-29.
20. Ivanov V. T., Haitov R. M., Andronova T. M., Pinegin B. V. Licopid (glucosaminylmuramide dipeptide) – a new domestic highly effective immunomodulator for the treatment and prevention of diseases associated with secondary immunological insufficiency // Immunology, 1996. – № 2. – P.4-6.
21. Andronova T. M. Experimental study of the immunomodulatory action of glucosaminylmoramyldeptide (HMDP). Influence of HMDP on humoral immune response // Immunology, 1988. – № 6. – P. 34-37.
22. Preclinical drug research: a method. recommendations / ed. O. V. Stefanova. – Kyiv, 2001. – 527 p.
23. Rybolovlev Yu. R., Rybolovlev R. S. Dosing of substances for mammals by constants of biological activity // Reports of the USSR Academy of Sciences, 1979. – № 6. – P. 1513-1516.
24. Deason, R. M. Housing, Husbandry, and Handling of Rodents for Behavioral Experiments // Nature Protocols, 2006. – № 1, 2. P. 936-946.
25. European convention for the protection of vertebrate animals used for experimental and other scientific purposes, 1986. Council of European. Strasbourg. – № 123. – 51 p
28. Directive (EU) 2010/63 / EU of the European Parliament and of the Council of 22 September 2010 On the Protection of Animals Used for Scientific Purposes. Official Journal of the European Union, 2010. – № 276. – P. 33-79.

29. Modern problems of bioethics / resp. ed. Yu. I. Kundiev. Kyiv: Akademperiodika, 2009. – 278 p.
30. Chronopharmacology for the physician, the prescriber and the student: a textbook / ed. prof. S. M. Drogovoz. – Kharkiv: Title, 2016. – 376 p.
31. Manual of Stroke Models in Rats. In: Yanling Wang-Fisher, Ed., London, New York: CRC Press, 2009. – 352 p.
32. Glants S. Biomedical statistics ed. N. E. Buzikashvili, D. V. Samoilova, translated from English Moscow: Practice, 1999. – 459 p.
33. Jackson H. F., Broadhurst P. L. The effects of parachlorophenylalanine and stimulus intensity on open-field test measures in rats // *Neuropharmacology*, 1982. – № 21, P. 1279-1282.
34. Hall C. S. Emotional behavior in the war. III. The relationship between emotionality and ambulatory activity // *J. comp. physiol. Psychol*, 1936. – № 22. – P. 345-352.
35. Buresh J., Bureshova O. P., Houston J. Methods and basic experiments on the study of the brain and behavior / Ed. A. S. Batueva. Moscow, 1991. – 400 p.

**SYNONYMOUS RELATIONS IN THE GROUP OF ADJECTIVES
DENOTING REASONABLENESS OF A PERSON**

Kozka Irina Kirillovna

PhD in Linguistics, Associate Professor

Krasnikova Svetlana Aleksandrovna

PhD in Linguistics, Associate Professor

Kharkiv National Medical University

Kharkiv, Ukraine

Annotation: The paper deals with a group of English adjectives denoting such characteristics of a person as reasonableness of behavior that comes as a consequence of presence or absence of human mental abilities. The author has studied the semantics of fifteen adjectives of the English language which are the constituents of the microfield 'reasonableness'. The author concludes that within it there is a complicated and developed system of synonymous and antonymous relations which should be studied in opposition paradigms.

Key words: reasonableness, personality, speech representation, study, mental, ability, synonym, lexical item, behavior.

Introduction. The personality, his/her beliefs, religion, traditions, speech representation of the language world picture have always been in the focus of attention of linguistics as a science, culture, folklore, and psychological studies. One of the crucial antropological peculiarities is reasonableness of a person behaviour.

The adjectives have always been in the focus of attention of foreign and Ukrainian scientists. They have been studied by K. Baldinger [6], D. Bolinger [7], T Givon[8], J.A.W. Kamp [10] and other researchers. The survey of the dictionary articles states that the number of the adjectives with mental abilities in modern

English is great. In addition, we consider that it is necessary to study such adjectives in opposition paradigms as these concepts have one origin and nature.

The aim of our research is to highlight the hierarchy system within the field of the adjectives denoting the rational abilities of a person and uncover their system relations. The adjectives of modern English (constituents of this field) denoting this ability of a person are **the object** of a research.

Materials and Methods. The place of an adjective in the field depends upon the cohesion and functioning of different semes: denotative and significant (D-S), connotative (K), grammatical and sociolinguistic (S-L).

Results and Discussion. So, the adjectives of rational characteristics of a person within the macrofield of abilities of a person make up a microfield on the basis of the available integral D-S seme 'rationality' and 'lack of rationality' and its specifiers: 'the presence of rationality in behavior' and 'the ability to do rational actions'. The nucleus of the field is made up of adjectives with these semes. The group with the meaning 'lack of rationality' presents an antonymous group to the one under study.

It should be stated that the field of adjectives 'Rational behavior of a person' is formed by separate lexical and semantic variants of the adjectives (LSV).

In our research we follow the definition of a synonym given by Lisichenko L.A. in her monography 'Talks about a native word (the word and its meaning)': 'the words which have different sounding but express one notion are called synonyms'

[4 ,p. 51], that is, synonyms have differences in their meaning in spite of the fact that they manifest one language phenomenon. The researcher calls the words multiple-meaning with two and more meanings that are connected in sense [4 ,p.33].

The adjectives under research belong to the group with the main meaning 'rationality'. This selection is made on the basis of two differential seme: D-S seme 'rationality' (presence-absence) and K seme 'rational assessment' (positive – negative).

The microfield 'Rationality' is made up of fifteen LSVs adjectives for which the integral seme 'the ability to do rational actions' determines the main meaning of

the adjectives of this microfield: to express the condition when a person can perform reasonable actions, being in the state of spiritual and intellectual calmness and level-headedness, whose behavior is characterized by reliability. They are: *sensible, reasonable, responsible, wise, rational, level-headed, clear-headed, hard-headed, balanced, well-balanced, right-minded, right-thinking, broad-minded, far-sighted, prudent*. For all these LSVs integral semes are: D-S seme ‘an ability to perform rational actions’ and K seme ‘positive rational assessment’.

The nucleus consists of the adjectives *sensible, reasonable and rational* which realize the integral meaning of the field. They don’t have additional D-S semes, K (emotional) and S-L semes, that is, are stylistically neutral:

sensible = 1) reasonable, practical, and showing good judgment [11];

=1) having or showing good sense; reasonable, practical [9].

reasonable = fair and sensible [11].

= having ordinary common sense; able to reason; acting, done, in accordance with reason [9].

We have presented the definitions from two different dictionaries to prove that seme ‘reasonableness’ is integral for all constituents of group, it is manifested in the definitions by the word expressions ‘showing good judgment’ and ‘having or showing good sense’, ‘able to reason’.

The adjective *rational* also belongs to the nucleus:

rational = 2) rational person is able to think calmly and sensibly [11].

= 3) sensible [9].

We have used the definitions of two dictionaries to include the LSV of the adjective *rational* to semantic nucleus of this group.

The center of the micro field is represented by the LSVs of the adjectives which, along with integral semes, have additional D-S semes that detalize, specify and uncover the nature of reasonableness:

wise = 2) someone who is wise makes good decisions, gives good advice etc, especially because they have a lot of experience of life [9].

responsible = 3) sensible and able to make good judgments so that you can be trusted [9].

So, the meaning of the ability to make rational decisions for the LSC of the adjective *wise* gets detalizing shadow of meaning ‘thanks to fruitful life experience’. The LSV *responsible* fixes the consequence of rational behavior: possibility to rely on this person.

The periphery of this field is more meaningful and diverse in the aspect of content, as the integral meaning slightly subsides and gets complicated by another adjacent meanings which become dominant and determine the state of rationality. These dominant meanings are presented in LSVs of the adjectives by differential D-S semes. In addition, C and S-L macro components are enforced here. The periphery includes such adjectives: *level-headed, clear-headed, hard-headed, balanced, well-balanced, prudent, far-sighted, broad-minded, right-minded, right-thinking*.

Conclusions. The microfield ‘Rational abilities’ is made up of two antonymous groups. We have studied the semantics of 15 adjectives of the English language which are the constituents of the microfield ‘Rationality’ and distributed them according to their seme structure into the nucleus, center and periphery. We have come to the conclusion that within this word field there is a complicated and developed system of synonymous and antonymous relations which should be studied in opposition paradigms.

REFERENCES

1. Архелюк В.В. Прикметники розміру в сучасній англійській мові: автореф. дис. на здобуття наук. Ступеня канд. Філол. Наук: спец. 10.02.04 “Германські мови” / В.В. Архелюк. 0 К., 19999. – 20 с..
2. Вольф Е.М. Состояния и признаки. Оценки состояний / Е.М. Вольф // Семантические типы предикатов. – М.: Наука, 1982. С. 320 – 339.
3. Овсянникова В.И. Лексическая сочетаемость и семантическая структура группы английских прилагательных со значением умственных способностей (*clever, intelligent, wise, reasonable, sensible, shrewd, witty*): автор. дисс. на

- соискание научной степени канд. филол. наук: спец. 10.02. 04 "Германские языки" / В.И. Овсянникова. – М., - 1984. – 24 с.
4. Лисиченко Л.А. Бесіди про рідне слово (слово і його значення) / Л.А. Лисиченко. – Харків: ХДПУ, 2003. – 140 с.
5. Пелепейченко Л.Н. Переходные типы значений слов (на материале русского языка) / Л.Н. Пелепейченко. – Харьков: ХГПУ, 1994. – 138 с.
6. Baldinger, K. Semantic theory / K. Baldinger –Blackwell, Oxford, 1980. – 220 p.
7. Bolinger, D. Degree Words / D. Bolinger, - The Hague-Paris: Mouton, 1992. – 324 p.
8. Givon, T. Notes on the Semantic Structure of English Adjectives / T. Givon // Language, 1970, vol. 46, No. 4.
9. Hornby A.S. Oxford Student's Dictionary of Current English / A.S. Hornby. – Oxford: Oxford University Press, 2003. –
10. Kamp J.A.W. Two Theories about Adjectives / J.A.W. Kamp // Formal Semantics of Natural Language. – Cambridge: Cambridge University Press, 1986 – P.123-155.
11. Longman Dictionary of Contemporary English. – Pearson Education Limited, Eighth impression, 2006, xvii .-1950 p.

УДК 611.33/.34:611.736

FULL ANATOMO-MORPHOLOGICAL DESCRIPTION OF THE GASTROINTESTINAL TRACT SPHINKTER APPARATUS

Protsak T. V.

Candidate of Medical Sciences

Associate professor M.H.

Turkevych Department of human anatomy

Zabrods`ka O. S.

Hovanets K. R.

Student

Higher State Educational Establishment of Ukraine

«Bukovinian State Medical University»

Chernivtsi, Ukraine

Purpose – to systematize the separation of the sphincter apparatus of the gastrointestinal tract (GIT). To highlight the problematics of eponymic names in the study of normal human anatomy, in particular the sphincter zones of the digestive system. Give eponymous explanations and interpretations of the values of the anatomical elements presented. Emphasize the need for the proposed separation.

Key words: sphincter, sphincter apparatus, reflux.

Мета роботи – систематизувати поділ сфінктерного апарату шлунково-кишкового тракту (ШКТ). Висвітлити проблематику епонімічних назв у вивченні нормальної анатомії людини, зокрема сфінктерних зон травної системи. Дати епонімічне пояснення і трактування значень представлених анатомічних елементів. Підкреслити необхідність запропонованого поділу.

Ключові слова: сфінктер, сфінктерний апарат, рефлюкс.

Цель работы – систематизировать разделение сфинктерного аппарата желудочно-кишечного тракта (ЖКТ). Осветить проблематику эпонимических названий в изучении нормальной анатомии человека, в частности сфинктерных зон пищеварительной системы. Дать эпонимические объяснения и трактовки значений представленных анатомических элементов. Подчеркнуть необходимость предложенного разделения

Ключевые слова: сфинктер, сфинктерный аппарат, рефлюкс.

The analysis of literary sources indicates the absence of a systematic complete anatomical and morphological description of the sphincter apparatus of the gastrointestinal tract (GIT).

The purpose of the work is to systematize the separation of the sphincter apparatus of the gastrointestinal tract. To illuminate the problems of eponymous names in the study of normal human anatomy, in particular the sphincter zones of the digestive system. Give eponymous explanations and interpretations of the values of the presented anatomical elements. Emphasize the need for the proposed separation.

The upper sphincter of the esophagus (pharyngeal esophagus) - located between the pharynx and esophagus. Functionally, it is a valve that passes the food lump from the pharyngeal part into the esophagus and does not allow the reverse movement of the content, and also protects the esophagus from the ingress of air during breathing. This structure is formed by the lower constrictor of the pharynx. This is a thickening of the circular layer of striated muscle fibers [1, p. 38].

Hackers sphincter (Shatskys ring, middle esophageal sphincter spiral constrictor) - is located between the middle and lower third of the esophagus, at a distance of 31-33 cm from the maxillary incisors. Shatsky rings - this is a thickening of the mucous membrane of the esophagus closer to the esophagus into the stomach; with a steady narrowing of the lumen of the esophagus to 13 mm, this formation contributes to the occurrence of dysphagia [2, p.447; 3, p.39; 4, p.95].

The lower sphincter of the esophagus (esophageal-gastric) is the structure that separates the esophagus from the stomach. It is located in the zone of the

gastroesophageal transition, where the epithelium of the esophagus changes to the epithelial lining of the stomach. Sinelnikov R.D. pointed out that the esophageal-gastric sphincter is a set of folds of the esophagus and does not have a strong closure function and provides, on the one hand, the passage of food from the esophagus into the stomach, and on the other hand, it performs the closure function when aggressive contents of the stomach enter the esophagus. The unilateral movement of food is facilitated by the acute angle of the esophagus entering the stomach (His angle). The severity of the angle increases with the filling of the stomach. The valve function is performed by the lip-shaped fold of the mucous membrane at the junction of the esophagus into the stomach, contraction of the oblique muscle fibers of the stomach and diaphragmatic-esophageal connection [2, p. 447; 3, p. 39].

Cardiac sphincter (esophageal-gastric; cardiac muscle loop) - located directly in the cardiac part of the stomach; interacts with part of the fibers of the lower esophageal sphincter. It is intended to block the return of food from the stomach to the esophagus. The failure of the pulp leads to the fact that bile and gastric juice enter the cavity of the esophagus. Clinically, insufficiency of cardiac pulp is an incomplete closure of the lower esophageal sphincter, its relaxed state and inability to retain the contents of the stomach [5].

Pyloric sphincter (gastroduodenal; pyloric sphincter) - is a special sphincter that separates the pyloric part of the stomach from the ampoule of the duodenum and acts as a regulator of the flow of acidic gastric contents into the duodenum as it is ready to receive the next portions of the chyme.

Bulboduodenal (post-pyloric sphincter) - narrowing of the lumen of the duodenum, which separates the bulb of the duodenum from its other parts [6, p. 213].

Oddi sphincter or Oddi complex (distal sphincter of the common bile duct + sphincter of the main duct of the pancreas + common sphincter of the hepatic-pancreatic ampoule) - located in the Vater papilla on the inner surface of the descending part of the duodenum. The sphincter of Oddi regulates the flow of bile and pancreatic juice into the duodenum and prevents the intestinal contents from entering the bile and pancreatic ducts. Some authors have accurately spoken about the

sphincter of Oddi "sphincter of Oddi -" Napoleon "of the bile ducts and pancreatic ducts and its" tunic "-father nipple". There are several anatomical structures that perform the contractile function of the sphincter: the complex muscle of the large papilla of the duodenum (contractor of the base of the papilla, contractor of the Vater papilla proper and dilator of the papilla) its own sphincter of the common bile duct; own pancreatic duct sphincter [7, p. 6].

Oddi-Boyden sphincter (Boyden sphincter; distal sphincter of the common bile duct) - has two parts: supra-duodenal (pancreatic), which is located in front of the strait entrance to the wall of the duodenum; intramural part.

Westphalia sphincter (sphincter of the Wirsung duct of the pancreas) - at the confluence of the main duct of the pancreas with the common bile duct in the region of the ampulla of the Vater`s papilla [8, p. 106].

Westphalia pylorus - muscle fibers are clearly concentrated in two places, so it is divided into two: the sphincter of the base of the Vater's nipple and the sphincter of the mouth of the large duodenal nipple.

Infrapapillary sphincter - located at a distance of 3-10 cm distal to the confluence of the common bile duct and main pancreatic duct, or 5-6 cm proximal to the duodenojejunal fold [9, p. 2631].

Lutkens sphincter (sphincter of the cystic bile duct) is a sphincter located in the neck of the gallbladder, at the place of its transition into the cystic bile duct. During digestion, it regulates the transition of bile from the gallbladder to the cystic bile duct [10, p. 49; 11, p. 2].

Geister's flap (spiral fold) - a combination of several spiral folds of the cystic duct.

Mirizzi sphincter (proximal sphincter of the common bile duct) is the sphincter of the common bile duct, located immediately after the confluence of the common hepatic bile duct and cystic bile duct. Inadequate, excessive or untimely contractions of the Mirizzi sphincter are classified among other pathologies that are called biliary dyskinesia [12, p. 18].

Kapanji sphincter (suprapapillary sphincter) - located on the middle third of the duodenum, 3-10 cm below the Vater's nipple and is represented by circular smooth muscle fibers about 2 cm wide.

Oxner's sphincter (anterior papillary sphincter) is the duodenal sphincter, which is a narrowing of the lumen of the intestine by 30-50% with a width of about 2 cm [13, p. 209].

Halley Sphincter (Santorini duct sphincter) is a circular muscle located in the small duodenal papilla and which acts as a valve for the additional (Santorini) pancreatic duct [14, p. 13].

Treytz duodenal fold (duodenojejunal sphincter) - located directly in front of the duodenojejunal bend.

Bauginium damper (Tulp valve; Varolius sphincter; ileocecal valve) - separates the small and large intestine. Outside the digestion process, the ileocecal valve is closed, but after 0.5-4 minutes after eating, it opens every 0.5-1 minute, and the chyme enters the colon in portions of up to 15 ml. The opening of the ileocecal valve occurs reflexively: peristaltic waves of the ileum increases the pressure in it and relaxes the ileocecal valve [15, p. 29].

Gerlach's valve (sphincter of the base of the vermiform appendix) is an unstable small lunate flap formed by the mucous membrane of the cecum located at the mouth of the appendix [16, p. 86].

Bouguier sphincter (proximal sphincter) - located on the border of the cecum and ascending colon. It has the appearance of a notch or deep circular groove at the junction of the listed sections of the colon [17, p. 23].

Worses is the sphincter (distal sphincter) -increased muscle membrane of the ascending colon at the border of its middle and upper third.

Cannon-Bema sphincter (right sphincter of the transverse colon) - the sphincter that separates the proximal (initial) third of the transverse colon from the central one, has a triangular shape [18, p. 1241].

Horst sphincter (middle sphincter of the transverse colon) - localized in the middle and parts of the transverse colon [19, p. 139; 26, p. 485].

Cannon's sphincter (left (distal) sphincter of the transverse colon) is the sphincter that separates the central third of the transverse colon from the distal (final) [19, p. 139].

The Payra-Strauss sphincter (proximal sphincter of the descending colon) is located in the proximal part of the descending colon, below the left bend of the colon [20, p. 16].

Mikhailovs sphincter (middle sphincter of the descending colon) - is located on the verge of the sphincter Payra-Strauss and Bally [21, p. 146; 25, p. 643].

Bally sphincter (distal sphincter of the descending colon) is a sphincter located on the border of the descending colon and sigmoid colon. Muscle bands converge around the sphincter, and after it diverge. The relief of the mucous membrane in the Bally sphincter zone has the appearance of small folds, mainly of circular shape. It has an oval or annular shape [21, p. 146].

Rossi-Moutiers sphincter (median sphincter of the sigmoid colon) - located in the middle part of the sigmoid colon.

O`Bern-Pirogov-Moutier sphincter (sigmorectal sphincter) - separates the sigmoid colon from the rectum [22, p. 5].

Nelaton sphincter or Nelaton-Hepner (proximal rectal sphincter, third rectal sphincter) - an unstable circular muscle bundle in the wall of the rectum, located slightly above the anus.

The internal (involuntary) rectal sphincter is formed by striated muscle fibers. Sphincter is not subject to human consciousness. Its contraction and relaxation occur spontaneously. Normally, the sphincter is in a reduced state. Its reflex relaxation is caused by irritation of the rectum with feces during the act of defecation [23, p. 57].

External (arbitrary) sphincter of the rectum - formed by striated muscles, contracts arbitrarily (controlled by consciousness). The rectoanal reflex leads to contraction of the muscles of the external sphincter of the anus. The occurrence of defecation reactions is facilitated by a sharp increase in intra-abdominal pressure, as a result, and intra-rectal pressure, relaxation of the internal sphincter of the anus and arbitrary relaxation of the muscles of the external sphincter [24, p. 67].

Conclusions. The sphincter apparatus is an indispensable component of a complete and healthy digestion process.

The need to provide eponymous names for the presented structures of the gastrointestinal tract.

The need for some structures and organs of the gastrointestinal tract to have basic and additional synonymous names.

The importance of the correct distinction between the concepts of "sphincter", "valve" and "damper".

THE LIST OF LITERATURE

- Akhtemiychuk YUT, Tsyhykalo O, Koval'. Vzayemozalezhnist' sfinkternoho aparatu pozapechinkovykh zhovchnykh protok ta somatotypu v novonarodzhenykh. Klinichna anatomiya ta operatyvna khirurhiya. 2009;8(4):38-42.
- Veligotskiy N, Shchapov P, Gorbulich A. Diagnostika funktsional'nogo sostoyaniya nizhnego pishchevodnogo sfinktera u bol'nykh s GERB s ispol'zovaniyem metodov obrabotki sluchaynykh signalov izmeritel'noy informatsii. Visnik morfologii. 2003;9(2):446-9.
- Drobysheva OV, Botvin'yev OK. Funktsional'noye sostoyaniye kardial'nogo i piloricheskogo sfinkterov, sfinktera Oddi u detey s nedifferentsirovannoy displaziyey soyedinitel'noy tkani i pri otsutstvii displazii. Rossiyskiy zhurnal gastroenterologii, gepatologii, koloproktologii. 2009;19(5):39-43.
- Kashperuk-Karpyuk IS. Anatomico-funktsional'ni osoblyvosti mikhurovo-sechivnykovoho perekhodu. Klinichna anatomiya ta operatyvna khirurhiya. 2012;11(1):95-8.
- Korotkiy VN, Spitsyn RYU, Kolosovych IV. Rol' pilorychnoho sfinktera v rehulyatsiyi motorno-evakuatornoyi funktsiyi shlunka i shlyakhy yiyi korektsiyi. Shpytal'na khirurhiya. 1998;4:108-13.
- Luk`yanenko OYU, Pantelyeyeva TI. Dysfunktsiya biliarnoho traktu v ditey: tradytsiyni pidkhody y novi postulaty. Hastroenterolohiya. 2017;3(51):213-221.

- Nikiforov AN, Levin MD. Sostoyaniye anal'nogo sfinktera u lits pozhilogo vozrasta stradayushchikh khronicheskim zaporom (rentgenologicheskoye issledovaniye). Meditsinskaya panorama. 2006;6:7.
- Nakano R. Age-related changes in the neuromuscular development of the internal anal sphincter. J Pediatr Surg. 2008;43(6):1106-10.
- MacCrea GL. Pathophysiology of constipation in older adult. World J Gastroenterol. 2008;14(17):2631-8.
- Kurzantseva OM. Primeneniye ul'trazvukovogo issledovaniya i komp'yuternoy tomografii v diagnostike opukholi Klatskina. SonoAce Ultrasound. 2015;27:48-55.
- Shvets OV. Funktsional'noye zabolevaniye zhelchnogo puzyrya. Zdorov'ya Ukraїni. 2014;3:2-3.
- Il'chenko AA. Biliarnyy sladzh: prichiny formirovaniya, diagnostika i lecheniye. Consilium Medicum. Gastroenterologiya. 2012;2:18-21.
- Dorofeyev AE, Rudenko NN, Kugler TE. Funktsional'naya dispepsiya. Raznyye mekhanizmy, kompleksnoye lecheniye. Gastroyenterologiya. 2017;3(51):209-212.
- Kostyrkina VV. Osobennosti strukturnoy organizatsii bol'shogo sosochka dvenadtsatiperstnoy kishki. Elektronnyy nauchno-obrazovatel'nyy vestnik «Zdorov'ye i obrazovaniye v KHKHÍ veke». 2006;8:390.
- Zalevskiy AA, Chavun'kin FP, Khlud FP, Zalevskiy DA. Anatomico-fiziologicheskoye obosnovaniye dislokatsii klapana antireflyuksa pod pishchevodno-zheludochnym perekhodom v sredosteniye. 2014;4:29-33.
- Kolesnikov LL. Sfinkternyy aparat cheloveka: novyy vzglyad na problemu. Uspekhi sovremennogo yestestvrznaniya. 2006;1:86-7.
- Oparin AA, Oparin AG, Lavrova NV. Ul'trazvukovoye issledovaniye zhelchnogo puzyrya v norme i patologii. Skhídno-êvropeys'kiy zhurnal vnutrishn'oї ta símeynoї meditsini. 2017;2:23-30.
- Suvorova GN, Volydina NN, Chemidronov SN, Podsevalova NV. Ul'trastrukturnaya i metabolicheskaya organizatsiya naruzhnogo sfinktera pryamoy kishki. Fundamental'naya meditsina. 2014;16(5):1241-3.

- Levin MD, Mendel'son G, Korshun Z. Sfinkter Oddi i yego rol' v patogeneze zabolevaniy zhelchno-pankreaticheskoy zony. Novosti khirurgii. 2011;6(19):139-145.
- Kartashkin VA, Sapin MR, Shestakov AM. Osobennosti stroyeniya naruzhnogo sfinktera pryamoy kishki u lyudey razlichnogo vozrasta. 2010;2:132.
- Borodach AV. Morfofunktsional'nyye osobennosti bol'shogo duodenal'nogo sosochka i sfinktera Oddi. Annaly khirurgicheskoy gepatologii. 2001;6(1):146-151.
- Gorban' VV, Burba LV, Titova YUS. Regulyatsiya motrnoy funktsii verkhnego otdela ZHKT i manomatricheskiye priznaki yego patologii. Zemskiy vrach. 2011;1:5-10.
- Novosel'skaya NA, D'yachenko AP, Kirsanova NV. Sfinktery vnepechenochnykh zhelchnykh protok. Novaya nauka:opyt, traditsii, innovatsii. 2017;2:57-60.
- Azarov VF, Putalova IN, Poluektov VL. Endoskopicheskoye opredeleniye formy sfinkterov tolstoy kishki. Uspekhi sovremennogo yestestvoznaniya. 2005;9:67-8.
- Cobine CA. Intestinal cells of Cajal in the cynomolgus monkey rectoanal region and their relationships to sympathetic and nitrergic nerves. Am J Physiol Gastrointest Liver Physiol. 2010;298:643-56.
- Kuramoto H, Kadowaki M, Yoshida N. Morphological demonstration of a vagal inhibitory pathway to the lower esophageal sphincter via nitrergic nervous in the rat esophagus. Neurogastroenterol Motil. 2013;25(7):485-94.

СИСТЕМА РОБОТИ З ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Стельмашук Олена Юріївна

Студентка магістратури, «Дошкільна освіта»

Львівський національний університет ім. І.Франка

Науковий керівник

Білан О. І.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри

початкової та дошкільної освіти

Львівський національний університет ім. І.Франка

Вступ: Природа для дитини – це жива лабораторія, де можна спостерігати за безліччю цікавих речей. Це – школа, у якій маленька дитина усіляко оволодіває знаннями про правила поведінки, опановує вміння та навички ощадливого користування її ресурсами, їх збереження та примноження.

За словами видатного вітчизняного педагога Костянтина Ушинського, логіка природи є найзрозумілішою для дитини. На дитячому зацікавленні явищами та об'єктами природи має базуватися розвиток дитини, зокрема, виховання в неї почуття любові та бережливого ставлення до всього живого й неживого, збагачення уявлення про світ, формування вміння визначати його закономірності. За такої умови в дошкільника вибудовується системний образ довкілля як основи її духовного зв'язку зі світом природи.

Екологічне виховання має на меті дати дітям не лише екологічні знання, а й формувати екологічно компетентну особистість, тобто таку, яка здатна, керуючись здобутими знаннями, сформованими цінностями і набутим досвідом, приймати виважені екологічно доцільні рішення в конкретних життєвих ситуаціях.

Усі засоби і форми виховання в дітей любові до природи дають найбільший ефект, коли їх застосовують комплексно. Їх мета – розширити, поглибити,

систематизувати знання дошкільників, сформувані в них уявлення про природу рідного краю як джерело нашого життя, матеріального й морального благополуччя.

Система екологічного виховання дошкільнят включає кілька взаємозалежних блоків, які охоплюють всі сторони еколого-педагогічного процесу в закладі дошкільної освіти: зміст екологічного виховання, способи його реалізації (методи і технології), організацію і керування процесом.

Мета роботи: проаналізувати напрямки, форми, методи і технології екологічного виховання дітей та практично визначити вплив системи екологічного виховання на формування еколого-доцільної поведінки дошкільників.

Матеріали і методи: Ознайомлення дітей з природою відбувається за допомогою різноманітних форм: на заняттях, екскурсіях, у повсякденному житті (у праці, спостереженні, іграх, на ділянці та в куточку природи).

Заняття – форма дошкільного виховання, за якої вихователь, працюючи з усією групою дітей у встановлений режимом час, організовує і спрямовує пізнавальну діяльність з урахуванням індивідуальних особливостей кожної дитини.

На заняттях під керівництвом педагога формується система елементарних знань у всіх групах відповідно вимогам програми, у визначеній системі і послідовності розвиваються їх основні пізнавальні процеси і здібності. У повсякденному житті, під час спостережень, ігор, праці у дітей накопичується особистий досвід. Заняття дають можливість уточнити і систематизувати його.

Навчання дітей на заняттях відбувається різними методами. Вибір методів залежить від виду заняття та його основної задачі. На одних заняттях формуються початкові знання. З цією метою вихователь використовує спостереження, розглядання малюнків, читання художніх творів, оповідань, показ кінофільмів та відеофільмів [3, с. 29].

На інших заняттях уточнюються, розширюються і поглиблюються знання. Крім названих методів, на цих заняттях використовується праця дітей у природі. Основне завдання занять цього виду – узагальнення і систематизація знань. Для

цього використовують бесіди, дидактичні ігри, узагальнюючі спостереження. У праці та іграх діти застосовують отримані знання на практиці.

При підготовці та проведенні заняття важливо правильно визначити метод його побудови. Вибір метода залежить від характеру навчальних завдань, від особливостей самого природного об'єкту та від віку дітей. Так, формування знань про дикі тварини найкраще проводити з показом кінофільмів, а ознайомлення з тваринами чи рослинами куточка природи вимагає проведення безпосереднього спостереження за ними.

На заняттях дітей молодшої групи використовують спостереження та ігровий метод. Такі заняття ще називають гра-заняття.

Словесні методи найкраще використовувати на заняттях з дітьми старшого дошкільного віку. Обраний метод повинен забезпечити повноту реалізації програмних завдань і активну розумову діяльність дітей.

Під час проведення заняття важливо прилучати до виконання завдань усіх дітей. У ході заняття вихователь, як правило, користується педагогічною оцінкою навиків і умінь, відношення дітей до заняття, їх інтересів, диференціює її залежність відповідно віку дитини.

Екологічне виховання дітей слід здійснювати постійно та систематично. Воно не обов'язково має бути «заангажоване» в якусь форму роботи, якість заняття. У практичній діяльності вихователі найчастіше проводять такі заняття: милування природою, мандрівки, комплексні інтегровані, сюжетно-рольові, тематичні, дидактичні ігри та ін.

Серія ігор для виховання емоційно-ціннісного ставлення до природи містить два напрями: ігри для розвитку естетичного сприйняття природи та ігри для формування морального досвіду поведінки в природі.

Суть ігор для розвитку естетичного сприйняття природи полягає в тому, що дошкільнята при безпосередньому контакті з природними об'єктами (спостереження або близькому контакті - дотику до рослин, тварини, погладжування стовбура, листя тощо), мають розповісти щось цікаве про об'єкт

природи. Це можуть бути особливості зовнішнього вигляду, особливості росту, розвитку, догляду або випадки дбайливого ставлення людей до рослин, тварин. Основу ігор для формування морально-оцінного досвіду поведінки в природі становлять певні ситуації. Під час таких ігор обговорюються наслідки хороших і поганих учинків дорослих і однолітків, відбувається пошук власних рішень у складних ситуаціях, діти вчаться мотивувати свої рішення.

Їх особливість полягає в тому, що вони не дають дітям шаблонів поведінки в готовому вигляді, а поступово підводять їх до особистих висновків, цінніших для дітей, ніж правила, заборони та попередження від дорослих.

Результати і обговорення: Вивчення запитів педагогів сучасних дошкільних закладів показало, що вихователів цікавлять насамперед зміст нескладного експериментування та методика підготовки й проведення дослідів.

У дослідницькій діяльності пошукове завдання розв'язується шляхом виконання практичних дій, що відповідає наочно-дієвому типу мислення дітей дошкільного віку. У багатьох дослідях результат можна побачити одразу, і це також стимулює пізнавальний інтерес дитини.

Зміст дослідів можуть пропонувати як вихователі, так і діти. Головне, щоб вони сприяли розвитку дітей, були цікавими, відповідали можливостям та інтересам виховання.

У дослідницькій діяльності пошукове завдання розв'язується шляхом виконання практичних дій, що відповідає наочно-дієвому типу мислення дітей дошкільного віку. У багатьох дослідях результат можна побачити одразу, і це також стимулює пізнавальний інтерес дитини.

Висновки: Формування екологічних знань і понять – одне з основних завдань системи початкового природознавства.

Педагоги мають допомогти дитині усвідомити себе активним суб'єктом природи. Це одне з головних завдань із ознайомлення дошкільників з природою. Важливим є і формування в дитини цілісної картини навколишнього світу. Діти засвоюють знання про зв'язки в природі та залежності між ними, у

них формуються екологічні уявлення, вони усвідомлюють вплив діяльності людини на природу.

На основі цих знань виховуються гуманні почуття, формується практичний позитивний досвід спілкування з природою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Беленька Г. Експериментування – крок до пізнання/ Г. Беленька // Дошкільне виховання. – 2007. - № 5. – С. 7-10.
2. Димич І. В. Через любов – до збереження навколишнього світу: :[виховання любові до природи] / І. В. Димич // Дошкільний навчальний заклад. – 2011. - №10. – С. 2-5.
3. Копельчук А. В. Від екології рідної природи - до екології дитячої душі // Бібліотечка вихователя дитячого садка. - 2009. - № 8. - С. 3-36.
4. Плохій З. П. Формування у дітей дошкільного віку екологічного світобачення / З. П. Плохій // Формуємо у старших дошкільників цілісне світобачення. - К., 2013. - С. 67-88.

DERIVATIONAL LEXICOLOGY IS A STRUCTURAL PART OF DERIVATIONAL LINGUISTICS

Tsareva Iryna Valerievna

Candidate of Philological Sciences

Associate professor of Social and Humanitarian Sciences department

Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs

Dnipro, Ukraine

Summary: The article is devoted to the study of derivative word space in modern Ukrainian law text. The research is carried out in line with the developed concept of derivative lexicology. The theoretical part of the proposed refinement outlines the basis underlying the derivation. We see the difference between word forms not only in varieties of morphological structure, but also in the variety of so-called lexical forms that make up the model of the derivative word: 1) synthetic and analytical forms of word change; 2) phonomorphological variants of the word; 3) etymological variants of the word; 4) vocabulary and stylistic variants of the word; 5) vocabulary and syntactic variants of the word; 6) lexico-phraseological variants.

Key words: derivation, derivative space model, lexical derivative relations, semes, law text.

Derivative dynamic lexicology sets the synchronous meaning for the concept of «genesis», «genetic» and it is thought that using of any «finished» word in the language is its production and reproduction at the same time (in one or another correlations). At the same time, the derivative lexicology makes the main emphasis on the creation and always underlines that creation involves the moment of interaction of the linguistic output (previous) and linguistic derivative (further). The widest (and simultaneously deep) determinatory sense of «outgoing» appears as a communicative content, which seeks to be embodied in the corresponding linguistic forms.

Identifying components in the structure of derivative word, which can be qualified as theme and rheme or given and new [4], is not only genetically-diachronic fact but also genetically-synchronical fact specifying lexical derivation processes inclusion into text production processes. The necessity of relying on the given (the initial) when lexical items are chosen (formed) arises in the process of speech production, much as when speaker relies on his previous text fragments to form new fragments [3, p. 49] while forming the text.

Thus primary task of motivational component of unlimited derivational lexis functioning is suppositional provision of regular processes of lexical units derivation (newly created or new ones). This function is derived from the necessity to base on previous (given, old, known) units while creating the new (in broad sense of this term). These units act as suppositions in relation to the first ones. Suppositional function in initial links of determinational chain is communicative by nature as it results from the speaker's need to be understood by the addressee due to the fact that the speaker «prefers» to rely on what has already been known to his addressees. Motivational elements in derivative embody syntactical deductivity from initial communicative base and derivative functioning and development of the latter: mental disability as well as mental capacity is a legal notion; a minor crime should be distinguished from a wrongdoing without the elements of crime [2, p. 34].

The components of unit novelty distinguishing it from initial unit represent the derivational component of this process. The elements (units, rules, norms) of lexical derivation-motivation for a long time have been forming by necessity of the language derivation of words and are relatively independent, complete systematic-functional unit in language. They closely interact with the units and rules of other levels, absorb their functions and peculiarities, at the same time they are quite independent and for that reason conventional towards them formation.

Capability of words and word forms to transform into motivational bases (namely they are morphemes) of created words when creating suppositional function is the example of such interaction in structural sense: *Limited capacity as well as capacity and disability are characterized by two criteria – medical (biological) and legal*

(psychological), combination of which give grounds to declare a person as partially incapacitated: base *capacity* in some way is the same word as capacity and/or capacitated but in another structural-functional status (the Commentary on article 20 of the Criminal Code of Ukraine).

The example of functional and normative plan of lexical derivation-motivation can be pragmatic inequivalence of synonymic changes in lexical-derivative row:

***drunkenness** is the cause of many crimes. That is why the Criminal Code of Ukraine considers drunkenness as **aggravating** circumstance* (the Commentary on the Criminal Code of Ukraine, P. 13, Part 1, Clause 67);

***Reaching the age** established by the law is one of general conditions when a person can be criminally liable* (the Commentary on the Criminal Code of Ukraine, Part 1, Clause 67).

*The **age** of a person is considered to be a definite **period** of their development* (the Commentary on the Criminal Code of Ukraine, Part 1, Clause 22);

***Prediction** is rational **visualization** of a person about the results of their activity (inactivity)* (the Commentary on the Criminal Code of Ukraine, Part 1, Clause 24).

In this context words *criminally liable, conditions, period, visualization* can be semantically possible instead of derivatives *drunkenness, reaching the age, prediction* but it is unlikely that they will save pragmatics and initial communicative idea of the expressions given above.

Undoubtedly, such normativity is dubious. It is realized in combination with normativity of lexical type. Overcoming conventionality (if it is actualized in language) is accompanied with specific connotations which shows the formation of lexical-semantic norms. Such actualization indicates innovations, violation of norms; relieving of conventionality is perceived as semantic derivation act. Double functioning of motivation base: *A mistake as to criminality of **action** means that a person considers their **activity** (inactivity) as a crime, though the Criminal Code of Ukraine does not define it as a crime (simulated crime).*

The example shows the identification of motivation base with motivation word ignoring conventionality of their correlation, idiomaticity of motivator: *penetrating*

participants of that kind of unions into public and local authorities to provide «roof» (protection) for criminal activity of organized group or criminal organization; quotation marks testify to actualization of idiomatic increment in «dictionary» motivator *safety*, perception the moment of norm violation (= nonidentity of morph *roof-* and «free» motivator *safety*).

Functional-dynamic side of the inner word form is determined by its involvement into continuous derivational and motivative process being the core of the whole lexical and derivative dynamics. Opposition of plans for derivatives creation and functioning, their encountering with one of the most influential driving forces of this process and can be taken as the basis for its description. Contradiction of plans mentioned above lies in that fact that the word created once in one situation does not always demand compulsive derivational and motivative mechanism at a later stage but the mechanism itself continues permanent acting in the same way in similar situations. The situation in which the word arose (or could arise) repeats naturally that allows repeated acts of its creation.

The Commentary on article 50 of the Criminal Code of Ukraine The definition of punishment and its purpose defines: *The punishment is aimed not only at penalizing but also reformation of sentenced persons and prevention of further offenses by both the sentenced and other persons; Penalty of sentenced person is always fulfilled when punishment is used.* Derivate *penalty* is in the focus of creation. Works of famous lawyers and criminalists pay special attention to the concept *penalty*, in such event concepts *penalty* and *punishment* in most of concepts enter into hyper-hyponymic relations: *penalty* is either purpose or essence of punishment.

Lexical units are united by one categorical seme as a result of which one notion relates to another but wider in semantic plan and calls more denotats. Asymmetry of hyper-hyponymic relations is put in the structure of hyponymy (subordination) and hyperonymy (domination) [1, p. 147]. Regular rederivation processes being in continuous derivative-motivational process in one row with direct derivation are not less important.

Emerge of new formation is a private result of word functioning under ordinary conditions of its derivative spreading, so plans of creation and functioning of the word determine each other. The nature of determination is different in different directions: in one case it is genetical (from creating to functioning), in the other it is synchronical-functional (from functioning to creation). There can be a differentiation between perspective (from structural motivator to structural motive) and retrospective (from structural motivator to structural motive) lines of motivational dynamics in progressive direction.

Their opposition in language is often neutralized as progressive movement of language thought from the given to the new, universal for text production as though it «perspected» all textual derivative connections: *Fact of damage is not important for classification of crime* (the Criminal Code of Ukraine, article 11). But actual damage caused by the criminal gives grounds for extra qualification of the crime under another article of the Criminal Code of Ukraine (for example, article 112): one of textual motives is structurally more complicated than motivator for derivational topic development in the given context.

REFERENCES

1. Denysova S. P. Typology of categories of lexical semantics. K.: Publishing KDLU, 1996. 294 p.
2. Goliev N. D. Derivation and motivation as forms of language determination; invariants and variants. *Essays on linguistic determinology and derivatology of the Russian language*. Barnaul, 1998. P. 65-84.
3. Murzin L.N. Syntactical derivation: derivative sentences of the Russian language analysis. Perm, 1974. 170 p.
4. Sakharnyi L.V. Word formation in oral activity: formation and functioning of derivative word in the Russian language: thesis research of DLitt : 10.02.01. Leningrad, 1979. 534 p.

УДК 159.922:356.13(043.3)

**ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТІСНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ПСИХОЛОГІВ,
СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ТА СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ В
ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД НАЯВНОСТІ ДОСВІДУ ПРИВАТНОЇ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПРАКТИКИ**

Пушкіна Валентина Валентинівна

кандидат психологічних наук

доцент

старший науковий співробітник

відділення організації наукових досліджень

науково-дослідного відділу

Національної академії Державної прикордонної служби

України імені Богдана Хмельницького

Анотація Досліджено особливості переживання особистісного благополуччя психологів, соціальних працівників та соціальних педагогів в залежності від наявності досвіду приватної професійної практики. Виявлено незначно вищий показник загального рівня особистісного благополуччя та його компонентів: особистісної здійсненності життя, особистісної самоефективності та гармонії, професійної компетентності та самореалізації, професійно-організаційної мотивації та професійного розвитку і досягнень психологів, соціальних працівників та соціальних педагогів з досвідом приватної професійної практики, порівняно з фахівцями без досвіду приватної практики. Психологи, соціальних працівники та соціальні педагоги з досвідом приватної професійної практики мають більші можливості для втілення особистісного проекту життя та реалізації професійного потенціалу для досягнення поставлених життєво важливих та соціально значущих цілей, і маючи можливість працювати з різними категоріями клієнтів, реалізують ширший спектр виконуваних професійних функцій.

Ключові слова: особистісне благополуччя, здійсненність життя, самоефективність, гармонія, професійна компетентність, самореалізація, мотивація, професійний розвиток.

Постановка проблеми. Професійна діяльність психологів, соціальних працівників та соціальних педагогів орієнтована на вирішення соціально-психолого-педагогічних проблем розвитку та повноцінного функціонування усіх прошарків суспільства і здійснюється в системі взаємодій конкретної особистості із соціумом, а, отже, впливає на формування гуманістичних, моральних, розвивально-виховуючих, здорових відносин та стосунків людей в різних сферах особистісної життєдіяльності та професійної діяльності. Окрім того, професійна діяльність психологів, соціальних працівників та соціальних педагогів спрямована на збереження зростання фізичного та духовного здоров'я, особистісного благополуччя та гармонізацію відносин у суспільстві. Психологи, соціальні працівники та соціальні педагоги допомагають і сприяють всіма наявними в їх розпорядженні засобами особистісному благополуччю і самовираженню особистості клієнта, досягненню соціальної справедливості та усвідомленню ним власної ролі та можливостей у вибудовуванні життя, розвитку ресурсів та можливостей для задоволення індивідуальних, групових, національних та інших потреб, намірів та цілей. Особистісне благополуччя психологів, соціальних працівників та соціальних педагогів також залежить від різноманіття можливостей здійснення професійної діяльності в різних сферах, з різними типами клієнтів, можливостей вибору психолого-педагогічних засобів надання допомоги, підтримку, супроводу тощо. Переживання ними особистісного благополуччя є бажаним, оскільки інтегрує стани психологічного задоволення, комфорту, внутрішньої і зовнішньої гармонії, що в результаті відображається у відповідних ефектах: задоволеності умовами, процесом та результатами праці, міжособистісними відносинами в процесі праці, спілкуванням з колегами та керівниками, професійною компетентністю, самореалізацією досягненнями в професійній діяльності, почутті власної

гідності та внутрішньої свободи, що визначають переживання-проживання особистісної та професійної здійсненності життя.

Особистісне благополуччя в контексті професійної діяльності розглядається як процес та стан, який інтегрально відображає життєву діяльність людини, її результати та ставлення до цих результатів (М. Бояркін та ін.) [6], як критерій професійної ідентичності і характеристика діяльності (Р. Шаміонов) [7], як результат переживання особистістю успіхів чи досягнень у професійній реалізації, гармонії у особистому житті, реалізації особистістю власного потенціалу тощо (В. Духневич) [3]. Особистісне благополуччя є одним з важливих чинників впливу на ефективність діяльності психолога-консультанта. Психологи-консультанти сприймають клієнтів в більш позитивному ключі в тому випадку, коли у них високий рівень самоактуалізації, відсутні власні істотні проблеми психологічного характеру і вони вбачають більше ресурсів у особистості клієнта. Окрім того, психологи мають більш виражену тенденцію до самоактуалізації в порівнянні з фахівцями, які здійснюють споріднену діяльність (В. Духневич) [3]. У зв'язку з зазначеним актуальним постає питання чи впливає приватна професійна практики психологів, соціальних працівників та соціальних педагогів на переживання ними власного особистісного благополуччя.

Мета статті: висвітлення результатів емпіричного дослідження особливостей переживання особистісного благополуччя психологів, соціальних працівників та соціальних педагогів в залежності від наявності досвіду приватної професійної практики.

Виклад результатів дослідження. З метою виявлення рівнів та типів особистісного благополуччя психологів, соціальних працівників та соціальних педагогів в середовищі професійної діяльності було використано розроблений скринінг-опитувальник особистісного благополуччя призначений для експрес-діагностики рівнів переживання (високого, середнього з тенденцією до високого, середнього з тенденцією до низького та низького) та типів переживання особистісного благополуччя (особистісно-орієнтованого,

професійно-орієнтованого, кар'єрно-орієнтованого та соціально-орієнтованого). Концептуальною основою скринінг-опитувальника стала структурна модель особистісного благополуччя в середовищі професійної діяльності, відповідно до якої особистісне благополуччя розглядається як складне комплексне психологічне утворення, що містить структурні компоненти особистісної здійсненності, особистісної самоефективності, особистісної гармонії, професійної компетентності та самореалізації, професійно-організаційної мотивації та професійного розвитку й досягнень [2] та розроблена на її основі типологія особистісного благополуччя [1]. Скринінг-опитувальник складається з 73 тверджень стосовно переживань, відчужень, думок, установок, позицій тощо, які досліджуванним потрібно оцінити за семибальною шкалою. Відповіді респондентів аналізувалися за допомогою розробленого ключа. Для виявлення гендерних особливостей особистісного благополуччя використано методи математико-статистичних даних: розрахунки середнього арифметичного та стандартного відхилення для визначення міри центральної тенденції та мінливості досліджуваних показників, U-критерію Манна-Уїтні для виявлення відмінностей у досліджуваних показниках особистісного благополуччя в залежності від наявності досвіду приватної практики.

Висновки. За результатами дослідження у психологів, соціальних працівників та соціальних педагогів з досвідом приватної професійної практики виявлено незначно вищий показник загального рівня особистісного благополуччя та його компонентів: особистісної здійсненності життя, особистісної самоефективності та гармонії, професійної компетентності та самореалізації, професійно-організаційної мотивації та професійного розвитку і досягнень, ніж у фахівців без досвіду приватної практики, що може свідчити про те, що фахівці з досвідом приватної практики мають більші можливості для втілення особистісного проекту життя та реалізації професійного потенціалу для досягнення поставлених життєво важливих та соціально значущих цілей, можуть працювати з різними категоріями клієнтів, мають ширший спектр

виконуваних професійних функцій тощо. Окрім того, виявлено статистично значущу залежність особистісної самоефективності від наявності досвіду приватної професійної практики, свідчить про те, що досвід приватної практики дає більшу особистісну свободу психологам, соціальним працівникам та соціальним педагогам для самостійного забезпечення різних сфер власної життєдіяльності. Приватна практика значно розширює професійний досвід та компетенції психологів, соціальних працівників та соціальних педагогів, а, отже, впливає і на рівень їхнього особистісного благополуччя в контексті особистісної самоефективності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волинець Н. В. Типологічні особливості особистісного благополуччя персоналу Державної прикордонної служби України. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 5. С. 209–217.
2. Волинець Н.В. Емпірична модель особистісного психологічного благополуччя персоналу Державної прикордонної служби України. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Психологія*. 2018. Вип. 2. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadpn_2018_2_5. (електронне видання).
3. Волинець Н.В. Особливості особистісного благополуччя працівників прикордонної служби України. *praktyku. Yurydychna psicholohiya*. 2015. № 1. С. 14–31.
4. Овод Ю. В. Особливості професійної діяльності соціального працівника в системі соціального забезпечення. *Zbirnyk naukovykh prac' Xmel'nyts'koho instytutu social'nykh tekhnologiy Universytetu «Ukrayina»*. 2013. №1(7). С. 167–170.
5. Психологическое и профессиональное благополучие государственных служащих : монография / М. Ю. Божаркин, О. Долгополова, Д. М. Зинovieva, В. В. Крутова, Е. В. Романенко, Н. С. Субочев, А. В. Жунда. Волгоград : FGOU VPO VAGS, 2007. 216 с.

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ

Мещерякова Наталія Павлівна

к.п.н., доцент

Криворізький державний педагогічний університет

М. Кривий Ріг, Україна

Анотація: Процес національного і духовного відродження супроводжується відкриттям нових глибин української духовності. У статті розглядається проблема формування національної самосвідомості у творчій спадщині видатних діячів культури і освіти кінця XIX – початку XX століття, визначаються основні шляхи і засоби, які використовувала найбільш прогресивна інтелігенція для розвитку національної свідомості.

Ключові слова: національна свідомість, національна самосвідомість, національне виховання, національна освіта, культурно-просвітницька діяльність.

Серед основних пріоритетів кожної держави є принцип її органічного зв'язку з національною історією, культурою, народними традиціями. Сьогодні багато підлітків не усвідомлюють себе частиною свого народу. Завдання школи – цілеспрямовано сприяти зростанню національної самосвідомості учнів. Основна лінія виховного впливу має спрямовуватись на те, щоб розвивати національну і людську гідність, порядність, патріотизм. Тому для школи важливими є дослідження напрямків, що сприяли б підвищенню національної самосвідомості учнів. Значну роль в цьому може відіграти вивчення творчої спадщини і видатних українських діячів культури та освіти кінця XIX – початку XX ст.

Метою статті є спроба проаналізувати і систематизувати погляди українських діячів культури і освіти кінця XIX – початку XX ст. на проблему формування національної самосвідомості. Головну роль у національному та культурно-просвітницькому русі відігравала інтелігенція. І. Раковський у статті «Просвіта і інтелігенція» відзначав, що саме вона «в недалекому майбутньому повинна спрямувати свої зусилля на прищеплення в українського громадянства національно-культурного відродження» [3, с. 26].

Займаючись проблемою нації, В. Антонович дав таке її визначення: «Національністю, – писав він, – ми називаємо сукупність антропологічних етнографічних і духовних прикмет, якими одна група людей відрізняється від інших» [2, с. 12].

Поряд з такими основними ознаками нації, як етно-антропологічні особливості, мова, риси національного характеру і світосприйняття, чи не найголовнішою ознакою слід назвати національну самосвідомість. Національна самосвідомість – це не лише співвіднесення людьми себе з тією чи іншою національністю, а більш складний структурний утвір, який включає в себе уявлення про територію, культуру, мову та про історичне минуле свого народу. В національній самосвідомості присутній не лише пізнавальний, а й емоційний компонент: відношення до культурних та історичних цінностей свого народу. Носієм української національної свідомості наприкінці XIX ст. стала саме українська інтелігенція. Виявляючи складові національної ідентичності, вона зосредила увагу на таких неповторних рисах своєї етнічної спільності, як історія, фольклор, мова та література. При цьому у процесі зростання національної свідомості вивчення історії свого народу завжди відігравало вирішальну роль. Громадський діяч, письменник О.Я. Кониський відзначав: «Я запевнився, що нема другої путі до загального добра, як освіта народу і разом з нею моральне виховання: досягти сього можна лишень школою, книжкою, проповіддю на народній мові і приміром життя» [2, с. 15].

Соціально-психологічний портрет української інтелігенції на зламі XIX – XX ст. був би неповним без такої її характеристики, як рівень національної

свідомості. Не в останню чергу він був пов'язаний зі змінами в соціальних джерелах формування інтелігенції. Загальною закономірністю була демократизація складу інтелігенції за рахунок заможних верств селянства і середніх верств громадян. Про інтенсивне формування новітньої національної самосвідомості української інтелігенції свідчать також дискусії, які точилися між різними її представниками. Саме в перше десятиліття ХХ ст. в цих дискусіях відбився процес визначення власних специфічних рис соціально-психологічного, соціально-культурного обличчя української інтелігенції. Михайло Грушевський, Сергій Єфремов, Дмитро Донцов, Христина Алчевська, Борис Грінченко та багато інших внесли певний вклад у цей процес.

М. Грушевський, як автор монументальної «Історії України – Руси», заклав міцні підвалини для національно- державного відродження України, розкривши правдивий образ історичного розвитку української нації. Історії українського народу присвячені також такі роботи М. Грушевського, як «Хто такі українці і чого вони хочуть», «Як жив український народ», «Ілюстрована історія України», «На порозі нової України», «Вивід прав України», «Новий період історії України». Як голова Крайового Шкільного Союзу, М. Грушевський присвятив багато праць українській школі – «Про українську школу і українську мову», «Наша школа», «Поклик «Шкільного Союзу», в яких він розглядає питання розвитку шкільної справи в Україні, причини занепаду національного життя і говорить про можливі умови національного відродження.

Розглядаючи питання культурно-просвітницької діяльності в Україні наприкінці ХІХ – початку ХХ ст., варто відзначити роботи О.В. Лисенка «Просвіти» Наддніпрянської України у дожовтневий період», В. Дорошенка «Просвіта». Її заснування і праця». В цих роботах простежується діяльність товариств «Просвіта», висвітлюється їх значення для формування національної самосвідомості широких верств населення.

Серед видатних українських педагогів-подвижників і просвітителів значне місце займала харківська вчителька Христина Данилівна Алчевська. Протягом півстоліття Алчевська відігравала провідну роль у розвитку недільних шкіл в

Україні. Вона об'єднувала навколо себе в Харкові багатьох свідомих українців, була пройнята національними ідеями і стежила за розвитком духовних інтересів на півдні України. «І доки суспільство наше не схаменеться й не почне ставитися інакше до життя, доки воно не заглибить, не розширить, не споважнить свого національного критерія, доки не навчиться не бити прилюдно своїх же діячів по щоці й розуміти інших не з формального боку, офіційно й поверхово, а краще й змістовніше, – навряд чи посунемось ми наперед, навряд чи вийдемо з того зачарованого кола безсилля національного, в яке ми здавна вже так трагічно попали» [1, с. 15].

До найвизначніших діячів на просвітнім полі належить Б.Д. Грінченко. Він вчителював в сільських школах, займався паралельно літературною діяльністю, очолював київське товариство «Просвіта». Однією з найважливіших проблем педагогічної спадщини Б. Грінченка була проблема навчання в школі рідною мовою. Адже навчання в школі рідною мовою педагог-просвітитель вважав запорукою формування національної самосвідомості, без чого неможливе самозбереження та самоствердження нації. Як зазначав Борис Грінченко, без народної мови немає і не може бути народної просвіти. Підтвердження цієї ідеї він знайшов у працях філологів та педагогів О. Потебні, П. Фортунатова, М. Корфа. Їхні переконання ґрунтувалися на головних принципах психології та педагогіки, згідно з якими в основі справжньої народної освіти лежить жива народна мова. Б. Грінченко постійно пропагував культ народної педагогіки як необхідної передумови виховання справжнього патріотизму. Дидактичним матеріалом при цьому повинні бути казки та народні оповідання. Всю навчально-виховну роботу педагог здійснював на засадах гуманізму й народності. Він був переконаний, що будь-яка культурна справа, в тому числі і педагогічна, тільки тоді буде певною і міцною, коли вона, зростаючи на рідному ґрунті, живиться з великої скарбниці духовних здобутків народів усього світу.

Понад сорок років невтомно працював на ниві народної освіти Яків Феофанович Чепіга /Зеленкевич/, чиє ім'я, добре знане на початку ХХ ст., було

згодом незаслужено забуте. Тим часом його багатогранна творча спадщина становила надійний фундамент розвитку національної школи і педагогічної думки в Україні.

Процес національного і духовного відродження України супроводжується відкриттям цілих сфер української духовності. Одним із майже втрачених надбань для широкого загалу є творча спадщина Софії Федорівни Русової. Засновниця першого українського садка в Києві і першої громадської бібліотеки на Чернігівщині, член чернігівської «Просвіти», секретар Ради київської «Просвіти», Русова була людиною виняткових заслуг. Національна школа, за її глибоким переконанням, є головною кузнею національної самосвідомості. Цій проблемі вона присвятила статтю «О национальной школе», в якій доводить, що кожен народ, кожна нація має право на свою освіту.

С. Єфремов також належав до інтелігенції кінця XIX початку XX ст., яка своєю копіткою працею відстоювала самостійність української держави, всеукраїнську єдність, національну школу. В 1920 році вийшла книга С. Єфремова «Українознавство», яка стала помітною подією на фоні розбудови української національної свідомості і дала поштовх її розвитку.

Таким чином, кінець XIX – початок XX ст. постає як час неймовірних контрастів: з одного боку – все зростаюча трагедія народу під національним і духовним гнітом, а з іншого – це період, важливий вагомими досягненнями, які стали основними елементами формування національної самосвідомості. Просвітницька і педагогічна діяльність видатних українських представників культури і освіти була найважливішим поширювачем української національної свідомості серед широких верств населення. Прогресивні вітчизняні діячі культури і освіти у визначений вище період розглядали українську школу і національне виховання як головний чинник формування національної самосвідомості учнів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Алчевська Христя. Тогочасне й наше. – Х.: Надія, – 1911 . – 20 с.
2. Мельник Л.Г. Утвердження ідеї українського національного самовизначення / Кінець ХУІІІ – початок ХХ віку/: Конспект лекцій / Київський університет імені Т. Шевченка. – К. :НМК ВО, – 1992. – 84 с.
3. Чоповський В.Ю. Будителі національного духу: діяльність культурно-освітніх товариств «Просвіта» та «Рідна школа» на західно-українських землях / друга половина ХІХ століття – 20-30-ті роки ХХ століття. – Львів, 1993. – 64 с.

Бойченко Катерина Степанівна

к.е.н., доцент

ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

м. Київ, Україна

Анотація: В статті визначено пріоритетність і актуальність інтегрованого розвитку суб'єкта господарювання. На основі узагальнення існуючих в світовій та вітчизняній практиці підходів до формування розвитку суб'єктів господарювання, виокремлено вимоги до процесу інтегрованого розвитку підприємства. Встановлено, що інтеграційні процеси розвитку підприємства сприяють підвищенню ефективності виробничої діяльності і формуванню конкурентних переваг.

Ключові слова: інтегрований розвиток, управління, ефективність, конкурентні переваги, бізнес-процес

В умовах становлення нового технологічного укладу найбільш життєздатними є компанії, що мають високу адаптивну здатність до змін зовнішнього і внутрішнього середовища бізнес-функціонування. У зв'язку з цим потрібне формування принципово нових механізмів розвитку підприємства, заснованих на інтегрованому потенціалі бізнесу. Актуальним стає завдання щодо формування інтегрованого механізму самоорганізації підприємства, виділення структурних складових, а також їх інтелектуально-інформаційне наповнення.

Питанням розвитку підприємств присвячені праці таких вчених як: І. Ансофф, О. С. Віханський, Л. Д. Забродська, М.С. Калініченко, Б. Карлофф, Ф. Котлер, В. І. Круглов, А. П. Міщенко, Ю.С. Погорелов, Г.Т. П'ятницька, О. Є. Россохіна, А.В. Світлична, Д. Траут, Г.О. Швиданенко та ін. Результати численних праць названих, а також інших вчених і фахівців, не дають повною

мірою відповідей на те, як забезпечити інтегрований розвиток підприємств в сучасних умовах, як визначити напрями ефективної взаємоінтеграції бізнес-процесів.

Інтегрований розвиток підприємства – це комплекс способів взаємодії внутрішніх елементів суб'єкта господарювання, що забезпечують оптимальне узгодження, синхронізацію та когерентність мережі бізнес-процесів з урахуванням інтелектуально-інноваційного контенту управлінських впливів, ініціювання та підтримки самоорганізації, поєднання різних типів однорідних механізмів розвитку.

Узагальнивши існуючі в світовій та вітчизняній практиці підходи до формування розвитку суб'єктів господарювання, вважаємо доцільним виокремлення таких вимог до процесу інтегрованого розвитку підприємства, як відображення соціальних, екологічних і економічних аспектів; використання кількісних параметрів оцінювання його результативності [1, с. 78]; простота інформаційного забезпечення діяльності суб'єкта господарювання; використання інформації з офіційних джерел [2, с. 236]; можливість порівняльного аналізу; відображення динаміки зміни процесів в часі; простота інтерпретації отриманих результатів [3, с. 26]; кількість ключових індикаторів результативності повинно бути достатнім, але мінімальним; можливість використання в процесі прийняття і коригування управлінських рішень.

Проведені дослідження дозволили виділити такі проблеми-виклики, що уповільнюють інтегрований розвиток вітчизняних компаній у сучасних умовах функціонування бізнесу:

- відсутність зворотного зв'язку в системі ініціаторів і провідників інноваційних ініціатив. Ключовою умовою успіху в інноваційній економіці є формування позитивного зворотного зв'язку. Наявність обміну ідеями, інноваційно-сприйнятливому середовищу, значної кількості амбіційних людей, яких залучено в процесі інтегрованого розвитку, дозволить забезпечити позитивний зворотний зв'язок між економічними агентами, що працюють в наукомісткій сфері;

- розрізненість ініціаторів і провідників інтеграційних ініціатив. Співпраця і симбіоз повинні стати важливішими, ніж традиційна логіка економічної конкуренції;
- інертність, відсутність мотивації і низький рівень взаємointegraції учасників бізнесу.

Інтегруючі процеси розвитку підприємства сприяють підвищенню ефективності виробничої діяльності, на відміну від концентрації виробничих потужностей, за рахунок зниження витрат на виробництво, що дає можливість більш гнучкого ціноутворення і створює конкурентні переваги для підприємств у цілому. Особливо важливі інтегруючі процеси в галузях, які багато в чому визначають виробничий потенціал країни.

У результаті впровадження інтегративного механізму розвитку компанії виявляється синергетичний ефект, зумовлений системними властивостями інноваційного поєднання бізнес-процесів і підвищення рівня їх якості, що сприяє підвищенню результативності діяльності підприємства в сучасних умовах господарювання.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Веретёхин А.В. Основные атрибуты механизмы управления развитием промышленного предприятия // Вестник НГИЭИ. 2018. № 4. С. 74-83.
2. Світлична А.В. Економічні інструменти управління розвитком підприємства / А.В. Світлична, М.С. Калініченко, // Економічний форум. – 2018. – №1. – С. 233-238.
3. П'ятницька Г. Мультиваріативність стратегій інноваційного розвитку / Г. П'ятницька, В. Найдюк // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. - 2018. - № 1. - С. 22–36.

УКРАЇНСЬКІ МОТИВИ У ТВОРАХ В. РОЗВАДОВСЬКОГО 1900-1905 РОКІВ

Белічко Наталія Юріївна

кандидат мистецтвознавства

доцент

Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури

м. Київ

Наведено огляд публікацій, у яких увага приділена організаційно-виставковій та педагогічній діяльності В. Розвадовського. Розглянуто становлення його творчої особистості як художника. Описано пейзажі початкового періоду творчості, присвячені українським мотивам. Проаналізовано пейзажі на шевченківську тему з фондів Національного музею Т. Шевченка у Києві, а також портретні зображення Кобзаря. Висвітлено співпрацю з видатним художником І. Рєпіним в організації пересувних народних виставок. Наголошено на літературно-просвітницькій діяльності В. Розвадовського. Виявлено звернення митця до відображення українських мотивів у петербурзький період творчості як прояв національної свідомості, що в подальшому отримало продовження в його культурно-мистецькій діяльності.

Ключові слова: пейзажний жанр, Т. Шевченко, національні мотиви, мистецьке просвітництво, художньо-культурна діяльність.

Постановка проблеми. Ім'я українського художника В'ячеслава Розвадовського тривалий час перебувало у забутті. Хоча все своє життя він присвятив служінню мистецтву, створюючи живописні полотна, викладаючи в художній школі Кам'янця-Подільського, а згодом у Ташкентському Алексеєвському комерційному училищі. Він був організатором пересувних народних виставок картин, утілюючи ідею передвижництва та мистецького просвітництва для

найнижчих соціальних верств населення в Україні. Після переїзду до Середньої Азії, продовжував свою активну художньо-культурну діяльність, опікуючись народно-кустарним виробництвом майстрів Узбекистану.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Перша хвиля зацікавленості діяльністю В. Розвадовського припадає на 1960–1970-ті роки. Статті О. Вахрамєєва, О. Коваленко, М. Рябого мають оглядовий характер життя і діяльності художника [1, 5, 14]. У дослідженнях останнього десятиліття увагу приділено популяризаторській роботі митця. В статтях М. Двилюк, Л. Овчаренко, О. Прищепи найбільше уваги надано саме організації пересувних народних виставок картин.

У статті М. Двилюк розглядається виставкова діяльність В. Розвадовського в Україні, Петербурзі, Ташкенті. Згадуються окремі картини, створені на теренах цих країн [3]. Л. Овчаренко розглядає виставкову діяльність В. Розвадовського, наводить статистичні дані про відвідування та маршрути пересування виставок, цитує відгуки про них у тогочасній пресі, наголошує на впливі його діяльності на створення керамічного відділення [5]. О. Прищепка розглядає організацію народних виставок на Правобережній Україні з точки зору формування культурного міського середовища [9].

Викладацька діяльність митця згадувалась у дослідженнях В. Вдовенко, А. Паравійчука, А. Шулика [2, 8, 17].

Цікаві й маловідомі факти, що стосуються життя і творчості митця, представлено в особовій справі В. Розвадовського з Центального державного архіву-музею літератури і мистецтва в Києві, що містить оригінальні прижиттєві документи та фотографії, а також матеріали, сформовані та передані дочкою художника Т. Розвадовською [4, 7, 10, 13, 15, 16].

Мета статті – охарактеризувати період становлення митця та окреслити його досягнення в галузі живопису.

Виклад основного матеріалу дослідження. В'ячеслав Розвадовський є визначною особистістю в українській культурі першої пол. XX ст. Художник за покликанням, він розпочинав свою професійну

кар'єру звично для художньо обдарованої молоді російської імперії – закінчив Імператорську Петербурзьку Академію мистецтв, отримавши звання художника в 1900 р.

Навчанню в Академії передувало здобуття освіти в Одеській рисувальній школі, де успіхи В. Розвадовського були відмічені нагородами. Зокрема, у 1893 р. від Товариства вишуканих мистецтв він отримав Малу бронзову медаль «за особливі успіхи, виявлені у минулому навчальному році за рисунок із гіпсової голови» [16; арк. 2]. Того ж року нагороджений Великою Бронзовою медаллю за «живопис із мертвої натури» [15; арк. 1].

Цікавим фактом петербурзького періоду є одночасне з академічним навчання на педагогічних курсах, що засвідчує широту зацікавлень митця, бажання В. Розвадовського займатися не лише творчою роботою, а й викладацькою діяльністю. Така наполегливість у навчанні й розуміння свого покликання ще в юнацькі роки свідчить про цілеспрямованість його непересічної натури. У «Свідоцтві» за № 808 від 6 березня 1902 р. зазначено: «Дано сіє від Імператорської Академії Мистецтв художнику В'ячеславу Костянтиновичу Розвадовському в тому, що він протягом 1899 й 1900 навчальних років був слухачем запроваджених при Академії Педагогічних Курсів, брав участь у всіх належних практичних завданнях, у т.ч. давав пробні уроки... витримав призначений іспит у методиці малювання. ...видано... свідоцтво... на право викладати малювання в середніх навчальних закладах» [7; арк. 6]. Можна припустити, що вже тоді В. Розвадовський мав на меті створення художньої школи для талановитих дітей, яку він утілював у життя, створивши рисувальні класи в Кам'янець-Подільському у 1905 р. [9].

Закінчив В. Розвадовський Імператорську Петербурзьку Академію мистецтв у 1900 р. дипломними творами «На Україні» (полотно, олія, 250х430) та «Жнива» (полотно, олія, 182х255).

Проте, на весняній виставці 1902 р. за вимогою академічного керівництва перша картина експонувалась

під назвою «Рідний край» (цей твір відомий ще під назвою «Над Дніпром»). Після переїзду митця до Ташкенту, на його прохання, вона була передана Туркестанському музею під своєю першою назвою «На Україні». В. Розвадовський виставляв її на ташкентських виставках у 1915 та 1940 рр.

У редакційній статті «Правда Востока» розповідалось про персональну виставку В. Розвадовського 1940 р., присвячену 40-річній діяльності «одного з організаторів Художньо-промислового комбіната в Ташкенті й знавця узбекського народного мистецтва... Привертало увагу велике полотно «На Україні», виконане майстерно, з великим настроєм. Дуже цікаві також старі зарисовки художника «Гуцул», «Молдованин» та ін.» [10; арк. 3]. Після експозиції картину з невідомих причин було віддано на зберігання до Ташкентського військового училища, звідки вона таємничо зникла в повоєнний час (приблизно в 1946 р.). Тому уявлення про картину дає лише фото, що збереглося: «Зображено крутий берег Дніпра, що поріс травною. На кручі біля тина стоїть дівчина-українка, біля неї сидить старий-лірник. За ними дерева з могутньою кроною, між якими видніється верхівка колокольні. Під кручею справа – відкриваються дніпровські далі, що зливаються з небом.

Це «Михайлова гора» в Каневі, де жив й творив Т. Шевченко» [13; арк. 6–7]. До цього мотиву В. Розвадовський буде повертатись неодноразово.

Схожа доля склалась й в іншого пейзажу на українську тематику, який експонувався в залах Академії мистецтв у 1900 р. Картину «Жнива» було вивезено до Німеччини в 1944 р. із Кам'янець-Подільського музею. Проте збереглась кольорова репродукція цього пейзажа, що дає уявлення про оригінал. роботи відтворені у репродукціях ще за життя художника. Так, під літографією з картини «Тарасова могила» є підпис: «З картини В. Розвадовського. видане «народной вистави картин» 1905 р.».

Літографія наклеєна на аркуш паперу, на якому надруковано «Заповіт» Кобзаря. В пейзажі зображено дніпровські далі на заході сонця. З високої точки зору розкривається широка далечінь, де на кручі над річкою видніється маленька хата та хрест на могилі. Зображення з текстом органічно складають

єдине ціле, справляють сильне емоційне враження, формують відповідні думки і почуття. Саме в такому вигляді графічний аркуш експонувався на пересувних народних виставках, що засвідчує національно свідому позицію митця. До того ж, виставки супроводжувались просвітницькою діяльністю В. Розвадовського та його колег, яка втілювалась у поясненнях до експонованих картин, розповідях про художників при безпосередньому спілкуванні з глядачами. На останній сторінці каталогів до виставок надруковано звернення: «Брати-селяни, не соромтесь питати художника, який супроводжує виставку, як дивитись картини; що написано; імена художників, які писали картини; яке призначення має картина. На всі питання, що стосуються виставки і картин, кожний по мірі можливості, отримає пояснення» [4; арк. 11]. А також у каталогах виставок 1904–1905 рр. Під окремими картинами історичного жанру наводились пояснення сюжетів із давньоруської історії.

Просвітництво серед народних мас викликало підозру в місцевій владі, художника звинуватили в революційній пропаганді серед селян, що призвело до заборони проведення народних виставок картин. Останні дві виставки 1906–1907 рр. відбулись лише в Кам'янець-Подільському. А в 1908 р.

В. Розвадовський був змушений залишити місто, переїхати до Галичини, що перебувала у складі Австро-Угорщини.

Мотив «Тарасова могила» на початку 1900-х років неодноразово втілювався у пейзажах В. Розвадовського. Зокрема, дві роботи зберігаються в київському Національному музеї Т. Шевченка.

У картині «Вид на Дніпро і могилу Шевченка» (картон, олія, 32x74) композиція і колорит ідентичні до уже згадуваної літографії. Єдиною відмінністю є те, що митець прикрашає схили кручі білими, чорними, помаранчевими квітами, за рахунок чого пом'якшує контраст між затемненим першим планом і висвітленим другим. Деталі першого плану подано досить узагальнено, в єдиному зелено-коричневому колориті. В той час, як у зображенні дніпровських далей та неба на заході сонця художник розробляє тонке

нюансування сірих, блакитних, фіолетових, рожевих кольорів, підкреслюючи таким прийомом глибину неосяжного простору.

Цю роботу В. Розвадовського відібрано на Ювілейну виставку Т. Шевченка в Києві у 1939 р. В інвентарній книзі виставки за 1938 р. вона значиться під номером ЮШ–2748. Але в каталозі-путівнику «Республіканська ювілейна Шевченківська виставка», що вийшов друком у 1941 р., цей твір художника не зазначений [12]. Чи сталася помилка в каталозі, чи картина за якихось причин не потрапила на виставку – невідомо.

У другому творі зі збірки музею «Могила Т. Шевченка в Каневі» (1903. Полотно, олія. 23,2х33,2) художник демонструє інший підхід. Зображає могилу Т. Шевченка при денному освітленні, з близької точки зору, піднімаючи лінію горизонту, за рахунок чого вона споглядається на тлі сірого з білими хмарами неба. Робота невелика за розміром, позиціонується як підготовчий етюд. Проте можна стверджувати, що академічний вишкіл сприяв відточеності виконання й завершеності у вирішенні поставлених завдань навіть у підготовчих роботах митця.

Роботі притаманний вишуканий колорит – відтінки зеленого гармонійно поєднано з різноманітними тонами фіолетового. Охристі кольори в зображенні могильного пагорбу узгоджено співіснують із лиловим хрестом та тлі біло-блакитного неба. Насип відтінюють силуети темно-зелених кущів перед ним. Справа звивається стежина, прописана у блідо-фіолетових та світло-коричневих кольорах. Композиційна побудова вписується в академічний трикутник, що проходить через хрест та кущі. Проте художник порушує врівноважену статику, вводячи незначну динаміку руху в зображенні стежки, а також в асиметрії кольорових співвідношень, що надає картині життєвості реального враження.

У 1907 р. В. Розвадовський створив портрет Кобзаря. В особистості великого поета художник підкреслив зосередженість, силу характеру і в той же час наголосив його людяність та скромність.

Портрет було відтворено на керамічній тарілці шляхом обпалювання. Саме того року при художніх класах Кам'янця-Подільського створено керамічне відділення, на якому діти навчалися виготовляти різноманітні керамічні вироби [1]. Оскільки ця таріль зберігалася в художній школі, можна припустити, що це був один із витворів керамічного відділення школи В. Розвадовського.

Художник багато сил доклав для створення та встановлення пам'ятника Т. Шевченкові у Києві, всіма можливими засобами збирав на це кошти. Зокрема, тісно спілкуючись із І. Рєпіним, отримав від__ репродувати його на листівках для продажу. В листі до І. Рєпіна він писав: «Прометей отримали і наша «громада» надсилає Вам «велику подяку». «Прометей» справляє сильне враження і, чого я не дуже чекав від нашої провінції, дуже подобається» [11; 29].

Життєвий та творчий шлях В. Розвадовського засвідчує його різноманітні таланти. Наприкінці каталогу «Опис картин народної вистави» за 1905 р. надруковано оповідь «Маляр». З огляду на виклад ідей можна припустити авторство самого В. Розвадовського. В ній йде мова про художника, який подорожуючи українськими селами малює з натури селян, одночасно розповідаючи їм про творчість видатних митців – І. Рєпіна, В. Верещагіна, А. Куїнджі. Починається й закінчується розповідь описом пейзажу – майстер живопису виступає й майстром слова: «Ласкаве сонце привітно усміхалося з ясного неба. Воно ж своїм промінням зігріє, усмішкою нудьгу й злість у серці розгоне і душу змучену приголубе. ...Зелена травинка тягнеться до нього з землі, пташки співом стрічають його. ...Сонце, зовсім сонне ховалося за виднокруг, стрілами розсипаючи прощальне проміння» [4; арк. 7; арк. 13 зв.]. Просвітницько-демократичні ідеї оповіді автор поєднує з художнім сприйняттям оточуючого світу.

Висновки. В. Розвадовський відіграв значну роль на ниві популяризації української культури та мистецтва своєю творчістю. Його звернення до національної тематики в пейзажному жанрі демонструє людину з високою національною гідністю. Навчання в Петербурзі та проживання в

столиці Російської імперії не змінили його особистісної сутності. Він отримав академічні навички, опанував професійну майстерність, що наочно демонструють твори цього періоду. Проте тематичне спрямування його робіт мало яскраво виражений національний характер – у пейзажах, побутовому жанрі, відтворенні характерних етнографічних типажів. Українська тематика була провідною в його творчості петербурзького періоду. Зацікавленість українською культурою, народним мистецтвом, можливо, спонукали його до переїзду до Кам'янця-Подільського. Художник не замикався тільки на власній творчості, хоча й цього було б достатньо для ствердження української національної ідентифікації в імперській Росії. Проведення виставок, викладацька робота в художніх класах були спрямовані на ознайомлення та залучення до мистецьких досягнень саме народних, селянських верств населення.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні просвітницької та педагогічної діяльності митця та більш докладному аналізі його мистецької спадщини, що розкриє багатогранну особистість В. Розвадовського як талановитого художника та видатного організатора культурно- мистецьких заходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вахрамеев О. Сияч прекрасного і доброго / О. Вахрамеев // Образотворче мистецтво. – 1971. – № 5. – С. 28–29.
2. Вдовенко В. М. Творчість та педагогічна діяльність В. К. Розвадовського у Кам'янці-Подільському як поштовх для розвитку таланту молодих художників / В. М. Вдовенко // Мистецька спадщина Поділля у контексті полікультурного європейського простору : зб. наук. пр. за результатами Міжнар. наук.-практ. семінару. – Кам'янець-Поділ. : КПНУ ім. І. Огієнка, 2010. – С. 35–39.

3. Двилюк М. Популяризатор українського мистецтва: присвяч. 140-й річниці від дня народж.
В. Розвадовського / М. Двилюк // Галичина. – 2015. – 3 жовт.
4. Каталог виставки картин для Подолії з обкладинкою Розвадовського В.К. та його рукописними
правками. 1905 // Центр. Держ. архів-музей літ. і мистецтва (ЦДАЛМ). – Ф. 632.
– Оп. 1. – Спр. 3. – Арк. 11.
5. Коваленко О. М. Перші народні пересувні виставки В.К. Розвадовського на
Україні. 1904–1906 рр. /
О. М. Коваленко // Укр. іст. журн. – 1968. – № 10. – С. 105–112.
6. Овчаренко Л. Народні виставки картин В'ячеслава Розвадовського (1904-
1906) / Л. Овчаренко //
Етнічна історія народів Європи. – 2014. – Вип. 43. – С. 52–59.
7. Свідомство про закінчення педагогічних курсів при Академії мистецтв // ЦДАЛМ. – Ф. 632. – Оп. 1. –
Спр. 10. – Арк. 6.
8. Паравійчук А. Г. Кам'янець-Подільська художньо-промислова школа / А. Г. Паравійчук // Нар.
творчість та етнографія. – 1984. – № 1. – С. 85–86.
9. Прищепа О. П. Виставкова й просвітницька діяльність художника В.К. Розвадовського як чинник
формування міського культурного довкілля Правобережної України початку ХХ ст. / О. П. Прищепа //
Інтелігенція і влада. – 2015. – Вип. 33. – С. 220–237.
10. Редакційні статті. Вирізки з газети <<Правда Востока>>. 1935–1940 // ЦДАЛМ. – Ф. 632. – Оп. 1. –
Спр. 26. – Арк. 3.
11. Репин и Украина. Письма деятелей украинской культуры и искусства к Репину 1896–1927. – Киев :
Изд-во Акад. наук Укр. ССР, 1962. – 211 с.____

УДК: 338.1

ЧИННИКИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДИВЕРГЕНЦІЇ УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Короткий Г. В.

к.ю.н., доцент

Львівський державний університет внутрішніх справ

м. Львів, Україна

Охарактеризовано процеси конвергенції та дивергенції соціально-економічних систем України та Європейського Союзу, а також результати процесу євроінтеграції України, досягнуті протягом останніх п'яти років. Статистично обґрунтовано, що такі механізми євроінтеграції, як імплементація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, запровадження “безвізу” та поглибленої зони вільної торгівлі, проведення формально проєвропейських соціально-економічних реформ в останні роки тощо, поки що не дають очікуваного макроекономічного, інституційного, інтеграційного та конвергенційного ефекту для України. За результатами аналізу конвергенційних процесів за критерієм ВВП на душу населення та побудови економетричних моделей показано формування у 2014–2018 рр. чіткого тренду соціально-економічної дивергенції України та ЄС, виявлено необхідність його зламу. Обґрунтовано впливи ключових екзогенних щодо України чинників, які детермінують розгортання процесів соціально-економічної конвергенції (дивергенції) Україна – ЄС. Здійснено їх групування за основними приналежностями до глобального та регіонального виміру. Визначено основні напрями вітчизняної державної політики, необхідної для урахування дії згаданих екзогенних чинників. Детально проаналізовано та охарактеризовано кілька таких чинників, що пов'язані з функціонуванням Євросоюзу та стосуються, зокрема, імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, ресурсної обмеженості Євросоюзу для прискорення інтеграції країн-претендентів, наростання тенденцій

європейської дезінтеграції під впливом Брекзиту, а також інституційних трансформацій в ЄС. За підсумками проведеного аналізу сформульовано пропозиції щодо першочергових кроків вітчизняної державної політики, спрямованої на подолання соціально-економічної дивергенції України та ЄС, які передбачають внесення відповідних коректив до законодавчо-правової бази України та її програмно-стратегічних документів.

Ключові слова: соціально-економічна конвергенція, дивергенція, європейська інтеграція, Україна, ЄС.

Економічними системами трансформаційного типу, до яких належить і Україна, виникають нові загрози та виклики. Це потребує задіяння механізмів, які сприяли б посиленню міжнародної конкурентоспроможності та потенціалу розвитку згаданих систем. Ефективне рішення у пошуках таких механізмів постає у форматі інтеграційних економічних угруповань, що гарантують національним господарствам відповідні інструменти інституційної та фінансово-економічної підтримки, підвищують їх стійкість до зовнішніх шоків впливів, спрощують внутрішньо-інтеграційні міждержавні перетони ресурсів, у тому числі інвестиційних, технологічних і людських.

Розвиток Європейського Союзу до світової кризи 2008–2009 рр. показує, що найдієвішим механізмом досягнення комплексних інтеграційних переваг, зміцнення міжнародних конкурентних позицій і стимулювання розвитку країн-учасниць є соціально-економічна конвергенція [1, р. 18–36], яка передбачає зближення визначальних параметрів їх розвитку в напрямі руху до більш високих стандартів і норм держав-лідерів. За обґрунтуванням аналітиків Світового банку, стійка конвергенція на теренах ЄС спостерігалася протягом майже шести десятиріч [2, р. 71–82]:

– 1950–1973 рр.: конвергенція Західної Європи та США за критерієм рівня життя (цей період прискореного економічного зростання та майже повної зайнятості в ЄС експерти називають “золотим віком” Західної Європи);

– 1974–1993 рр.: Північна та Південна Європа конвергуються за критерієм рівня доходів з континентальною Європою; початок масштабної ринкової трансформації постсоціалістичних економік ЦСЄ наприкінці 1980-х років стає поштовхом до їх кон-вергенції із західноєвропейськими економіками; Для нашої країни, яка у вересні 2014 р. ратифікувала Угоду про асоціацію між Україною та ЄС2 (далі – Угода), а в лютому 2019 р. конституційно закріпила страте-гічний курс країни на набуття повноправного членства в цьому об'єднанні³, посилення ефективності державного управління, в тому числі у тісно пов'язаних сферах конвер-генції та євроінтеграції, постає ще більш актуальним завданням. Протягом понад п'ятирічного періоду реалізації різноманітних реформ і затвердженого Урядом Плану заходів з імплементації Угоди, Україна замість очікуваного конвергування з державами-учасниками, за відповідними оцінками авторитетних міжнародних інституцій, вийшла в абсолютні лідери регіону Європи за критеріями бідності, корупції та масштабної трудової міграції населення за кордон, що не притаманне жодній з країн – членів Євросоюзу. Це свідчить про існуючі значні недоліки вітчизняного державного регу-лювання. З огляду на це, слушною є думка вітчизняних фахівців щодо необхідності створення в Україні багаторівневої системи управління процесом євроінтеграції із залученням до неї представників профільних урядових структур, провідних всеукраїн-ських об'єднань та асоціацій бізнесу, недержавних організацій і різних секторів ака-демічної сфери (НАН України, університетів, недержавних дослідницьких організа-цій) [4, с. 121, 126].

Мета статті полягає у визначенні та характеристиці екзогенних щодо України чинників її соціально-економічної дивергенції з ЄС, що потребує на першому етапі дослідження аналітичної й економетричної оцінки конвергенційних (дивергенційних) процесів Україна – ЄС, на другому – відповідного аналізу сучасних глобальних і ре-гіональних тенденцій.

На *першому етапі* дослідження оцінено динаміку індикатора подушного доходу (обсягу ВВП на душу населення), яка засвідчує формування тенденції

соціально-економічної дивергенції України та ЄС і її посилення в останні роки. За даними МВФ, показник ВВП на душу населення України виріс за 1991–2016 рр. у 1,5 раза, але, досягнувши максимуму в 2013 р. (3969 дол. США), потім відчутно обвалився і може повернутися на ці позиції як мінімум через десятиріччя, за прогнозом – у 2022 р. (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка ВВП на душу населення держав ЄС та України за 1991–2022 рр. в поточних цінах, дол. США

Країна	1991 р.	2000 р.	2010 р.	2013 р.	2016 р.	2018 р.	2022 р.
Данія	27 053	30 799	58 177	61 326	53 774	60 692	66 823
Франція	22 517	23 313	42 249	44 105	38 205	42 878	47 024
Чехія	н/д	5998	19 831	19 913	18 506	22 850	26 875
Латвія	н/д	3334	11 228	14 952	14 009	18 032	22 337
Угорщина	3350	4628	13 074	13 645	15 531	15 924	20 278
Польща	2101	4476	12 602	13 777	13 823	15 431	19 892
Румунія	1249	1670	8212	9568	10 757	12 285	15 415
Болгарія	224	1614	6744	7696	7496	9267	11 846
Україна	1490	664	2983	3969	2199	2963	4228
Співвідношення показників України та:							
Франції, %	6,6	2,8	7,1	9,0	5,8	6,9	8,9
Польщі, %	70,9	14,8	23,7	28,8	15,9	19,2	21,3

Порівняльна оцінка показує, що розриви показників подушного доходу України та окремих країн ЄС скорочувалися з 2000 по 2013 р. включно. Потім в Україні відбувся різкий стрибок рівня бідності і, за підсумками 2018 р., величина її ВВП на душу населення становила всього 6,9% аналогічного показника Франції та 19,2% Польщі. Дані таблиці свідчать про наявність дивергенції між Україною та державами ЄС, що представляють Західну та Східну Європу, базові та новоінтегровані країни ЄС, у 2013–2018 рр. Аналогічні тенденції мають місце при порівнянні за згаданим конвергенційним критерієм (ВВП на

душу населення) як України та ЄС-28, так і України та кожної з країн – членів ЄС.

З метою більш комплексного розуміння проблем і специфіки розвитку конвергенційних (дивергенційних) процесів між соціально-економічними системами України та Євросоюзу нами проведено статистико-математичні та економетричні розрахунки (із застосуванням пакета Eviews 8.0) за відповідними даними щодо розвитку України, ЄС-28 загалом та його окремих країн-учасниць. Для розрахунків використано дані Державної служби статистики України та Євростату за ретроспективний період 2000–2017 рр. При цьому 2000 р. було обрано точкою відліку як дату виходу економіки України з тривалої трансформаційної кризи 1990-х років, її стабілізації та відновлення зростання, що є необхідною передумовою формування конвергенційного тренду. Методологічною основою розрахунків стали економетричні підходи [8; 9].

З огляду на наявність і порівнянність даних Державної служби статистики України та Євростату, було оцінено два види конвергенції України та ЄС:

- 1) β -конвергенцію, яка характеризує швидкість наближення більш і менш розвинених економік до рівноважного стану та передбачає в середньому вищі темпи зростання у менш розвинених з них;
- 2) σ -конвергенцію, яка передбачає, що розрив параметрів розвитку економік, які конвергуються, постійно скорочується (у статистико-математичному сенсі це означає зменшення дисперсії або варіативності відповідних індикаторів цих економік).

У першому випадку наявність β -конвергенції чи дивергенції визначалася за допомогою економетричного моделювання на основі лог-лінійної регресії показника ВВП на душу населення (базові ціни), оціненого в євро (для України відповідні дані були скориговані з урахуванням середньорічного офіційного обмінного курсу євро, що обчислюється НБУ). Пояснюючою змінною регресійної залежності є рівень згаданого показника в 2000 р. (початковій точці періоду), а залежною – середньорічні темпи його зростання. При цьому оцінювалися процеси конвергенційного зближення для двох випадків: України

та ЄС-28 загалом; України та країн ЄС-13 – новоінтегрованих держав ЄС, що отримали членство в 2004–2013 рр. Оцінка конвергування передбачала розгляд двох періодів: 2000–2017 рр. та 2014–2017 рр., враховуючи помітний кризовий спад і слабке відновлення ВВП України в останній зазначений період (табл. 2).

Таблиця 2

**Основні результати моделювання β -конвергенції (дивергенції)
між Україною та ЄС за 2000–2017 рр.**

Період, роки			Україна та ЄС-28		Україна та ЄС-13	
β - коефіцієнт (значення t- статистик и)	R ² регресійної моделі (надійність, %)		Тип конвергенції дивергенції	β - коефіцієнт (значення t- статистики)	R ² регресійної моделі (надійність, %)	Тип конвергенції дивергенції
2000–2017	–0,0198 (–4,53)	0,4327 (43,3)	Дуже слабка конвергенція	–0,0268 (–4,11)	0,6015 (60,2)	Слабка конвергенція
2014–2017	0,0532 (9,67)	0,7762 (77,6)	Чітка дивергенція	0,0471 (2,81)	0,4399 (44,0)	Слабка дивергенція

За даними таблиці, протягом 2000–2017 рр. між українською та європейською економіками мала місце конвергенція (оскільки β -коефіцієнт від'ємний, тоді як у ви-падку дивергенції він має додатне значення). Проте вона була дуже слабкою, оскільки змодельовані зв'язки статистично незначущі й модель прогностично ненадійна – коефіцієнт детермінації становить лише 43%, а надійними зазвичай вважаються моделі з аналогічним параметром не нижче ніж 70%. З огляду на розрахунки, за цей самий період наявність слабкої конвергенції між Україною та новоінтегрованими державами ЄС (більшість з них є постсоціалістичними країнами ЦСЄ), що пояснюється “спільним

інституційним минулим” їхніх економічних моделей, як порівняти з країнами Західної та Північної Європи

Розпочата п’ять років тому *імплементація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС* сьогодні фактично консервує дивергенційні процеси між ними, хоча мала б стимулювати конвергування.

Для цього є декілька основних причин:

1. *Зміст Угоди відтворює очевидний дисбаланс економічних інтересів сторін-підписантів на користь Євросоюзу та окремих його країн-членів.* Ця Угода не взаємо-вигідна, створює для українських виробників умови нерівної конкуренції, не сприяє розвитку високотехнологічних виробництв і підвищенню соціальних стандартів в Україні і в кінцевому підсумку ослаблює її національну конкурентоспроможність. Авторитетні науковці, експерти і навіть представники Уряду зазначають про необхідність перегляду умов Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Так, у спеціальній науковій доповіді ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України” (2016 р.) аргументовано, що окремі положення Угоди суперечать завданням державної структурної політики, зокрема щодо оптимізації структури та посилення конкурентоспроможності вітчизняної економіки [11, с. 36–38]. Інші експерти вважають, що підписуючи Угоду, Євросоюз не ставив за мету розвивати в Україні будь-яке технологічне виробництво, а тим більше – підтримувати її високотехнологічні компанії (зокрема, АТ “Турбоатом”), які можуть створити конкуренцію європейським виробникам⁵. Формування тренду деіндустріалізації, структурна деградація економіки та зовнішньої торгівлі, масштабний відтік трудових ресурсів, що мають місце в останні роки в Україні, значною мірою обумовили заяви урядовців про те, що в 2020 р. Україна запропонує ЄС переглянути Угоду про асоціацію на основі відстоювання українських національних інтересів, з урахуванням структурної трансформації вітчизняної економіки та змін законодавчого регулювання Євросоюзу в частині енергетичного, цифрового та інших ринків⁶.

2. Урядовий План заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС є інституційно фрагментованим і виконується зі значним порушенням строків. Сам План передбачає лише внесення змін до нормативно-правових актів і розроблення нових з метою наближення законодавства України до права Європейського Союзу, але не містить жодних інших (насамперед, організаційно-управлінських) заходів. Крім такої “системної” вади, недоліком є і неприйнятно низький рівень виконання зазначеного Плану. За звітними даними Урядового офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції, у 2017 р. загальний прогрес виконання Україною Угоди про асоціацію з ЄС (йдеться про рівень виконання завдань, передбачених Урядовим Планом заходів з імплементації Угоди) становив лише 41%, у 2018 р. – відповідно, 52% [12, с. 5–6]. За таких показників процес імплементації Угоди може розтягнутися на десяти-річчя або взагалі загальмуватися.

3. Поки що дуже неоднозначні соціально-економічні наслідки європейської інтеграції для України, незважаючи на п'ятирічну імплементацію Угоди, відкриття з січня

2016 р. поглибленої і всеосяжної зони вільної торгівлі між Україною та Євросоюзом, а також надання українським громадянам з червня 2017 р. права на безвізовий в'їзд до ЄС. Такого висновку нескладно дійти, з огляду на:

- динаміку зовнішньої торгівлі України: збільшення в 2014–2018 рр. експорту українських товарів до країн ЄС (за даними Державної служби статистики України, на 3,2 млрд дол. США – з 17,0 до 20,2 млрд дол. США) абсолютно не покриває втрати від катастрофічного скорочення обсягів торгівлі з країнами СНД за той же період (на 7,9 млрд дол. США – з 14,9 до 7,0 млрд дол. США) й акумулює проблеми зовнішньо-торговельного та платіжного балансу України;
- помітне зниження рівня та якості життя населення: згідно з даними ПРООН, частка населення України, що проживає за межею бідності, сягнула майже 60%⁷, тоді як 2013 р. становила лише 22,1%;
- галопуючу трудову міграцію українців: за офіційними даними Міністерства соціальної політики України, сезонна трудова міграція з України сягає 9,0 млн

осіб, а на постійній основі за кордоном працюють 3,2 млн осіб⁸. Відповідно до експертних оцінок, сьогодні за кордоном постійно працюють від 4,5 до 10 млн українських громадян, що становить 26–58% економічно активного населення працездатного віку. В останні роки українські “заробітчани” активно розвивають економіку Європи та Росії, і саме завдяки їх грошовим переказам, а не інвестиціям в основний капітал, зростає ВВП України. За даними НБУ, в 2015–2017 рр. грошові перекази трудових мігрантів в Україну щорічно становили 7,0–9,3 млрд дол. США або 7,6–8,4% її ВВП [13, с. 14], що характерно лише для бідних країн зі слабо розвиненими ринками праці. На жаль, ця негативна тенденція посилюється. За даними Світового банку, у 2018 р. обсяг грошових переказів українських трудових мігрантів перевищив 14,0 млрд дол. США⁹ або 10,7% ВВП держави. Невтішним є і прогноз міжнародної консалтингової компанії “PricewaterhouseCoopers”, згідно з яким у 2019 р. Україна стане лідером регіону Східної Європи за темпами втрати трудових ресурсів¹⁰.

Інтеграції України залишається складним і суперечливим, а його механізми (імплементация Угоди про асоціацію з ЄС, запровадження “безвізу” та поглибленої зони вільної торгівлі, проведення формально проєвропейських соціально-економічних реформ в останні роки тощо) поки що не дають очікуваного ефекту для нашої держави. Крім того, статистичні та економетричні оцінки показують з 2014 р. формування чіткого тренду соціально-економічної дивергенції України з об’єднаною Європою, що вимагає невідкладного формування та реалізації вітчизняної державної політики, спрямованої на його подолання, а також стимулювання конвергенційних процесів. Одним з елементів такої політики є обґрунтування переліку та впливів екзогенних щодо України чинників її дивергенції з ЄС, у тому числі у глобальному та регіональному вимірах. Представлена в статті деталізація низки таких чинників, що пов’язані з функціонуванням Євросоюзу та стосуються, зокрема, імплементации Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, ресурсної обмеженості Європейського Союзу для прискорення інтеграції країн-

претендентів, наростання тенденцій європейської дезінтеграції під впливом Брекзиту, а також інституційних трансформацій в ЄС, дозволяє сформулювати відповідні пропозиції щодо державної політики

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Growing United: Upgrading Europe's Convergence Machine. World Bank, 2018. 154 p. URL: <http://pubdocs.worldbank.org/en/244481520499464074/Growing-United-v03-online-18-03-08.pdf>
2. Golden Growth: Restoring the Lustre of the European Economic Model. World Bank, 2012. 494 p. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/539371468036253854/Main-report>
3. Palier B., Rovny A., Rovny J. European Disunion? Social and Economic Divergence in Europe, and their Political Consequences. LIEPP Working Paper. No. 71. Paris: Policy Evaluation Public Laboratory, November 2017. 26 p. URL: <https://spire.sciencespo.fr/hdl:/2441/7henon9ct49i4bilcgfpfv5ttc/resources/2017-wp-71-palierrovny.pdf>
4. Переформатування європейської інтеграції: можливості і ризики для асоціації Україна-ЄС / В. Сіденко (керівник проекту) та ін. Київ: Заповіт, 2018. 214 с.
5. Неекономічні пріоритети модернізації в Україні з урахуванням інтеграційного досвіду країн Центрально-Східної Європи: наук. доп. / за ред. О.М. Балакіревої; НАН України, ДУ "Ін-т екон. та прогнозув. НАН України". Київ, 2015. 162 с.

УДК 621.3

**ДОСЛІДЖЕННЯ ТЯГОВОЇ ЕЛЕКТРОМЕХАНІЧНОЇ СИСТЕМИ З
ЖИВЛЕННЯМ ДВОХ АСИНХРОННИХ ДВИГУНІВ ВІД ОДНОГО
ІНВЕРТОРА**

Козакевич Ігор Аркадійович

к.т.н., доцент

Гуменюк Олег Іванович

магістрант

Криворізький національний університет

м. Кривий Ріг, Україна

Анотація: Метою даної роботи є розробка і аналіз моделі електромеханічної системи візка, який є основним вузлом тягової системи. Електрична модель складається з паралельно підключених асинхронних двигунів, що живляться від одного інвертора. Розглядається традиційне та зважене векторне керування для регулювання частоти обертів двигуна. Механічна модель містить кузов поїзда, контакт колесо-рейки, редуктор, силу ковзання. Дана модель розроблена у середовищі Matlab/Simulink з використанням компонентів бібліотеки Simscape. Порівняння методів керування здійснюється за допомогою відповідного математичного моделювання.

Ключові слова: тягова електромеханічна система, векторне керування, коефіцієнт адгезії, зчеплення, математичне моделювання, синтез регуляторів, полеорієнтація системи

Існує значна кількість програмного забезпечення, яке можна використовувати при моделюванні складних енергосистем. Але у багатьох випадках перевагу віддають можливості одночасного моделювання електричної і механічної систем, а також складної системи керування. Використовуючи бібліотеку Simscape середовища Matlab/Simulink, усі ці частини можна моделювати

одночасно. Тягова система представляє собою комплекс механічних та електричних компонентів. Вивчення сумісної роботи цих компонентів є досить важливим для оцінки показників якості існуючих систем керування двигунами. У даній роботі проаналізовано динамічну модель, що містить комбінацію електричної, механічної підсистем візка тягової системи, а також системи керування для дослідження різних підходів керування тяговими двигунами.

Представлена загальна модель візка як основного модуля тягової системи. У тягових системах залізничного рухомого складу сила тяги передається до візка через контакт коліс з рейкою, а передане зусилля залежить від коефіцієнту зчеплення (μ). Основним фактором незбалансованого навантаження у системах залізничної тяги є зміна сили тертя, яка залежить від зміни коефіцієнта зчеплення. Коефіцієнт зчеплення також залежить від швидкості ковзання, стану рейки, навантаження поїзда, швидкості руху поїзда і т.д. Швидкість ковзання ($v_{\text{ковз}}$) визначається за формулою (1):

$$v_{\text{ковз}} = r\omega - v_{\text{поїзд}}, \quad (1)$$

де r – радіус колеса, ω – кутова швидкість обертання колеса, $v_{\text{поїзд}}$ – швидкість руху кузова поїзда. На рис. 1.1 показано залежність коефіцієнту зчеплення від швидкості ковзання [1]. Сила зчеплення визначається за формулою (2):

$$F = \mu mg, \quad (1)$$

де m – маса поїзду.

Коефіцієнт зчеплення є значно нелінійним параметром, тому його характеристику можна розділити на дві частини: стійку і нестійку області. У стійкій області тягове зусилля дорівнює силі зчеплення, таким чином, тягове зусилля добре передається до візка. У нестійкій області через низьке значення коефіцієнту зчеплення сила тертя є малим, тому швидкість ковзання збільшується, а система є нестійкою. Максимальне значення коефіцієнту зчеплення (μ) значно зменшується за вологих умов. Коли сила тертя змінюється раптово, система керування повинна підтримувати стійкість та продуктивність [2].

Більшість установок потребують декількох двигунів відповідно до необхідної потужності. При цьому ці декілька двигунів, як правило, з'єднані механічно, тому керування приводами цих систем є складним. Для систем тяги міських залізничних систем та метрополітену широко застосовується система, при якій декілька приводних двигунів отримують живлення від одного інвертора. Перевагами цієї структури є низька вартість, невелика вага та компактність [3], [4]. Через проблеми безпеки та працездатності асинхронних двигунів втрата зчеплення колесом вважається проблемою для цих тягових систем [5], [6].

Останнім часом дослідники систем електроприводу, в яких декілька двигунів живляться від одного інвертора, сфокусувалися на розробці методів векторного керування. У традиційних методах керування застосовується до віртуального великого двигуна, а не до двох паралельних двигунів. Отже, для управління потокозчепленням і крутним моментом через вісі d та q відповідно, середні значення відповідних величин використовуються у системі керування.

Традиційна система бездатчикового векторного керування для системи електропривода, в якій два двигуна отримують живлення від одного інвертора, представлено у [7], [8]. Метод векторного керування, що базується на середньому диференційованому управлінні для одного інвертора, що живить два двигуни, представлено у [9]. Ця система здатна керувати сумарним моментом двох асинхронних двигунів. Для зменшення відхилення у поведінці між двигунами використовуються диференціальні параметри.

Деякими дослідниками були розроблені концепції керування приводом на основі зваженої векторної стратегії керування. Керування застосовується до віртуального двигуна, обраного за ваговими коефіцієнтами. У [10] представлено концепцію векторного керування зі зваженими векторами напруги, як спосіб компенсації ковзання, що активно усуває ковзання двох асинхронних двигунів. Для підвищення продуктивності керування в умовах незбалансованого навантаження у [11] запропоновано принцип керування, що базується на зваженому векторному керуванні. Кутова швидкість та момент двигунів використовуються для розрахунку вагових коефіцієнтів, а потім

розподіляється для зваженого керування двома асинхронними двигунами. Цей спосіб реалізовано для неоднакових двигунів.

У даній роботі розглянуто зважені та традиційні способи векторного керування як способи управління тяговою електромеханічною системою та оцінена працездатність даних підходів. На першому етапі роботи необхідно розробити модель системи. В подальшому необхідно розглянути структури систем керування. Після цього виконати моделювання та проаналізувати представлені результати. Необхідним є аналіз розглянутих способів керування на зміну умов системи.

Складання математичної моделі містить дві частини: розробка електричної моделі та розробка механічної моделі. Датчики швидкості та ідеальні джерела крутного моменту виконують взаємозв'язок цих двох підсистем. В подальшому опишемо деталі складання моделі. Модель повинна максимально точно відображати реальний об'єкт, тому всі її компоненти обрані з бібліотеки Simscape MATLAB. Бібліотека Simscape складається з бібліотек SimPowerSystems, SimDriveline, Mechanical та Physical Signals. Бібліотека SimPowerSystems використовується для електричного моделювання, а інші бібліотеки – для механічного.

Розглянемо побудову електричної частини моделі. Дана частина моделі візка містить два паралельно підключених асинхронних двигуна, що живляться від одного інвертора. Трифазний IGBT-інвертор використовується при живленні від ідеального джерела постійного струму. Просторово-векторна широтно-імпульсна модуляція використовується для формування сигналів керування ключами інвертора. Момент навантаження або швидкість обертання валу двигуна може розглядатися як механічний вхід двигуна. У даній роботі кутова швидкість обертання валу є механічним входним сигналом двигуна, який надходить від механічної частини моделі. Крім того, обертаючий крутний момент двигуна є механічним виходом, який передається до механічної частини моделі.

У механічній частині моделювання візка розглядають дві осі, які з'єднуються з двигунами за допомогою редукторів і валів, корпус візка, контакт колеса-рейки, сила ковзання, швидкість вітру та кут нахилу дороги.

У механічному моделюванні розглядалися два типи руху: обертальний рух та поступальний рух. Створюваний двигуном крутний момент передається в цю підсистему за допомогою ідеального джерела крутного моменту, що забезпечує необхідну потужність для обертання складових механічної частини моделі. Датчик кутової швидкості забезпечує механічний вхід для електричної підсистеми моделі. Потужність передається через модель валу, модель редуктора та модель колісної пари. Модель колісної осі змінює обертальні величини на поступальні. Вихід моделі колісної пари застосовується до моделі маси колеса та контакту з колісною колією. Вагова вертикальна сила прикладається до моделі контакту коліс, а значення коефіцієнту зчеплення вибирається з пошукової таблиці пропорційно до швидкості ковзання у відповідності до характеристики зчеплення. Останнім об'єктом механічного моделювання є модель кузова поїзда, що обрана з бібліотеки SimDriveline. Чотири моделі контактів колесо-рейка передають силу на кузов поїзда. Модель кузова поїзда враховує масу поїзда, коефіцієнт ковзання, швидкість вітру, центр ваги та нахил дороги. В цьому блоці розраховується вагова вертикальна сила та швидкість руху транспортного засобу.

Зважаючи на вимоги до електроприводів поїздів, їх робочий цикл, в даному випадку необхідне швидке прискорення та уповільнення. Завдяки використанню векторного керування можна досягти високої швидкодії та точності керування крутним моментом, що забезпечує швидке прискорення та уповільнення. У даному розділі виконаємо порівняння двох методів векторного керування, які базуються на прямій орієнтації за полем машини.

У зваженому методі векторного керування [11] потокозчеплення ротора оцінюється за допомогою спостерігача потоку, а потік потокозчеплення двох асинхронних двигунів переорієнтовується, після чого виводяться керуючі

вирази для зваженого потокозчеплення ротора та зваженого крутного моменту двох двигунів.

Зважені значення потокозчеплення ротора, статорного струму та кутової швидкості розраховуються у новій синхронній системі відліку за допомогою (3), (4) та (5). Вісь d нової системи відліку орієнтується за напрямком потокозчеплення ротора $\overline{\psi_r}$:

$$\begin{cases} \psi_r = k_m \psi_{r1} + (1 - k_m) \psi_{r2}; \\ \Delta \psi_r = \psi_{r2} - \psi_{r1}. \end{cases} \quad (3)$$

$$\begin{cases} i_s = k_m i_{s1} + (1 - k_m) i_{s2}; \\ \Delta i_s = i_{s2} - i_{s1}. \end{cases} \quad (4)$$

$$\begin{cases} \omega_r = k_m \omega_{r1} + (1 - k_m) \omega_{r2}; \\ \Delta \omega_r = \omega_{r2} - \omega_{r1}. \end{cases} \quad (5)$$

де ψ_r – зважена величина потокозчеплення ротора;

ψ_{r1}, ψ_{r2} – потокозчеплення ротора першого та другого двигунів;

$\Delta \psi_r$ – різниця потокозчеплення ротора двох двигунів;

i_s – зважена величина струму статора;

i_{s1}, i_{s2} – струми статора першого та другого двигунів;

Δi_s – різниця струмів статора двох двигунів;

ω_r – зважена величина кутової швидкості;

ω_{r1}, ω_{r2} – кутові швидкості обертання першого та другого двигунів;

$\Delta \omega_r$ – різниця кутових швидкостей двигунів.

У синхронній системі відліку рівняння стану асинхронного двигуна при здійсненні відповідного полеорієнтування можуть бути записані так:

$$\begin{aligned} \frac{d\psi_{r1}}{dt} + \left(\frac{R_r}{c} + j(\omega_e - \omega_{r1}) \right) \psi_{r1} &= \frac{L_m R_r}{L_r} i_{s1}; \\ \frac{d\psi_{r2}}{dt} + \left(\frac{R_r}{L_r} + j(\omega_e - \omega_{r2}) \right) \psi_{r2} &= \frac{L_m R_r}{L_r} i_{s2}, \end{aligned}$$

де R_r – активний опір обмотки ротора;

L_r – власна індуктивність обмотки ротора;

L_m – взаємна індуктивність обмоток статора і ротора;

ω_e – кутова частота обертання поля асинхронного двигуна.

Сума крутних моментів двох двигунів може бути записана так:

$$T_s = T_1 + T_2 = \frac{3}{2} p \frac{L_m}{L_r} (\psi_{r1} \times i_{s1} + \psi_{r2} \times i_{s2}).$$

Тоді вагові коефіцієнти можна розглядати наступним чином:

$$k_w = 2k_m^2 - 2k_m + 1;$$

$$k_u = 2k_m - 1;$$

$$i_{ds} = \frac{\psi_{dr}}{L_m} + \frac{L_r(k_u \Delta \omega_r \Delta \psi_{qr})}{2R_r L_m};$$

$$i_{qs} = \frac{\frac{T_s}{\frac{3}{2} p \frac{L_m}{L_r}} - k_w(\psi_{dr} \Delta i_{qs} - i_{ds} \Delta \psi_{qr}) - k_u(\Delta \psi_{dr} \Delta i_{qs} - \Delta i_{ds} \Delta \psi_{qr})}{2\psi_{dr} + k_w \Delta \psi_{dr}}.$$

При використанні традиційної системи векторного керування середнє значення змінних стану використовуються у системі керування, незважаючи на різні рівні навантаження кожного двигуна. Отже, це означає, що такий підхід використовує середні значення потокозчеплень, швидкостей та струмів для здійснення полеорієнтованого керування. Це відповідає поведінці зваженого векторного керування при встановленні вагових коефіцієнтів на рівні 0.5.

Висновки. У роботі представлено системне моделювання руху електропоїзда. У розробленій математичній моделі поєднуються складові механічної, електричної та керуючої підсистем. Дана модель була використана для дослідження методів керування тяговими електроприводами у різних умовах роботи. Шляхом математичного моделювання виконано порівняння традиційної та зваженої системи векторного керування електроприводом, у якому два двигуни отримують живлення від одного інвертора. Результати моделювання демонструють, що у випадку втрати зчеплення однієї колісної вісі зважена система векторного керування має кращу стійкість та продуктивність зваженої системи векторного керування є кращими у порівнянні з традиційною системою векторного керування. Порівняння доводить, що метод зваженого векторного керування володіє протиковзними властивостями і може бути

адаптовано для керування двома асинхронними двигунами, що отримують живлення від одного інвертора напруги.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ishikawa, Yoshiki, and Atsuo Kawamura. "Maximum adhesive force control in super high speed train." In Power Conversion Conference Nagaoka 1997., Proceedings of the, vol. 2., 1997, pp. 951-954.
2. Achour, Tahar, Mustapha Debbou, and Maria Pietrzak-David. "Control strategy of a dual induction motor: Anti-slip control application." Control Engineering Practice 36, 2015, pp. 58-71.
3. P. Gratzfeld and H. C. Skudelny, "Dynamic performance of two parallelconnected induction machines for traction drives," in IEEEIAS Conf. Rec., 1984 Annu. Mtg., pp. 287-295.
4. P. M. Kelecyc and R. D. Lorenz, "Control methodology for single inverter, parallel connected dual induction motor drives for electric vehicles", in Proc. IEEE PESC'94, 1994, pp. 987–991.
5. N. K. Mutoh, T. and Takita, K., "Driving characteristics of an electric vehicle system with independently driven front and rear wheels," IEEE Trans. Ind. Electron., vol. 53, no.3, Jun. 2006, pp. 803-813.
6. Jalali, Kiumars, Kai Bode, Steve Lambert, and John McPhee. "Design of an Advanced Traction Controller for an Electric Vehicle Equipped with Four Direct Driven In-Wheel Motors." SAE international journal of passenger cars-electronic and electrical systems, 2008, pp. 211-219.
7. K. Matsuse, Y. Kouno, H. Kawai, S. Yokomizo, "A speed sensorless vector control method of parallelconnected dual induction motor fed by a single inverter," IEEE Trans. Ind. App., vol. 38, pp. 1566–1571, Nov./Dec.2002
8. J. Nishimura, K. Oka, K. Matsuse, "A Method of Speed Sensorless Vector Control of Parallel-Connected Dual Induction Motors by a Single Inverter with a Rotor Flux Control", Proceeding of International Conference on Electrical Machines and Systems Seoul, Korea , Oct. 2007.

9. P. M.Kelecy and R. D. Lorenz, "Control methodology for single inverter, parallel connected dual induction motor drives for electric vehicles", in Proc. IEEE PESC'94, 1994, pp. 987–991.
10. A. Bouscayrol, M. Pietrzak-David, P. Delarue, R. Peña-Eguiluz, P.Vidal, X. Kestelyn, "Weighted Control of Traction Drives with ParallelConnected AC Machines", IEEE trans. on ind. elec., VOL. 53, NO. 6, DEC. 2006.
11. Xu, Fei, Liming Shi, and Yaohua Li. "The weighted vector control of speed-irrelevant dual induction motors fed by the single inverter." Power Electronics, IEEE Transactions on 28, no. 12, 2013, pp. 5665-5672.
12. Qi, Long, Chenchen Wang, and Xiaojie You. "Study of Speed Sensorless Weighted Vector Control of Parallel Connected Induction Motors Drive." In Electronics and Application Conference and Exposition (PEAC), 2014 International, 2014, pp. 553-559.
13. Козакевич І.А. Система бездатчикового векторного керування з використанням релейних регуляторів / І.А. Козакевич // Проблеми енергоресурсозбереження в електротехнічних системах. Наука, освіта і практика : XVI Міжнародна науково-технічна конференція : матеріали конференції. – Кременчук: КрНУ, 2015. – Вип. 1/2015 (3). – С. 80-82.
14. Козакевич І.А. Аналіз способів покращення динамічних властивостей асинхронних електроприводів зі скалярним керуванням / О.М. Сінчук, І.А. Козакевич, Д.О. Швидкий // Качество минерального сырья. Сборник научных трудов. – Кривой Рог, 2014. – С. 428-432.

ПРОЦЕС ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Комарницька Ірина Іванівна

кандидат юридичних наук

асистент кафедри конституційного та міжнародного права

Навчально-наукового інституту права та психології

Національного університету «Львівська політехніка».

Анотація. У статті розглянуто роль та значення процесу адміністративного захисту прав інтелектуальної власності. Особливу увагу приділено адміністративному правопорушенню та доказів його скоєння. Також розглянуто застосування законодавства у сфері захисту права інтелектуальної власності судами.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, інтелектуальна власність, процес, захист, докази.

Постановка проблеми. Потреба у подоланні порушень прав інтелектуальної власності в Україні пояснюється необхідністю забезпечення законних прав та інтересів власників інтелектуальних прав, та дотриманням законодавства щодо їх захисту. Проблеми адміністративної відповідальності щодо порушення прав на об'єкт інтелектуальної власності вимагає більш глибокого, комплексного й порівняльного аналізу, виявлення їх особливостей.

Метою статті є визначення проблем захисту інтелектуальної власності, процесу захисту та адміністративної відповідальності у сучасних умовах та виявлення їх особливостей.

Аналіз дослідження проблеми. Теоретичні аспекти адміністративного захисту прав інтелектуальної власності висвітлювались в працях українських та зарубіжних вчених таких, як А. Гулеміна, С. Гуцу, В. Ключкова, Т. Костецької,

І. Мартянова, О. Остапенка, О. Соколенко, О. Підпригора, М. Цимбалюк, А. Штефан та ін. Однак зміни в сучасному житті країни створюють необхідність правового регулювання захисту об'єктів інтелектуальної власності, особливо в адміністративному порядку.

Виклад основних положень. Останнім часом в Україні спостерігається тенденція щодо зростання кількості справ вирішення судами спорів, що виникають у сфері авторського права. Ситуація, що склалася пояснюється декількома факторами, по-перше, бажанням зацікавлених осіб вирішувати юридичні спори у межах правового поля, по-друге, необхідністю римусового забезпечення вирішення спору з боку держави [1, с. 126]. Разом з тим реалізація конституційних гарантій щодо захисту судом прав та свобод особи, що закріплені ст. 55 Конституції України, неможливе без забезпечення умов права на справедливий суд, встановлених п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Згідно зі ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» суди різних рівнів застосовують при розгляді справ Конвенцію 1950 р. й практику Суду як основне джерело права, та ст. 8 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», що передбачає: ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи в суді, до підсудності якої вона віднесена у відповідності до процесуального закону [2].

В українському законодавстві право інтелектуальної власності – це право особи на результат творчої, інтелектуальної діяльності або інший об'єкт права інтелектуальної власності.

Склад адміністративного правопорушення – це сукупність об'єктивних та суб'єктивних ознак, наявність яких можна розглядати як адміністративне правопорушення.

Види порушень прав інтелектуальної власності можна поділити на два види: договірні й позадоговірні. Суб'єктами правопорушень можуть бути як фізичні так і юридичні особи.

Захист інтелектуальної власності заходами адміністративного характеру має велике значення у встановленні та підтриманні законності та правопорядку у цій сфері.

Якщо розглядати адміністративний захист прав інтелектуальної власності, як один із напрямів захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності, то це правозастосовна й правоохоронна владна діяльність щодо вирішення індивідуальних справ щодо припинення або відновлення порушень прав, свобод та законних інтересів юридичних та фізичних осіб, відшкодування завданих збитків потерпілим й притягнення винних у їх скоєнні до адміністративної відповідальності.

Стаття 51 ЗУ України «Про авторське право і суміжні права» передбачає порядок захисту особистих немайнових та майнових прав суб'єктів авторського права і суміжних прав та здійснюється у порядку, встановленому адміністративними, цивільними і кримінальними законами [3, с. 69].

Відповідальність передбачається за незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності:

- літературного чи художнього твору, їх виконання, фонограми, передачі організації мовлення;
- комп'ютерної програми, бази даних;
- наукового відкриття;
- винаходу, корисної моделі;
- промислового зразка;
- знака для товарів і послуг;
- топографії інтегральної мікросхеми;
- раціоналізаторської пропозиції, сорту рослин тощо;
- привласнення авторства на такий об'єкт або інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняється законом [4, с. 41-42].

З метою правильного застосування законодавства у сфері захисту права інтелектуальної власності судами, Верховним Судом України було проведено

аналіз «Застосування судами законодавства у справах про адміністративні правопорушення у сфері інтелектуальної власності» [6], який виявив низку недоліків в судовій практиці.

Найбільшу увагу привертає ст. 51-2 КУпАП, що передбачає відповідальність за порушення прав всіх об'єктів права інтелектуальної власності, що визначені у ст. 420 ЦК України, а саме об'єкти промислової власності; об'єкти авторського права; об'єкти суміжних прав; нетрадиційні об'єкти права інтелектуальної власності [5, с. 203].

Варто також звернути увагу на доказову базу, яка міститься у матеріалах справ про адміністративні правопорушення щодо об'єктів інтелектуальної власності.

Обов'язковою ознакою такого правопорушення, є наявність потерпілого, права якого порушені та повні дані щодо нього: прізвище, ім'я, по батькові, назва юридичної особи, адреса правопорушника та потерпілого, документ, що підтверджує право інтелектуальної власності. Дані щодо суб'єкта права інтелектуальної власності встановлюються шляхом направлення відповідних запитів до органів, уповноважених вести облік таких прав у порядку, визначеному законодавством.

Потрібно підкреслити, що, крім зазначеного вище мають бути також долучені пояснення потерпілого стосовно того: чи мало місце порушення його прав інтелектуальної власності; якщо мало, то в чому воно полягало та чи завдано ним збитки (і розрахунки завданих збитків).

Також, у матеріалах справи повинні міститись матеріали, які підтверджують вчинення незаконних дій. Подекуди, наприклад для доведення незаконного використання права інтелектуальної власності, необхідний також висновок експертизи.

Ці дані повинні також міститись у протоколі про порушення права інтелектуальної власності, бо їх відсутність практично унеможливлює перевірку заперечень правопорушника щодо відсутності у його діях адміністративного правопорушення і суди не мають можливості продовжувати розгляд справи.

Право інтелектуальної власності, це суб'єктне право, яке означає, що завдання адміністративного розслідування в справах за ст. 51-2 КУпАП необхідно виконувати в повному обсязі й здійснювати всі заходи щодо встановлення суб'єкта права та повідомляти останнього про порушення його прав і долучати до матеріалів справи відповідну інформацію [6, с. 161].

З об'єктивної сторони правопорушення, що передбачені ст. 51-2 КУпАП, можна охарактеризувати трьома видами діянь: незаконне використання об'єкта інтелектуальної власності; привласнення авторства; інше умисне порушення прав.

У подібних випадках необхідно встановити суб'єкта, чий власне права інтелектуальної власності були порушені, та обов'язкова наявність такого права, яка має підтверджуватися відповідними документами.

В результаті внесення змін до Конституції України від 02.06.2016 р. щодо правосуддя та нової редакції Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 р. № 1402-VIII передбачено створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Однак, залишається до кінця не вирішеним питання юрисдикції.

Визначення юрисдикції Вищого суду із питань інтелектуальної власності міститься у ч. 2 ст. 20 ГПК України, в якій обмежено визначено лише категорії справ. Відповідно до п. 4 ч. 2 ст. 20 ГПК України справи щодо прав автора а особливо, спори щодо колективного управління майновими правами авторів, підлягають розгляду Вищим судом із питань інтелектуальної власності. Отже, Вищий суд із питань інтелектуальної власності повинен здійснювати судочинство за правилами господарського судочинства. Згідно ст. 4 ГПК України правом щодо звернення до господарського суду наділяються не лише юридичні особи, а й фізичні особи-підприємці, державні органи та органи місцевого самоврядування, та фізичні особи, що не є суб'єктами підприємницької діяльності, також особи, яким згідно законодавства надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб. Відповідно до ст. 4 ЦПК України законодавством підтверджується конституційна гарантія, закріплена в

ст. 55 Конституції України щодо захисту прав та свобод людини та громадянина, що зазначає, що кожна особа має право у порядку, встановленому даним Кодексом, звернутися до суду за захистом порушених, невизнаних чи оспорюваних своїх прав, свобод чи інтересів. У ч. 1 ст. 2 ЦПК України зазначено, що завданням цивільного судочинства є справедливий, неупереджений і своєчасний розгляд та вирішення справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних чи оспорюваних прав, свобод або інтересів держави, юридичних та фізичних осіб, у § 1 «Предметна та суб'єктна юрисдикція» гл. 2 ЦПК України, пропонується відмовитися від юрисдикції, указуючи у ч. 1 ст. 19 ЦПК України, що суди розглядають у порядку цивільного судочинства справи, які виникають із цивільних, земельних, трудових, сімейних, житлових та інших правовідносин, крім справ, розгляд яких здійснюється в порядку іншого судочинства. Тож постають запитання: який же спеціалізований суд і за якими правилами суд буде розглядати спір щодо авторського права та права інтелектуальної власності [7, с. 302].

Окрему слід зауважити, що п. 4 ч. 2 ст. 20 ГПК України, визначає що суб'єктом звернення щодо судового розгляду може бути лише автор, а метою такого захисту – захист авторських прав.

Досліджуючи дану проблему розділення юрисдикції між Вищим судом із питань інтелектуальної власності й іншими судами щодо захисту інтелектуального права, не можна оминути і специфіку порушень у даній сфері, щоякі посягають на майнові і немайнові права інтелектуальної власності. Поширеною є така практика, коли автори не надають виключних авторських прав, коли за ними зберігаються немайнові і майнові права інтелектуальної власності. Коли відбувається незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності та автоматично порушуються немайнові й майнові права, які за договором із автором належать невиключні майнові права інтелектуальної власності. Відповідно до положень п. 4 ч. 2 ст. 20 ГПК України, автор має право захищати свої немайнові й майнові авторські права шляхом звернення із позовом до Вищого суду із питань інтелектуальної

власності, а особи, яким передані майнові авторські права у в порядку господарського або цивільного судочинства [8, с. 42].

Дана схема розмежування юрисдикції буде діяти і у випадку порушення права інтелектуальної власності, коли автор передає виключні майнові права на інтелектуальну власність, адже немайнові права залишаються в автора. Тож автор свої немайнові права має захищати у Вищому суді із питань інтелектуальної власності, а особа, якій були передані майнові права інтелектуальної власності у порядку господарського або цивільного судочинства.

Висновки. Отже, можна дійти висновку, що головну роль відіграє саме адміністративний захист права інтелектуальної власності.

Однак, є необхідність вдосконалити порядок підготовки матеріалів про адміністративне правопорушення. Також, слід приділяти увагу письмовим доказам, залучати висновки спеціалістів та експертів з права інтелектуальної власності, документи, які підтверджують право інтелектуальної власності власника.

Також, необхідно пам'ятати, що дані правопорушення мають на меті лише прямий умисел та корисливі мотиви. Оскільки даним правопорушенням притаманний матеріальний склад злочину, то обов'язковим стає встановлення причин таких дій і шкідливих наслідків для суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Данилюк А. Перспективи запровадження в Україні патентної юстиції // Теорія і практика інтелектуальної власності. 2014. № 6. С. 126–132.
2. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 р. № 3792-XII [Електронний ресурс] // Законодавство України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
3. Любімова С. Ю. Адміністративні процедури у сфері господарської діяльності: монографія. Х.: НікаНова, 2014. 455 с.
4. Снідевич О. С. Проблеми розмежування юрисдикції // Вісник Вищої ради

юстиції. 2014. № 2 (10). С. 41–53.

5. Липчик Д. Авторское право и смежные права; пер. с фр. М.: Ладомир; Издательство ЮНЕСКО, 2002. 788 с.

6. Керноз Н. Є., Берднік І. В. Проблемність законодавчого врегулювання підсудності та її видів в національному судочинстві // Молодий вчений. Листопад, 2014 р. № 11 (14). С. 160–165.

7. Судариков С. А. Основы авторського права. М.: Амалфея, 2000. 512 с.

8. Штефан А. С. Цивільно-правові способи захисту авторського права і суміжних прав. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2009. № 2. С. 41–51

УДК: 373.2+37.036.5

РОЛЬ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА У ПРОЦЕСІ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Новоселецька Ірина Едуардівна

аспірант Педагогічного інституту

кафедри дошкільної освіти

Київський університет імені Бориса Грінченка

м.Київ

Анотація: У статті висвітлюється проблема взаємозв'язку особистої зацікавленості та поінформованості педагога у сфері мистецтва з якістю розвитку художньо-творчих здібностей дітей дошкільного віку. Проведено аналіз сучасних джерел та публікацій, в яких започатковано розв'язання обраної проблеми. Обґрунтовано питання впливу мистецтва на формування гармонійної особистості. Розглянуто доцільність застосування творів мистецтва в процесі розвитку дітей. Проведено діагностику особистого ставлення педагогів до мистецтва та використання творів мистецтва світового значення в процесі навчання дітей 5-го року життя.

Ключові слова: дошкільний вік, творчий розвиток, мистецтво, твори мистецтва, заклади культурного спрямування.

Дошкільний вік - час активної соціалізації дитини, розвитку спілкування з дорослими та однолітками, пробудження моральних та естетичних почуттів, входження в культуру. В цьому процесі велику роль відіграє поведінка дорослого як зразок до наслідування дитиною. Наявність зразка творчої поведінки значимого дорослого, важливість для дитини прикладів наслідування підкреслював Р. Стернберг: «Творчі здібності розвиваються не тоді, коли педагог або батьки говорять дітям про необхідність їх розвитку, а тоді, коли дорослі показують їм, як треба робити» [1]. Отже, особистий мистецький

розвиток та зацікавленість педагога художніми творами світового значення є одним з ключових мотиваторів залучення дітей до творчої діяльності.

Проаналізувавши теоретичні джерела, ми провели діагностику стану використання педагогами творів світового значення в процесі навчання та виховання дітей 5-го року життя задля розвитку художньо-творчих здібностей, визначили їх ставлення до відвідування дітьми закладів мистецького спрямування (музеїв, театрів, виставок та т.п.). У дослідженні участь взяли педагоги, що працюють у Київській дитячій Академії мистецтв імені М.І.Чембержі на курсах підготовки дітей дошкільного віку та 26 музичних керівників закладів дошкільної освіти міста Києва. Педагогам була запропонована анкета, в якій були наступні запитання:

1. Чи використовуєте Ви твори мистецтва (репродукції картин, класичну музику та ін.) в роботі з дітьми дошкільного віку?
2. Як часто Ви особисто відвідуєте музеї та інші заклади творчого/культурного спрямування?
3. Чи практикуєте Ви відвідування музеїв, концертів, вистав тощо разом зі своїми вихованцями та їх батьками?
4. На Вашу особисту думку, чи потрібно відвідувати музеї та інші заклади творчого спрямування з дітьми 5-го року життя?
5. Чи вважаєте Ви за доцільне застосування класичних творів мистецтва в процесі навчання та виховання дітей 5-го року життя.
6. Чи впливає, на Вашу думку, застосування на заняттях з дітьми творів мистецтва на якісні зміни у їхній поведінці, мисленні, мовленні?

Аналіз анкет дозволив визначити ставлення педагогів до використання творів світового мистецтва в різних видах діяльності з дітьми дошкільного віку, а також визначити особисте ставлення педагогів до мистецтва загалом.

Результати анкетування узагальнені і представлені у таблиці (табл.1).

Таблиця 1.

Результати анкетування педагогів

№ питання	К-сть опитуваних педагогів	Характеристика відповідей педагогів (к-сть осіб)		
		позитивна	невизначена	негативна
1	70	28	42	-
2	70	21	49	-
3	70	7	7	56
4	70	21	42	7
5	70	21	49	-
6	70	21	42	7

Таким чином ми з'ясували, що лише 40% педагогів постійно використовують твори мистецтва в роботі з дітьми. Решта педагогів, що складає 60%, використовують твори мистецтва, зазначені в освітніх програмах, але тільки тому, що це є вимогою програми.

При аналізі відповіді педагогів на друге запитання анкети, ми констатувати, що 30% педагогів досить часто відвідують заклади культурного спрямування (2-3 рази місяць), решта – 70% надали відповідь «іноді відвідую». Поняття «іноді», при конкретизації у педагогів варіювало від 1 разу на місяць до 1 разу на квартал).

Відповідь на наступне запитання підтвердило наші сумніви, щодо активного знайомства дітей з великим мистецтвом, оскільки 80% педагогів не відвідують заклади культурного спрямування разом зі своїми вихованцями та їх батьками. Лише 10% педагогів ініціюють та здійснюють спільні з дошкільниками та членами їх родин походи до театрів, дитячих художніх виставок, музеїв.

Продовжуючи аналіз відповідей на запитання анкети ми дізнались, що 30% педагогів упевнені у важливості відвідування закладів культурного спрямування з дітьми 5-го року життя. 60% педагогів дали відповідь, що варто

звернути увагу на індивідуальні особливості та інтереси дитини п'ятого року життя і тільки потім вирішувати, чи доречним буде мистецьке рандеву в цьому віці. В такому випадку доцільним може бути відвідування закладів мистецтва малими групами (2-3 особи). Серед опитуваних є ті, що вважають вік від 4 до 5 років не зовсім вдалим для знайомства дитини з закладами культурного спрямування, адже непосидючість та відсутність глибокого розуміння зображеного (побаченого) заважатиме малюку сприймати художні твори. Відповідно до результатів анкетування, така думка існує у 10% опитуваних.

Результати відповідей педагогів на п'яте запитання анкети продемонстрували, що серед опитуваних педагогів немає жодного, хто б вважав недоцільним застосування класичних творів мистецтва в процесі навчання та виховання дітей. Натомість, статистика засвідчує, що 30% педагогів вказали впевнене позитивне ставлення до наявності творів мистецтва в освітньому процесі, а 70% відповіли, що вагаються, щодо питання доцільності такого підходу до навчання і виховання дітей 5-го року життя. Доречно зазначити, що свою думку вони обґрунтовують знаннями про фізіологічні особливості дітей 5-го року життя, для яких характерна непосидючість та відсутність уміння довго концентрувати увагу на одному предметі. Вони зазначали, що цей вік характеризується нерозвиненою уявою, слабким розвитком фантазії та вмінням розмірковувати. Саме тому для ознайомлення дітей з класичними творами та закладами культурного спрямування найбільш сприятливим, на думку цієї частини педагогів, є старший дошкільний вік.

Відповіді педагогів на шосте питання засвідчили, що 30% педагогів помічають вплив творів мистецтва, які були застосовані під час занять, на поведінку і загальний розвиток дітей. 60% опитуваних дали відповідь «іноді», і зазначили, що помічають наявність якісних змін у пізнавальних процесах дитини, але не у всіх напрямках. Наприклад, педагогами зазначено: в одних випадках існує наявність позитивних зрушень у поведінці дитини, але відсутні зміни у розвитку мовлення; в іншому наявний розвиток словникового запасу та покращення мовлення дитини, але відсутні уміння застосувати здобуті знання у

незнайомій ситуації, що говорить про відсутність у дітей досвіду інтерференції набутих умінь і навичок. Є серед опитуваних і 10%, що не помітили у своїх вихованцях результатів впливу творів мистецтва.

Аналізуючи відповіді педагогів на останнє запитання анкети ми констатували їх ідентичність з відповідями на четверте питанням, в якому мова йшла про потребу відвідування закладів культурного спрямування з дітьми 5-го року життя. Як вказують цифри (четверте питання – 30%, шосте питання – 30%), педагоги, що вважають важливим і доцільним відвідування музеїв, театрів, художніх дитячих виставок та ін. мистецькі заклади разом з малюками, помічають результати цих походів: розвиток пізнавальних процесів, зміни в поведінці дитини, розширення кола дитячих інтересів та ін.. Відповідні результати ми засвідчили при співставленні осіб (четверте питання – 10%, шосте питання – 10%), що вважають недоцільним відвідування закладів культурного спрямування разом з дітьми 5-го року життя, та особами, які не помічають якісних змін у своїх вихованцях після занять з використанням класичних творів мистецтва. Такий збіг чітко вказує на взаємозв'язок особистого ставлення педагогів до використання мистецтва в освітньому процесі закладів дошкільної освіти та результатів загального розвитку дитини, не кажучи вже про творчий розвиток дошкільників. Даний взаємозв'язок зображений у наступній схемі (рис. 1.).

Для уточнення інформації, отриманої в результаті анкетування, нами було використано метод індивідуальної бесіди. Це дало можливість розглянути причини різного ставлення працівників ЗДО до використання мистецтва в освітньому процесі, до відвідування мистецьких закладів дітьми 5-го року життя, а також узагальнити перелік творів які використовують педагоги в освітньому процесі (на заняттях з математики, розвитку мови та навчання грамоти, логіки, музики та співів, музика та рухів, основ театральної гри, образотворчого мистецтва тощо).

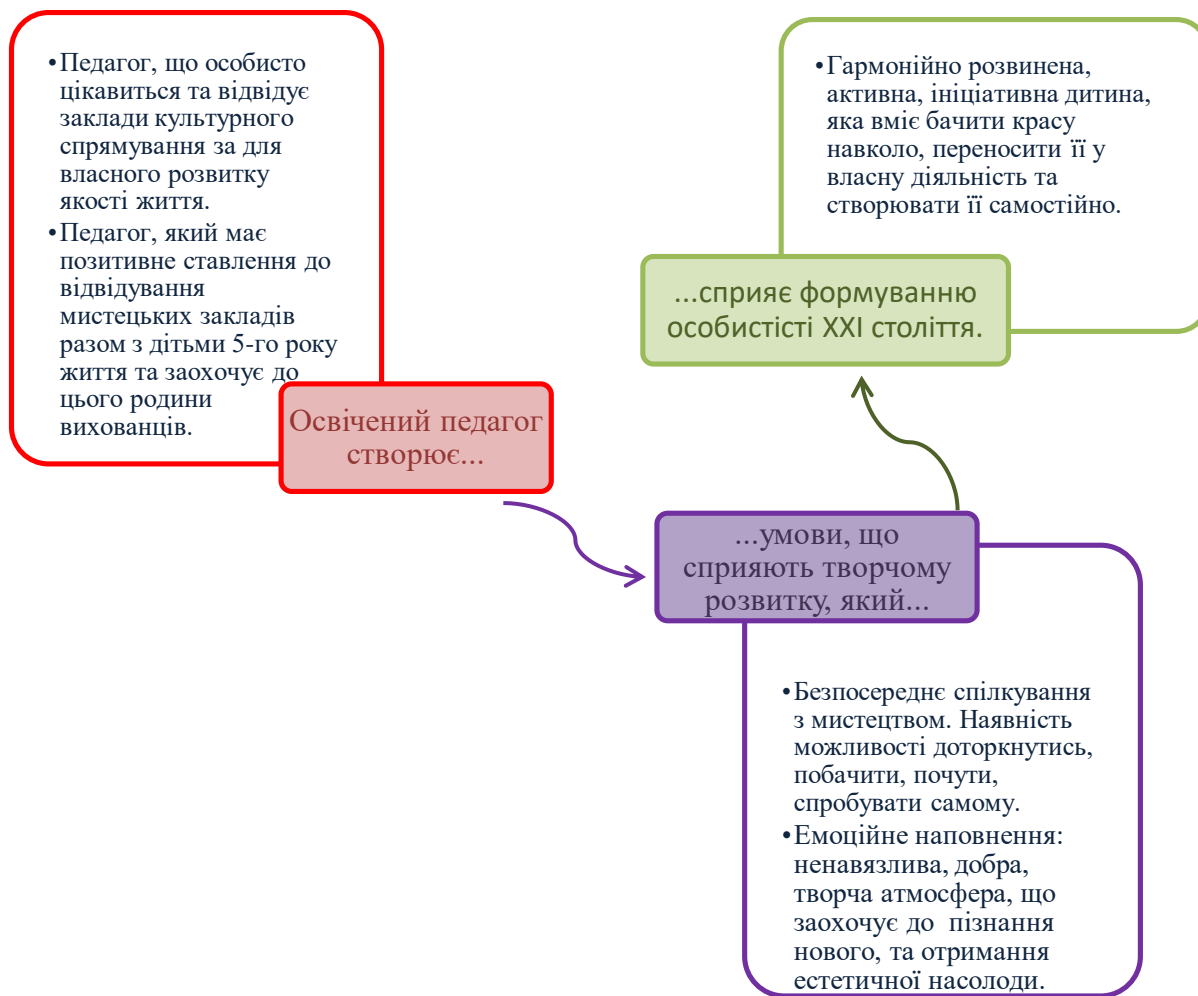

Рис. 1. Взаємозв'язок особистого ставлення педагога до мистецтва з творчим розвитком вихованців

За результатами бесіди ми констатували, що всі педагоги використовують класичні твори мистецтва у процесі навчання дітей 5-го року життя. Є частина педагогів, які використовують твори видатних митців виключно через вимогу освітніх програм. Але, як свідчать дані результатів анкетування та уточнюючої бесіди з фахівцями, ця кількість педагогів дорівнює кількості ініціаторів мистецької освіти при викладанні предметів не мистецького циклу.

Активно та з великою варіацією мистецькі твори застосовані на заняттях з творчим нахилом («музика та рух», «музика та спів», «основи театрального мистецтва», «образотворче мистецтво»). Оскільки педагоги цих дисциплін безпосередньо навчались в мистецьких навчальних закладах чи на педагогічних спеціальностях, тісно пов'язаних з мистецтвом, вони виступали ініціаторами

використання складних мистецьких творів в освітньому процесі з дітьми 5-го року життя. Що ж до педагогів, що викладають загальноосвітній цикл предметів, більшість з них підтримує включення класичних творів мистецтва в освітню програму, але відчують труднощі у виборі доцільного матеріалу та його трактуванні в індивідуальних діалогах з дошкільнятами.

За даними анкетування і бесід з працівниками ЗДО ми зробили висновки щодо педагогів, які мають чітко виражене негативне ставлення до використання класичних творів мистецтва у роботі з дітьми 5-го року життя. Вважаємо, що їхнє бачення відношень «дитина-мистецтво» ґрунтується на недостатній обізнаності у сфері мистецької освіти, а також у недооціненні можливостей сприймання мистецтва сучасними дітьми дошкільного віку. Ми констатували, що головним рушієм і мотиватором включення творів мистецтва в роботу з дошкільниками є освітня програма, проте вважаємо, що окрім програмових вимог має бути присутня власна співзвучність педагога з предметом обговорення. Це забезпечить гармонійне входження дитини у світ класичного мистецтва.

Педагог-музикант, який цікавиться мистецтвом у широку спектрі його проявів, окрім прослуховування музичних творів може включити у навчальний процес демонстрацію картин видатних художників України та зарубіжжя. Наприклад, дітям 5-го року життя можна запропонувати під час прослуховування твору «Una Mattina» італійського композитора неокласичної музики та піаніста Ludovico Einaudi уважно розглянути картину української художниці Вери Кавури «Морской закат». Важливо дати дитині одну хвилину на споглядання картини без коментарів вчителя, а також з того ракурсу, відстані і місця у кімнаті з якої зручно розглядати картину кожній дитині. Ця хвилина дасть можливість педагогу проаналізувати реальне перше емоційне враження дошкільника від зображеного. Дітям цього віку притаманно відразу відтворювати у словах побачене очима, тому ймовірно, що вони будуть помічати головні елементи картини. Вже після того, як дитина розглянула

картину під супровід музичного твору педагог може ставити запитання дошкільнику.

До прикладу:

- Тобі подобається ця картина/музика?
- Який настрій у цієї картини/музики?
- Вона навіює тобі відчуття спокою чи тривоги?
- Як ти гадаєш, сонечко на небі тільки прокинулось і підіймається над морем? Чи можливо день уже закінчується і сонце лягає спати?
- Що тобі нагадує ця картина/музика?

Це потрібно для того, аби зрозуміти, як саме ці твори мистецтва закарбувалися у дитячій свідомості, а також акцентувати увагу дитини на тих елементах побаченого і почутого, що вона через свої вікові та індивідуальні можливості могла пропустити. Також таким чином педагог поступово та без нав'язування знайомить дитину з різними творами класичного чи сучасного мистецтва.

Отже, лише дорослий, з його умінням бути провідником у світ мистецтва здатний долучити дитину до творчої діяльності. Саме дорослий та ненав'язливий характер мистецтва, його естетичне та духовне наповнення, різноманітність тематики художніх творів дає можливість використовувати мистецтво як один з головних інструментів освітнього процесу, та сприяє формування освіченої особистості нашого часу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Диагностика и формирование креативности у детей в процессе учебной деятельности / под ред. Г. В. Ожигановой // Психол. журнал № 2. – 2001. – Т. 22. – С. 75-85.
2. Іваненко О.А. Музична мозаїка. Експериментальна програма з музичного виховання для учнів підготовчих груп початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів / О.А.Іваненко. – Київ, 2013. – 46 с.
3. Барб-Галль Ф. Як розмовляти з дітьми про мистецтво / Ф. Барб- Галль. - Видавництво: Видавництво Старого Лева, 2016. – 176 с.

УДК 658.011.56

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ КОНСТРУКТИВНИХ ПАРАМЕТРІВ НА ЕНЕРГОЄМНІСТЬ ТРАНСПОРТЕРІВ ЗЕРНООЧИСНИХ АГРЕГАТІВ

Постнікова Марина Вікторівна

к.т.н., доцент

Ковальов Олександр Вікторович

старший викладач

Курашкін Сергій Федорович

к.т.н., доцент

Таврійський державний агротехнологічний університет ім. Дмитра Моторного
м. Мелітополь, Україна

Анотація. У статті приведені результати теоретичних досліджень впливу конструктивних параметрів на енергоємність транспортерів зерноочисних агрегатів, обґрунтована математична модель спожитої потужності електродвигунів транспортерів, одержані рівняння регресії для розрахунку потужності електродвигунів в залежності від конструктивних факторів.

Ключові слова: енергозбереження, економія електроенергії, електропривод, багатофакторний експеримент, планування експерименту.

Питомі витрати електроенергії являються показником, який характеризує енергоємність технологічного процесу. Цей показник дозволяє порівняти результати використання електричної енергії при різних змінних умовах праці і органічно зв'язаний з режимами роботи обладнання, його ритмічністю, структурно-механічними характеристиками зерна і іншими технологічними факторами. З іншого боку стійкість, стабільність технологічного процесу, визначається як кількісною, так і якісною стороною енергетичного фактора.

В зв'язку з цим, дослідження впливу конструктивних параметрів на енергоємність транспортерів зерноочисних агрегатів є актуальною проблемою.

Найбільш правильний вибір типу і потужності електродвигуна можна здійснити при умові, коли відомі величина і характер фактичних завантажень на валу транспортера. Вони визначаються експериментальним шляхом за навантажувальними діаграмами і іншими даними, які характеризують транспортер як робочу машину (механічна характеристика, момент зрушення). Але в теперішній час це питання досліджено недостатньо [1, с.3; 2, с. 31].

В статті поставлена задача дослідити вплив конструктивних параметрів на енергоємність транспортерів зерноочисних агрегатів.

Детально вивчити всі фактори, які впливають на питомі витрати енергії, практично неможливо. Застосування багатофакторного планування математичного експерименту при дослідженні впливу конструктивних параметрів на питомі витрати електроенергії дозволяє при невеликій кількості дослідів визначити оптимальні умови роботи і видати рекомендації з удосконалення транспортерів [3, с. 3; 4, с. 9].

При дослідженні залежності енергетичних характеристик від конструктивних факторів транспортерів зерноочисного агрегату в якості відгуку вибрана спожита потужність електродвигунів. В якості змінних факторів вибрані конструктивні параметри транспортерів.

В математичній моделі спожитої потужності електродвигуна скребкового транспортера ЗАВ-10.50000 (рис. 1) прийнято: x_1 – продуктивність, т/год.; x_2 – висота, м; x_3 – довжина, м; x_4 – косинус кута нахилу, в.о.; x_5 – к.к.д. передачі, в.о.

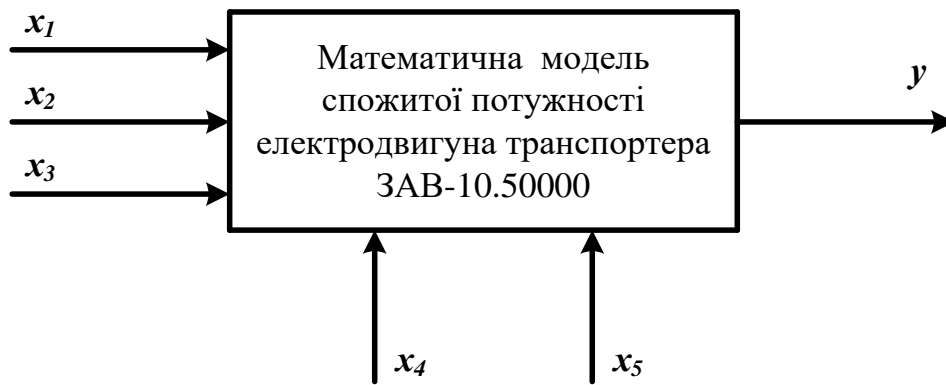

Рис. 1. Математична модель спожитої потужності електродвигуна скребкового транспортера ЗАВ-10.50000

Розрахунок потужності електродвигуна для скребкового транспортера ЗАВ-10.50000 для зерноочисного агрегату ЗАВ-20 визначається за формулою [5, с. 92]

$$P_{\text{дв}} = \frac{9,81 \cdot Q \cdot (H + f_c \cdot L \cdot \cos \alpha)}{\eta_{\text{пер.}}}, \quad (1)$$

де Q – продуктивність транспортера, кг/с;

H – висота підйому продукту, м;

f_c – коефіцієнт опору руху, в.о.;

L – довжина транспортера, м;

α – кут нахилу транспортера до обрію, град.;

$\eta_{\text{пер.}}$ – к.к.д. передачі, в.о.

Математичний опис енергетичних характеристик визначався шляхом варіювання кожного з факторів на двох рівнях, які відрізняються від основного на величину кроку $\pm x_i$. Вибір факторів, інтервалів варіювання, рівнів (табл. 1) визначався на основі апріорної інформації [4, с. 11]

Таблиця 1**Рівні факторів і інтервали варіювання****(транспортер ЗАВ-10.50000 для ЗАВ-20)**

Рівні факторів	Нормована величина	x_1 , т/год.	x_2 , м	x_3 , м	x_4	x_5
Верхній рівень	+1	11,0	3,2	5,5	0,9659	0,9
Основний рівень	0	8,0	2,9	4,0	0,8660	0,85
Нижній рівень	-1	5,0	2,6	2,5	0,7661	0,8
Шаг варіювання		$\pm 3,0$	$\pm 0,3$	$\pm 1,5$	$\pm 0,0999$	$\pm 0,05$

В математичній моделі спожитої потужності електродвигуна шнекового транспортера ЗАВ-40.03010 (рис. 2) прийнято: x_1 – продуктивність, т/год.; x_2 – довжина, м; x_3 – висота, м; x_4 – к.к.д. передачі, в.о.

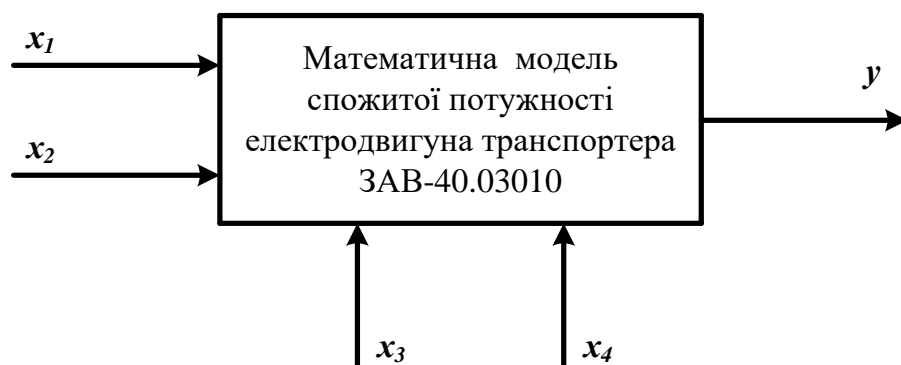

Рис. 2. Математична модель спожитої потужності електродвигуна шнекового транспортера ЗАВ-40.03010

Розрахунок потужності електродвигуна для шнекового транспортера ЗАВ-40.03010 для зерноочисного агрегату ЗАВ-40 проводимо за формулою [5, с. 94]

$$P_{\text{дв}} = \frac{9,81 \cdot K \cdot Q \cdot (f_c \cdot L + H)}{\eta_{\text{пер.}}}, \quad (2)$$

де K – коефіцієнт, що враховує кут нахилу шнека до обрію, в.о.;

Q – продуктивність шнека, кг/с;

f_c – коефіцієнт опору переміщення матеріалу по кожуху, в.о., для зерна

$$f_c = 1,2 [5, \text{с. 94}];$$

L – довжина шнека, м;

H – висота підйому матеріалу, м;

$\eta_{\text{пер.}}$ – к.к.д. передачі, в.о.

Вибір факторів, інтервалів варіювання, рівнів (табл. 2) визначався на основі апріорної інформації [4, с. 11]

Таблиця 2

Рівні факторів і інтервали варіювання (шнек для ЗАВ-40)

Рівні факторів	Нормована величина	x_1 , т/год.	x_2 , м	x_3 , м	x_4
Верхній рівень	+1	40,0	5,5	3,2	0,9
Основний рівень	0	30,0	4,0	2,9	0,85
Нижній рівень	–1	20,0	2,5	2,6	0,8
Шаг варіювання		$\pm 10,0$	$\pm 1,5$	$\pm 0,3$	$\pm 0,05$

В результаті обробки матриць плану повного факторного експерименту були одержані рівняння регресії для розрахунку потужності електродвигунів в залежності від конструктивних факторів для транспортерів зерноочисних агрегатів:

ЗАВ-20, скребковий транспортер ЗАВ-10.50000

$$P_{\text{спож}} = 0,0095 \cdot Q + 0,0015 \cdot L + 0,0114 \cdot Q \cdot L - 0,0004; \quad (3)$$

ЗАВ-40, транспортер передавальний ЗАВ-40.03010

$$P_{\text{спож}} = 0,0098 \cdot Q + 0,0031 \cdot L + 0,0037 \cdot Q \cdot L - 0,0123; \quad (4)$$

Як видно з рівнянь (3) та (4) параметрами, які впливають на енергоємність транспортерів є продуктивність та довжина транспортера. Як показують

розрахунки, питомі витрати електроенергії при збільшенні довжини транспортерів збільшуються. Мінімальні питомі витрати електроенергії для транспортерів при $L=2,5$ м. (рис. 3, 4).

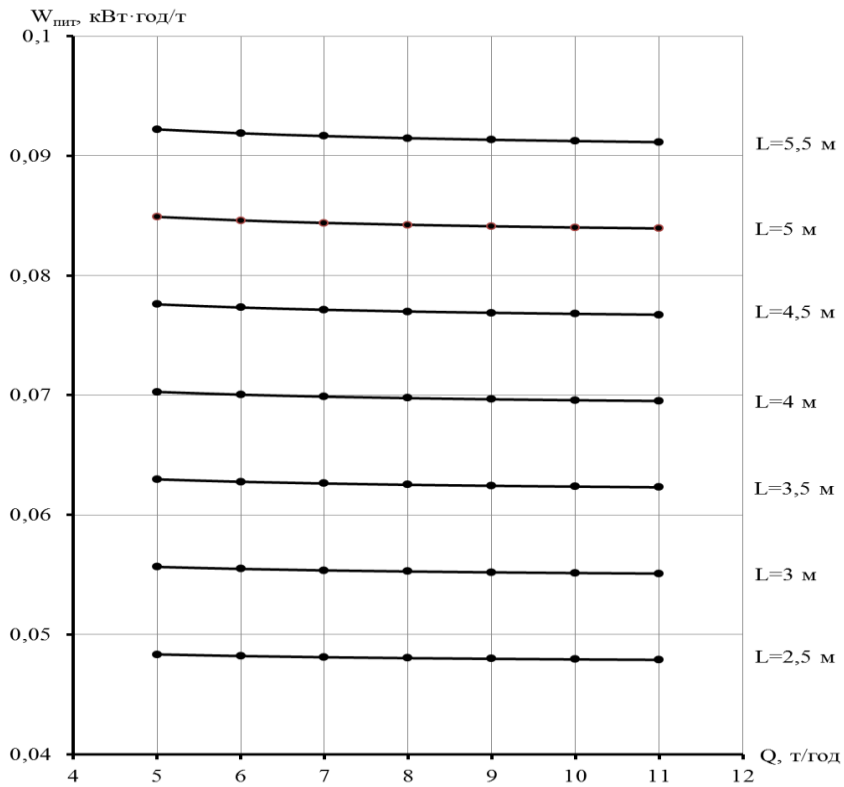
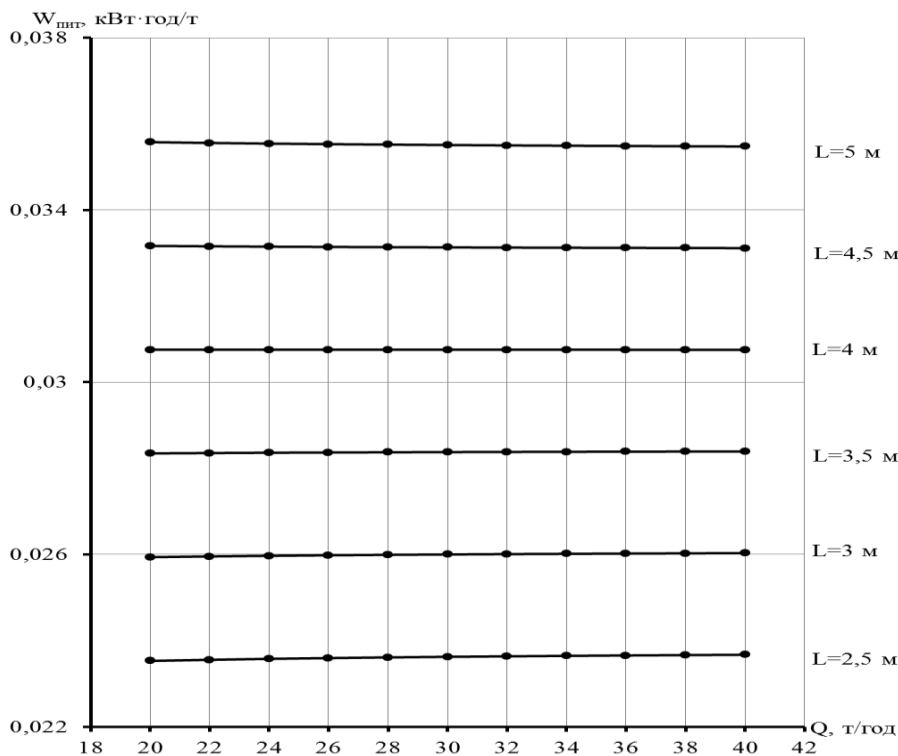

Рис. 3. Залежність $W_{\text{пит.}} = f(Q)$ при $L = \text{var}$ для транспортера ЗАВ-10.50000 для ЗАВ-20

**Рис. 4. Залежність $W_{шт.} = f(Q)$ при $L = var$
для шнека ЗАВ-40.03010 для ЗАВ-40**

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- 1 Сегеда Д. Г. Исследование пусковых и нагрузочных режимов работы зерновой норрии для обоснования параметров электропривода: автореф. дис. канд. техн. наук / Д. Г. Сегеда. – М., 1964. – 26 с.
- 2 Электропривод: Підручник / Ю. М. Лавріненко, О. С. Марченко, П. І. Савченко [та інш.]; за ред. Ю. М. Лавріненка. - К.: «Ліра-К», 2009. - 504 с.
- 3 Назарьян Г.Н. Решение задач оптимизации объектов исследования методом планирования математического эксперимента / Г. Н. Назарьян, М. В. Постникова, А. П. Карпова. – Мелитополь: Люкс, 2012. – 68 с.
- 4 Постнікова М. В. Енергозберігаючі режими роботи електромеханічних систем обробки зерна на зернопунктах: автореф. дис. канд. техн. наук / М. В. Постнікова. – Мелітополь, 2011. – 22 с.
- 5 Электропривод сільськогосподарських машин, агрегатів та поточкових ліній : Підручник / Є.Л. Жулай, Б.В. Зайцев, Ю.М. Лавріненко, О.С. Марченко [та ін.]. ; За ред. Є.Л. Жулая. – Вища освіта, 2001. – 288 с.

ПРОФЕССИОГРАММА УЧИТЕЛЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА: ОПЫТ ШВЕЙЦАРСКОЙ КОНФЕДЕРАЦИИ И ФИНЛЯНДИИ

Гринюк Светлана Петровна

к.п.н., доцент

Заслуженная Алла Андреевна

к.п.н., доцент

Национальный авиационный университет

г. Киев, Украина

Аннотация: В статье научно рассмотрены понятия «компетенция» и «профессиональная готовность». Определена авторами профессиограмма учителей иностранного языка в двух европейских странах: Швейцарской Конфедерации и Финляндии; охарактеризованы составляющие компоненты профессиограммы учителя иностранного языка с учетом опыта двух стран.

Ключевые слова: высшее профессиональное образование, профессиональная готовность учителя иностранного языка, компетенции, профессиограмма учителя иностранного языка.

Сегодня английский язык выступает в качестве лингва-франка. Он является важным средством реализации принципа мобильности студентов и научно-педагогических работников; средством их личной, интеллектуальной и профессиональной адаптации к условиям поликультурной, научной и образовательной сред.

Эффективность иноязычной профессионально направленной подготовки студента во многом зависит от профессиональной компетентности преподавателя-филолога, который должен иметь не только основательную лингвистическую подготовку, но и должен быть динамичной личностью, способной к постоянному содержательному и методическому

совершенствованию; он должен быть восприимчивым к новым терминосистемам, образование которых является следствием научно-технического прогресса.

Швейцарская Конфедерация

Швейцарская Конфедерация является международно-признанным центром качественного образования, и поэтому интерес к учебе и осуществлению научных исследований на ее территории является постоянным. Согласно данным Всемирного экономического форума о развитии информационных технологий в различных странах, Швейцарская Конфедерация занимает шестое место в рейтинге по индексу сетевой готовности и первое место в рейтинге качества ее системы образования по индикатору «навыки»

Среди выпускников университетов, учителей выявлен высокий показатель вхождения ими в профессиональную деятельность (80%). Швейцарская Конфедерация является одной из немногих стран, которые выдвигают серьезные требования к учителям иностранного языка, о чем свидетельствует отчет «Ключевые данные по преподаванию языков в школе»

Виртуальная среда объединяет специалистов из разных регионов и уровней общей целью: улучшение качества обучающего процесса (создание центров по формированию компетенций е-обучения: педагогического дизайна, программирования и оценивания) [2].

Особенности профессии учителя определяются спецификой его объекта: он общается с людьми, что делает необходимым творческое выражение собственной личности и помогает ученикам формировать их будущее. Поэтому, будущие учителя также должны быть готовы работать в трудных ситуациях и нести ответственность за свои решения. Педагог формирует студентов как будущих специалистов посредством определенного учебного предмета. Современный учитель требует некоторых ключевых компетентностей для выполнения своих профессиональных обязанностей.

Как показывает опыт одного из швейцарских университетов – Университет педагогического образования в Люцерне (PH Luzern), который является одним

из крупнейших университетов по образованию в стране и центром компетенций и ресурсом для образовательных, социальных наук, общей и предметной методологии, профессиональная подготовка будущего учителя (бакалавра или магистра) независимо от дисциплин, которые он / она будет преподавать в будущем, в частности, иностранный язык (английский), подвергается развитию десяти профессиональных компетентностей у студентов.

Под компетентностью мы понимаем динамическую комбинацию знаний, умений и практических навыков, способов мышления, профессиональных, мировоззренческих и гражданских качеств, морально-этических ценностей, которая определяет способность человека успешно осуществлять профессиональную и дальнейшую учебную деятельность, и является результатом обучения на определенном уровне высшего образования. Профессиональная компетентность педагога-филолога – это совокупность ключевых компетентностей, с помощью которых он осуществляет профессиональную педагогическую деятельность [3; с. 22].

Что касается коммуникативной компетентности учителей иностранного языка, в Швейцарской Конфедерации создан «Профиль для учителей иностранных языков по преподаванию на I уровне средней школы с профессионально связанной языковой компетентности» (Profession-related language competence profiles for foreign language teachers at lower secondary level) с участием швейцарских педагогических университетов. Этот документ охватывает лингвистические компетентности, которые необходимы, в частности, для преподавания языков, стратегии изучения языка и межкультурные навыки [4].

Университет педагогического образования в Люцерне формирует и развивает такие профессиональные компетентности: компетентность в планировании урока; компетентность в разработке уроков, основанных на мотивирующих и облегчающих понимание компетентностях; компетентность в адаптивном планировании и коучинге; компетентность в диагностике и оценке; компетентность в обучении; компетентность в формировании отношений;

компетентность в организации; компетентность в рефлексии; компетентность в умении совладать со стрессом; компетентность в профессиональной этике [5].

Рассмотрим выше перечисленные компетентности подробно. Компетентность в планировании урока включает в себя приобретение будущими учителями знаний, понимания и навыков, необходимых для выбора соответствующих учебных целей и методов для достижения ими определенных целей. Они планируют, реализуют и оценивают возможности обучения, используя специализированные и прикладные эмпирические знания и учебную программу, которая действует в настоящее время.

Компетентность в разработке уроков, основанных на мотивирующих и облегчающих понимание компетентностях, означает, что учителя для обеспечения процесса обучения формируют содержание уроков, основываясь на возрастных характеристиках учащихся и соответствующих подходах. Они разрабатывают уроки с учетом мотивации студентов, поддержки их устремлений и развития навыков. Они также способствуют развитию у учащихся навыков, необходимых для адаптации к социальной и природной среде.

Компетентность в области адаптивного планирования и коучинга включает в себя разработку учителем уроков в соответствии с индивидуальными потребностями учащихся на основе дифференцированного подхода; обеспечении поддержки ученикам в их стремлении учиться и развиваться, расти в собственном решении проблем и нести ответственность за свои действия.

Компетентность в диагностике и оценке означает, что учителя адаптируют структурный подход к оценке способностей и знаний учащихся с учетом их индивидуальных особенностей. Они анализируют ошибки учеников, чтобы оценить их успехи и оказать поддержку.

Компетентность в обучении включает в себя способность учителей руководить классом и выполнять свои обязанности, создавая благоприятную среду для обучения, учитывая интересы и потребности учащихся, и помогать

им принимать на себя ответственность за свои действия. Также будущие учителя создают условия эффективного функционирования в классе через сотрудничество обучения.

Компетентность в формировании отношений подразумевает умение устанавливать и поддерживать эти отношения и решать конфликты. Учителя устанавливают конструктивные отношения между учащимися, родителями, опекунами, коллегами, педагогами, пожилыми людьми, основанные на уважении и доверии, понимании других взглядов. Они также разрабатывают конструктивный подход к решению конфликта и общаются объективно.

Компетентность в организации означает, что учителя распределяют ответственность за человеческие и материальные ресурсы с учетом действующих документов и внутренних требований школ. Школы рассматриваются как многоуровневые системы, а учителя видят себя в них действующими лицами, служащими многим интересам. Учителя анализируют и отражают требования к своей работе, ориентируясь на требуемые, этические нормы и демократические принципы.

Компетентность в рефлексии предполагает, что учителя объединяют систематические теоретические и прикладные знания, размышляя об общих аспектах, постоянно анализируя влияние своих решений на учащихся, родителей, опекунов, коллег и активно формируют траекторию своего профессионального развития.

Компетентность в борьбе со стрессом подразумевает способность учителя сохранять гибкость и умение совладать со стрессом, связанным с их деятельностью, либо найти помощь извне, оценивать свои резервы и возможности.

Компетентность в профессиональной этике предусматривает взятие учителями на себя ответственности и построение личных отношений с учащимися на основе доверия и уважения, проявления активной объективности к ним и защита учеников их от всех форм дискриминации и неблагоприятных факторов [5].

Анализируя процесс подготовки учителей английского языка в Люцернском педагогическом университете, который обеспечивает учителями этого профиля весь регион Западной Швейцарии, мы отмечаем, что подготовка учителей английского языка основана на компетентном подходе в сочетании с мультикультурным подходом.

Финляндия

Вопросы профессиональной готовности учителя иностранного языка в системе высшего образования Финляндии является всеобъемлющей проблемой теории и практики педагогического образования, поскольку фактически она выходит на проблему формирования личности педагога-профессионала [1].

В финской педагогической литературе профессионализм педагога – это понятие, обозначающее профессиональный статус и престиж, который относится к обязанностям самих преподавателей управлять и развивать их собственное знание и действия по обслуживанию своих подопечных (учеников / студентов / всех тех, кто обучается).

Финского учителя характеризует высокая степень автономии и креативности, которые проявляются, вместе с высоким уровнем профессиональной компетенции, в таких деловых качествах, как гибкость профессионального мышления, мобильность и адаптивность к инновационным ситуациям профессиональной деятельности, постоянное профессиональное самосовершенствование, способность работать в команде, сотрудничать с другими, брать на себя инициативу и ответственность [7].

Финские ученые и исследователи выделяют восемь видов умений, на развитие которых они направляют процесс профессиональной подготовки: 1) проектировочные; 2) адаптационные; 3) организационные; 4) мотивационные; 5) коммуникативные; 6) умение контроля и самоконтроля; 7) познавательные; 8) вспомогательные (умение петь, рисовать, играть на музыкальном инструменте и т.д.) В совокупности указанные умения составляют стержень проблемы подготовки учителя иностранных языков, который имеет общеметодическую подготовку [9, с. 2-4].

Профессиограмма будущего учителя иностранного языка в Финляндии включает следующие компетенции, которые студент обязан сформировать в течение обучения в университете [1], [7], [9]:

- *Специальная профессиональная компетенция.* Педагог: приобрел системные знания соответствующей специализации; способен применять практический опыт специализации в педагогическом контенте учебной дисциплины; способен трансформировать знания соответствующих научных и технических дисциплин в педагогический контент учебной дисциплины; способен интегрировать междисциплинарные знания с дисциплиной обучения и создавать межпредметные связи; способен идентифицировать и обрабатывать информацию в сфере специализации и имеет навыки применения ИКТ-технологий.
- *Общая образовательная компетенция.* Педагог: освоил знания педагогических дисциплин на теоретическом и практическом уровнях, которые связаны с глубокими знаниями психологических, социальных и мультикультурных аспектов; разбирается в содержании образования как таковой, на образовательных системах и тенденциях их развития, которые имеют отношение к системе профессионального образования в частности; способен стимулировать развитие индивидуальных качеств у студентов; разбирается в правах ребенка и студента и уважает их в педагогическом процессе; имеет высокий уровень творческого потенциала, гибкости и адаптивности к педагогическому процессу.
- *Дидактическая и психо-дидактическая компетенция.* Педагог: способен трансформировать методологию учебной дисциплины согласно способу мышления студентов соответствующей учебной дисциплины; способен применять соответствующие методы, формы и способы осуществления учебного процесса в соответствии с поставленными образовательными целями и задачами; способен использовать инфо-коммуникационные технологии для стимулирования обучения; может направлять студентов к самообразованию.

- *Диагностическая и посредническая компетенция.* Педагог: способен пользоваться методами диагностики в преподавании; умеет диагностировать социальные отношения в учебной среде; способен отождествлять студентов с проблемами в обучении; способен моделировать методы обучения в соответствии с предметом обучения и способностями студентов; освоил методы менторского наставничества и может направлять деятельность одаренных студентов; способен распознать патологические проявления в студентах и способен к их предотвращению; владеет методами поддержания дисциплины; компетентен в решении проблем и ситуаций в ходе учебного процесса.
- *Социальная, психо-социологическая и коммуникативная компетенция.* Педагог: овладел средствами создания благоприятного рабочего климата в классе / школе на основе знаний социальных отношений между студентами; овладел средствами профессиональной социализации студентов и может применить их на практике; умеет управлять социальными ситуациями в школе / за ее пределами, как и способен помогать студентам; осознает возможности и ограничения влияния внешкольной окружающей среды, сверстников и СМИ на учеников / студентов; способен проанализировать причины негативных отношений и поведение студентов и принять средства для их корректировки; овладел методами коммуникации в образовательном процессе; умеет применять методы коммуникации и сотрудничества с родителями, администрацией школы и обладает знаниями семейной педагогики.
- *Управленческая и нормативная компетенция.* Педагог: обладает знаниями основ законодательства и нормативных документов, имеющих отношение к его профессии, его окружающей среды и будущего трудоустройства своих студентов и способен пользоваться ими в инструктивной практике; знаком с образовательной политикой, условиями и процессами функционирования школы; знаком с административной работой, имеющей отношение к образовательным результатам учеников / студентов; в состоянии развивать

проекты на уровне институционального сотрудничества, как внутри страны, так и в международном масштабе.

- *Профессиональная компетенция.* Педагог: обладает общими знаниями образовательных проблем в области философии, культуры, политики, законодательства и экономики, способен применять их для формирования ценностных ориентаций; способен представлять свою профессию на основе овладения принципами профессиональной этики; овладел моделями профессионального поведения; имеет необходимые предпосылки для сотрудничества с коллегами и другими представителями педагогического персонала; способен к саморефлексии; обладает как физической, так и моральной целостностью.

В системе национального образования Финляндии ведущее место занимает формирование дидактической компетенции у студентов, не преуменьшая при этом ценности других компетенций, которыми обладает современный учитель иностранного языка с направленностью на исследовательский характер профессиональной деятельности учителя иностранного языка, который обусловлен стремительными общественными изменениями, новыми требованиями к профессиональным характеристикам учителя [8].

Итак, современные педагоги трактуются как менеджеры метазнания учебного процесса: знакомы с последними научными разработками и достижениями по своей специальности, способные организовать изучение предметной дисциплины разного уровня; те, которые закладывают основу для создания соответствующих принципов, которые помогают ученикам/студентам в проектировании собственного обучения в течение жизни. Учителя – это ученые, советчики, эксперты, ответственные и гармоничные личности; те, которые обладают полным пониманием человеческого развития и совершенствования. Обладают собственными успешными стратегиями работы с поликультурной аудиторией и с аудиториями разного социального уровня.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гринюк, С.П. Професійна підготовка майбутніх вчителів іноземних мов в університетах Фінляндії [Текст]: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти / Гринюк Світлана Петрівна; Нац. авіаційний ун-т. – К., 2013. – 20 с.
2. Заслужена А.А. Підготовка магістрів з англійської мови та літератури в університетах Швейцарської Конфедерації автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Заслужена Алла Андріївна ; Сум. держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. – Суми, 2016. – 20 с. с. 11.
3. Заслужена А. А. Підготовка магістрів з англійської мови та літератури в університетах Швейцарської Конфедерації : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Суми, 2016. 323 с.
4. Profession-related language competence profile for foreign language teachers at lower secondary level
https://www.phsg.ch/sites/default/files/cms/Dienstleistung/Fachstellen/Fachstelle%20für%20Sprachkompetenzen%20von%20Lehrpersonen/Kompetenzprofile/KP_Sek.I_EN_21.4.15.pdf
5. PH Luzern Initial teacher training A Career in Teaching The programmes of PH Luzern at a glance
https://www.phlu.ch/_Resources/Persistent/a9645b8082fa8de5c85ea0d9fa0a4662b92a96ad/AB_Flyer-A-Career-in-Teaching_201610.pdf
6. Заслужена А.А. Ключові компетенції вчителів англійської мови: швейцарський досвід / А.А. Заслужена // Сучасне літературознавство та прикладна лінгвістика: американські та британські студії: матер. III Міжнародного Симпозіуму, 22-24 квітня 2015р., м. Київ : тези доп. – К., 2015. – С. 120-122.
7. Mäkinen, M. Perspectives on teacher competences. – Retrived from: <http://www.european-agency.org/agency-projects/Teacher-Education-for-Inclusion/teacher-education-web-files/eger-files/Finland.pdf>

8. Slavik, M. Teacher's competences. – Retrived from:
<http://www.slideshare.net/gueste538c3/teachers-competences>
9. Tuning Educational Structures in Europe. Reference Points for the Design and Delivery of Degree Programmes in Linguistics. Tuning Project 2012. – 22 p.

**ЕТИЧНІ СТАНДАРТИ АКАДЕМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА:
ЄВРОПЕЙСЬКІ ТА СВІТОВІ ПРАКТИКИ**

Кравченко Олена Петрівна

к. філософ. н., доцент

доцент кафедри філософії імені професора І.П.Стогнія

Державний вищий навчальний заклад «Переяслав-Хмельницький державний

педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

м.Переяслав-Хмельницький, Україна

Анотація: У статті досліджена академічна доброчесність як умова підвищення якості вищої освіти. Проаналізовано основні тенденції розвитку академічного середовища через призму осмислення етичних стандартів як європейських країн, так і світового співтовариства загалом. Узагальнено механізми і процедури етичного регулювання: декларації, хартії та кодекси академічної поведінки. Доведено, що принципи академічної чесності є безцінним символічним капіталом навчального закладу, знаходять своє вираження у писаних і неписаних нормах, які визнаються університетською спільнотою не стільки з огляду на законодавство, скільки на дух і етос навчального закладу.

Ключові слова: вища освіта, академічна доброчесність, академічні цінності, етичні стандарти, етичні принципи, чесність.

Сфера вищої освіти – це своєрідна модель суспільства. І від того, наскільки якісною буде освіта, залежать позитивні системні перетворення в сучасному «суспільстві знань», визнання дипломів українських університетів на європейському та світовому рівнях, підвищення конкурентоспроможності випускників вищих навчальних закладів тощо. У цьому контексті дотримання етичних стандартів постає як неодмінна умова підвищення якості освіти. В свою чергу, проникнення принципів академічної чесності в освітні заклади

слугує передумовою розбудови активної громадянської культури в суспільстві в цілому.

Світове співтовариство усвідомлення важливості етичного виміру системи вищої освіти, виявило проведенням у вересні 2004 року в Бухаресті Міжнародної конференції. Вагомим результатом конференції стало прийняття Бухарестської Декларації з етичних цінностей та принципів вищої освіти в Європейському регіоні (The Bucharest Declaration on Ethical Values and Principles of Higher Education in the Europe Region), адже університети не можна розглядати як інституції, вільні від цінностей. Академічні цінності та етичні стандарти «будуть не лише визначальним чином впливати на науковий, культурний та політичний розвиток їх академічного персоналу, студентів та співробітників, але й допоможуть у формуванні морального обличчя суспільства в цілому. Як такі, університети повинні прийняти на себе пряму відповідальність і прикласти всіх зусиль до досягнення етичних стандартів найвищого ґатунку», – заявили учасники конференції [1].

У зв'язку з цим, в розділ Декларації, що стосується цінностей і принципів, була чітко визначена роль як академічної етики, культури та спільноти, так і академічної доброчесності в процесах викладання та навчання. Основу академічна доброчесності (academic integrity) складають цінності і норми. Ключовими цінностями (базовими для розвитку знань, забезпечення якості освіти та підготовки студентів як відповідальних громадян і кваліфікованих фахівців) є чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність та підзвітність.

Намагаючись максимально конкретно розкрити сутність поняття академічної доброчесності (academic integrity) учасники конференції обґрунтовують демократичне й етичне керівництво та управління. Першорядне місце тут належить чесності, адже «кожен академічний діяч повинен прагнути до чесності і лише потім поширювати це прагнення на інших членів академічної спільноти, послідовно утримуючись від брехні, шахрайства, крадіжок та інших форм нечесної поведінки» [1]. Із цією метою Декларація пропонує

використовувати етичний аудит як регулятивну складову інституційної діяльності в академічному середовищі.

Окреслено в Декларації й значення академічної культури для кожного вищого навчального закладу, яка «повинна активно і постійно підтримувати – через заяви про місії, інституціональні хартії та кодекси академічної поведінки – ті цінності, норми, практики, переконання та висновки, які створюють в інституціональній спільноті етос, який ґрунтується на принципах поваги гідності людини, її фізичної і психічної цілісності, навчання впродовж життя, поліпшення знань та підвищення якості, інклюзивної освіти, представницької демократії, заохочення активної громадянської позиції та недискримінації» [1].

Отже, мета Декларація полягала в означенні провідних тенденцій вищої освіти в європейському регіоні та викладі особливостей їх етичного регулювання. Разом з тим, Бухарестська Декларація з етичних цінностей та принципів вищої освіти в Європейському регіоні, як наголошує М.Рогожа, «визначила місію університету в умовах «суспільства знань», показала модуси трансформації традиційних уявлень про місце і роль університету як суспільної інституції. Факторами трансформацій стали наступні: масовизація вищої освіти, єдність освіти та науки, розширення соціальних функцій університету» [2, с. 233].

«Справжнє розуміння того значення, яке надається в Європейському регіоні важливості конструювання механізмів внутрішньої саморегуляції академічного співтовариства, визначенню його ціннісних пріоритетів та логіки взаємодії, показує історія створення Пан-Європейської платформи з питань етики, прозорості та чесності в галузі освіти (ETINED)» – зазначає Т.Фініков [3, с. 17].

Так, у 2013 році рішенням Постійної конференції Міністрів освіти Ради Європи з управління та якості освіти було не тільки обґрунтовано необхідність створення загальноєвропейської платформи з питань етики, прозорості та цілісності освіти, а й розпочато дискусію про можливі спільні проблеми у боротьбі з корупцією та шахрайством у сфері освіти, у розробці базового техніко-економічного обґрунтування та практичного застосування. На 7 сесії Празького форуму 1-2 жовтня 2015 року Платформу офіційно запустили,

одночасно схваливши проекти таких документів: «Основні визначення», «Етичні принципи», «Етична поведінка всіх учасників освітнього процесу».

Сьогодні платформа ETINED (Council of Europe Platform on Ethics, Transparency and Integrity in Education) – це мережа фахівців, призначених державами-членами Ради Європи та державами-учасницями Європейської культурної конвенції (50 держав) [4]. Їх місія – обмін практичним досвідом, щодо доброчесності у галузі освіти. ETINED відстоює думку про те, що якісної освіти можна досягти лише при ефективній боротьбі з корупцією, і якщо всі члени суспільства повністю дотримуються фундаментальних етичних принципів суспільного та професійного життя.

Сучасний західний академічний світ також виробив певний комплекс інструментарію в академічному середовищі, який включає власні етичні стандарти та передбачає чітку ідентифікацію порушень дослідницької етики, створення комплексу процедур їх попередження, фіксації, розгляду, визначення виховних та дисциплінарних санкцій. Так, ще у 1950 році при UNESCO була заснована Міжнародна Асоціація університетів (International Association of Universities), що об'єднала організації, які мають відношення до сфери вищої освіти, із 130 країн світу [5]. Асоціація спільно з Великою хартією університетів (Magna Charta Observatory) в грудні 2012 року схвалила Керівництво для інституційних Кодексів етики в галузі вищої освіти (Guidelines for an Institutional Code of Ethics in Higher Education). Документ пропагує академічну етичну поведінку та визначає ключові етичні принципи. Це академічна чесність і етична поведінка при дослідженнях; рівність, справедливість та відсутність дискримінації; підзвітність, прозорість і незалежність; критичний аналіз та повага до аргументованих думок; відповідальність за використання активів, ресурсів і навколишнього середовища; вільне та відкрите поширення знань та інформації; солідарність за чесне поводження з міжнародними партнерами [6]. Крім того, обґрунтовуються можливі шляхи підвищення академічної доброчесності у викладанні та дослідженні; у розробці освітніх програм для підтримки етичних цінностей та

академічної доброчесності; у підтримці справедливості, рівних можливостей та недискримінації; у підзвітності та прозорості; в уникненні будь-яких зловживань владою; у сприянні критичному аналізу, свободі слова та аргументованим дискусіям тощо. Керівництво містить також поради щодо імплементації інституційних етичних кодексів і запровадження санкцій, що можуть бути накладені у випадку порушення етичних стандартів.

З 1974 року розпочав свою діяльність Європейський науковий фонд (European Science Foundation (ESF)), що включив у себе 9 організацій-членів з 7 європейських країн. За 45-річний досвід роботи Фонд підтримав понад 2000 програм, зібравши понад 300 000 науковців із 186 країн за рахунок фінансування 80 організацій-членів у 30 країнах [7]. У 2010 р. Європейський науковий фонд разом з Загальноєвропейською асоціацією академій наук презентував документ «Європейський кодекс дослідницької доброчесності» (European Code of Conduct for Research Integrity), як загальноєвропейську угоду що пропагує принципи доброчесності в науці і наукових дослідженнях. Структура Кодексу була укладена таким чином, аби показати належні практики та норми у цій сфері, їх порушення (недоброчесність у науці) та основні правила поведінки для посилення довіри та доброчесності на європейському просторі, незалежно від національних кордонів.

Важливість дотримання етичних стандартів зафіксована також в політиці Європейської університетської асоціації (European University Association (EUA)), яка нині включає понад 800 членів із 48 країн Європи [8]. Європейська університетська асоціація не визначає етичні стандарти окремим документом. Однак, вона сприяє розвитку гармонійної системи європейської вищої освіти та науково-дослідної роботи, тому підкреслює необхідність дотримання академічних цінностей в час національних та міжнародних фінансових криз, послаблення європейської солідарності, зростання фанатизму та конфліктів в сусідніх країнах.

У США одним з найбільш впливових об'єднань такого типу є Національна освітня асоціація (National Education Association (NEA)), яка виступає

найбільшим професійним об'єднанням осіб, що працюють в галузі освіти на всіх рівнях. Ця організація налічує 3 мільйони членів, що працюють на будь-якому рівні освіти – від дошкільних до випускних програм університетів. Етичний кодекс Національної освітньої асоціації (Code of Ethics of the Education Profession) включає два окремі розділи, що визначають обов'язки перед студентом та обов'язки перед професією [9]. Щодо обов'язків перед студентом, то педагог повинен прагнути допомогти кожному студенту реалізувати свій потенціал як гідного та ефективного члена суспільства; стимулювати дослідницький дух, здобуття знань та продуману постановку гідних цілей. Обов'язки перед професією вимагають від педагога докладання всіх зусиль для підвищення професійних стандартів, розвитку професійного судження, довіри до кар'єри в освіті та запобігання в освітній практиці некваліфікованої діяльності.

У вищій освіті США нормою є наявність в усіх навчальних закладах Кодексів академічної доброчесності, які містять принципи, правила або ідеали поведінки, норми щодо недопущення проявів академічної нечесності в навчальній та науковій роботі, а також процедурні моменти розгляду цієї категорії справ та реалізації відповідних санкцій. Потрібно зазначити, що найбільш жорсткі санкції застосовуються скоріше як виняток, а не правило. Так, зазначають вчені, приблизно з 5070 випадків порушень етичних норм поведінки студентами на рік, лише 1-2 студенти втрачають право продовжувати навчання за допущені порушення (як правило, якщо порушення є систематичними і не «спрацювали» раніш вжиті заходи виховного характеру) [10, с. 154]. Більш поширеними є превентивні заходи, які носять виховний характер. Це введення до освітнього процесу відповідних навчальних курсів, видання та розповсюдження просвітницьких брошур, буклетів, проведення спеціальних роз'яснювальних тренінгів, семінарів, конференцій тощо. Саме визначення, утвердження та поширення цінностей академічної доброчесності серед студентства забезпечує Центр академічної доброчесності (а з 2010 року – The International Center for Academic Integrity (ICAI)), що є консорціумом, який

базується в США й до якого входять майже 250 установ, розташованих в 21 країні на всіх континентах [11]. ICAI пропонує послуги, ресурси та консультації з оцінювання для своїх членів, а також обговорює теми академічної доброчесності на конференціях. Так, 8-10 березня 2019 року в Нью-Орлеані, штат Лос-Анджелес відбулася 26 щорічна конференція, де учасники розглянули питання розвитку культури доброчесності та етичної практики в перехідний час, застосування творчих та інноваційних способів виховання культури академічної доброчесності, зокрема гаміфікації академічної доброчесності, встановлення культури доброчесності у закладах освіти різних країн світу, зокрема й доброчесність в українських загальноосвітніх школах [12].

Отже, реалізація етичних стандартів посідає одне з найважливіших місць у системі врядування у вищій освіті і науці в Європейському та світовому академічному середовищі як на системному рівні, так і інституціональному. При цьому використовуються такі процедури по їх втіленню, як декларації, хартії та кодекси академічної поведінки, де академічна доброчесність виступає одним із найактуальніших пріоритетів освітньо-наукової політики. Така система відносин між всіма членами освітнього співтовариства здатна забезпечити взаємну повагу, вільний обмін ідеями, професійне та особистісне вдосконалення, виключення будь-яких проявів нечесності та несправедливості. А турбота про репутацію стають одним з основних механізмів внутрішньої саморегуляції професійної спільноти, визначають її етичні пріоритети та логіку професійних комунікацій.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. The Bucharest Declaration on Ethical Values and Principles of Higher Education in the Europe Region. Режим доступу: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03797720500083922?journalCode=chee20>
2. Рогожа М. Етичне регулювання академічного середовища у проблемному полі академічної етики: осмислення механізмів дієвості бухарестської декларації // Філософія освіти. – 2014. – №1 (14). – С. 232-241.

3. Фініков Т. Академічна доброчесність: глобальний контекст та національна потреба // Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / за заг. ред. Т.В. Фінікова, А.Є. Артюхова. – К.: Таксон, 2016. – С. 9-36.
4. Council of Europe Platform on Ethics, Transparency and Integrity in Education. Режим доступу: <https://www.coe.int/en/web/ethics-transparency-integrity-in-education/home>
5. International Association of Universities. Building a Worldwide Higher Education Community. Режим доступу: <https://www.iau-aiu.net>
6. Guidelines for an Institutional Code of Ethics in Higher Education, 2012, Prepared in collaboration with the Magna Charta Observatory. Режим доступу: <https://www.iau-aiu.net/Policy-Statements>
7. European Science Foundation. Режим доступу: <http://www.esf.org/esf/about-esf/>
8. European University Association (EUA). Режим доступу: <http://www.eua.be/>
9. Code of ethics / National Education Association. Режим доступу: <http://www.nea.org/home/30442.htm>
10. Лічман Т. Процедура розгляду справ про порушення стандартів академічної чесності (із використанням практик американських університетів) // Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / за заг. ред. Т.В. Фінікова, А.Є. Артюхова. – К.: Таксон, 2016. – С. 151-169.
11. ICAI: International Center for Academic Integrity. Режим доступу: <https://academicintegrity.org/about/>
12. 26th Annual Conference (March 8-10, 2019, New Orleans, LA) / ICAI: International Center for Academic Integrity. Режим доступу: <https://www.academicintegrity.org/2019-conference/>

МОВНИЙ ПРОСТІР: ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Соколова Катерина Володимирівна

к. філос. н., доц., доцент кафедри іноземних мов

Шашкіна Наталія Іванівна

к. філол. н., доц., зав. кафедри іноземних мов

Дружиніна Лілія Василівна

доцент кафедри іноземних мов

Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

м. Дніпро, Україна

Анотація: стаття присвячена проблемам сучасної комунікації та її впливу на мовний простір. Досліджується специфіка комунікативного простору мережі Інтернет, який все більше занурює суб'єкта в мовне середовище та відчужує його. У статті з'ясовано, що збіднення і спрощення мови в Інтернет комунікаціях не лише негативним чином позначається на розвитку самої мови як інструменту комунікації, але зачіпає й суттєві, онтологічні аспекти.

Ключові слова: мова, комунікація, Інтернет середовище, культура, інформаційне суспільство

Усім відомо, що мова це важливий механізм культури. Глобальні процеси у суспільстві, зумовлені швидкими темпами інформатизації будь-якої сфери нашого життя, викликають питання пов'язані з аналізом стану, динамікою та характером розвитку мовного простору, який відіграє провідну роль у формуванні та розвитку комунікативної культури населення планети. Актуальність даної проблеми стає ще більш важливою при необхідності аналізу особливостей, специфічних рис та власне механізмів розвитку мовного простору на рівні окремих прошарків, верств населення, суб'єктів державотворення та держав у цілому. Традиційні підходи до аналізу впливу

технологій Інтернету та інших технічних засобів на процеси прискореного розвитку інформаційного суспільства представлені у роботах К. Кастельса, Д. Белла, Е. Тоффлера та інших, але вони не тільки не приділяють належної уваги базовим чинникам мовного простору, а й фактично обходять аналіз ролі, можливостей і завдань мовного простору у процесах глобалізації суспільного розвитку.

Використання технологій має на увазі спрощення і полегшення, що природним чином становить нові принципи використання мови для передачі інформації. Демасифіковані засоби інформації демасифікують й нашу свідомість. Об'єм соціальної пам'яті практично не обмежений; вона стає не лише обширною, але й активною, що ставить ряд принципово нових проблем, як соціальних, так і психологічних.

Інтернет створює особливий, новий комунікаційний простір, який не має єдиного центру, межі якого відкриті, і, фактично, який дуже погано піддається контролю. Принципова специфіка цього простору – його відбиття на екрані. Основний спосіб вираження інформації в екранній культурі, яка створює існування віртуальної реальності. Віртуалізація простору приводить до розмивання відчуття реальності, що, зрештою, стає причиною відчуження індивіда від атрибутів власне людського буття [1].

Комунікація в такому просторі миттєва, тимчасова, відносна. Фактично, кожна взаємодія (наприклад, у соціальних мережах) – це взаємодія з деякою умовністю, представлена у віртуальному просторі. Адресність повідомлення також умовна – особливо, якщо ми не знайомі особисто із співбесідником, та спілкування є доступним усім останнім користувачам і пошуковим машинам. Пошукові машини, у свою чергу, будь-який комунікаційний акт і контакт роблять фактично вічним, оскільки фіксують його, і зараз у мережі можна знайти навіть інформацію, яка була стерта її автором. Насправді, ми вважаємо, що сучасний користувач став ще більше залежний від мови як ключового засобу комунікації. Сучасні ж засоби комунікації в Інтернет диктують нові

вимоги до використання мови, і, відповідно, транслюють нові форми культурних зразків.

Треба мати на увазі, що слово не просто виражає об'єкт, воно його конститує, і є юридичною умовою встановлення істини. Оскільки мова зберігає істину – її можливо виразити за допомогою мови. За Гуссерлем, свідомість співтовариства на одному й тому ж світі засновує можливість універсальної мови. Якими би різнорідними не були сутнісні структури різних мов і культур, переклад між ними можливий, оскільки їх носії володітимуть свідомістю загальної приналежності одному й тому ж людству, яке живе в одному й тому ж світі [2]. Але у будь-якій мові не можливо досягти абсолютного перекладу, оскільки вона несе в собі сліди емпіричної суб'єктивності і соціальності. Мова як знакова система – це універсальний засіб спілкування і наступного існування людських спільнот. Кожна мова грає важливу роль у формуванні сприйняття світу у носіїв культури. Відповідно, розрив однорідності простору теж закріплюється в мові. Непідготовленій людині достатньо складно читати матеріали деяких співтовариств, котрі користуються специфічним сленгом. Сам по собі цей феномен не є новим – в субкультурі завжди була своя мова, але проблема в тому, що цей сленг, за рахунок своєї простоти стає набагато популярнішим за літературну мову.

Інтернет простір занурює суб'єкта у мовне середовище та відчужує його. При цьому дане середовище гранично збіднене і умовне, де будь-який факт – лише синтез абстрактної ідеї та її мовного вираження, а спрощення мови створює достатньо спрощену модель реальності.

Спрощена мова обмежувала можливості свободи вираження думці, а основні смислові парадигми виражалися через метафори. У результаті створювалася нова мовна реальність, яку легко було транслювати масам і апелювати до їх відчуттів через метафорично-інтонаційні будови мови. Таким чином, все, що фіксується мовою – є в нашій реальності, а не що фіксується – не існує.

Історична ретроспектива сучасних націй суттєво залежить від того наскільки вони збережуть власну самобутність, а також їхньої здатності протистояти

впливу прогресуючої глобалізації. Особливо це стосується культурної сфери, та мови, зокрема. Мова – серце культури, а перетворення його лише на засіб передачі інформації вихолощує саму суть культури. Сьогодні речення стають все коротшими, словник спрощується, а, наприклад, новини структуруються на інтонаційній і метафоричній моделі. Проблема полягає ще і в значному впливі англійської і російської мови на україномовних користувачів Інтернет. Лідерство англійської мови як міжнародного засобу спілкування, залишає небагато шансів для широкого розвитку і поширення сервісів на національних мовах. Але і англійська мова теж спрощена для полегшення комунікації. На перший план у процесі комунікації через Інтернет виходить не бажання отримати яку-небудь інформацію (тому що жодна людина не зможе змагатися з пошуковими системами), а бажання поділитися або отримати емоцію, для вираження якої не потрібно широкого мовного діапазону.

Зведення всього різноманіття світу до якоїсь спрощеної моделі повністю змінює світогляд суб'єкта – легко і приємно жити у чорно-білому світі, де немає необхідності в існуванні і використанні раціонально–критичної функції мислення.

Таким чином, у мережі, не дивлячись значну кількість всілякої інформації, представників різних соціальних груп і представлених точок зору, зустрічається все менше грамотних повноцінних повідомлень. Цьому може бути ще декілька причин:

1. Відчуття загальної безграмотності виникає, в першу чергу, через кількість тих, хто пише. У зв'язку із зростаючою доступністю Інтернет, у мережу хлинула безліч малоосвічених людей.
2. По-друге, відсутність редактури – читаючи друкарські видання, ми звикаємо до текстів, які були заздалегідь вичитані фахівцями, а в Інтернет середовищі мало хто утрудняє себе перевіркою власного тексту і його редакцією.
3. Часто слова перекручують й достатньо грамотні люди – для них це просто маркер свободи і безпосередності, оскільки спілкування, наприклад, у

соціальних мережах, вони сприймають як форму відпочинку, і вважають, що можуть писати так, як їм заманеться.

4. Комунікація представляється більш значимою та коштовною, ніж мова, тому мовою легко жертвують для полегшення комунікації.

Але при цьому сама мова виступає своєрідним показником соціокультурних процесів глобалізованого світу. Для України це означає зміну акцентів – від мовного дуалізму до мовного поліфонізму, принаймні для певних соціальних груп, для яких інформаційні мережі виступають в статусі виробничого, комунікативного і освітнього середовища. Тому останнім часом не лише англійська мова поповнює наш лексикон як відповідь на вплив комп'ютеризації у сфері ділового партнерства, освіти, науки та ін. Йдеться також про поширення деяких термінів, понять, технічних позначень, аббревіатур (блог, IMHO, LOL, SMILE, інші знаки і символи), які з професійного сленгу перетворились в елемент міжнародної субкультури, своєрідне есперанто інформаційного суспільства, яке поступово збільшує свою присутність в повсякденній практиці. Рівень опанування цієї мови стає умовою становлення суб'єкта інформаційної культури сучасного світу, але частіше це відбувається за рахунок втрати якості знання та різноманітності смислових нюансів мови. Інтеграція співтовариств може здійснюватися за наявності обов'язкового духовного мінімуму – спільної мови, котра підсилює взаємне розуміння і співпрацю в рішенні глобальних проблем сучасності.

Таким чином, ми можемо констатувати, що збіднення і спрощення мови в Інтернет комунікаціях не лише негативним чином позначається на розвитку самої мови як інструменту комунікації, але зачіпає й більш суттєві, онтологічні аспекти. Отже, ми можемо передбачити подальше збіднення мовного простору, чому сприяє полегшення засобів комунікації та вирішення складних буттєвих проблем найбільш простими і доступними мовними засобами, які ніяким чином для цього не призначені. Спрощення мови впливає й на наше сприйняття реальності. Сьогодні мова формує окрему картину, майже ніяк не пов'язану з реальністю. Прорив до початкового взагалі не закладений в нову концепцію

світу, а сама ця концепція – мозаїчна і неструктурована. Комунікація, яка виходить на перший план, ставить проблему вичерпного опису світу не лише недосяжною, але безглуздою, бо в сучасній культурі комунікація виступає самоцінністю. Отже, подальшим напрямом дослідження ми бачимо розробку суто прагматичних аспектів комунікації в мережі Інтернет.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Крушалов А. А. Современный образ мира: признаки скрытой виртуализации // Виртуалистика: экзистенциальные и эпистемологические аспекты / А. Крушалов. – М.: Прогресс-Традиция, 2004. – С.108-143.– 384 с.
2. Гуссерль Э. Собрание сочинений. Феноменология внутреннего сознания времени / Э. Гуссерль / пер. с немецкого Арсеньева В.С. – М., 1994. – Т. 1. – 236 с.

УДК 61-618.4

**ОРГАНІЗАЦІЯ НАДАННЯ АКУШЕРСЬКОЇ ДОПОМОГИ ВАГІТНИМ
ГРУПИ НИЗЬКОГО РИЗИКУ НА ПРИКЛАДІ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ
КЛІНІК ІТАЛІЇ**

Старовєр Анжеліка Вікторівна

к.мед.н., доцент

Годлевська Наталія Аркадіївна

к.мед.н., доцент

Кафедра акушерства та гінекології № 1

Вінницький Національний медичний університет ім. М.І. Пирогова

м.Вінниця, Україна

Анотація: представлені особливості надання допомоги роділлям та породіллям групи низького акушерського ризику на прикладі університетського шпиталю Carregi, м. Флоренція, Італія. Проведено порівняння проведення партнерських пологів та ведення післяпологового періоду в Україні та Італії.

Ключові слова: вагітність низького ризику, пологи, організація акушерської допомоги.

В сучасному акушерстві не тільки в Україні, але й в багатьох Європейських клініках багато уваги приділяється психопрофілактичній підготовці на прегравідарному рівні та безпосередньому веденню партнерських пологів. Під час відвідування нами деяких університетських клінік Італії з'ясовано, що є багато спільного в наданні акушерсько-гінекологічної допомоги між нашими країнами. Загально прийнятими моментами є інформування та згода жінки на план ведення вагітності, пологів, надання тих чи інших методів допомоги, в тому числі активне ведення 3-го періоду пологів, а також оперативні втручання при виникненні ускладнень. Всі дії медперсоналу та партнерів, які присутні на пологах, мають бути направлені на емоційну підтримку, різні методи

немедикаментозного знеболення пологів, постійний моніторинг стану плода та динаміки пологової діяльності. Відповідно ведення документації проводиться згідно партограми та не відрізняється від українських протоколів ведення документації при пологах [1,2,3,4].

Так для прикладу в 2012 році на базі університетського шпиталю Carregi, м.Флоренція, Італія, побудовано відділення «Маргарита», де відбуваються пологи та ранній післяпологовий період у жінок низького акушерського ризику. Особливістю надання допомоги є те, що пологи ведуть акушерки без присутності лікаря. Пологи проводиться в окремих індивідуальних пологових залах в присутності партнера (найчастіше чоловік). Роділлям надається можливість вільного пересування та вибору позиції в пологах. З цією метою застосовуються канати, шведська стінка, м'ячі, спеціальні стільці, ліжко.

Також є можливість проведення пологів у воду в спеціально обладнаних ваннах. Такий різновид прийому пологів особливо популярний у Європі останнім часом. Перший та другий період пологів жінка проводить у теплій воді, що сприяє знеболенню. Дитина народжується, переходячи з водного середовища, до якого вона звикла протягом внутрішньоутробного існування, до схожого середовища. Після народження дитина одразу забирається з води, після чого перерізується пуповина.

У відділенні обладнана загальна кухня, зала відпочинку, є видовий балкон з диванчиками, набори м'яких іграшок. Таким чином, створені максимально сприятливі умови для проведення пологів, які нагадують домашні. Це сприяє значному зменшенню стресу, яке особливо характерне для жінок, що народжують вперше.

Саме акушерка проводить спеціальне акушерське дослідження, стежить за станом роділлі та породіллі по монітору, розташованому в окремій кімнаті, за станом плода та розвитком пологової діяльності з застосуванням кардіотокографічного дослідження. Породілля з новонародженим при неускладненому перебігу пологів та післяпологового періоду виписуються через 24-48 годин після пологів.

Відділення «Маргарита» з'єднано спеціальним коридором з пологовим відділенням шпиталю, куди при виникненні ускладнень транспортують роділлю. В пологовому відділенні цілодобово відбувається чергування лікарями-акушерами, які готові в будь-яку хвилину надати ургентну допомогу. Необхідність такого переводу спостерігається з частотою раз на тиждень.

В цілому протягом року в університетському шпиталі відбувається біля 3000 пологів, серед яких до 10% проходить саме у відділенні «Маргарита». Звісно, що для проведення таких пологів необхідний відбір жінок, які мають низький ризик щодо виникнення акушерської патології. Це, як правило, вагітні без будь-якої соматичної та гінекологічної патології, які мають необтяжений акушерський анамнез, з фізіологічним перебігом даної вагітності.

Проведення пологорозрішення роділлям низького акушерського ризику без лікарської допомоги дозволяє зменшити час та оплату праці висококваліфікованих фахівців, які можуть приділити увагу іншим жінкам, які потребують ретельного та постійного спостереження. Крім того, подібні умови наближені до домашніх, сприяють профілактиці ускладнень пологів, пов'язаних зі стресом (наприклад, слабкість пологової діяльності), створюють благоприємний клімат в родині, сприяють швидкому розвитку інстинкту материнства та батьківства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Клінічний протокол з акушерської допомоги «Нормальні пологи». Наказ МОЗ України № 624 від 03.11.2008
2. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»
3. Протокол медичного догляду за здоровою новонародженою дитиною, затверджений наказом МОЗ від 04.04.2005 р. № 152
4. Клінічний протокол з акушерської допомоги “Акушерські кровотечі”. Наказ МОЗ України від 24.03.2014 № 205.

**FULL ANATOMO-MORPHOLOGICAL DESCRIPTION OF THE
GASTROINTESTINAL TRACT SPHINKTER APPARATUS**

Protsak T. V.

Candidate of Medical Sciences

Associate professor M.H. Turkevych Department of human anatomy

Zabrods`ka O. S.

Hovanets K. R.

Student

Higher State Educational Establishment of Ukraine

«Bukovinian State Medical University»

Chernivtsi, Ukraine

Purpose – to systematize the separation of the sphincter apparatus of the gastrointestinal tract (GIT). To highlight the problematics of eponymic names in the study of normal human anatomy, in particular the sphincter zones of the digestive system. Give eponymous explanations and interpretations of the values of the anatomical elements presented. Emphasize the need for the proposed separation.

Key words: sphincter, sphincter apparatus, reflux.

Мета роботи – систематизувати поділ сфінктерного апарату шлунково-кишкового тракту (ШКТ). Висвітлити проблематику епонімічних назв у вивченні нормальної анатомії людини, зокрема сфінктерних зон травної системи. Дати епонімічне пояснення і трактування значень представлених анатомічних елементів. Підкреслити необхідність запропонованого поділу.

Ключові слова: сфінктер, сфінктерний апарат, рефлюкс.

Цель работы – систематизировать разделение сфинктерного аппарата желудочно-кишечного тракта (ЖКТ). Осветить проблематику эпонимических

названий в изучении нормальной анатомии человека, в частности сфинктерных зон пищеварительной системы. Дать эпонимическое объяснения и трактовки значений представленных анатомических элементов. Подчеркнуть необходимость предложенного разделения

Ключевые слова: сфинктер, сфинктерный аппарат, рефлюкс.

The analysis of literary sources indicates the absence of a systematic complete anatomical and morphological description of the sphincter apparatus of the gastrointestinal tract (GIT).

The purpose of the work is to systematize the separation of the sphincter apparatus of the gastrointestinal tract. To illuminate the problems of eponymous names in the study of normal human anatomy, in particular the sphincter zones of the digestive system. Give eponymous explanations and interpretations of the values of the presented anatomical elements. Emphasize the need for the proposed separation.

The upper sphincter of the esophagus (pharyngeal esophagus) - located between the pharynx and esophagus. Functionally, it is a valve that passes the food lump from the pharyngeal part into the esophagus and does not allow the reverse movement of the content, and also protects the esophagus from the ingress of air during breathing. This structure is formed by the lower constrictor of the pharynx. This is a thickening of the circular layer of striated muscle fibers [1, p. 38].

Hackers sphincter (Shatskys ring, middle esophageal sphincter spiral constrictor) - is located between the middle and lower third of the esophagus, at a distance of 31-33 cm from the maxillary incisors. Shatsky rings - this is a thickening of the mucous membrane of the esophagus closer to the esophagus into the stomach; with a steady narrowing of the lumen of the esophagus to 13 mm, this formation contributes to the occurrence of dysphagia [2, p.447; 3, p.39; 4, p.95].

The lower sphincter of the esophagus (esophageal-gastric) is the structure that separates the esophagus from the stomach. It is located in the zone of the gastroesophageal transition, where the epithelium of the esophagus changes to the epithelial lining of the stomach. Sinelnikov R.D. pointed out that the esophageal-

gastric sphincter is a set of folds of the esophagus and does not have a strong closure function and provides, on the one hand, the passage of food from the esophagus into the stomach, and on the other hand, it performs the closure function when aggressive contents of the stomach enter the esophagus. The unilateral movement of food is facilitated by the acute angle of the esophagus entering the stomach (His angle). The severity of the angle increases with the filling of the stomach. The valve function is performed by the lip-shaped fold of the mucous membrane at the junction of the esophagus into the stomach, contraction of the oblique muscle fibers of the stomach and diaphragmatic-esophageal connection [2, p. 447; 3, p. 39].

Cardiac sphincter (esophageal-gastric; cardiac muscle loop) - located directly in the cardiac part of the stomach; interacts with part of the fibers of the lower esophageal sphincter. It is intended to block the return of food from the stomach to the esophagus. The failure of the pulp leads to the fact that bile and gastric juice enter the cavity of the esophagus. Clinically, insufficiency of cardiac pulp is an incomplete closure of the lower esophageal sphincter, its relaxed state and inability to retain the contents of the stomach [5].

Pyloric sphincter (gastroduodenal; pyloric sphincter) - is a special sphincter that separates the pyloric part of the stomach from the ampoule of the duodenum and acts as a regulator of the flow of acidic gastric contents into the duodenum as it is ready to receive the next portions of the chyme.

Bulboduodenal (post-pyloric sphincter) - narrowing of the lumen of the duodenum, which separates the bulb of the duodenum from its other parts [6, p. 213].

Oddi sphincter or Oddi complex (distal sphincter of the common bile duct + sphincter of the main duct of the pancreas + common sphincter of the hepatic-pancreatic ampoule) - located in the Vater papilla on the inner surface of the descending part of the duodenum. The sphincter of Oddi regulates the flow of bile and pancreatic juice into the duodenum and prevents the intestinal contents from entering the bile and pancreatic ducts. Some authors have accurately spoken about the sphincter of Oddi "sphincter of Oddi -" Napoleon "of the bile ducts and pancreatic ducts and its" tunic "-father nipple". There are several anatomical structures that

perform the contractile function of the sphincter: the complex muscle of the large papilla of the duodenum (contractor of the base of the papilla, contractor of the Vater papilla proper and dilator of the papilla) its own sphincter of the common bile duct; own pancreatic duct sphincter [7, p. 6].

Oddi-Boyden sphincter (Boyden sphincter; distal sphincter of the common bile duct) - has two parts: supra-duodenal (pancreatic), which is located in front of the strait entrance to the wall of the duodenum; intramural part.

Westphalia sphincter (sphincter of the Wirsung duct of the pancreas) - at the confluence of the main duct of the pancreas with the common bile duct in the region of the ampulla of the Vater's papilla [8, p. 106].

Westphalia pylorus - muscle fibers are clearly concentrated in two places, so it is divided into two: the sphincter of the base of the Vater's nipple and the sphincter of the mouth of the large duodenal nipple.

Infrapapillary sphincter - located at a distance of 3-10 cm distal to the confluence of the common bile duct and main pancreatic duct, or 5-6 cm proximal to the duodenojejunal fold [9, p. 2631].

Lutkens sphincter (sphincter of the cystic bile duct) is a sphincter located in the neck of the gallbladder, at the place of its transition into the cystic bile duct. During digestion, it regulates the transition of bile from the gallbladder to the cystic bile duct [10, p. 49; 11, p. 2].

Geister's flap (spiral fold) - a combination of several spiral folds of the cystic duct.

Mirizzi sphincter (proximal sphincter of the common bile duct) is the sphincter of the common bile duct, located immediately after the confluence of the common hepatic bile duct and cystic bile duct. Inadequate, excessive or untimely contractions of the Mirizzi sphincter are classified among other pathologies that are called biliary dyskinesia [12, p. 18].

Kapanji sphincter (suprapapillary sphincter) - located on the middle third of the duodenum, 3-10 cm below the Vater's nipple and is represented by circular smooth muscle fibers about 2 cm wide.

Oxner's sphincter (anterior papillary sphincter) is the duodenal sphincter, which is a narrowing of the lumen of the intestine by 30-50% with a width of about 2 cm [13, p. 209].

Halley Sphincter (Santorini duct sphincter) is a circular muscle located in the small duodenal papilla and which acts as a valve for the additional (Santorini) pancreatic duct [14, p. 13].

Treytz duodenal fold (duodenojejunal sphincter) - located directly in front of the duodenojejunal bend.

Bauginium damper (Tulp valve; Varolius sphincter; ileocecal valve) - separates the small and large intestine. Outside the digestion process, the ileocecal valve is closed, but after 0.5-4 minutes after eating, it opens every 0.5-1 minute, and the chyme enters the colon in portions of up to 15 ml. The opening of the ileocecal valve occurs reflexively: peristaltic waves of the ileum increases the pressure in it and relaxes the ileocecal valve [15, p. 29].

Gerlach's valve (sphincter of the base of the vermiform appendix) is an unstable small lunate flap formed by the mucous membrane of the cecum located at the mouth of the appendix [16, p. 86].

Bouguier sphincter (proximal sphincter) - located on the border of the cecum and ascending colon. It has the appearance of a notch or deep circular groove at the junction of the listed sections of the colon [17, p. 23].

Worses is the sphincter (distal sphincter) -increased muscle membrane of the ascending colon at the border of its middle and upper third.

Cannon-Bema sphincter (right sphincter of the transverse colon) - the sphincter that separates the proximal (initial) third of the transverse colon from the central one, has a triangular shape [18, p. 1241].

Horst sphincter (middle sphincter of the transverse colon) - localized in the middle and parts of the transverse colon [19, p. 139; 26, p. 485].

Cannon's sphincter (left (distal) sphincter of the transverse colon) is the sphincter that separates the central third of the transverse colon from the distal (final) [19, p. 139].

The Payra-Strauss sphincter (proximal sphincter of the descending colon) is located in the proximal part of the descending colon, below the left bend of the colon [20, p. 16].

Mikhailovs sphincter (middle sphincter of the descending colon) - is located on the verge of the sphincter Payra-Strauss and Bally [21, p. 146; 25, p. 643].

Bally sphincter (distal sphincter of the descending colon) is a sphincter located on the border of the descending colon and sigmoid colon. Muscle bands converge around the sphincter, and after it diverge. The relief of the mucous membrane in the Bally sphincter zone has the appearance of small folds, mainly of circular shape. It has an oval or annular shape [21, p. 146].

Rossi-Moutiers sphincter (median sphincter of the sigmoid colon) - located in the middle part of the sigmoid colon.

O`Bern-Pirogov-Moutier sphincter (sigmorectal sphincter) - separates the sigmoid colon from the rectum [22, p. 5].

Nelaton sphincter or Nelaton-Hepner (proximal rectal sphincter, third rectal sphincter) - an unstable circular muscle bundle in the wall of the rectum, located slightly above the anus.

The internal (involuntary) rectal sphincter is formed by striated muscle fibers. Sphincter is not subject to human consciousness. Its contraction and relaxation occur spontaneously. Normally, the sphincter is in a reduced state. Its reflex relaxation is caused by irritation of the rectum with feces during the act of defecation [23, p. 57].

External (arbitrary) sphincter of the rectum - formed by striated muscles, contracts arbitrarily (controlled by consciousness). The rectoanal reflex leads to contraction of the muscles of the external sphincter of the anus. The occurrence of defecation reactions is facilitated by a sharp increase in intra-abdominal pressure, as a result, and intra-rectal pressure, relaxation of the internal sphincter of the anus and arbitrary relaxation of the muscles of the external sphincter [24, p. 67].

Conclusions. The sphincter apparatus is an indispensable component of a complete and healthy digestion process.

The need to provide eponymous names for the presented structures of the gastrointestinal tract.

The need for some structures and organs of the gastrointestinal tract to have basic and additional synonymous names.

The importance of the correct distinction between the concepts of "sphincter", "valve" and "damper".

THE LIST OF LITERATURE

1. Akhtemiychuk YUT, Tsyhykalo O, Koval'. Vzymozalezhnist' sfinkternoho aparatu pozapechinkovykh zhovchnykh protok ta somatotypu v novonarodzhenykh. Klinichna anatomiya ta operatyvna khirurhiya. 2009;8(4):38-42.
2. Veligotskiy N, Shchapov P, Gorbulich A. Diagnostika funktsional'nogo sostoyaniya nizhnego pishchevodnogo sfinktera u bol'nykh s GERB s ispol'zovaniyem metodov obrabotki sluchaynykh signalov izmeritel'noy informatsii. Visnik morfologii. 2003;9(2):446-9.
3. Drobysheva OV, Botvin'yev OK. Funktsional'noye sostoyaniye kardial'nogo i piloricheskogo sfinkterov, sfinktera Oddi u detey s nedifferentsirovannoy displaziyey soyedinitel'noy tkani i pri otsutstvii displazii. Rossiyskiy zhurnal gastroenterologii, gepatologii, koloproktologii. 2009;19(5):39-43.
4. Kashperuk-Karpyuk IS. Anato-mo-funktsional'ni osoblyvosti mikhurovo-sechivnykovoho perekhodu. Klinichna anatomiya ta operatyvna khirurhiya. 2012;11(1):95-8.
5. Korotkiy VN, Spitsyn RYU, Kolosovych IV. Rol' pilorychnoho sfinktera v rehulyatsiyi motorno-evakuatornoyi funktsiyi shlunka i shlyakhy yiyi korektsiyi. Shpytal'na khirurhiya. 1998;4:108-13.
6. Luk`yanenko OYU, Pantelyeyeva TI. Dysfunktsiya biliarnoho traktu v ditey: tradytsiyni pidkhody y novi postulaty. Hastroenterolohiya. 2017;3(51):213-221.
7. Nikiforov AN, Levin MD. Sostoyaniye anal'nogo sfinktera u lits pozhilogo vozrasta stradayushchikh khronicheskimi zaporom (rentgenologicheskoye issledovaniye). Meditsinskaya panorama. 2006;6:7.

8. Nakano R. Age-related changes in the neuromuscular development of the internal anal sphincter. *J Pediatr Surg.* 2008;43(6):1106-10.
9. MacCrea GL. Pathophysiology of constipation in older adult. *World J Gastroenterol.* 2008;14(17):2631-8.
10. Kurzantseva OM. Primeneniye ul'trazvukovogo issledovaniya i komp'yuternoy tomografii v diagnostike opukholi Klatskina. *SonoAce Ultrasound.* 2015;27:48-55.
- Shvets OV. Funktsional'noye zabolevaniye zhelchnogo puzyrya. *Zdorov'ya Ukraïni.* 2014;3:2-3.
11. Il'chenko AA. Biliarnyy sladzh: prichiny formirovaniya, diagnostika i lecheniye. *Consilium Medicum. Gastroenterologiya.* 2012;2:18-21.
12. Dorofeyev AE, Rudenko NN, Kugler TE. Funktsional'naya dispepsiya. Raznyye mekhanizmy, kompleksnoye lecheniye. *Gastroenterologiya.* 2017;3(51):209-212.
13. Kostyrkina VV. Osobennosti strukturnoy organizatsii bol'shogo sosochka dvenadtsatiperstnoy kishki. *Elektronnyy nauchno-obrazovatel'nyy vestnik «Zdorov'ye i obrazovaniye v KHKHÍ veke».* 2006;8:390.
- Zalevskiy AA, Chavun'kin FP, Khlud FP, Zalevskiy DA. Anatomico-fiziologicheskoye obosnovaniye dislokatsii klapana antireflyuksa pod pishchevodno-zheludochnym perekhodom v sredosteniye. 2014;4:29-33.
14. Kolesnikov LL. Sfinkternyy aparat cheloveka: novyy vzglyad na problemu. *Uspekhi sovremennogo yestestvraznaniya.* 2006;1:86-7.
15. Oparin AA, Oparin AG, Lavrova NV. Ul'trazvukovoye issledovaniye zhelchnogo puzyrya v norme i patologii. *Skhídno-êvropeys'kiy zhurnal vnutríshn'oi ta símeynoï meditsini.* 2017;2:23-30.
16. Suvorova GN, Volydina NN, Chemidronov SN, Podsevalova NV. Ul'trastrukturnaya i metabolicheskaya organizatsiya naruzhnogo sfinktera pryamoy kishki. *Fundamental'naya meditsina.* 2014;16(5):1241-3.
17. Levin MD, Mendel'son G, Korshun Z. Sfinkter Oddi i yego rol' v patogeneze zabolevaniy zhelchno-pankreaticheskoy zony. *Novosti khirurgii.* 2011;6(19):139-145.

18. Kartashkin VA, Sapin MR, Shestakov AM. Osobennosti stroyeniya naruzhnogo sfinktera pryamoy kishki u lyudey razlichnogo vozrasta. 2010;2:132.
19. Borodach AV. Morfofunktsional'nyye osobennosti bol'shogo duodenal'nogo sosochka i sfinktera Oddi. Annaly khirurgicheskoy gepatologii. 2001;6(1):146-151.
20. Gorban' VV, Burba LV, Titova YUS. Regulyatsiya motrnoy funktsii verkhnego otdela ZHKT i manomatricheskiye priznaki yego patologii. Zemskiy vrach. 2011;1:5-10.
21. Novosel'skaya NA, D'yachenko AP, Kirsanova NV. Sfinktery vnepechenochnykh zhelchnykh protok. Novaya nauka:opyt, traditsii, innovatsii. 2017;2:57-60.
22. Azarov VF, Putalova IN, Poluektov VL. Endoskopicheskoye opredeleniye formy sfinkterov tolstoy kishki. Uspekhi sovremennogo yestestvoznaniya. 2005;9:67-8.
23. Cobine CA. Intestinal cells of Cajal in the cynomolgus monkey rectoanal region and their relationships to sympathetic and nitrergic nerves. Am J Physiol Gastrointest Liver Physiol. 2010;298:643-56.
24. Kuramoto H, Kadowaki M, Yoshida N. Morphological demonstration of a vagal inhibitory pathway to the lower esophageal sphincter via nitrergic nervous in the rat esophagus. Neurogastroenterol Motil. 2013;25(7):485-94.

**ADVANTAGES AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT DISTANCE
EDUCATION**

Rusnak Vitalii

assistant

Boichuk Oleg

c.med.s., assistant

Gerasym Lalita

assistant

Higher state educational establishment of Ukraine

Bukovinian State Medical University

Chernivtsi, Ukraine

Abstract. At the moment, there is no clear definition of the term "distance education". Meanwhile, distance education abroad (distance education) is an integral part of the modern education system. At the same time, the latest advances in information technology are being actively used, and many young people in the West are being educated in this way.

Key words: science, distance learning, distance education.

Due to increased competition and the economic situation on the market, the needs of the employer for graduates of educational institutions increased. University graduates are seen as an intellectual resource that ensures competitiveness by fulfilling the necessary working algorithms. [1, p. 98]. One of the main advantages of distance learning is the ability to obtain education without interruption from production; at the same time, the one who is taught gains the main source of their income, and employers do not lose valuable employees. In developed countries, innovative diversification of the educational process on the basis of distance learning with the use of the latest information technologies is gaining more and more

development [2, p. 7]. In addition, the distance education system gives equal opportunities to all people regardless of their social status (school children, students, civilians and the military, the unemployed, etc.) in any area of the country and abroad to exercise human rights to wards education and information [3, p. 37]. The main idea of distance learning techniques is to create a special educational information environment, which gives unique opportunities for acquiring knowledge in a student-friendly format, possible completely independent learning, and through interactive communication [4, p. 115]. The development of digital information and communication technologies allows distance learning to compete with the traditional model [5, p. 132]. The requirement to up bring individuals of the future millennium is a serious challenge to the world education system. How clearly and adequately we will be able to identify and implement the new technology of learning, and its distance forms that improve the quality and increase the mass of education, so productively the domestic school of education will fulfill this historic order to create a new civil society in our country [6, p. 319].

Trends in the introduction of modern information technologies into the learning process of the most developed countries show that there is a process of fundamental change in the education system. There is a retrofitting of educational establishments in accordance with modern requirements of the quality of education. One of the leading tasks facing teachers is not only the introduction of the distance education system, but also ensuring the favorable impact of new technologies on the educational process, ie the need to develop strengths and minimize the negative. In distance learning, the teacher and the student are spatially separated from each other, so it is based on the student's independent work; it is assumed that he uses the necessary literature, audio, video and computer materials, performs control tasks. The goals of such training are basically the same as in the case of full-time training, if the same training programs are used, but the forms of material submission and interaction with the teacher are significantly different. Of course, the basic didactic principles of science, systematicity, activity, learning, clarity, differentiation and individualization of learning remain the same, but the ways of their practical

application are due to features of the new learning environment - the Internet and network services. Like any form of learning, distance learning has a certain component composition: social ordering goals for all forms of learning; content, also largely determined by the current programs for a particular type of educational institution, methods, organizational forms, learning tools. The last three components in distance learning are due to the specificity of the technological basis used. Mobile learning provides a new quality of learning and most fully reflects the trends in the education of modern people, providing constant access to information at any time; is a new toolkit in shaping the human information society, in which a new learning environment, regardless of place and time, is formed. Mobile learning is an integral part of open distance education with different types of provision.

REFERENCES

1. Толстоухова И.В. Дистанционное обучение как современная педагогическая Технология / И.В. Толстоухова // Человек и образование. - 2016. - № 2 (47). – с.98-100.
2. Орлова Е.Р. Дистанционное обучение: реалии и перспективы / Е.Р. Орлова, Е.Н. Кошкина // Вестник Международного института экономики и права. - 2011. - №1(2). - С. 5 - 13.
3. Козлова Д.А. Дистанционное обучение как инновационный подход в реализации непрерывного образования / Д.А. Козлова // Вестник Таганрогского института имени А.П. Чехова. - 2013. - №1. - С. 36 - 40.
4. Голованова Ю. В. Методика дистанційної освіти: причини і методи вирішення проблеми / Ю.В. Голованова // Педагогіка: традиції та інновації: матеріали Міжнар. наук. конф. (Челябінськ, жовтень 2011 р.). - Т. II. - 2011. - С. 114 - 116.
5. Заборова Е. Н. Дистанционное обучение: мнение студентов / Е.Н. Заборова., И.Г. Глазкова., Т.Л. Маркова // Социологические исследования. - 2017. - № 2. - С. 131-139.

ВЛИЯНИЕ КРИЗИСОВ НА ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ ЗДОРОВЬЕ ЛИЧНОСТИ И ЕЕ СКЛОННОСТЬ К БРОДЯЖНИЧЕСТВУ

Санина Марина Владимировна

аспирант

Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины

г. Гомель, Беларусь

Аннотация: Аннотация: Кризисное состояние является испытанием самой личности, ее готовности к новым ситуациям и требованиям, предъявляемым к ней обществом. Кризис фрустрирует личность, меняет ее психологическое состояние, происходит переоценка ценностей. Кризис является важной составляющей для истинного созревания личности и понимания своей глубинной экзистенциальной части.

Ключевые слова: индивидуальность, личность, черты характера, индивидуальные особенности в сфере влечений, направленность интересов и склонностей, личностный кризис.

В настоящее время во многих отраслях знаний (медицина, психология, социология, политология и др.) огромный интерес вызывает проблемное поле, которое можно было бы обозначить одним словом – «кризис» [1, с. 6]. Основные современные теории кризиса базируются на исследованиях различных реакций на жизненные кризисы в малой психиатрии Л. Линдемана (1944), психологических и психофизиологических исследованиях стресса, стадий развития дистресса Г. Селье (1956), концепции восьми жизненных циклов и соответствующих им психосоциальных кризисов Э. Эриксона (1959), концепциях помощи в кризисных ситуациях (Д. Канлан, 1962, П. Левин, 1972), концепции трех видов кризисов В.В. Козлова (1997).

По мнению В.В. Козлова, кризис это естественное (возрастной и экзистенциальный кризис) или искусственное (антропогенное, техногенное, социогенное) препятствие на жизненном пути, преодоленное которого невозможно личностью или группой привычными ресурсами [1, с. 8].

Кризис в жизни каждой личности является необходимым моментом для её развития. Согласно В.В. Козлову именно кризисы приводят личность к глубинному переживанию тайны смысла жизни, в духовные пространства культуры [1, с. 141].

Но какой вектор развития (позитивный или негативный) выберет личность в период кризисного состояния будет зависеть исключительно от самой личности. Позитивное развитие личности будет поддерживаться и одобряться социальным обществом, тогда как негативное развитие личности будет иметь осуждение и порицание от социума.

При принятии решения кризисной личностью идти по пути негативного развития перед ней станет еще один сложный выбор – быть самой собой во всех своих негативных проявлениях с последствиями социального неодобрения либо же быть внешне социально одобряемой личностью с внутренним кризисом негативной направленности.

Отклоняющееся от социальной нормы поведение личности будет давать предпосылку для ее бессознательной части виде чувства вины. Предпосылками для появления чувства вины является тот факт, что личность по своей природе желает быть нужной и востребованной, быть социально одобряемой окружением, но при этом совершает асоциальные или иные поступки, негативно оцениваемые социумом.

Внутренний диссонанс личности повышается чувство вины. Чувство вины при отсутствии возможности у личности снизить его либо избавиться от него вовсе, вина будет накапливаться и будет являться побуждением для совершения поступков, осуждаемых социальной средой.

Личность бессознательно будет стремиться снизить внутреннее напряжение, вызываемое чувством. Согласно мнению З. Фрейда повышение этого бессознательного чувства вины может сделать человека преступником [2, с. 52]. Несформированность субъективных личностных предпосылок, служащих становлению личности как субъекта деятельности, является предпосылкой для неспособности включиться в активную трудовую деятельность и влечет за собой отклонение его поведения от социальных норм.

Нарушение ориентировочных потребностей индивида влечет нарушение в ориентировании и регулировании собственного поведения в социальной среде. Личностные особенности бродяги формируют у него склонность личностного образования и влияния на выбор и организацию жизненного пути человека. Для социума такое устойчивое поведение личности, отклоняющееся от наиболее важных социальных норм, сопровождающееся ее социальной дезадаптацией, - будет считаться отклоняющимся. Но, на личностном уровне бродяги – отклоняющееся поведение будет пониматься только как социальная позиция, выступающая в форме девиантного стиля и образа жизни.

Е.В. Змановская считает, что такой образ жизни бродяги приводит к стигматизации личности. Личность своим поведением, постепенно приобретет ярлык бродяги, который в свое очередь сформирует девиантную идентичность (самоощущение) [3].

Личностные особенности, способствующие бродяжничеству, проявляются в деформации «Я-концепции», снижении уровня развития познавательной сферы (снижение произвольного внимания и интеллекта), в низкой мотивации к получению новых знаний и низком уровне произвольного внимания, наличия прямого страха перед агрессией, отсутствии мотивации в продолжении образования и получения профессии (новой профессии, переквалификации).

Психическая депривация личности может усугубиться переживанием кризисов в основе, которых могут лежать психологические причины в виде слабой продуманности, низкой стратегичности, негибкости планов. Самоуверенность, излишняя конфликтность. Деструктивная реакция неизбежна как следствие

нарушение гармонического баланса условий бытия и потребностей человека, его целей установок и приоритетов.

Склонность к бродяжничеству относится к социально неодобряемым видам реализации личности, она имеет психофизиологические и социальные аспекты. Каждая личность имеет психический потенциал в виде прирожденных и приобретенных ресурсов телесно-психической организации и социального положения в обществе. Психическая организация в качестве основного индивидуально-психологического ресурса личности предопределяет адаптивную деятельность человека в изменяющихся условиях жизни [4].

Кризисное состояние для личности разрушает все неукоренное в ней, которое выходит наружу. Личность осознает себя, начинает осознавать свое внешнее и внутреннее содержание. Кризис способствует очищению сознания личности, переоценки ценностей, смысла и ценности своего существования.

Я.Л. Коломинской считает, что кризисное состояние приведет личность к необходимости восприятия какой-либо несовместимой информации с его внутренними убеждениями, что вызовет когнитивный диссонанс [5, с. 88]. И дальше личность сознательно или несознательно будет стараться выйти из этого тревожного состояния.

Кризисное состояние является испытанием самой личности, ее готовности к новым ситуациям и требованиям, предъявляемым к ней обществом. Кризис фрустрирует личность, меняет ее психологическое состояние.

Личность не может обрести мудрость в обыденности, любая личность, по мнению В.В. Козлова, формируется только через опыт кризиса [1, с. 190].

Именно кризис рождает в человеке новое и лучшее, здоровое и целостное.

Личность приобретает собственные моральные взгляды, моральные требования и оценки, делающие ее относительно устойчивой и независимой от чужих мнений и оценок. Активность, способность сознательно воздействовать на окружающую действительность и изменять ее в своих целях является позитивным фактором развития личности.

Изменение личности это динамичный процесс, невозможно измениться раз и навсегда. Здоровая личность развивается всю свою сознательную жизнь. Личность должна достичь такого уровня самовоспитания, при котором она будет способна управлять своим поведением и деятельностью.

Завершенность кризиса наступает только в том случае, когда его опыт проявляется в возвращении в привычный социум и в служении другим людям [1, с. 190]. Именно желание служить другим людям говорит о духовном развитии личности и направлении ее развития на пользу другим.

Согласно афоризму Л.Н. Толстого есть два желания, исполнение которых может составить истинное счастье человека, — быть полезным и иметь спокойную совесть [6, с. 606].

Кризисное состояние способствует формированию свободной от старых стереотипов личности, здоровой и целостной. Кризис помогает принять в себе все лучшее и закрепить это, и освободиться от ненужного и мешающего для своего будущего более осознанного существования. Кризис — эволюционный потенциал личности, таящийся в человеческой психике. Незавершенный кризис будет иметь свое проявление в уходе от проблемы и осуждающего общества в целом. Уход личности из социума может выразиться в форме бродяжничества и других деструктивных проявлений.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Козлов В.В. Работа с кризисной личностью. (Методическое пособие). / В. В. Козлов. — Москва: Изд-во Института Психотерапии, 2007 - 336 с.
2. Фрейд З. «Я» и «ОНО» / З. Фрейд. — М.: ООО «Издательство «Э», 2018. — 70 с.
3. Змановская, Е.В. Девиантология : (Психология отклоняющегося поведения) : учеб. пособие для студ. выш. учеб. заведений / Е.В. Змановская. — 5-е изд., стер. — М. : Издательский центр «Академия», 2008. — с. 11-13.
4. Панферова, В.Н. Психология : Учебное пособие. — СПб.: Питер, 2013. - с. 14-15.

5. Коломинский Я.Л. Человек: психология / Я.Л. Коломинский: Кн. для учащихся ст. классов. – 2-е изд., доп. – М.: Просвещение, 1986. – 223 с.
6. Комарова И. И. Лучшие афоризмы для умных и веселых от великих / И. И. Комарова, А. П. Кондрашов. — М.: РИПОЛ классик, 2009. — 736 с.

**ТЕХНІЧНИЙ СЕРВІС АГРОПРОМИСЛОВОГО, ЛІСОВОГО ТА
ТРАНСПОРТНОГО КОМПЛЕКСІВ**

Крохина Л. А.

к.т.н., асистент

ННІ Інститут геології

Київського національного університету ім. Т. Шевченко

Андреев А. А.

д.т.н., професор

ПВНЗ Університет новітніх технологій

м. Київ, Україна

Дан анализ эксплуатационной стойкости рабочих опорных валков листовых широкополосных станов горячей прокатки. Показано, что по своему функциональному назначению – работе в условиях износа, удовлетворяет 61% опорных валков. Нарушение работоспособности валков по выкрошкам, отслоениям, сколам торцов и разрушению бочки приводят к аварийным отказам, что вызывает снижение производительности станов. Отмечено, что определение закономерностей и механизма разрушения опорных валков позволит в зависимости от исходной профилировки разработать рекомендации, способствующие увеличению их наработки и производительности листопркатных станов. Механизм износа и разрушения рабочей поверхности опорных валков определяли по стандартной методике с помощью пластиковых реплик и использованием электронной фрактографии. Исследования проводили на опорных валках клети «кварто» с различной твердостью рабочей поверхности, которые использовали в комплекте с рабочими валками, имеющими вогнутую и цилиндрическую профилировку рабочей поверхности. Исследования проведены на наиболее характерных валках из рассмотренной совокупности по степени повреждаемости. В результате выполненных

исследований установлено, что рабочая поверхность опорных валков в процессе эксплуатации изнашивается не равномерно. Существенное влияние на характер разрушения поверхностного слоя опорных валков оказывает профилировка рабочих валков, с которыми они работают в клети. Установлены закономерности формирования микрорельефа и факторы, влияющие на повреждаемость поверхностного слоя в зависимости от распределения контактных давлений по длине бочки стальных опорных валков. Представлены результаты электроннофрактографических исследований рабочих поверхностей в зависимости от характера профилировки валков. Выполненные исследования показывают, что путем изменения знака и радиуса кривизны профиля бочки валков имеется возможность уменьшать их износ и увеличивать ресурс при эксплуатации.

Ключевые слова: прокатные валки, профилировка поверхности, электроннофрактографические исследования, рабочая поверхность, характер повреждаемости.

Актуальность проблемы.

Основной задачей металлургической промышленности является повышение эффективности и улучшение качества выпускаемой продукции. В прокатном производстве это связано с расширением сортамента металлопроката, сокращением расхода металла формирующего инструмента и улучшением его качества.

Валки прокатных станов являются основным технологическим инструментом производства. В процессе прокатки валки деформируют металл, придавая ему требуемую форму и размеры, при этом они воспринимают давление и передают его на подшипники и нажимные механизмы рабочих клетей. На конструкцию, размеры и свойства валков влияют форма прокатываемого профиля и марочный состав стали, из которых изготавливают эти профили. Более износостойкие валки обеспечивают прокатку профилей повышенной жесткости и лучшего качества. От срока службы валков зависят производительность и технико-

экономические показатели работы станов. Повышение износостойкости и прочности валков позволяет более эффективно использовать время работы стана за счет сокращения времени, идущего на его настройку, снижение простоев, а также уменьшить их расход на тонну годного проката.

Анализ публикаций. Анализ эксплуатационной надежности рабочих и опорных валков листовых широкополосных станов горячей прокатки показал, что по своему функциональному назначению –работе в условиях износа, удовлетворяет 52% рабочих и 61% опорных валков. Отказы валков по другим причинам: выкрошкам, отслоениям, сколам торцов и разрушению бочки приводят к аварийным отказам, что вызывает К основным факторам, влияющим на поперечный профиль и форму полосы в клетях «кварто», относятся упругий прогиб опорного валка, собственный прогиб рабочего валка и неравномерный их износ по длине бочки. Для компенсации влияния этих факторов выполняют станочную профилировку образующих бочек валков (выпуклая, цилиндрическая, вогнутая).

Варианты 1-7 относятся к типам исходных профилировок опорных и рабочих валков, а варианты 8, 9 характеризуют условия контактирования в случае использования изношенных на вогнутость опорных валков и новых –рабочих. В ряде случаев опорные валки при эксплуатации получают выработку в форме выпуклости и этим условиям соответствуют формы образующих по вариантам 2,6,7. Цилиндрические рабочие валки под воздействием полосы получают всегда максимальную выработку в середине длины бочки, а на выпуклых валках уменьшается величина выпуклости [2].

Исследованиями [2] установлено, что тип исходной профилировки валков клетки кварто во многом обуславливает распределение давлений и форму их неравномерного износа. В выполненных ранее научных исследованиях большое внимание уделяется анализу причин выхода из строя прокатных валков и методам их неразрушающего контроля [3], разработкам последовательности изменения напряжений в опасных зонах валков [4] и

изучению уровня внутренних напряжений [5]. Характер и особенности разрушений опорных валков изучены недостаточно.

Определение закономерностей и механизма разрушения опорных валков позволит в зависимости от исходной профилировки разработать рекомендации, способствующие увеличению их наработки и производительности листопрокатных станов.

опорных валков стана 2300/1700 в процессе эксплуатации.

Методология исследований.

На станах 2300/1700 применяют опорные валки, производства НКМЗ изготовленные из ковanej стали марки 9ХФ. Характеристика валков стана 2300/1700 и режимы их нагрузки представлены в табл. 1.

Механизм износа и разрушения рабочей поверхности опорных валков определяли по стандартной методике с помощью пластиковых реплик и использованием электронной фрактографии [6].

Пробы изучали с поверхности бочки опорного валка, которые отбирали на участках по ее длине на расстоянии 100 мм от края и в центре валка. При этом, с каждого исследуемого участка снимали по три отпечатка, расположенных по окружности под углом 120°. Материал отпечатка – пластиковая пленка размером 20х25мм.

Исследования реплик осуществляли с использованием микроскопа BF-613 фирмы «Тесла». По эталонам видов износа и особенностям разрушения устанавливали доминирующий износ на каждом из исследуемых участков поверхности, а также – причину разрушения поверхностного рабочего слоя бочки опорного валка.

Электроннофрактографические исследования микротопографии рабочей поверхности опорных валков, выполненные в соответствии с описанной выше методикой, позволили установить общие закономерности формирования микрорельефа в зависимости от распределения контактных давлений по длине бочки валка.

Исследования проводили на опорных валках клетки «кварто» с различной твердостью рабочей поверхности, которые использовали в комплекте с рабочими валками, имеющими вогнутую и цилиндрическую профилировку рабочей поверхности. Температура прокатываемого металла находилась в пределах 1050 ± 50 °С, скорость прокатки составляла 2,0-3,0 м/с, максимальное усилие прокатки 18,46 мН.

Исследования проведены на наиболее характерных валках из рассмотренной совокупности по степени повреждаемости. Опорные валки с условным номером №1 устанавливали в паре с рабочими валками, имеющими вогнутую профилировку рабочей поверхности. Валоки с условным номером №2 комплектовали с рабочими, имеющими цилиндрическую профилировку.

Результаты исследований. В результате выполненных исследований было установлено, что на середине валка № 1 имеются признаки окислительного (до 70% поверхности) износа и абразивного в механохимической форме (рис. 2,б) (до 5%). В незначительном количестве имеет место отслоение вторичных структур оксидного типа . с обнажением подповерхностных карбидных фаз.

На участке рабочей поверхности возле края бочки рельеф более развит, большую часть поверхности (до 80%) занимает механохимическая форма абразивного износа .

В ряде случаев такая форма абразивного износа завершалась формированием дисперсных карбидов трения. На поверхности бочки имеется значительное количество микротрещин, в том числе, фрикционной усталости (рис. 3,в). Интенсивность развития рельефа возрастает к краю опорного валка. В этих зонах происходит смятие металла с трещинообразованием, а также наплывами металла валков со схватыванием.

Если сопоставить особенности микротопографии и условия работы в очаге трения, при которых они реализуются, то можно сделать вывод, что контактные давления по длине бочки валков возрастают от середины к ее краю, т.е. середина недогружена, край – перегружен.

Анализ опорных валков, которые работали в комплекте с – рабочими, имеющими цилиндрическую профилировку рабочей поверхности и имели твердость 45HS показал, что на середине имеются следы усталостного разрушения вторичных структур Рельеф у края валка такой же, как и на средней части поверхности бочки валка. Редко встречаются участки с выкрашиванием.

Характерным для опорного валка № 2 является то, что он был установлен в комплекте с – рабочим, имеющим цилиндрическую профилировку. Поэтому следы усталостного разрушения вторичных структур на середине сформированы и закреплены на опорном валке в период контакта с – рабочим. В дальнейшем же в результате износа рабочих валков в процессе деформации раската контакт опорного валка с рабочим имел место только у их края.

Выводы

В результате выполненных исследований было установлено, что рабочая поверхность опорных валков в процессе эксплуатации изнашивается не равномерно.

Существенное влияние на характер разрушения поверхностного слоя опорных валков оказывает профилировка рабочих валков, с которыми они работают в клетки .

На середине опорных валков, которые работали в комплекте с – рабочими, имеющими вогнутую профилировку бочки, выявлены следы окислительного и абразивного износа в механохимической форме. В этих же зонах валков в незначительном количестве имеет место отслоение вторичных защитных структур оксидного типа с обнажением подповерхностных карбидных фаз. На участке рабочей поверхности возле края бочки преобладает механохимическая форма абразивного износа. Это свидетельствует о том, что контактные давления по длине бочки валков возрастают от середины к ее краю, т.е. середина недогружена, край – перегружен.

Анализ опорных валков, которые работали в комплекте с – рабочими, имеющими цилиндрическую профилировку поверхности показал, что следы

усталостного разрушения вторичных структур на середине сформированы и закреплены на опорном валке в период эксплуатации на стане. В дальнейшем же в результате износа рабочих валков в процессе деформации и получения раската контакт с – опорным осуществляется только по их краям.

Выполненные исследования показывают, что путем изменения знака и радиуса кривизны профиля бочки валков имеется возможность уменьшать их износ в комплекте и увеличивать ресурс при эксплуатации.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Производство и применение прокатных валков: справочник / Т. С. Скобло и др. Ред. Т. С. Скобло. Харьков, 2013. ЦД № 1. 572 с.
2. Николаев В. А. Профилирование и износостойкость листовых станов. Киев: Техніка, 1992. 160 с.
3. Вафин Р.К., Покровский А. М., Лешковцев В. Г. Прочность термообработанных прокатных валков. Москва: МГТУ им. Н.Э. Баумана. 2004. 264с.

УДК: 611.08. –57.08

**ЕЛЕКТРОННОМІКРОСКОПІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПАРОДОНТУ ПРИ
ШЕСТИТИЖНЕВОМУ ОПІОЇДНОМУ ВПЛИВІ ТА ЙОГО ВІДМІНІ
УПРОДОВЖ ЧОТИРЬОХ ТИЖНІВ В ЕКСПЕРИМЕНТІ**

Фік Володимир Богуславович

к.м.н., доцент кафедри нормальної анатомії

Пальтов Євгеній Володимирович

к.м.н., доцент кафедри нормальної анатомії

Львівський національний медичний університет

імені Данила Галицького, м. Львів, Україна

В роботі проведено дослідження ультраструктурної організації складових компонентів пародонта при експериментальній дії опіюїду впродовж шести тижнів та його чотиритижневої відміни. Субмікроскопічно виражених зворотніх змін при відміні опіюїду не виявлено, що свідчить про зменшення резистентності клітин, прогресування патологічного процесу та є передумовою до виникнення рецидивів на фоні опіюїдного впливу.

Ключові слова: опіюїд, щури, пародонт, ультраструктура.

Проведення аналізу стоматологічної патології в осіб, які зловживають психоактивними речовинами становить науково-практичний інтерес, має важливі клінічні і соціальні аспекти та потребує подальшого вивчення [1, с. 28, 2, с.120, 3, с. 22, 4, с. 50, 5, с. 724]. За даними досліджень у наркозалежних хворих морфологічні зміни в пародонті характеризуються запаленням, склерозуванням і атрофією, що обумовлює розвиток генералізованого пародонтиту [4 с. 51, 5, с. 726, 6, с. 22]. Проте, і досі залишаються невирішені питання, які стосуються особливостей структурної організації тканин пародонту на ранніх і пізніх термінах опіюїдного впливу та застосування адекватного коригуючого впливу за таких умов [7 с.4, 8, с. 184]. У зв'язку з

цим, патологічний процес, який розвивається при дії опіюду та його тривалій відміні в тканинах пародонту, а також з'ясування оптимальної схеми лікування становлять актуальну проблематику для сучасної стоматології та пародонтології і потребують спеціальних експериментальних наукових досліджень.

Метою роботи було вивчити особливості ультраструктурної реорганізації компонентів пародонту при експериментальній шеститижневій дії опіюду та після його відміни упродовж чотирьох тижнів.

Матеріал і методи. Експерименти виконано на 22 статевозрілих щурах–самцях лінії Wistar, масою 160 – 255 г, віком 4,5 – 7 місяців. Тварини були поділені на дві групи. Перша – інтактні щури (10 особин). У другій групі протягом 42 діб тваринам проводили внутрішньом'язові ін'єкції препарату налбуфін, із подальшою його чотиритижневою відміною. Забір матеріалу проводили наприкінці десятого тижня експерименту. Середню разову терапевтичну дозу поступово збільшували кожних два тижні, враховуючи середній показник маси тварин даної групи. Впродовж перших двох тижнів доза налбуфіну становила 0,212 мг/кг; протягом 3-4 тижнів дозу збільшили до 0,225 мг/кг; упродовж 5-6 тижнів – 0,252 мг/кг. Контролем слугували 3 щурів-самців, яким проводили внутрішньом'язові ін'єкції фізіологічного розчину. Тварин утримували в стандартних умовах віварію і всі досліди проведені згідно загальних етичних принципів експериментів на тваринах, ухвалених Першим Національним конгресом України з біоетики та міжнародних угод. Перед проведенням забору біопсійного матеріалу щурів присипляли внутрішньоочеревинним введенням тіопенталу натрію (25 мг/1кг). Для електронно-мікроскопічного дослідження використали м'які тканини пародонту в ділянці ясенного сосочка. Ультраструктурні препарати готували за загальноприйнятою методикою [9].

Результати дослідження. Субмікроскопічно виявлені морфологічні зміни у клітинних компонентах пародонту, проте менш вираженої інтенсивності ніж у тварин, яким протягом десяти тижнів вводили опіюд без відміни. В

епітеліальній пластинці вільної частини ясен спостерігаються змінені ядра клітин базального шару. Вони мають неправильну форму за рахунок глибоких інвагінацій каріолеми. Каріоплазма таких ядер світла, в ній мало рибосомальних гранул, спостерігаються явища сегрегації ядерець. Ядерні мембрани нечітко контуровані, перинуклеарний простір погано виражений. Цитоплазма частини епітеліоцитів має просвітлені, набряклі ділянки, в яких відсутні органели, нечітко контуруються тонофіламенти, наявне їх щільне розташування пучками. У невеликих мітохондріях в електронноосвітлому матриксі визначається незначна кількість крист. Міжклітинні простори нерівномірні, міжклітинні контакти нечіткі, місцями пошкоджені (рис. 1).

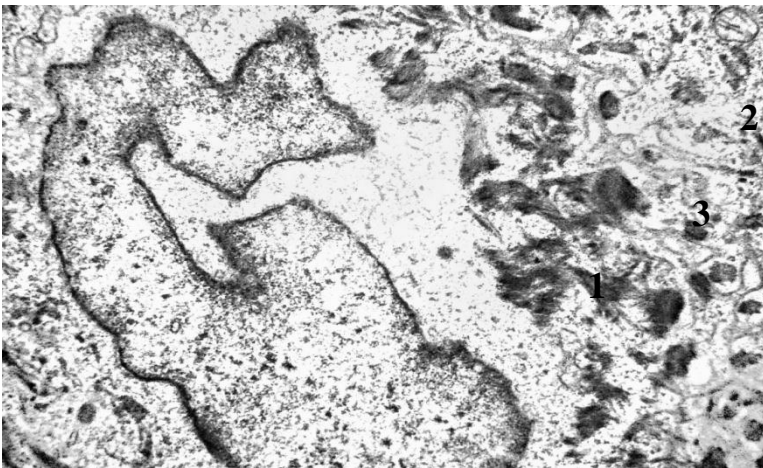

Рис. 1. Епітеліоцит базального шару епітелію вільної частини ясен щура через десять тижнів: шість тижнів застосування опію та чотири тижні його відміни. 1 –ядро з глибокими інвагінаціями каріолеми, 2 –грубі пучки тонофіламентів у цитоплазмі, 3 –електронносвітла перинуклеарна ділянка. Зб. x14 000.

Ультраструктурні зміни, за умов цього дослідження, наявні в епітеліоцитах остистого шару епітеліальної пластинки вільної частини ясен тварин. В них виявляються неправильної форми ядра, сегрегація ядерець, у цитоплазмі наявні грубі, склеєні пучки тонофіламентів. Частина мітохондрій гіпертрофована, має світлий матрикс і пошкоджені кристи. Міжклітинні контакти пошкоджені, наявні електронноосвітлі міжклітинні проміжки (рис. 2). В епітеліоцитах зернистого шару ядра подовгасті, невеликі, пікнотичні, з осміофільною каріоплазмою, каріолема нечітко контурована. Цитоплазма включає багато різних розмірів електроннощільних включень кератогіаліну.

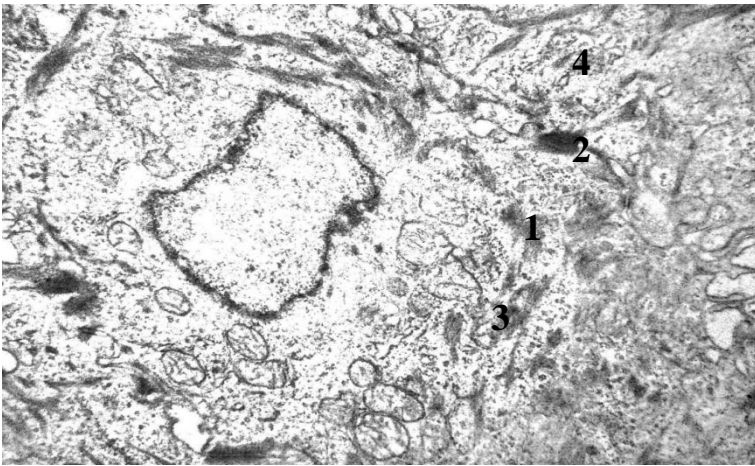

Рис. 2. Епітеліоцит остистого шару епітелію вільної частини ясен щура через десять тижнів: шість тижнів застосування опію та чотири тижні його відміни. 1 – неправильної форми ядро, 2 – сегрегація ядерець, 3 – гіпертрофовані мітохондрії, 4 – пошкоджені пучки тонофіламентів. 3б. x14 000.

В епітеліоцитах ясенної борозни наявні ядра неправильної форми, їх каріолема нерівна, утворює інвагінації. Каріоплазма нерівномірної електронної щільності, наявні світлі ділянки, сегрегація ядерець. У цитоплазмі клітин базального і остистого шарів частина органел пошкоджені, тонофіламенти частково фрагментовані (рис. 3). Десмосомальні контакти осміюфільні, потовщені, нерівномірно збільшені міжклітинні простори. У цитоплазмі епітеліоцитів зернистого шару наявні осміюфільні, різних розмірів включення кератогіаліну, що свідчить про підвищення кератинізації.

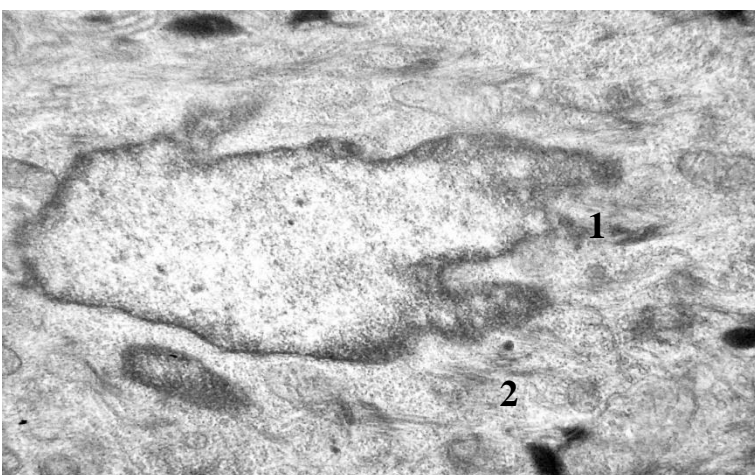

Рис. 3. Епітеліоцит ясенної борозни щура через десять тижнів: шість тижнів застосування опію та чотири тижні його відміни. 1 – неправильної форми з глибокими інвагінаціями ядро, 2 – пучки мікрофібрил у цитоплазмі. 3б. x14 000.

У частині епітеліоцитів базального і остистого шарів прикріпленої частини ясен спостерігаються невеликі пікнотичні ядра з інвагінаціями, що мають нерівні контури та гетерохроматин у каріоплазмі. У цитоплазмі наявні набряклі світлі і безструктурні ділянки, порушене упорядковане розташування тонофіламентів, окремі мітохондрії гіпертрофовані, з світлим матриксом та пошкодженими кристами. Виявляється порушення структури міжклітинних контактів, вони невеликі та нечіткі.

Електронномікроскопічні дослідження періодонту щурів виявили зміни його структурних компонентів, проте вони не такі значні, як у тварин при застосуванні опіюду упродовж десяти тижнів без відміни. В складі колагенових волокон відмічається порушення упорядкованого розшарування пучків фібрил та часткова їх фрагментація. Спостерігається набряк аморфного компоненту міжклітинної речовини сполучної тканини. Зміненою залишається ультраструктура фібробластів. Подовгастої форми ядра місцями мають нечіткі контури каріолеми, у каріоплазмі наявні ділянки гетерохроматину, ядерця відсутні. У цитоплазмі відмічаються пошкоджені органели, каналці ендоплазматичної сітки та цистерни комплексу Гольджі потовщені і фрагментовані. Частина мітохондрій гіпертрофовані, зі світлим матриксом та зруйнованими кристами (рис. 4). Між колагеновими волокнами та навколо фібробластів і фіброцитів розміщена електронносвітла міжклітинна речовина сполучної тканини. У верхній частині періодонту спостерігаються тканинні базофіли, що мають небагато гранул, макрофаги, ультраструктурна організація яких свідчить про їх активний стан. Їх плазмолема утворює інвагінації, що сприяє фагоцитуванию. У цитоплазмі макрофагів виявляються первинні лізосоми та фагосоми.

Ультраструктурні дослідження слизової оболонки ясен за умов цього дослідження виявили, що залишаються зміненими компоненти мікроциркуляторного русла. В кровонаповнених просвітах гемокапілярів відмічається складж-ефект, але не так часто, як у досліді без відміни. Частина ядер ендотеліоцитів пікнотично змінені, мають неправильну форму внаслідок інвагінацій каріолеми.

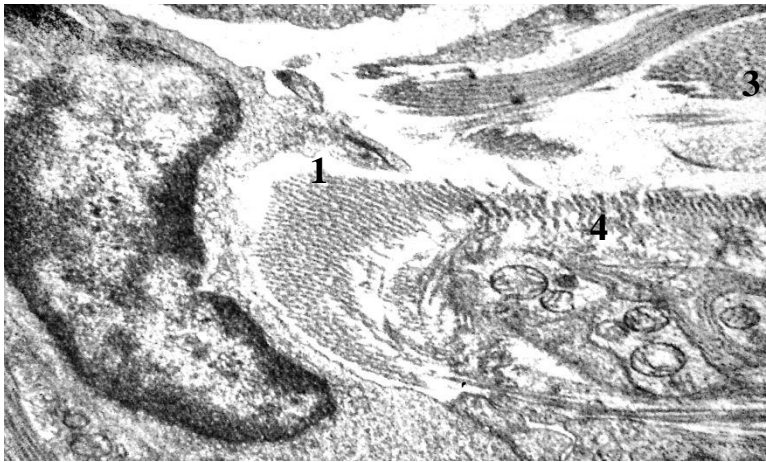

Рис. 4. Періодонт щура через десять тижнів: шість тижнів застосування опіюїду та чотири тижні його відміни. 1 –подовгасте ядро, 2 – деструкція цитоплазми фібробласта, 3 –пучок колагенових фібрил, 4 –світлий аморфний компонент сполучної тканини. Зб. x14 000.

Їх каріоплазма електроннощільна внаслідок переважання гетерохроматину. Цитоплазма місцями потовщена, в ній наявні гомогенні, безструктурні ділянки, небагато піноцитозних пухирців, вакуолей. Базальна мембрана нерівномірна, місцями потовщена, нечітко контурована. Наявні широкі периваскулярні ділянки внаслідок набряку адвентиції (рис. 5).

Рис. 5. Ендотеліоцит кровоносного капіляра власної пластинки слизової оболонки ясен щура через десять тижнів: шість тижнів застосування опіюїду та чотири тижні його відміни. 1–просвіт з еритроцитами, 2–ядро і цитоплазма ендотеліоцита, 3–базальна мембрана. Зб.x12 000.

Субмікроскопічні дослідження венул показали, що їх просвітніи кровонаповнені, в них наявні еритроцити та скупчення тромбоцитів. Цитоплазматичні ділянки

ендотеліоцитів місцями потовщені, спостерігаються також вузькі та ущільнені з осміофільною гіалоплазмою, наявні піноцитозні пухирці. Ядерна частина ендотеліоцитів випинає у просвіт судин, а каріоплазма ядер підвищеної електронної щільності і мають нерівну каріолему. Базальна мембрана хвиляста, потовщена, подекуди нечітко контурована, а у периваскулярних просторах наявні склеротичні зміни, це відображає скупчення в них колагенових волокон.

Висновки.

1. Через десять тижнів експерименту при дії опіоїдного аналгетика впродовж шести тижнів та тривалій його відміні наявні ознаки помірно вираженої позитивної динаміки ультраструктурної реорганізації компонентів пародонта, порівняно з групою тварин без відміни опіюду.
2. Ультраструктурно виражених зворотніх змін при відміні опіюду протягом чотирьох тижнів не виявлено, що свідчить про зменшення резистентності клітин, прогресування дистрофічно-запального процесу та є передумовою до виникнення рецидивів на фоні опіоїдного впливу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бугоркова И.А. Распространенность стоматологических заболеваний у наркозависимых больных для разработки программ по снижению рисков. // Україна. Здоров'я нації. - 2015. - №2 (34). - С. 28-31.
2. Костенко Є.Я., Форос А.І. Аналіз змін стоматологічного статусу в пацієнтів з наркотичною залежністю // Современная стоматология. - 2016. - №1. - С. 120-123.
3. Fraser AD, Zhang B, Khan H, Ma H, Hersch EV Prescription Opioid Abuse and its Potential Role in Gross Dental Deca // Curr Drug Saf. 2017.- №12(1).-P. 22-26.
4. Gupta T, Shah N, Mathur VP, Dhawan A: Oral health status of a group of drug users in Delhi, India // Community Dent Health. 2012. - №29. - P. 49-54.
5. Kayal RA, Elias WY, Alharthi KJ, Demyati AK, Mandurah JM. Illicit drug abuse affects periodontal health status // Saudi Med J. -2014. - №35 (7). -P.724-28.

6. Паталаха О.В. Особливості імунної відповіді та оптимізація лікування генералізованого пародонтиту у хворих з токсичним опіоїдним гепатитом: Дис. канд.мед.наук. Рубіжне, 2019. - 221с.
7. Фік В.Б., Пальтов Є.В., Кривко Ю.Я. Ультраструктурна організація пародонта при чотирьохтижневій дії опіоїдного аналгетика // Science Review. - 2019. - № 7 (24). С. 3 - 8.
8. Bharti V, Bansal C. Drug-induced gingival overgrowth: the nemesis of gingiva unraveled // J Indian Soc Periodontol. 2013. - №17. - P. 182-87.
9. Reynolds ES. The use of lead citrate at high pH as an electronopaque stain in electron microscopy // J Cell Biol. 1963. - №17. - P. 208-212.

КОГНІТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ В МАРКЕТИНГУ

Довбуш Віта Іванівна

К.е.н., доцент

Київський національний університет технологій та дизайну

м. Київ, Україна

Анотація. Когнітивні технології, такі як когнітивний маркетинг, є інноваційним напрямком, заснованим на дослідженні пізнавального досвіду споживачів, їх навчанні і підвищенні рівня споживчої культури. Такі технології передбачають особливі підходи до ухвалення управлінських рішень, маркетингових досліджень поведінки споживача.

Ключові слова: когнітивний маркетинг, стратегія маркетингу, поведінка споживача, стандарт споживання, технологія споживання.

Когнітивний маркетинг є одним із провідних напрямків інноваційного маркетингу.

Когнітивний маркетинг - це система реалізованих фірмою маркетингових рішень по створенню і просуванню свого продукту, заснована на дослідженні пізнавального досвіду споживачів, їх навчанні і підвищенні рівня споживчої культури.

Стратегічна мета когнітивного маркетингу - отримання прибутку на основі вибудовування довгострокових партнерських відносин зі споживачами та управління цими відносинами з метою впливу на їх пізнавальну систему і поведінкові дії щодо прийняття позитивних управлінських рішень по відношенню до продукту фірми.

Інноваційність когнітивного маркетингу полягає в тому, що когнітивний маркетинг як теорія здатний дати "цілісне уявлення про закономірності розвитку потенційного попиту на ринку, базуючись на вивченні когнітивних

процесів, що відбуваються в свідомості споживача". При цьому когнітивний маркетинг не обмежується тільки поясненням поведінки споживачів, а активно "розробляє інструментарій впливу на ринок споживачів і управління відтворенням попиту".

Відповідно і функції когнітивного маркетингу пов'язані з реалізацією його інноваційного змісту в конкретній маркетинговій діяльності фірм, компаній і підприємств. Серед них можна виділити основні функції: інформаційно-пізнавальну, стимулюючу і управлінську.

Когнітивний підхід в маркетингу зосереджений на дослідженні пізнавальних процесів і людського мислення, що визначають процеси прийняття рішень ринковими суб'єктами, в тому числі споживачами, і їх поведінку. Використання методів когнітивного підходу дозволяє моделювати процеси прийняття споживачем рішень, а значить розробляти моделі впливу на людську свідомість з метою формування певної купівельної поведінки, прийняття споживачем стандартів стилю життя і споживання. Іншими словами, якщо традиційний маркетинг досліджував споживача з метою створення товарів, які відповідають його потреби, то когнітивний маркетинг під наявні товари створює споживача, впливаючи і формуючи його свідомість і поведінку через навчання [2, с.77].

Мета когнітивної стратегії маркетингу збігається з метою будь-якої маркетингової стратегії - збільшувати число споживачів за рахунок задоволення їх потреб. Але, якщо традиційні концепції маркетингу досягають купівельного задоволення за рахунок дослідження ринкових потреб, то когнітивний маркетинг сам вирощує своїх споживачів, передаючи їм знання про товари і послуги, навчаючи правильно користуватися ними, що фактично означає підготовку потенційного ринку і попиту на послуги компанії за рахунок формування стандартів і культури споживання.

Важливо розуміти, що когнітивні методи націлені на створення певних умов, в яких людина інтерпретує інформацію певним чином, а, отже, і засвоює саме ті знання, які припускав суб'єкт, який здійснює керуючий вплив.

Звернемо увагу на особливість цього підходу: традиційні методи впливу на свідомість людей, такі як пропаганда, засновані на спробах контролювати інформацію, що надходить людині (приховування фактів, дезінформація і т.д.), когнітивні методи не змінюють саму інформацію, але створюють умови, в яких вона отримує інший зміст і перетворюється в інше знання (перекладати).

Іншими словами, використання когнітивних технологій націлене на формування виборчого сприйняття і певної інтерпретації індивідом того, що відбувається. Когнітивний маркетинг навчає споживача новим технологіям і стандартам споживання.

Неважко побачити, що когнітивна концепція маркетингу може бути успішно реалізована тільки на основі ефективної взаємодії продавця і покупця, оскільки процес навчання вимагає досить тривалого контакту. Звідси когнітивний маркетинг і когнітологія розвивають методологію маркетингу взаємодії, збагачуючи її новими методами та інструментами. В якості нового методу маркетингу виступає метод навчання технології споживання, а як інструмент формування попиту - трансфер знань про технології споживання [3, с.187].

Передаючи споживачеві знання, компанії формують у нього певні уявлення про світ, створюють потреби, навчають певним технологіям споживання, формуючи переваги до певного способу життя, споживання певних товарів і брендів. Таким чином, формуються стандарти і культура споживання.

Когнітивний маркетинг створює не продукти, а технології і стандарти споживання. На відміну від продуктів технології споживання включають цілий спектр взаємопов'язаних товарів і послуг, які задовольняють певну людську потребу [1, с.88].

Технологія споживання - це специфічне поєднання певних продуктів, які вважає за краще використовувати (споживати) споживач для задоволення своїх потреб на певному проміжку часу.

Можна виділити технологію споживання певного продукту або групи однорідних продуктів (наприклад, крему для шкіри обличчя), технологію споживання конкретного брендового продукту, а можна розглядати технологію

догляду за обличчям (технологію споживання цілого комплексу різнорідних продуктів і послуг, а фактично стандарт споживання для жінок в сфері догляду за шкірою обличчя).

Таким чином, термін «технологія споживання» включає три основних аспекти:

- стандарт споживання, прийнятий в суспільстві;
- переваги споживачів до споживання певних брендів;
- технологію експлуатації конкретного продукту.

Стандарт споживання можна класифікувати як певну групу продуктів і послуг, яка є загальновизнаним необхідним набором, що задовольняє потреби і споживаються в певному суспільстві (світі, регіоні, країні, місті, сегменті споживачів і т. п.).

Стандарт споживання впроваджується на трьох основних рівнях:

- на споживчому ринку - виховання переваги у споживача до певного стилю життя і споживання певних брендових товарів;
- на ринку виробників і ділових покупців - просування нових технологій споживання і навчання ними користуватися (наприклад, продаж ліцензій або ліцензування діяльності і т. п.);
- на рівні держави - стимулювання законодавчого введення нових стандартів споживання.

Для просування технологій і стандартів споживання сучасний маркетинг все частіше змушений вдаватися до навчання споживача для формування у нього системи знань і навичок щодо вибору та використання певних товарів.

Важливо розуміти, що процес навчання технології споживання товару вже сам по собі забезпечує майбутнє задоволення споживача від застосування цієї технології. Таким чином, навчання технології споживання - слід розглядати як метод просування товарів в рамках використання когнітивної концепції маркетингу.

В основі методу навчання технології споживання лежить наступна ідея: просуваючи новий товар (нову потребу або технологію), ми навчаємо

споживача користуватися цим товаром, даємо йому додаткові навички та знання про товар, його технології виробництва і технології споживання товару. Через навчання та застосування знань на практиці відбувається засвоєння знань, звикання до їх застосування, отримання досвіду застосування технологій, формування майстерності і т. п. [2, с.77].

Навчивши споживача користуватися новим продуктом і технологією, ми програмуємо його на майбутнє задоволення і лояльність до продукту і технології його споживання.

Будь-яке навчання і набуття навичок сприймається позитивно. Ще більш позитивно сприймається вміння правильно використовувати технології споживання, що і формує задоволення споживача.

До товарів, що просуваються за допомогою інструментів когнітивного маркетингу, відносять всі «розумні» товари або товари, споживання яких вимагає знань про їх технології споживання, навичок правильного використання, дотримання культури споживання, що забезпечує найбільш повне задоволення потреб споживача.

До ринків, де активно застосовується когнітивний маркетинг і його технології відносяться:

- ринок товарів для здоров'я - формування культури здорового способу життя (фітнес-клуби, медична діагностика, здорові продукти і т. п.);
- ринок автомобільних товарів - формування автомобільної культури (перевагу до певних брендів, частота заміни автомобіля, частота сервісу і т. п.);
- ринок спорту і спортивних товарів - будь-який вид спорту визначає придбання цілого ряду продуктів і послуг (певних брендів), супутніх занять;
- ринок косметики і т. п.

Когнітивний баланс між суб'єктом і адресатом маркетингової діяльності, що володіють характеристиками розвиненою комунікативної особистості, є першопричиною конструювання технологій споживання і збуту.

Таким чином, базисними принципами когнітивного маркетингу, що формує інноваційне суспільство, є соціальна комунікація, досягнення рівня когнітивного балансу та програмування споживчого поведінки покупця.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Долинська М. Г. Маркетинг і конкурентоспроможність промислової продукції. К.: Вид-во стандартів, 2012. 128 с.
2. Котлер Ф. Нові маркетингові технології. Методики створення геніальних ідей. Маркетинг ХХІ століття [Пер. з англ. Т. Р. Теор]. СПб. 2015. 432 с.
3. Красностанова Н. Е. Стратегічний аналіз і оцінка конкурентоспроможності промислового виробництва. Формування ринкових відносин в Україні. 2011. № 22. С. 55-58.

ДЕРЖАВНІ ВИТРАТИ ЯК КАТЕГОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Мороз Михайло Олегович

аспірант

Одеського Національного Економічного Університету

м. Одеса, Україна

Анотація: у даній статті розглядаються державні витрати у ВВП їх вплив на економічну ситуацію в країні, погляди «правих» та «лівих» економістів на роль держави, а також дана оцінка сучасних тенденцій питомої ваги державних витрат у ВВП в розвинутих країнах.

Ключові слова: державні витрати, ВВП, роль держави, економіка, розвинуті країни.

Питання про оптимізацію питомої ваги державних витрат у ВВП, визначенні того їх обсягу, при якому країни світу досягають найбільш стійкого економічного зростання, є одним з найбільш актуальних і дискусійних.

В цілому ставлення до економічної ролі держави є каменем спотикання серед економістів. Більш праві наполягають на тому, що роль держави все ще занадто велика і повинна бути зменшена (Ілларіонов, Пивоварова, 2002). Вони звертають увагу на те, що частка державних витрат у ВВП в усіх перехідних економіках, за винятком Китаю, навіть і тепер, після значного падіння в 1990-і роки, все ще знаходиться на рівні, значно перевищує середні показники для країн з ринковою економікою та зі схожим рівнем ВВП на душу населення. У країнах Центральної Європи, наприклад, частка державитрат у ВВП (понад 40%) вдвічі, вище, ніж в схожих за рівнем розвитку країнах Південно-Східної Азії; в Росії цей показник теж удвічі вище, ніж в найменш розвинених країнах Латинської Америки, які мають той же подушний ВВП, що і Росія. Звідси що

робиться правими висновок - фінансова міць держави в перехідних економіках залишається непосильним тягарем і гальмом успішного відновлення [1, с. 127].

Альтернативний, лівий, підхід до проблеми іншої, і саме він виявився більш успішним, ніж курс на скорочення держвидатків, в цілому ряді країн - від Польщі до Китаю і від Угорщини до Узбекистану. Саме ліві посткомуністичні партії, перебуваючи на посаді у владі в Польщі і Угорщині провели реформи, які не змогли провести ліберали, зокрема, широкомасштабну приватизацію і пенсійну реформу.

В сучасних умовах ні ринок, ні держава самотійно не здатні вирішити як господарські, так і соціальні та екологічні проблеми.

Вплив держави на економіку оцінюється не стільки за рівнем питомої ваги перерозподіляється ВВП, скільки виходить з ефективності вирішення основних завдань, таких як забезпечення безпеки і правопорядку, стабільного політичного ладу, надання суспільних благ, досягнення стійкості господарського розвитку, забезпечення достатніх державних доходів для реалізації цих функцій .

Між державою і ринком існує розмежування сфер діяльності: держава формує загальні правила господарювання для конкретного економічного порядку, надає суспільні блага, які ринок не здатний надати в принципі або в даних умовах. Ринковий сектор визначає обсяги та напрямки товарних і грошових потоків, забезпечує найбільш ефективну аллокації ресурсів.

У міру глобалізації економіки, формування уніфікованої економічної системи, розвитку міжнародної економічної інтеграції завдання, вирішення яких покладено на державу, все більше ускладнюються. Необхідність державного регулювання економіки не зменшується, а зростає. Більш того, часто виникає питання про здатність держави реалізовувати політику, спрямовану на формування конкурентного ринкового порядку, що особливо характерно для країн з транзитивною економікою.

Державні витрати являють собою використання грошових ресурсів, акумульованих в дохідній частини державного бюджету, на економічні, соціальні, військові та інші потреби.

Категорія державних витрат проявляється через конкретні види витрат, кожен з яких може бути охарактеризований з кількісної та якісної сторони. Якісна характеристика дозволяє встановити економічну природу і суспільне призначення кожного виду бюджетних видатків, а кількісна - їх величину.

Видаткова частина бюджету відрізняється різноманітністю, але в більшості країн призначена для фінансування загальнодержавних програм: інвестиційних, економічних, програм розвитку виробничої і соціальної інфраструктури та інших. Бюджетні асигнування спрямовуються у вигляді субсидій, кредитів, державних гарантій та поручительства для фінансової підтримки малих підприємств, фермерських господарств, житлового господарства. Частина бюджетних коштів держава направляє на оборону, утримання правоохоронних органів, апарату управління і т. П. Державні витрати відіграють також важливу роль у соціальному захисті громадян, розвитку розвитку невиробничої сфери.

Частка держвидатків у ВВП розвинених країн в перше десятиліття ХХІ століття спочатку мало тенденцію до збільшення. Так, у 2000 році вона становила 16,6%, в 2010 - 19,3%, в 2014 - 18,3%. Початок нового, ХХІ століття ознаменувався фінансовою кризою і одночасно спадом частки держвидатків у ВВП до 2016 року до 17,6% [2, с. 46].

По окремих регіонах розвинених країн спостерігалася така ж тенденція. Так, в розвинених країнах Американського континенту в цілому частка держвитрат у ВВП становила 2000 року - 14,4%, в 2010 році - 17,3%, а в 2014 році - 15,3%. У розвинених європейських країнах частка держвитрат в цей же період становила відповідно 18,9%, 21,1%, 20,6%., А в розвинених азіатських країнах в той же період 17,1%, 19,8%, 20,8 % [3, с. 239]. Максимальну частку госрасходів в ВВП продемонструвала Швеція: 27,2%, 27,0%, 26,4%. Близько до неї показники були тільки у Данії - 25,1%, 25,2%, 25,1%. Мінімальну частку держвидатків у ВВП

серед європейських країн продемонструвала Швейцарія -11,1%, 11,7%, 11,1% [4].

З наведених даних видно, що фінансова криза початку ХХІ століття змусив розвинені країни Європи та Америки збільшити перерозподіл ВВП через держвидатків. В цілому можна зробити висновок, що хоча частка держвитрат у ВВП розвинених країн різна і залежить від особливостей їх економічної політики, спрямованість їх динаміки в період кризи цілком відповідає рекомендаціям Дж. М. Кейнса.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Чернецкая Л.С. Структура и динамика совокупного спроса в переходной экономике Украины / Л. С. Чернецкая; науч. ред. Л. Л. Жданова. – Одесса 2008. – С.127
2. UNCTAD Handbook of statistics 2018. – P.46.
3. UNCTAD Handbook of statistics 2016. – P.239.
4. Інтернет ресурс. – www.unece.org/stats/.

**MAIN STAGES OF DEVELOPMENT OF THE INFORMATION
EDUCATION ENVIRONMENT OF A HIGHER EDUCATIONAL
INSTITUTION**

Denysenko Svitlana

PhD, docent

National aviation university

Kyiv, Ukraine

Annotation. The report provides a review problem of the development of the information educational environment of higher education institutions. Defined factors and the main stages of development of the information educational environment. It is revealed that today higher education institutions use cloud computing technologies. Cloudy technologies allowed creating an open environment practically without spatial, time and material restrictions.

Keywords: informatization, information communication technologies, information educational environment, cloud technologies.

With the development of technologies, the improvement of software and hardware, the modernization of learning processes, the opportunities for the realization of professional training of future specialists in higher educational institutions are expanding. The participants of the educational process get the opportunity to go beyond the audience and use new educational tools. No need to limit to a traditional textbook and blackboard. To meet the educational needs, new types of educational environments are being developed and put into practice in higher education institutions.

In recent decades, modern universities have redefined approaches to organizing an educational environment of student vocational training. Higher education institutions are striving not only to increase the material-technical and scientific methodological

support of the educational process in the traditional university environment but also to build information educational environments, responding to the global challenges of today.

The analysis of scientific sources and educational practice [1] showed that the formation of the information and educational environment of higher education institutions took place gradually in several stages. Each of these depended on several factors: material and technical equipment, financial opportunities, professional teachers and IT-staff, etc.

In the early stages, there was computerization of educational institutions. Workplaces of participants of the educational process began to equip computers. It allowed to create, though limited, but sufficiently workable information educational environment. Teachers were able to create teaching materials in electronic form. Students were given access to them and the ability to move them on removable media.

In the second stage, universities began to design their local area networks. This allowed the teachers to create information bases and fill them with all the necessary materials, using the appropriate information-communication technologies. The participants of the educational process were given personal access to all materials, but the access was not full but limited to the premises of the educational establishment. Students could organize the educational process, accomplish tasks, carry out independent work only in classrooms. To have access to the necessary educational materials outside the classroom, such as at home, there was a need to use portable storage media.

In the third stage, universities began to connect to the World Wide Web. This enabled the informal learning environment to reach a higher level of functioning. Physically it is embodied as a site or web portal. By definition of L. Panchenko, the portal of the university is an element of the spatial-semantic component of the information educational environment [76]. Now, absolutely every university has its web portal. The web portal provides open access for all participants of the educational process and visitors to information about the educational institution. It also allows transitions

to other components of the information educational environment of school: the sites of institutions and departments, libraries and repositories. That is, the educational environment of the university began to gradually move into the virtual space. On the relevant web resource, the teacher could have posted necessary educational materials, and the student could access them at any time, any place, from any device. In this environment, there was an exchange of information. This activity requires «intermediaries» (tools, software, hardware). On the part of the teacher they are necessary for the creation of materials and their placement. On the part of the student — for downloading study materials, completing assignments, sending the results to the teacher for review and assessment.

At the present stage of the development of information educational environment, universities have been able to use cloud computing technologies. This made it possible to create completely open environments without any space, time or material constraints. Cloud technologies have made it possible not only to share information but also to create and modify it, both personally and collectively. Also, given the opportunity to comment on all materials, share thoughts and impressions, create and improve yourself. Now we are witnessing real revolutionary changes that make education open and accessible

REFERENCES

1. Прохоренков П. А. Этапы формирования электронной информационно-образовательной среды вуза // Международный журнал экспериментального образования. 2016. № 2-2. С. 291–294.
2. Панченко Л. Ф. Теоретико-методологічні засади розвитку інформаційно-освітнього середовища університету: автореф. дис ... д-ра пед. наук / Л. Ф. Панченко. Луганськ: б. в., 2011. 44 с.

**LAW AND MORALITY. THE MAIN METHODS OF LEGAL INFLUENCE
ON BEHAVIOUR OF INDIVIDUALS**

Sydorenko Olena Mykhailivna

Candidate of Legal Sciences, docent

Mykolaiv, Ukraine

Onishchuk Kateryna Serhiivna

Student of the Institute of international relations

Taras Shevchenko National University of Kyiv

Kyiv, Ukraine

Summary. Law and morality have a significant impact on behavior of an individual. Law and morality as social standards are the basic governors of the most important public relations in a democratic civil society. Moral roots delimit a person's behaviour and they may be appealed only when there is a direct order of law.

Key words: legal influence, legal regulation, legal actions, law, morality, national legislation.

Legal influence and legal regulation constitute essential and necessary standards for human civilized life, normal communication, harmonious and productive life of people.

Scientific literature generally accepts, that the whole process of the influence of law on public life, consciousness, and behaviour of individuals, made by legal and non-legal means, taken in its unity and diversity, shall be understood as a legal influence. Legal influence is exercised not only by the rules of law but also by other social means and forms of influence on the behaviour of individuals.

By definition, legal regulation is carried out by the state by means of law and the body of legal ways of managing public relations, their protection, and development. Legal influence can be exercised through legal, i.e. the mechanism of legal methods

and their forms, and non-legal means, i.e. information, ideological, psychological and other mechanisms. and in legal regulation, the law is realized through its mechanism (system of legal means and forms).

With primitive society having transformed to state-organized civilized society, legal and moral regulation has acquired an important place in the system of social regulation. The history of civilization shows that law and morality as the elements of the spiritual culture of a society are organically linked to one another. The legal system of a state-organized society establishes the requirements of morality being vital to the entire society.

Law and morality appear to be fundamental elements as to governing relations in society, exercising legal influence concerning behaviour of individuals if the need arises. Legal norms shall not contradict the democratic principles of society, and the principles of public morality shall be taken into account by the state authorities concerning the procedure for drafting state legal acts. Therefore, it is relevant to conduct an analysis of the problem of law and morality in society, the impact of moral and legal norms on the formation of behaviour of an individual.

Morality is a category reflecting the level of consciousness. It appears in the human imagination for granted, along with the criteria of good and evil, of honesty, integrity, justice and truth. Morality is a dynamic phenomenon that is transformed depending on the economic, information, cultural and spiritual development of a society or certain individuals affecting their subconsciousness. Morality may be formed by the person consciously from the influence of such factors as education, upbringing, an environment in the form of principles, norms, assessments, ideals [1, p. 407].

Law is a historically formed, moral-based and religiously validated, legalized value and normative body of rules that are created and enforced to regulate behaviour of individuals, organizations, social communities, using procedures, formalized decisions and state coercion to prevent conflicts and to preserve social integrity [2, p. 56-57]. The existence of law contributes to the establishment of universal norms of morality, overcoming injustice and evil. Ancient lawyer Ulpianus suggested in these

regards a wording: «Jus est art boni et aequi». This means that law is considered to be the art of maintaining justice and welfare.

Having an impact on morality, law ensures its recognizing by individuals. By influencing law morality constantly enriches it and enhances its value as the fundamental regulator of social relations. Morality reflects the main needs of society, and law emerges as a moral asset. The highest criterion for the legitimate and socially active behaviour of a person is moral behaviour. The main purpose of law and morality is to introduce and to maintain stability and order in society, with creating standards of behaviour that are formally enshrined in the rules of national law.

The position of an American professor of law L. Fuller, who learnt the correlation between morality and law, sophisticated problems of legal morality, legality and legislation as well as fairness and effectiveness of laws, and proposed to distinguish between morality of duty and morality of aspiration in his work «Morality of Law». Morality of aspiration begins at the highest level of human achievements, and morality of duty begins at the lowest one. Morality of duty may be "compared with the rules of grammar" while morality of aspiration may be linked to "the rules that are formulated by critics with a view to achieving high styling and refinement a composition". Grammar rules set forth what is needed to preserve language as a medium of communication, the same way as the rules of morality of duty set forth what is necessary for public life. The principles of good literature, as well as the principles of the morality of aspiration, "are free, vague and unspecified and they rather give us a general idea of the perfection we need to strive for than indicate reliable and infallible ways of achieving it" [3, p. 14].

"Morality of aspiration is the morality of a decent life, of perfection, of the fullest realization of human potential" [3, p. 13]. However, there are no ways available to force human beings to live a reasonable life. The only things that can be done are trying to eliminate the most obvious manifestations of coincidence and irrationality from their lives as well as creating conditions that are significantly important for a reasonable human existence. In order to claim some human behaviour bad, we shall have regard to what is wholly good. Each action shall be estimated in terms of its

contribution to the concept of a perfect life. Without a notion of the perfect human existence, we do not have a sample for both establishing existing duties and for opening other possibilities to explore human capabilities [3, p. 18].

Morality permeates legal substance and valid legal framework. Moral principles are enshrined both in the laws and in the secondary legislation of our state. Legal framework constitutes achievement of universal culture, the embodiment of humanistic, ideological and moral potential of all peoples. It is designed to be a consistent reflection of true democracy and democratic values of the universal society.

In the Basic Laws (Constitutions) of modern states, attention is paid to the value and necessity of the moral basis for legal regulation. For instance:

- 1) the Constitution of Ukraine, adopted at the fifth session of the Verkhovna Rada of Ukraine on June 28, 1996, gives references in Articles 24, 32, 35, 54, 56, 62, 148, 152 (concerning moral support for motherhood and childhood, guarantees of compensation for moral harm, morality of the population, requirement concerning high moral qualities of a candidate for the position of judge of the Constitutional Court of Ukraine, etc.) to morality;
- 2) the Basic Law for the Federal Republic of Germany adopted in May, 23 1949, establishes morality as a source of legal regulation in Article 2, paragraph 1, gives opportunity to perform alternative service if moral convictions preclude participation in the performance of military duties in the armed forces in Article 12a, paragraph 1, assures that neither political persecution nor inhuman or degrading punishment or treatment exists in Article 16a, paragraph 3.
- 3) the Constitution of the Republic of Hungary claims that children shall have the right to receive the protection and care from the state as from the family in Article 67, paragraph 1, renounces war as a means of solving disputes in Article 6, paragraph 1.
- 4) The Constitutional Act of Denmark provides civil liberties assuring the existence of morality in a society, for example no peaceful association shall be prohibited (Section 78, subsection 1) and vice versa, associations employing violence shall be dissolved by court judgement (Section 78, subsection 2).

Legislative bodies of any state should take public morality, moral culture of the population into account in the process of lawmaking. It is necessary since moral foundations constitute an important component of law, for the laws of a social, democratic state with respect to the rule of law shall be fair and humane. In addition, the fundamental human rights as the legal expression of freedom and dignity of a person are of great moral value.

The moral foundations of modern Ukrainian law in force suggest a framework and practice of its application, based on the rules, principles, and requirements of morality. Rules of law that do not comply with the norms of morality are perceived in society as unfair and therefore ineffective in law enforcement (including law enforcement) process.

The moral foundations of the current legislation are manifested in three directions: moral consciousness, moral activity, moral relations [4, p. 18]. Moral consciousness is accompanied by awareness of moral values and encourages individuals to choose permitted or encouraging by legislature patterns of behavior recognized as moral and just in society. Moral activity is a set of deeds meeting moral standards and contributing to achieving socially significant results. Moral relationships comprise a type of social relations that arise among people in their performing activities (including law enforcement). Morality is included in and implemented in various activities (economic, political, labor, family, scientific and cognitive, etc.).

Analyzing the legislation of Ukraine, we can conclude that Ukrainian law in its various manifestations demonstrates the influence of public morality and human values hereon. Legal regulation in these regards is manifested in legislator's emphasizing that:

- 1) the grounds for the emergence of rights and obligations include inflicting damage on property and causing moral damage to another person;
 - 2) the behavior of the subjects of legal relations must conform to the moral principles of society;
- compensating for moral (non-property) damage arises as one of the ways of protecting the rights and interests by court [5, p. 62].

Moral principles, rules and values are reflected in criminal, administrative, civil, family, labour as well as in other fields of law of Ukraine.

It is worth mentioning that violation of legal norms is an immoral act, but not always a violation of the norms of morality is considered illegal. E.g. abortion is a legitimate action, though morality considers it to be inappropriate, immoral and inhuman.

In affecting behaviours, law and morality are intertwined, complementing and influencing each other. Influenced by various factors, morality contributes to the quality, clarity and logic of legal regulations.

As a conclusion, in analyzing the relationship between law and morality, we can say that enforcement of rules of law is achieved to the extent to which legal rules correspond to the rules of morality. Legal rules should not contradict the democratic principles of society as well as the principles of public morality should be considered by the state authorities during the procedure for drafting legal acts of the state. Law should be aimed at affirming and securing justice within a state in accordance with moral values. The certain level of effectiveness of rules of law is achieved by how they correlate with moral standards. Law must conform to the moral principles of society. Both morality and law are aimed at advancing ideals of justice, equality and humanism. Compliance with requirements of morality has become a criterion for defining legal behaviour of persons and a prerequisite for preventing misconduct.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Сидоренко О.М. Право та мораль як основні способи правового впливу на поведінку суб'єктів // Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані : монографія / за ред. проф. О.В. Козаченка, проф. Є.Л. Стрельцова. – Миколаїв : Іліон, 2016. – С. 405-424.
2. Общетеоретическая юриспруденция: учебный курс: учебник / под. ред. Ю.Н. Оборотова. – О.: Фенікс, 2011. – 436 с.
3. Фуллер Лон Л. Мораль права : пер. з англ. Н. Комарова. – Наукове видання. – К. : Сфера, 1999. – 232 с.

4. Кримінальний процес : конспект лекцій / О. В. Козаченко. – Миколаїв : Іліон, 2016. – 320 с.
5. Сидоренко О. М. Моральні засади національного законодавства України / О.М. Сидоренко // Правове життя сучасної України. – Т. 1. – Одеса : Фенікс, 2012. – С. 61-63.

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЛОГОПЕДИЧНИХ ГРУП

Кузнєцова Оксана Вікторівна

Викладач логопедії та дошкільних дисциплін

Бериславського педагогічного коледжу імені В.Ф.Беньковського Херсонського
державного університету

Аспірант Уманського державного університету імені Павла Тичини

Анотація: У статті розкрито особливості формування комунікативної компетентності вихователя логопедичних груп, що передбачає сформованість у нього уміння точно, доречно й ефективно користуватися мовою як засобом розвитку мовлення дітей з вадами мовлення. Акцентовано увагу на проблемі створення умов для розвитку самореалізації майбутніх вихователів логопедичних груп та підвищення рівня їх професійно-мовленнєвої компетентності в умовах педагогічного коледжу.

Ключові слова: комунікативна компетентність вихователя логопедичних груп, комунікативні вміння і навички, корекційно-розвивальна робота, вихователі логопедичних груп, заклади дошкільної освіти компенсуючого типу, мовленнєві недоліки, діти-логопати.

Однією із актуальних проблем початку ХХІ ст. стало неухильне збільшення кількості дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку.

За дослідженнями різних авторів Європи порушення розвитку мовлення спостерігається у 17-42% дітей дошкільного віку, причому існує стійка тенденція до збільшення цього показника.

З огляду на це, важливим напрямом розвитку мовлення дошкільнят є навчання їх правильної вимови. Коригування та усунення недоліків мовлення має безпосередній вплив на збагачення словникового запасу вихованців,

удосконалення психофізичних функцій, сприяє емоційному та комунікативному розвитку малят. Без формування артикуляційного та граматично правильного мовлення повноцінний особистісний розвиток дитини та її адаптація в навколишньому світі — неможливі [1, с.5].

Малюкам із вадами мовлення дуже складно адаптуватися до навколишнього світу, виявляти особистісні якості у колективі, спілкуватися з однолітками й дорослими. Для дошкільнят із порушенням мовлення характерним є відхилення у формуванні вимовної системи мовлення та її сприймання. Несформованість фонематичного сприймання призводить до порушення у дітей аналізу звукового складу мовлення. Психічний розвиток дітей також характеризується певними особливостями — такими, як нестійкість уваги, відволікання, сповільненість запам'ятовування мовленнєвого матеріалу. Мовленнєві порушення можуть призвести формування у дітей негативних рис характеру, наприклад нерішучості сором'язливості, замкненості. Готовність цих дітей до школи значною мірою залежить від своєчасного подолання їх недоліків.

Допомогти таким дітям подолати всі ці перешкоди, а також позбутися вад мовлення можна — у спеціалізованому дитячому садку компенсуючого типу, особливо за умови співпраці всього педагогічного колективу закладу та активної допомоги батьків дітей. Успіх корекційно-розвивальної роботи з дітьми логопедичної групи визначається точною, продуманою системою, суть якої полягає в інтеграції логопедії у освітньо-виховну діяльність. А природний шлях здійснення логопедизації — це тісний взаємозв'язок та взаємодія вчителя-логопеда і вихователя. Логопед має працювати в тісному контакті з вихователем, забезпечуючи чітку послідовність цієї роботи. Тільки спільна робота логопеда і вихователя дає можливість подолати порушення мовлення і навчити вільно користуватися набутими навичками у самостійному мовленні [2, с.7].

Сучасний стан і перспективи спеціальної дошкільної науки та практики вимагають стратегічно нових підходів, оновлення й урізноманітнення форм роботи у спеціальному закладі дошкільної освіти компенсуючого типу для

дітей із порушеннями мовлення. Актуальною проблемою є підготовка майбутніх вихователів логопедичних груп, формування їх професійної майстерності, без набуття якої неможливе формування мовленнєвої полікомпетентності дошкільника та його гармонійного всебічного розвитку [3, с.154].

Згідно з освітніми лініями нової редакції Базового компонента дошкільної освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки, молоді і спорту України від 22.05.2012 р. №615, програмою розвитку дитини «Дитина», а також відповідно до програм коригувального навчання дітей із різними видами недорозвинення мовлення, рекомендованих листами МОН України від 05.12.2012 № 1/11-18794 та №1/11-18798 формування мовленнєвої компетентності – одне із пріоритетних завдань всебічного гармонійного розвитку дитини у закладах дошкільної освіти, зокрема у спеціальному компенсуючого типу для дітей із порушеннями мовлення. [4, с.3].

Теоретичні та методичні засади професійно-педагогічної підготовки фахівців дошкільної освіти розкрито у працях Л. Артемової, А. Богуш, Н.Гавриш, К.Крутий, Т. Поніманської, Л. Покроєвої, Р. Кондратенко та інших. Шляхи та методи підвищення професійної підготовки обґрунтували О. Колесник, Г. Беленька, Н. Левінець, Т. Кротова, О. Бурдяєва, І. Слепцова, Т. Танько та інші. Окремі питання зазначеної проблеми розкрито у дослідженнях Л. Загородньої, Н. Кічук, Ю. Косенко, І. Кривоноса, Л. Петухової, С. Тітаренко.

Науково-теоретичний аналіз як вітчизняних, так і зарубіжних літературних джерел із проблеми організації та проведення вихователем освітньо-виховної роботи в умовах логопедичної групи, виявив наявність лише незначної кількості науково-методичних публікацій (О. В. Барінова, А. В. Калініченко, С. В. Коноваленко, О. І. Лазоренко, Н. В. Ніщева, Ю. В. Рібцун, К. М. Слюсар, О. Б. Споришева, Т. В. Туманова, Т. Б. Філічева, А. В. Ястребова та ін.), спрямованих переважно на роботу з дошкільниками, котрі мають загальний недорозвиток мовлення [5, с.5].

На думку професора М. Ханемана (Майнський університет) за останні п'ять років значно зросла потреба у підготовці кваліфікованих вихователів логопедичних груп.

Натомість проблема формування мовленнєвої компетентності майбутніх вихователів логопедичних груп закладів дошкільної освіти не була предметом дослідження.

Разом з тим, аналіз практичної діяльності викладачів логопедії педагогічних коледжів свідчить, що у більшості студентів недостатньо сформоване свідоме ставлення до освітньо-виховної роботи з дітьми-логопатами, відсутнє розуміння зв'язку між теоретичними знаннями та майбутньою професійною діяльністю, що негативно позначається на результатах навчання. Недостатньо сформоване ставлення майбутніх фахівців до корекційно-розвивальної роботи з дітьми, що мають вади мовлення, у поєднанні з неповним методичним дослідженням проблеми формування професійної компетентності майбутніх вихователів логопедичних груп закладів дошкільної освіти на теперішній час є актуальною проблемою сьогодення.

У дітей дошкільного віку з важкими порушеннями мовлення наявні стійкі відхилення у вигляді порушень спілкування, незрілості окремих психічних функцій, зокрема словесно-логічного мислення; емоційної нестабільності, зниження рухливості когнітивних процесів. Всі ці відхилення разом з мовленнєвим дефектом знижують навчуваність цієї категорії дітей та потребують не тільки використання спеціальних методик в корекційно-розвивальній роботі з ними, а й високої комунікативної компетентності педагогів, зокрема вихователів логопедичних груп.

Важливим показником професійної майстерності вихователя логопедичних груп, як свідчать дослідження, є комунікативна компетентність. Однак її формуванню не надається належна увага у системі професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти.

Розглянемо, що являє собою поняття «комунікативна компетентність вихователя логопедичних груп». Це здатність педагога застосовувати у

спілкуванні з дітьми-логопатами, їх батьками та колегами знання мови, способи взаємодії з ними, навички роботи у групі, володіння різними соціальними ролями.

Її компонентами є:

1. система комунікативних знань (у тому числі в галузі психології спілкування, загальнодидактичних, логопедичних, методичних);
2. комунікативні вміння й навички (вміння говорити, слухати, встановлювати контакт з дитиною, розуміти її внутрішній стан, керувати взаємодією, застосовувати конструктивну поведінку у конфліктних ситуаціях; експресивні уміння та ін.);
3. комунікативні здібності (риси та професійно значущі якості особистості);
4. моральні переконання (світогляд, етичні погляд, ціннісні орієнтири та мотиви діяльності).

Комунікативна компетентність майбутнього вихователя логопедичних груп виявляється ще і в його умінні точно, доречно й ефективно користуватися мовою як засобом розвитку мовлення дітей з вадами мовлення.

Показниками високого рівня мовленнєвої компетентності вихователя логопедичних груп є: притаманні мовленню змістовність, логічність, точність, ясність, стислість, простота, емоційна і фонетична виразність, яскравість, образність, барвистість, правильна літературна вимова, вільне, невимушене оперування словом, інтонаційна різноманітність, чітка дикція, правильне використання логічних наголосів та психологічних пауз, взаємовідповідність між змістом і тоном, між словами, жестами та мімікою, постановка голосу.

Тобто, майбутній дошкільний педагог закладу дошкільної освіти компенсуючого типу повинен постійно розвивати в собі стійкість, гнучкість та позитивну гуманістичну спрямованість спілкування з дітьми-логопатами в різних комунікативних ситуаціях.

Щоб розвивати свою професійну майстерність і, зокрема, комунікативну компетентність, в роботі з дітьми, що мають вади мовлення, студенти Бериславського педагогічного коледжу імені В.Ф.Беньковського Херсонського

державного університету спеціальності 012 Дошкільна освіта додаткової кваліфікації «Вихователь логопедичних груп» під час теоретичної підготовки та на педагогічній практиці у закладах дошкільної освіти компенсуючого типу проводять різнопланову організаційно-педагогічну та методичну роботи, які обумовлені виконанням посадових обов'язків вихователя логопедичної групи закладу дошкільної освіти.

Курс підготовки молодшого спеціаліста з кваліфікації «Вихователь закладу дошкільної освіти» з додатковою кваліфікацією «Вихователь логопедичних груп» побудований з урахуванням міжпредметних зв'язків різноманітних дисциплін.

З цією метою до навчального плану включено вивчення таких предметів:

- «Основи логопедії»;
- «Логопедична ритміка і методика навчання»;
- «Психологія мовлення»;
- «Клінічні основи дефектології»;
- «Методика освітньо-виховної роботи з дітьми-логопатами».

Професійна підготовка майбутнього вихователя логопедичних груп базується на знанні основних психологічних та педагогічних закономірностей розвитку мовлення та особистості дитини в цілому в нормі та патології, клінічних основ дефектології, психології мовлення, логопедичної ритміки і методики навчання. Але вузловими є знання з логопедії та методики освітньо-виховної роботи з дітьми-логопатами, всі інші фоновими, що забезпечують розуміння порушених механізмів у різних випадках патології мовлення.

Професійна компетенція включає знання основ корекційної роботи з подолання мовленнєвих порушень; форм, методів і прийомів розвитку пізнавальної, емоційно-вольової та рухової сфери дитини-логопата, виховання особистості, правил ведення документації логопедичної групи.

Майбутні вихователі логопедичних груп мають навчитися здійснювати корекційно-розвивальну та загальноосвітню роботу з метою розвитку фізичних і розумових здібностей дітей-логопатів, підготовки їх до школи в умовах

патології мовлення та відхилень психофізичного розвитку. Співпраця з досвідченими вихователями-наставниками під час педагогічної практики закладає основи педагогічної майстерності. Все це, в свою чергу, сприяє розвитку комунікативної компетентності у майбутніх педагогів.

В ході педагогічної практики з додаткової кваліфікації студенти спостерігають та аналізують фронтальні, підгрупові та індивідуальні заняття, організовують ігрову діяльність з дітьми дошкільного віку, які мають мовленнєві недоліки, вчаться самостійно проводити режимні процеси та різні види роботи з дітьми в I половину дня в умовах закладу дошкільної освіти компенсуючого типу.

Готуючись до занять та інших форм роботи з дітьми-логопатами, майбутні вихователі логопедичних груп удосконалюють навички роботи з методичною літературою, дидактичними матеріалами, наочними посібниками, вчаться аналізувати отриману інформацію, адаптувати її до рівня розвитку дітей своєї групи. Під час проведення роботи з дітьми студенти-практиканти приділяють значну увагу налагодженню з вихованцями таких взаємин, що забезпечують емоційно-позитивну атмосферу педагогічного спілкування. Вони прагнуть проявити інтерес, емпатію, доброзичливе ставлення до дітей, любов до них, враховуючи типологічні та індивідуальні особливості дітей; здійснюють індивідуально-диференційований підхід у корекційно-розвивальній роботі з дітьми, що мають мовленнєві недоліки.

Отже, під час оволодіння різними видами професійної діяльності, у майбутніх вихователів логопедичних груп закладів дошкільної освіти цілеспрямовано створюються умови для самопізнання та самовизначення і формується потреба у постійному вдосконаленні своїх комунікативних компетентностей.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Рібцун, Ю.В. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення : програмно-методичний комплекс [Текст] / Ю.В. Рібцун. – Тернопіль : Мандрівець, 2014. – 272 с.

2. Рібцун, Ю. В. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ [Текст] : програмно-методичний комплекс / Ю. В. Рібцун. – Київ : Освіта України, 2011. – 292 с.
3. Рібцун, Ю. В. Сучасні тенденції спеціальної дошкільної освіти та їх реалізація у створенні корекційно-розвивальних програм / Юлія Рібцун // Науковий вісник Чернівецького університету. – Вип. 566. Педагогіка та психологія. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2011. – С. 153–161.
4. Логопедія [Текст] : підручник / За ред. М. К. Шеремет. – Вид. 5-те. - Київ : Видавничий Дім «Слово», 2018. – 856 с.
5. Швець, Т.А. Педагогічні умови формування професійної майстерності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів : дис..канд.педнаук / Т.А. Швець. – Херсон, 2016. – 196 с.

УДК: 618.1/3-089-06:612.337

**СТАН МОТОРНО-ЕВАКУАТОРНОЇ ФУНКЦІЇ ТРАВНОГО КАНАЛУ У
ХВОРИХ ПІСЛЯ ХІРУРГІЧНОГО ЛІКУВАННЯ ГОСТРОЇ
НЕПРОХІДНОСТІ ТОНКОЇ КИШКИ І ЇЇ ВПЛИВ НА ПЕРЕБІГ
ЗАХВОРЮВАННЯ**

Бенедикт В. В.

Benedykt V. V.

доктор медичних наук, доцент
доцент кафедри хірургії навчально-наукового інституту
Тернопільський національний медичний університет
імені І.Я. Горбачевського
м. Тернопіль, Україна

Продан А. М.

Prodan A. M.

кандидат медичних наук, асистент,
асистент кафедри 428хірургії навчально-наукового інституту
Тернопільський національний медичний університет
імені І.Я. Горбачевського
м. Тернопіль, Україна

Анотація. Обстежено 221 хворих з ГНТК. Клінічне обстеження пацієнтів поряд з загальноприйнятими методами включало дослідження моторно-евакуаторної функції травного каналу за допомогою електрогастрографічного (ЕГГ), електроентерографічного (ЕЕГ), фоноентерографічного (ФЕГ) методів та клінічних – час появи перистальтики ТК, відходження газів і появи акту дефекації. Встановлено, що функціональний стан хворого на гостру непрохідність тонкої кишки, його коморбідність впливає на ступінь операційно-анестезіологічного ризику і на стан моторно-евакуаторної функції травного каналу. Порушення рухової активності тонкої кишки протягом

перших 3-х діб після ліквідації її гострої непрохідності призводить до підсилення інтоксикації в організмі хворого, що вимагає обов'язкової її корекції.

Ключові слова. Кишкова непрохідність, тонка кишка, порушення моторики.

Вступ. Кожне оперативне втручання на органах черевної порожнини викликає різного ступеня важкості порушення на всіх рівнях організації – від молекулярного до організму в цілому. Важливе значення в цих змінах організму належить змінам у діяльності шлунково-кишкового тракту. Порушення функції цієї системи організму, зокрема, її моторно-евакуаторної функції є невід'ємною причиною несприятливого розвитку будь-якого патологічного процесу в черевній порожнині і особливо, у хворих на гостру непрохідність тонкої кишки (ГНТК). Гостра непрохідність тонкої кишки – проблема, яка не втрачає своєї актуальності навіть на сучасному етапі розвитку хірургії. Залишається високим рівень післяопераційної летальності при ГНТК (від 3 до 25 %) [1, 2], що обумовлено не ліквідованим тривалим післяопераційним парезом тонкої кишки (ТК), який сприяє розвитку синдрому ентеральної недостатності і розвитку поліорганної недостатності.

Метою нашого дослідження є вивчення ланок розвитку порушень моторно-евакуаторної функції травного каналу у хворих на ГНТК та розробка ефективних патогенетично обґрунтованих методів лікування цих пацієнтів.

Матеріал та методи дослідження. Нами комплексно обстежено 221 хворих з ГНТК. Клінічне обстеження пацієнтів поряд з загальноприйнятими методами включало дослідження моторно-евакуаторної функції травного каналу за допомогою електрогастрографічного (ЕГГ), електроентерографічного (ЕЕГ), фоноентерографічного (ФЕГ) методів та клінічних – час появи перистальтики ТК, відходження газів і появи акту дефекації. Паралельно визначали ступінь інтоксикаційного синдрому – лейкоцитарний індекс інтоксикації (ЛІІ) [3], концентрація молекул середньої маси (МСМ) [4]; неспецифічну резистентність організму вивчали за допомогою паличкоядерно-лімфоцитарного індексу (ПЛІ)

[5]. Визначали індекс коморбідності [6], ступінь компенсації кожного конкретного хворого на ГНТК і операційно-анестезіологічний індекс за шкалою ASA [7].

Крім цього, проведено ретроспективний аналіз 30 медичних карт стаціонарного хворого пацієнтів з несприятливим перебігом захворювання.

Результати та їх обговорення.

При дослідженні моторно-евакуаторної функції травного каналу у досліджених хворих до операції було виявлено, що задовільна перистальтика ТК була тільки в 8 (3,62 %) випадках, її підсилення спостерігалось у 78 (35,29 %) хворих, пригнічення – у 103 (46,61 %) пацієнтів і її відсутність – у 32 (14,48 %) госпіталізованих.

Показники індексу коморбідності у наших хворих до операції був наступними: до 59 роки – 1,03, у віці 60-74 роки – 4,82 і у віковій групі 75-89 роки - 6,0. Після комплексного дослідження пацієнтів було стверджено, що в 146 (66,06 %) випадках функціональний стан хворих був компенсованим і в 75 (33,94 %) – декомпенсованим.

Такий підхід при проведенні діагностичної програми у хворих на ГНТК дозволив визначити ступінь операційно-анестезіологічного ризику (ASA). Було виявлено, що до I Е класу відносилось 102 (46,15 %) пацієнта, до II Е – 49 (22,17 %) хворих, до III Е – 48 (21,72 %), до IV Е класу – 22 (9,95 %) випадків. Як видно з наведених даних в 31,61 % випадків стан хворого може суттєво впливати на вибір об'єму операції під час хірургічного лікування хворих на ГНТК.

Після хірургічного лікування пацієнтів характер моторики травного каналу погіршувався. У хворих після лапаротомії і усунення ГНТК, нами встановлено значне пригнічення електричної активності шлунка, особливо, величини його біопотенціалу. Відновлення цих процесів у ньому наставало на 5-7 добу після операції. На нашу думку, недостатня біоелектрична діяльність шлунка у хворих пов'язана з порушеннями біоенергетичних можливостей м'язового шару цього органа та електролітного співвідношення в міоцитах і з наявністю інтоксикаційного синдрому.

При дослідженні ЕЕГ у хворих після операції на ГНТК було встановлено різне пригнічення рухової електричної активності ТК на першу-третю доби після операції, у першу чергу, величини електропотенціалу. Так, значення даної характеристики ЕЕГ через добу після операції у хворих на ГНТК складала всього 47,06 % від норми. На другу добу після операції у хворих досліджуваної групи спостерігалось ще більше пригнічення біоелектричного потенціалу (на 18,75 %) від його значення у першу добу після операції при не суттєвому підвищенню показника частоти.

На третю добу після операції в цих хворих спостерігалось більш значне підвищення всіх досліджуваних показників ЕЕГ. Так, величина середнього біопотенціалу зростала і складала 150,0 % від величини на першу добу після операційного періоду, а частота – на 115,79 %, порівняно з відповідним періодом.

На п'яту добу після операційного втручання показники ЕЕГ подалі суттєво зростали. Так, частота збільшувалася в 1,53 раза, а величина електричного потенціалу – в 1,94 раза порівняно з першою добою. Тільки на 6-7 добу після операції спостерігалось наближення досліджуваних показників до нормальних значень.

Такий стан ТК призводить до виснаження біоенергетичних можливостей м'язового шару даного органа на другу добу, що ще більше посилює ступінь порушень моторно-евакуаторної функції травного каналу і сприяє розвитку функціональної непрохідності ТК. У наступний проміжок часу поступово відбувалося відновлення біоелектричної діяльності досліджуваного органа, що призводило до нормалізації її евакуаторної функції на 6-7 добу після операції.

При дослідженні клінічних ознак відновлення моторно-евакуаторної функції травного каналу було отримано результати, які наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Час появи клінічних ознак відновлення моторно-евакуаторної функції травного каналу в післяопераційному періоді у хворих на ГНТК, (n=196)

Післяопераційний період	Клінічна ознака		
	Поява перистальтики	Відходження газів	Поява акту дефекації
Перша доба	12 (6,12 %)	-	-
Друга доба	99 (50,51 %)	29 (14,79 %)	-
Третя доба	57(29,08 %)	85 (43,37 %)	19 (9,69 %)
Четверта доба	18 (9,18 %)	42 (21,43 %)	39 (19,90 %)
П'ята доба	10 (5,10 %)	29 (14,79 %)	55(28,06 %)
Шоста доба	-	9 (4,59 %)	29 (14,79 %)
Сьома доба	-	2 (1, 02 %)	24 (12,24 %)
Після сьомої доби	-	-	30 (15,31 %)

Гальмування моторно-евакуаторної функції травного каналу в перші три доби після операції призводило до збільшення рівня інтоксикації. В таблиці 2 наведено зміни величини ЛП, ПЛ, МСМ у хворих на ГНТК в різні строки після операції.

Таблиця 2

Показники ЛП, ПЛ, МСМ в обстежених хворих на ГНТК до операції і в різні терміни після хірургічного лікування, (M+m)

Показники периферійної крові	Терміни обстеження					
	до операції	1 доба	2 доба	3 доба	5 доба	виписка
ЛП (од.)	4,06± 0,24	5,56± 0,58*	2,87± 0,22**	2,85± 0,25**	2,20± 0,21**	2,26± 0,26**
ПЛ (од.)	0,82± 0,07	2,04± 0,26*	1,24± 0,11*	0,77± 0,07	0,53± 0,04*	0,50± 0,06*
МСМ (оптичні одиниці)	0,355± 0,006	0,467± 0,008** *	0,371± 0,004*	0,408± 0,005**	0,345± 0,003**	0,282± 0,003** *

Примітка: *-p<0,05; **-p<0,01; ***-p<0,001 порівняно з доопераційним періодом.

У хворих на ГНТК до операції значення ЛПІ вказувало на стабілізацію запального процесу в організмі хворого. Величина ПЛІ у цих хворих свідчила про стабілізацію імунної неспецифічної відповіді організму. Однак на першу добу після операції спостерігалось значне збільшення даних досліджуваних індексів лейкограми. Так, ЛПІ зростав більш, ніж в 1,37 раза, а ПЛІ – майже у 2,5 рази, що пояснюється, на нашу думку, тяжкістю і травматичністю операційного втручання, порушенням моторно-евакуаторної і захисної функцій травного каналу і транслокацією мікроорганізмів, токсинів через порушений кишковий бар'єр. Значення ПЛІ поступово зменшувалося і на третю добу після операції даний показник склав 106,49 %, від доопераційної величини і зменшився у 2,65 раза відносно його значення у першу добу після операції. Величина ЛПІ у даний період спостереження відносно показника, що була перед операцією, зменшилася в 1,42 раза, а порівняно з першою добою після операції зменшилася в 1,95 раза. Такі зміни ЛПІ і ПЛІ на третю добу після операції вказували на зниження активності процесів запалення в організмі і підсилення неспецифічної імунної резистентності у хворих в цей післяопераційний період.

На першу добу після операції у хворих на ГНТК спостерігалось суттєве підвищення рівня МСМ (на 31,50 %) порівняно з доопераційним вмістом. Підвищення досліджуваної величин пов'язано, на нашу думку, більшою мірою з тяжкістю, травматичністю операційного втручання, а також з особливостями проведення загального знеболення, перебігом хвороби.

На другу добу після операції спостерігалось зменшення вмісту в крові МСМ, що, можливо, пов'язано з покращенням функції печінки, нирок. На третю добу, згідно з отриманими даними, спостерігалось підвищення рівня показників інтоксикації як у порівнянні з другою добою післяопераційного періоду, так і з їх значеннями до операції. Величина вмісту МСМ склала майже 110,0 від значення на другу добу і 114,90 % до передопераційного періоду. Разом з тим нами відмічена одна парадоксальна реакція. Зокрема, після усунення причина ГНТК, евакуації вмісту з порожнини ТК і з черевної порожнини, що потенціювали явища інтоксикації, а рівень її показників

продовжував зростати. На нашу думку, даний факт вказує на те, що ступінь інтоксикації при ГНТК залежить не тільки від наявного її джерела, а й від функціональних і морфологічних змін в ТК, що призводило до порушень моторно-евакуаторної функції шлунково-кишкового каналу, з порушенням захисного бар'єру слизової ТК.

На п'яту добу після операції спостерігалось суттєве зниження рівня МСМ - на 15,40 %, у порівнянні з величиною на третю добу післяопераційного періоду. Зменшення ступеня інтоксикації у процесі перебігу післяопераційного періоду пов'язане, в першу чергу, з відновленням моторики ТК у більшості хворих.

Тільки в межах 6-8 доби після операції у хворих на ГНТК відбувається значне зниження рівня лабораторних показників інтоксикації.

“Критичним” періодом після операції у хворих на ГНТК була перша – третя доби, що характеризувалися підвищенням рівня інтоксикації і зниженням неспецифічної імунної резистентності організму. При проведенні ретроспективного аналізу хворих на ГНТК з несприятливим перебігом захворювання було встановлено, що коморбідності притаманна властивість, яка збільшує тяжкість стану і погіршує прогноз у хворих на ГНТК. Так, індекс коморбідності у віці до 59 років невисокий (0,5), а у віці 60-74 років він збільшується майже в 11 раз у порівнянні з віком до 59 років і в старечому віці – більш ніж в 12 рази. Більш ніж в половині оперованих хворих (53,33 %) летальність настигла в перші три доби після операції. Причиною летального наслідку було прогресування явищ інтоксикації, в першу чергу за рахунок функціональної непрохідності ТК, що призводило до появи синдрому ентеральної недостатності і розвитку поліорганної дисфункції, що в багатьох випадках призводило до декомпенсації наявної супутньої патології. Тільки 20,0 % хворих за шкалою ASA віднесено до перших трьох класів, що в прогнозі перебігу захворювання після операції може бути сприятливим. Тоді як, 66,67 % пацієнтів мали важки компенсовані захворювання, які представляли постійну загрозу для їх життя. Слід зауважити, що 13,34 % хворих поступили в такому

стані, що згідно шкали ASA відповідав V класу, результат від лікування зумовлював летальний наслідок у цих пацієнтів. Причиною смерті у пацієнтів на ГНТК в 24 (80,0) % випадків була поліорганна недостатність, в одному випадку (3,33 %) – тромбоемболія легеневої артерії та у 5 (16,67 %) – гостра серцево-судинна недостатність. При дослідженні моторно-евакуаторної функції травного каналу в цій групі пацієнтів на ГНТК було виявлено, що в 96,67 % хворих була її відсутність і пригнічення, що також сприяло летальному наслідку у них в наслідок наростання явищ інтоксикації.

Отже, отриманий нами результат вказує на необхідність використовувати під час лікування хворих на ГНТК стимулюючу терапію, яка сприятиме ранньому відновленню рухової активності ТК у післяопераційному періоді. Для раннього відновлення моторно-евакуаторної функції травного каналу у хворих на ГНТК нами в післяопераційному періоді використовувалась корегуюча медикаментозна терапія із застосуванням есенціальних фосфоліпідів, антиоксидантів, енергетичних донаторів, препаратів кальцію або його антагоністів залежно від характеру перистальтики в післяопераційному періоді.

Висновки: 1. Функціональний стан хворого на гостру непрохідність тонкої кишки, його коморбідність впливає на ступінь операційно-анестезіологічного ризику і на стан моторно-евакуаторної функції травного каналу.

2. Порушення рухової активності тонкої кишки протягом перших 3-х діб після ліквідації її гострої непрохідності призводить до підсилення інтоксикації в організмі хворого, що вимагає обов'язкової її корекції.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бойко В.В., Тарабан И.А., Евтушенко Б.О., Евтушенко И.Я. и другие Современное состояние вопроса острой спаечной кишечной непроходимости// Харківська хірургічна школа.- 2014.- № 1 (64).- С. 87 - 90.
2. Меньков А.В., Гаврилов С.В. Острая кишечная непроходимость неопухолевого генеза: современное состояние проблемы. СТМ, 2013.- С. 109-115.

3. Кальф-Калиф Я.Я. О гематологической дифференциации различных форм и фаз острого аппендицита /Я.Я. Кальф-Калиф //Хирургия.- 1947.- №7.- С.40 - 43.
4. Габриэлян Н.И. Диагностическая ценность определения средних молекул в плазме крови при нефрологических заболеваниях / Н.И.Габриэлян, А.А.Дмитриев, Г.П., Кулаков // Клиническая медицина.-1981.- №10.- С. 38 - 42.
5. Бенедикт В.В. Про значення моніторингу стану неспецифічної резистентності організму у хворих на гостру непрохідність кишки. Збірник матеріалів XVI з'їзду Всеукраїнського лікарського товариства. Кам'янець-Подільський, 2017.-С.216.
6. Charlson ME. A new method of classifying prognostic comorbidity in longitudinal studies: development and validation./ ME. Charlson, P. Pompei, KL Ales, CR. McKenzie //J Chron Dis, 1987.- № 40 (5).- P. 373-383.
7. Little J.P. Consistency of ASA grading / J.P. Little // Anaesthesia. – 1995. – 50, N. 7. – P. 658–659.

**FULL ANATOMO-MORPHOLOGICAL DESCRIPTION OF THE
GASTROINTESTINAL TRACT SPHINCTER APPARATUS**

Protsak T. V.

Candidate of Medical Sciences

Associate professor M.H. Turkevych Department of human anatomy

Zabrods`ka O. S.

Hovanets K. R.

Student

Higher State Educational Establishment of Ukraine

«Bukovinian State Medical University»

Chernivtsi, Ukraine

Purpose – to systematize the separation of the sphincter apparatus of the gastrointestinal tract (GIT). To highlight the problematics of eponymic names in the study of normal human anatomy, in particular the sphincter zones of the digestive system. Give eponymous explanations and interpretations of the values of the anatomical elements presented. Emphasize the need for the proposed separation.

Key words: sphincter, sphincter apparatus, reflux.

Мета роботи – систематизувати поділ сфінктерного апарату шлунково-кишкового тракту (ШКТ). Висвітлити проблематику епонімічних назв у вивченні нормальної анатомії людини, зокрема сфінктерних зон травної системи. Дати епонімічне пояснення і трактування значень представлених анатомічних елементів. Підкреслити необхідність запропонованого поділу.

Ключові слова: сфінктер, сфінктерний апарат, рефлюкс.

Цель работы – систематизировать разделение сфинктерного аппарата желудочно-кишечного тракта (ЖКТ). Осветить проблематику эпонимических

названий в изучении нормальной анатомии человека, в частности сфинктерных зон пищеварительной системы. Дать эпонимическое объяснения и трактовки значений представленных анатомических элементов. Подчеркнуть необходимость предложенного разделения

Ключевые слова: сфинктер, сфинктерный аппарат, рефлюкс.

The analysis of literary sources indicates the absence of a systematic complete anatomical and morphological description of the sphincter apparatus of the gastrointestinal tract (GIT).

The purpose of the work is to systematize the separation of the sphincter apparatus of the gastrointestinal tract. To illuminate the problems of eponymous names in the study of normal human anatomy, in particular the sphincter zones of the digestive system. Give eponymous explanations and interpretations of the values of the presented anatomical elements. Emphasize the need for the proposed separation.

The upper sphincter of the esophagus (pharyngeal esophagus) - located between the pharynx and esophagus. Functionally, it is a valve that passes the food lump from the pharyngeal part into the esophagus and does not allow the reverse movement of the content, and also protects the esophagus from the ingress of air during breathing. This structure is formed by the lower constrictor of the pharynx. This is a thickening of the circular layer of striated muscle fibers [1, p. 38].

Hackers sphincter (Shatskys ring, middle esophageal sphincter spiral constrictor) - is located between the middle and lower third of the esophagus, at a distance of 31-33 cm from the maxillary incisors. Shatsky rings - this is a thickening of the mucous membrane of the esophagus closer to the esophagus into the stomach; with a steady narrowing of the lumen of the esophagus to 13 mm, this formation contributes to the occurrence of dysphagia [2, p.447; 3, p.39; 4, p.95].

The lower sphincter of the esophagus (esophageal-gastric) is the structure that separates the esophagus from the stomach. It is located in the zone of the gastroesophageal transition, where the epithelium of the esophagus changes to the epithelial lining of the stomach. Sinelnikov R.D. pointed out that the esophageal-

gastric sphincter is a set of folds of the esophagus and does not have a strong closure function and provides, on the one hand, the passage of food from the esophagus into the stomach, and on the other hand, it performs the closure function when aggressive contents of the stomach enter the esophagus. The unilateral movement of food is facilitated by the acute angle of the esophagus entering the stomach (His angle). The severity of the angle increases with the filling of the stomach. The valve function is performed by the lip-shaped fold of the mucous membrane at the junction of the esophagus into the stomach, contraction of the oblique muscle fibers of the stomach and diaphragmatic-esophageal connection [2, p. 447; 3, p. 39].

Cardiac sphincter (esophageal-gastric; cardiac muscle loop) - located directly in the cardiac part of the stomach; interacts with part of the fibers of the lower esophageal sphincter. It is intended to block the return of food from the stomach to the esophagus. The failure of the pulp leads to the fact that bile and gastric juice enter the cavity of the esophagus. Clinically, insufficiency of cardiac pulp is an incomplete closure of the lower esophageal sphincter, its relaxed state and inability to retain the contents of the stomach [5].

Pyloric sphincter (gastroduodenal; pyloric sphincter) - is a special sphincter that separates the pyloric part of the stomach from the ampoule of the duodenum and acts as a regulator of the flow of acidic gastric contents into the duodenum as it is ready to receive the next portions of the chyme.

Bulboduodenal (post-pyloric sphincter) - narrowing of the lumen of the duodenum, which separates the bulb of the duodenum from its other parts [6, p. 213].

Oddi sphincter or Oddi complex (distal sphincter of the common bile duct + sphincter of the main duct of the pancreas + common sphincter of the hepatic-pancreatic ampoule) - located in the Vater papilla on the inner surface of the descending part of the duodenum. The sphincter of Oddi regulates the flow of bile and pancreatic juice into the duodenum and prevents the intestinal contents from entering the bile and pancreatic ducts. Some authors have accurately spoken about the sphincter of Oddi "sphincter of Oddi -" Napoleon "of the bile ducts and pancreatic ducts and its" tunic "-father nipple". There are several anatomical structures that

perform the contractile function of the sphincter: the complex muscle of the large papilla of the duodenum (contractor of the base of the papilla, contractor of the Vater papilla proper and dilator of the papilla) its own sphincter of the common bile duct; own pancreatic duct sphincter [7, p. 6].

Oddi-Boyden sphincter (Boyden sphincter; distal sphincter of the common bile duct) - has two parts: supra-duodenal (pancreatic), which is located in front of the strait entrance to the wall of the duodenum; intramural part.

Westphalia sphincter (sphincter of the Wirsung duct of the pancreas) - at the confluence of the main duct of the pancreas with the common bile duct in the region of the ampulla of the Vater's papilla [8, p. 106].

Westphalia pylorus - muscle fibers are clearly concentrated in two places, so it is divided into two: the sphincter of the base of the Vater's nipple and the sphincter of the mouth of the large duodenal nipple.

Infrapapillary sphincter - located at a distance of 3-10 cm distal to the confluence of the common bile duct and main pancreatic duct, or 5-6 cm proximal to the duodenojejunal fold [9, p. 2631].

Lutkens sphincter (sphincter of the cystic bile duct) is a sphincter located in the neck of the gallbladder, at the place of its transition into the cystic bile duct. During digestion, it regulates the transition of bile from the gallbladder to the cystic bile duct [10, p. 49; 11, p. 2].

Geister's flap (spiral fold) - a combination of several spiral folds of the cystic duct.

Mirizzi sphincter (proximal sphincter of the common bile duct) is the sphincter of the common bile duct, located immediately after the confluence of the common hepatic bile duct and cystic bile duct. Inadequate, excessive or untimely contractions of the Mirizzi sphincter are classified among other pathologies that are called biliary dyskinesia [12, p. 18].

Kapanji sphincter (suprapapillary sphincter) - located on the middle third of the duodenum, 3-10 cm below the Vater's nipple and is represented by circular smooth muscle fibers about 2 cm wide.

Oxner's sphincter (anterior papillary sphincter) is the duodenal sphincter, which is a narrowing of the lumen of the intestine by 30-50% with a width of about 2 cm [13, p. 209].

Halley Sphincter (Santorini duct sphincter) is a circular muscle located in the small duodenal papilla and which acts as a valve for the additional (Santorini) pancreatic duct [14, p. 13].

Treytz duodenal fold (duodenojejunal sphincter) - located directly in front of the duodenojejunal bend.

Bauginium damper (Tulp valve; Varolius sphincter; ileocecal valve) - separates the small and large intestine. Outside the digestion process, the ileocecal valve is closed, but after 0.5-4 minutes after eating, it opens every 0.5-1 minute, and the chyme enters the colon in portions of up to 15 ml. The opening of the ileocecal valve occurs reflexively: peristaltic waves of the ileum increases the pressure in it and relaxes the ileocecal valve [15, p. 29].

Gerlach's valve (sphincter of the base of the vermiform appendix) is an unstable small lunate flap formed by the mucous membrane of the cecum located at the mouth of the appendix [16, p. 86].

Bouguier sphincter (proximal sphincter) - located on the border of the cecum and ascending colon. It has the appearance of a notch or deep circular groove at the junction of the listed sections of the colon [17, p. 23].

Worses is the sphincter (distal sphincter) -increased muscle membrane of the ascending colon at the border of its middle and upper third.

Cannon-Bema sphincter (right sphincter of the transverse colon) - the sphincter that separates the proximal (initial) third of the transverse colon from the central one, has a triangular shape [18, p. 1241].

Horst sphincter (middle sphincter of the transverse colon) - localized in the middle and parts of the transverse colon [19, p. 139; 26, p. 485].

Cannon's sphincter (left (distal) sphincter of the transverse colon) is the sphincter that separates the central third of the transverse colon from the distal (final) [19, p. 139].

The Payra-Strauss sphincter (proximal sphincter of the descending colon) is located in the proximal part of the descending colon, below the left bend of the colon [20, p. 16].

Mikhailovs sphincter (middle sphincter of the descending colon) - is located on the verge of the sphincter Payra-Strauss and Bally [21, p. 146; 25, p. 643].

Bally sphincter (distal sphincter of the descending colon) is a sphincter located on the border of the descending colon and sigmoid colon. Muscle bands converge around the sphincter, and after it diverge. The relief of the mucous membrane in the Bally sphincter zone has the appearance of small folds, mainly of circular shape. It has an oval or annular shape [21, p. 146].

Rossi-Moutiers sphincter (median sphincter of the sigmoid colon) - located in the middle part of the sigmoid colon.

O`Bern-Pirogov-Moutier sphincter (sigmorectal sphincter) - separates the sigmoid colon from the rectum [22, p. 5].

Nelaton sphincter or Nelaton-Hepner (proximal rectal sphincter, third rectal sphincter) - an unstable circular muscle bundle in the wall of the rectum, located slightly above the anus.

The internal (involuntary) rectal sphincter is formed by striated muscle fibers. Sphincter is not subject to human consciousness. Its contraction and relaxation occur spontaneously. Normally, the sphincter is in a reduced state. Its reflex relaxation is caused by irritation of the rectum with feces during the act of defecation [23, p. 57].

External (arbitrary) sphincter of the rectum - formed by striated muscles, contracts arbitrarily (controlled by consciousness). The rectoanal reflex leads to contraction of the muscles of the external sphincter of the anus. The occurrence of defecation reactions is facilitated by a sharp increase in intra-abdominal pressure, as a result, and intra-rectal pressure, relaxation of the internal sphincter of the anus and arbitrary relaxation of the muscles of the external sphincter [24, p. 67].

Conclusions. The sphincter apparatus is an indispensable component of a complete and healthy digestion process.

The need to provide eponymous names for the presented structures of the gastrointestinal tract.

The need for some structures and organs of the gastrointestinal tract to have basic and additional synonymous names.

The importance of the correct distinction between the concepts of "sphincter", "valve" and "damper".

THE LIST OF LITERATURE

- Akhtemiychuk YUT, Tsyhykalo O, Koval'. Vzayemozalezhnist' sfinkternoho aparatu pozapechinkovykh zhovchnykh protok ta somatotypu v novonarodzhenykh. Klinichna anatomiya ta operatyvna khirurhiya. 2009;8(4):38-42.
- Veligotskiy N, Shchapov P, Gorbulich A. Diagnostika funktsional'nogo sostoyaniya nizhnego pishchevodnogo sfinktera u bol'nykh s GERB s ispol'zovaniyem metodov obrabotki sluchaynykh signalov izmeritel'noy informatsii. Visnik morfologii. 2003;9(2):446-9.
- Drobysheva OV, Botvin'yev OK. Funktsional'noye sostoyaniye kardial'nogo i piloricheskogo sfinkterov, sfinktera Oddi u detey s nedifferentsirovannoy displaziyey soyedinitel'noy tkani i pri otsutstvii displazii. Rossiyskiy zhurnal gastroenterologii, gepatologii, koloproktologii. 2009;19(5):39-43.
- Kashperuk-Karpyuk IS. Anatomo-funktsional'ni osoblyvosti mikhurovo-sechivnykovoho perekhodu. Klinichna anatomiya ta operatyvna khirurhiya. 2012;11(1):95-8.
- Korotkiy VN, Spitsyn RYU, Kolosovych IV. Rol' pilorychnoho sfinktera v rehulyatsiyi motorno-evakuatornoyi funktsiyi shlunka i shlyakhy yiyi korektsiyi. Shpytal'na khirurhiya. 1998;4:108-13.
- Luk`yanenko OYU, Pantelyeyeva TI. Dysfunktsiya biliarnoho traktu v ditey: tradytsiyni pidkhody y novi postulaty. Hastroenterolohiya. 2017;3(51):213-221.
- Nikiforov AN, Levin MD. Sostoyaniye anal'nogo sfinktera u lits pozhilogo vozrasta stradayushchikh khronicheskimi zaporom (rentgenologicheskoye issledovaniye). Meditsinskaya panorama. 2006;6:7.

- Nakano R. Age-related changes in the neuromuscular development of the internal anal sphincter. J Pediatr Surg. 2008;43(6):1106-10.
- MacCrea GL. Pathophysiology of constipation in older adult. World J Gastroenterol. 2008;14(17):2631-8.
- Kurzantseva OM. Primeneniye ul'trazvukovogo issledovaniya i komp'yuternoy tomografii v diagnostike opukholi Klatskina. SonoAce Ultrasound. 2015;27:48-55.
- Shvets OV. Funktsional'noye zabolevaniye zhelchnogo puzyrya. Zdorov'ya Ukraїni. 2014;3:2-3.
- Il'chenko AA. Biliarnyy sladzh: prichiny formirovaniya, diagnostika i lecheniye. Consilium Medicum. Gastroenterologiya. 2012;2:18-21.
- Dorofeyev AE, Rudenko NN, Kugler TE. Funktsional'naya dispepsiya. Raznyye mekhanizmy, kompleksnoye lecheniye. Gastroyenterologiya. 2017;3(51):209-212.
- Kostyrkina VV. Osobennosti strukturnoy organizatsii bol'shogo sosochka dvenadtsatiperstnoy kishki. Elektronnyy nauchno-obrazovatel'nyy vestnik «Zdorov'ye i obrazovaniye v KHKHÍ veke». 2006;8:390.
- Zalevskiy AA, Chavun'kin FP, Khlud FP, Zalevskiy DA. Anatomico-fiziologicheskoye obosnovaniye dislokatsii klapana antireflyuksa pod pishchevodno-zheludochnym perekhodom v sredosteniye. 2014;4:29-33.
- Kolesnikov LL. Sfinkternyy aparat cheloveka: novyy vzglyad na problemu. Uspekhi sovremennogo yestestvraznaniya. 2006;1:86-7.
- Oparin AA, Oparin AG, Lavrova NV. Ul'trazvukovoye issledovaniye zhelchnogo puzyrya v norme i patologii. Skhídno-évropeys'kiy zhurnal vnutríshn'oǐ ta símeynoǐ meditsini. 2017;2:23-30.
- Suvorova GN, Volydina NN, Chemidronov SN, Podsevalova NV. Ul'trastrukturnaya i metabolicheskaya organizatsiya naruzhnogo sfinktera pryamoy kishki. Fundamental'naya meditsina. 2014;16(5):1241-3.
- Levin MD, Mendel'son G, Korshun Z. Sfinkter Oddi i yego rol' v patogeneze zabolevaniy zhelchno-pankreaticheskoy zony. Novosti khirurgii. 2011;6(19):139-145.

- Kartashkin VA, Sapin MR, Shestakov AM. Osobennosti stroyeniya naruzhnogo sfinktera pryamoy kishki u lyudey razlichnogo vozrasta.2010;2:132.
 - Borodach AV. Morfofunktsional'nyye osobennosti bol'shogo duodenal'nogo sosochka i sfinktera Oddi. Annaly khirurgicheskoy gepatologii. 2001;6(1):146-151.
 - Gorban' VV, Burba LV, Titova YUS. Regulyatsiya motrnoy funktsii verkhnego otdela ZHKT i manomatricheskiye priznaki yego patologii. Zemskiy vrach. 2011;1:5-10.
 - Novosel'skaya NA, D'yachenko AP, Kirsanova NV. Sfinktery vnepechenochnykh zhelchnykh protok. Novaya nauka:opyt, traditsii, innovatsii. 2017;2:57-60.
 - Azarov VF, Putalova IN, Poluektov VL. Endoskopicheskoye opredeleniye formy sfinkterov tolstoy kishki. Uspekhi sovremennogo yestestvoznaniya.2005;9:67-8.
 - Cobine CA. Intestinal cells of Cajal in the cynomolgus monkey rectoanal region and their relationships to sympathetic and nitrergic nerves. Am J Physiol Gastrointest Liver Physiol. 2010;298:643-56.
- Kuramoto H, Kadowaki M, Yoshida N. Morphological demonstration of a vagal inhibitory pathway to the lower esophageal sphincter via nitrergic nervous in the rat esophagus. Neurogastroenterol Motil. 2013;25(7):485-94.

ГІСТОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІВ СТАТЕВОЇ СИСТЕМИ ЧОЛОВІКІВ

Тур Ярослава Володимирівна
Тиндюк Людмила Володимирівна
Басва Ірина Іванівна

Асистенти кафедри патологічної анатомії, судової медицини та гістології
Донецький національний медичний університет
м. Кропивницький, Україна

Анотація: Людський організм представляє собою складну систему органів, серед яких особливе місце займає репродуктивна система, яка відповідає за продовження людського роду. Вивчення морфофункціональних особливостей даної системи в нормі допоможе краще зрозуміти вади розвитку та порушення функціонування того чи іншого органу чоловічої репродуктивної системи.

Ключові слова: яєчко, клітини Сертолі, клітини Лейдіга, сім'яні пухирці, передміхурова залоза.

Розвиток статевих систем починається ідентично з індіферентної стадії за однією генетичною програмою. Зигота містить 22 пари аутосом і 1 пару статевих хромосом, де Y-хромосома детермінанта чоловічої статі, X-хромосома – жіночої статі і уже під час запліднення відбувається генетична детермінація статі. Протягом ембріонального періоду з'являються первинні статеві ознаки, такі як закладка гонад і початок гаметогенезів, що продовжуються в плодовому періоді, і після народження. Вторинні статеві ознаки з'являються протягом пубертатного періоду [5, 16, 25].

Під час формування гонадної статі розвиваються Вольфова і Мюллерова протоки. Місцем утворення первинних статевих клітин є епітелій жовткового мішка. Починаючи з п'ятого тижня пренатального розвитку клітини мігрують

до гонадних валиків, зачатків індіферентних гонад. Диференціюванню первинних гонад за чоловічим типом сприяє наявність у Y-хромосомі SRY-гену [30].

Серед клітин стромального компоненту даних органів можна виділити два типи клітин. Перший тип перетворюється на клітини Сертолі, які розташовуються навколо первинних гоноцитів, стимулюючи розвиток сім'яних каналців і секретуючи антимюллерів гормон, викликає регресію Мюллерових проток. Другий тип диференціюється у клітини Лейдіга, які секретують тестостерон протягом 8-10 тижня внутрішньоутробного розвитку під впливом хоріонічного гонадотропіну. У свою чергу, вплив тестостерона викликає трансформацію Вальфових проток у над'яєчка, сім'явивідні протоки і сім'яні пухирці. Зовнішні статеві органи утворюються із сечостатевого синуса, статевого горбика, статевих складок і статевих валиків. Під впливом тестостерону сечостатевий синус дає початок передміхуровій та цибулинно-сечівниковим залозам; дигідротестостерон стимулює пертворення статевого горбика на статевий член, формування статевими складками дистальної частини уретри, диференціювання статевих валиків у калитку [1, 4, 6, 14, 16].

Анатомічно органи чоловічої статевої системи можна розділити на внутрішні і зовнішні, за будовою на паренхіматозні органи – статеві залози і трубчасті органи – статеві шляхи [11, 21, 23, 24].

З гістологічної точки зору органи даної системи розділяють на три групи:

- 1) гаметоутворюючі;
- 2) гаметовивідні;
- 3) додаткові статеві залози.

Яєчка - чоловічі статеві залози, функція яких полягає в утворенні, депонуванні і виведенні сперматозоїдів за допомогою системи трубочок та продукуванні чоловічих статевих гормонів за участю інтерстеційних клітин. Ззовні яєчка вкриті серозною оболонкою, під нею розташована білкова оболонка, яка представлена щільною неоформленою сполучною тканиною. Потовщення білкової оболонки на бічних поверхнях утворює середостіння, від

якого відходять у радіальному напрямку сполучнотканинні перегородки і розділяють залозу на часточки [9, 10, 12, 18].

Паренхіма яєчка і придатка представлена трубочками, які за функціями можна поділити на дві групи: сім'яутворюючі (сперматогенні) і сім'явивідні. Кожна часточка містить 1-4 звивистих сім'яних трубочок, які після злиття в ділянці середостіння перетворюються на прямі трубочки і трубочки середостіння.

У стінці звивистих сім'яних трубочок виділяють два елементи:

- a. тонку власну оболонку, яка знаходиться із зовнішнього боку стінки;
- b. сперматогенний епітелій, який обернений до просвіту канальця і складає основну частину товщини стінки.

Між канальцями знаходиться пухка волокниста сполучна тканина - інтерстицій, до складу якої входять звичайні сполучнотканинні елементи, інтерстиційні клітини (клітини Лейдига), які продукують чоловічі статеві гормони (тестостерон і його похідні) та судини. У розправленому стані довжина однієї трубочки сягає 30-70 см, а загальна довжина усіх сім'яних трубочок в обох яєчках - 400-500 м [24].

Власна оболонка містить наступні компоненти:

- a. базальний шар - базальна мембрана міоїдних клітин, що контактує з базальною мембраною сперматогенного епітелію.
- b. міоїдний шар - складається з клітин, схожих на гладкі міоцити; клітини щільно прилягають одна до одної, утворюючи щільні контакти.
- c. волокнистий шар - включає 2 шари: - зовнішній неклітинний шар складається з колагенових волокон; - внутрішній шар фібробластоподібних клітин .

Серед сперматогенних клітин можна виділити наступні субкласи:

- 1. Сперматогонії типу А – резервні стовбурові клітини, які знаходяться у периферійних відділах трубочок, ближче до базальної мембрани.
- 2. Сперматогонії типу В – клітини, які знаходяться на стадії розмноження сперматогенезу.

3. Сперматоцити I порядку, які знаходяться на стадії росту.
4. Клітини, які знаходяться на стадії дозрівання. Результатом першого ділення сперматоцитів I порядку є сперматоцити II порядку, а другого ділення – сперматиди.
5. Поверхневі клітини, які знаходяться на стадії формування – сперматозоїди. Завершується ця стадія уже в прямих трубочках над'яєчка.

Ще одним представником сперматогенного епітелію є клітини Сертолі (суспендоцити, підтримувальні клітини), які основою лежать на базальній мембрані між сперматогоніями, а верхівками обернені до просвіту сім'яної трубочки. Суспендоцити мають великі розміри та пірамідальну форму. Цитоплазма забарвлюється оксифільно, ядро знаходиться у базальній частині і має порізаний контур, добре розвинені багато інших та наявні трофічні включення. На бічних поверхнях клітин Сертолі є заглибини у яких розміщуються сперматогенні клітини на різних стадіях диференціювання. Кожна із статевих клітин (аж до пізніх сперматид) обов'язково контактує з клітиною Сертолі, в той же час кожна клітина Сертолі контактує одночасно з декількома видами сперматогенних клітин. Останні, розвиваючись, переміщуються уздовж поверхні підтримувальної клітини [3, 8, 22,].

Серед функцій, які виконують суспендоцити виділяють наступні:

1. Опорна. Своїми відростками клітини Сертолі утворюють "скелет", на якому фіксуються сперматогенні клітини. Під час сперматогенезу гамети переміщуються від базального відсіку до адлюмінального. Це відбувається за принципом шлюзу: знизу під сперматоцитами замикається контакт між відростками клітин Сертолі, а згори колишній контакт розмикається. Бар'єр між відсіками зберігається увесь час.
2. Бар'єрна. Контакти між клітинами Сертолі є важливою складовою гематотестикулярного бар'єру.
3. Трофічна. Живлення клітин, що знаходяться за бар'єром (тобто в адлюмінальному відсіку), відбувається виключно за рахунок клітин Сертолі.

4. Фагоцитарна. Клітини Сертолі фагоцитують і перетравлюють статеві клітини, які гинуть в процесі сперматогенезу.
5. Секреторна. Клітини Сертолі секретують в просвіт сім'яних трубочок рідину, в яку потрапляють сперматозоїди після втрати зв'язку з епітелієм.
6. Координуюча. Клітини Сертолі координують процеси розвитку сперматогенних клітин і поступового переміщення їх до просвіту каналця; закономірне поширення хвилі ініціації сперматогенезу уздовж сім'яних трубочок.
7. Участь в ендокринних взаємовідношеннях. Клітини Сертолі мають рецептори до фолікулостимулюючого гормону і є об'єктом дії даного гормону.

Самі ж суспендоцити здатні до синтезу чинника, який пригнічує (за принципом зворотного зв'язку) продукцію фолікулостимулюючого гормону гіпофізом і фактора, який стимулює ділення сперматогоній. Водночас вони утворюють посередник для тестостерона - андрогензв'язуючий білок, лише зв'язавшись з останнім, тестостерон впливає на розвиток сперматид [2, 7, 13, 22, 29]. Як згадувалось вище, підтримувальні клітини приймають участь в утворенні гематотестикулярного бар'єру, який є одним із різновидів гістогематичних бар'єрів. За складністю будови і вибіркової проникності він подібний до гематоенцефалічного та гематоофтальмічного бар'єрів [15, 17, 28].

До морфологічних елементів гематотестикулярного бар'єру відносять: ендотелій капілярів; базальну мембрану ендотелію; перицити, які мають виражену фагоцитарну активність і розташовуються в рошаруваннях базальної мембрани; прошарки інтерстицію; власна оболонка звивистих сім'яних трубочок; базальна мембрана епітеліосперматогенного шару; клітини Сертолі.

До функцій гематотестикулярного бар'єру відносять: створення мікрооточення для статевих клітин на різних стадіях дозрівання; забезпечення транспорту поживних речовин; запобігання потраплянню пошкоджуючих факторів; попередження аутоімунних реакцій. В яєчках, окрім сперматогенезу, відбувається синтез чоловічих статевих гормонів за продукцію яких відповідають інтерстиційні клітини Лейдіга. Вони розташовані у

сполучнотканинних прошарках часточок яєчок. Клітини мають великі розміри, округлу форму, слабооксифільну цитоплазму, добре виражену агранулярну ендоплазматичну сітку та мітохондрії. Виділяють дві генерації клітин Лейдіга: ембріональні, які забезпечують розвиток гонад за чоловічим типом (зникають після народження) і дефінітивні, які проявляються під час статевого дозрівання. Функція даних клітин регулюється гормоном передньої частки гіпофіза, лютропіном [1, 4, 6].

Над'яєчко розташовується вздовж заднього краю яєчка. Анатомічно виділяють: голівку (розширена верхня частина), тіло (середня частина) і хвіст (звужена нижня частина). До функцій, які виконує над'яєчко відносять: депонування сперматозоїдів, в процесі чого відбувається дозрівання останніх; продукція секрету, який розріджує сперму; реабсорбція із сперми надлишку рідини; участь в сім'явиведенні. Сім'явивідні протоки є продовженням протоки придатку, починаються від нижнього кінця придатків, потім йдуть вгору і через паховий канал - в черевну порожнину. Досягаючи сечового міхура, впадають у верхню (передміхурову) частину сечовипускального каналу.

Сім'яні пухирці розташовуються в ділянці дна сечового міхура. Кожний пухирець представляє собою зігнуту трубку з різко звуженим кінцем. Останній зливається з кінцевою частиною сім'явивідної протоки, після цього єдина протока вступає в товщу передміхурової залози де відкривається в сечовипускальний канал. Слизова оболонка сім'яних пухирців утворює численні розгалужені складки, що місцями зростаються, і це надає їй поверхні комірчастого вигляду. До складу слизової оболонки входить: одношаровий призматичний епітелій. Власна пластинка утворена сполучною тканиною, яка містить значну кількість еластичних волокон і альвеолярних слизових залоз. М'язова оболонка представлена двома шарами гладких міоцитів, внутрішнім циркулярним і зовнішнім поздовжнім. Зовнішня оболонка утворена щільною волокнистою сполучною тканиною з переважною більшістю еластичних волокон. Сім'яні пухирці секретують збагачену фруктозою рідину, яка домішується до сперми і є джерелом живлення сперматозоїдів [10, 13, 17].

Передміхурова залоза – непарний орган, який розташовується відразу під дном сечового міхура, оточуючи початкову частину сечовипускального каналу, в яку відкриваються сім'явивідні протоки і сім'яні пухирці. Виступаючи у якості екзокринної залози продукує секрет, який поповнює рідку частину сперми. М'язові елементи простати під час еякуляції викидають секрет із залоз і утворюють мимовільний сфінктер сечовипускального каналу [19, 20, 27]. Простата ззовні вкрита сполучнотканинною капсулою, яка містить в собі значну кількість гладком'язових клітин і розділяє орган на часточки. Часточки залози утворені альвеолярно-трубчастими залозами, вивідні протоки яких зливаючись відкриваються в уретру. Секреторні відділи зсередини вистелені високими слизовими екзокриноцитами, між якими розташовані ендокриноцити та дрібні базальні клітини. Між кінцевими секреторними відділами і вивідними протоками розміщені прошарки сполучної тканини і гладкі м'юцити [30].

Однією із функцій передміхурової залози є вироблення секрету до складу якого входять ферменти, білки, вітаміни, імуноглобуліни, серотонін, соматостатин, простогландини, лимонна кислота та інші біологічно активні речовини. Даний секрет виконує ряд важливих функцій: - формує сприятливі умови для сперматозоїдів; - забезпечує необхідну концентрацію і об'єм сім'яної рідини; - за допомогою встановлення рівня особливого білкового ферменту серин-протеази в секреті можна виявити злоякісні пухлини простати. Секрет продукується постійно, загальним об'ємом 0,5 – 2,0 мл на добу. При відсутності еякуляції більша його частина всмоктується. Сім'явивідна протока має три шарову стінку. Внутрішня оболонка - слизова оболонка, яка вкрита багаторядним миготливим епітелієм під яким розташована власна пластинка із пухкої сполучної тканини. Середня оболонка представлена добре розвинутою гладкою м'язовою тканиною. Зовнішня оболонка – адвентиційна. Сім'яні пухирці представляють собою довгі звивисті трубочки, які зсередини вистелені високими залозистими епітеліоцитами. До складу середньої оболонки входять гладкі м'юцити. Продукт секреції пухирців робить сперму більш рідкою і містить значну кількість поживних речовин для сперматозоїдів.

Чоловічий статевий член складається із трьох циліндричних тіл, центральне з яких утримує у своїй товщі сечовипускальний канал, і закінчується голівкою члена. Зовні печеристі тіла вкриті щільною волокнистою сполучною тканиною із значним вмістом гладких міоцитів і еластичних волокон. Об'єднуючись у пучки, гладкі міоцити, еластичні та колагенові волокна утворюють трабекули, в яких розташовуються спіральні артерії і капіляри. Між трабекулами знаходяться кавернозні синуси [2, 11, 24]. Під час статевого збудження просвіт вен закривається, порожнини переповнюються кров'ю і зворотний відтік крові в артерії стає неможливим.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Афанасьєва Ю.И. Гистология, цитология и эмбриология / Ю.И. Афанасьєва, С.Л. Кузнецова, Н.А. Юриной // – 6-е изд. – М.: Медицина, 2006. – 786 с.
2. Комяков. Б. К Урология : учебник / Б. К. Комяков // ГЭОТАР – Медиа, Москва - 2011. - 464 с.
3. Крстич Р.В. Иллюстрированная энциклопедия по гистологии человека: 1576 иллюстраций. Пер. с англ./ Р.В. Крстич // – М.: ООО «Издательство Оникс»: «Издательство «Мир и Образование», 2010.- 608 с.
4. Луцик О. Гістологія людини / О. Луцик, А. Іванова, К. Кабак, Ю. Чайковський // - Книга Плюс – 2003. 593 с.
5. Разин М.П. Детская урология-андрология / Разин М.П., Галкин В.Н., Сухих Н.К. // ГЭОТАР– Медиа, Москва -2011 С. 1-16
6. Улумбеков Э.Г. Гистология. Эмбриология. Цитология. / Э.Г. Улумбеков, Ю.А Чельшев // - М.: ГЭОТАР-МЕД, 2007.- 420 с.
7. Юшканцева С.И. Гистология, цитология и эмбриология: Атлас. / Юшканцева С.И., Быков В.Л. // - М.: ГЭОТАРМедиа, 2012.- 296
8. Kaur G. Therapeutic potential of immune privileged Sertoli cells. / G. Kaur, L. A.Thompson, J. M. Dufour // Anim. Reprod – 2015 – 12(1), P. 105—117.
9. Kara Rogers. The Reproductive System / Kara Rogers // The Rosen Publishing Group – 2010. P. 19-38

10. Dongmei Cui. Atlas of Histology, With Functional and Clinical Correlations /Dongmei Cui, John P. Naftel, D. Fratkin [et all] // – 2010. P. 344-371
11. Drake R. L. Gray's anatomy for students / R. L. Drake, A. Wayne Vogl, A. W. M. Mitchell. // Elsevier – 2015. 1161 p.
12. Gartner L.P. Color Atlas and Text of Histology. 6th edition. / L.P. Gartner, J.L. Hiatt // Wolters Kluwer – 2014. 546 p.
13. Junqueira L.C. Basic Histology. LANGE medical book / L.C. Junqueira, J. Carneiro, R.O. Kelley // - 2005. P. 418-433.
14. Moore K.L. The Developing Human, 10th Edition. Clinically Oriented Embryology / K.L. Moore, T.V.N Persaud., M.G. Torchia // Elsevier, Philadelphia, 2016. 540 p.
15. Ovalle W. Netter's Essential Histology, 2nd edition / W. Ovalle, P. Nahirney//, Elsevier – 2013. 536 p.
16. Sadler T. Langman's Medical Embryology, 13th edition / T. Sadler // Wolters Kluwer 2014 P. 243-249
17. Young B. Wheater's Functional Histology. A text and colour atlas. 6th edition / B. Young, P. Woodford, G. O'Dowd // Churchill Livingstone – 2013. 452 p.
18. <http://sohmet.ru/books/item/f00/s00/z00000040/>
19. <http://uromax.ru/article/stroenie-i-funktsiya-predstatelnoi-zhelezy>
20. <http://medbookaide.ru/books/fold9001/book2034/p2.php>
21. <http://discovery.lifemapsc.com/library/review-of-medical-embryology/chapter-2-the-male-reproductive-system>
22. <http://www.webbooks.com/eLibrary/Medicine/Physiology/Reproductive/Male.htm>
23. http://anatomia.at.ua/index/vnutrishni_cholovichi_statevi_organ/0-96
24. http://anatomia.at.ua/index/zovnishni_cholovichi_statevi_organ/0-97
25. http://anatomia.at.ua/index/embriogenez_sechovoji_i_statevoji_sistem/0-98
26. <http://medbookaide.ru/books/fold9001/book2034/p1.php#head4>
27. <http://www.auburn.edu/academic/classes/zy/hist0509/html/Lec15Malereproductsystem.html>

28. <http://how.in.ua/budova-klitin-sertoli-funktsiyi-klitin-sertoli.html>
29. <https://medconfer.com/node/3320>
30. <http://elib.umsa.edu.ua/handle/umsa/1376>
31. <https://womab.com.ua/ua/smb-2017-01/6531>

**ТЕРАПЕВТИЧНИЙ ЛІКАРСЬКИЙ МОНІТОРИНГ – ЯК ЗАСІБ
ОПТИМІЗАЦІЇ АНТИРЕТРОВІРУСНОЇ ТЕРАПІЇ ПРИ ВІЛ-ІНФЕКЦІЇ**

Ніколаєва Людмила Григорівна

д.мед.н., професор

Майстат Тетяна Володимирівна

к.мед.н., доцент

Харківська медична академія післядипломної освіти

М. Харків, Україна

Анотація: проведено огляд даних літератури за проблемою фармакотерапії ВІЛ-інфекції з позиції клінічної фармакології. Показано, що вивчення індивідуальних особливостей метаболізму антиретровірусних препаратів є важливим інструментом персоналізованої медицини, а застосування даного підходу у клінічній практиці буде сприяти підвищенню ефективності та безпеці фармакотерапії ВІЛ-інфекції.

Ключові слова: ВІЛ-інфекція, антиретровірусні препарати, безпека, ефективність, терапевтичний лікарський моніторинг.

ВІЛ-інфекція – тривала інфекційна хвороба, що розвивається внаслідок інфікування вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ) та характеризується прогресуючим ураженням імунної системи. Обов'язковою складовою комплексної медичної допомоги ВІЛ-інфікованим є антиретровірусна терапія (АРТ). АРТ рекомендують усім ВІЛ-інфікованим пацієнтам, у тому числі вагітним жінкам, незалежно від їх імунного, клінічного та вірусологічного статусу [1]. АРТ дає можливість відновити функцію імунної системи, знизити захворюваність та смертність, пов'язану з ВІЛ-інфекцією, продовжити життя ВІЛ-інфікованих, підвищити якість життя [2, с. 795]. Незважаючи на прогрес, який досягнуто, медикаментозна терапія належить до найбільш складних и до

кінця не вивчених розділів проблеми ВІЛ-інфекції, оскільки поки не існує жодного лікарського засобу, який мав би тільки позитивний вплив на людину [3, с. 4].

Антиретровірусні (АРВ) препарати, які застосовуються сьогодні, мають великий спектр виражених побічних ефектів, у тому числі таких, які загрожують життю хворого. Очевидно, що ефективність та безпека АРТ залежить від індивідуальних особливостей організму, тому її застосування потребує індивідуального підходу до кожного конкретного пацієнта. Подібний адресний підхід, який лежить в основі персоналізованої медицини, дозволить не тільки підвищити ефективність та безпеку медикаментозних заходів, але й скоротити витрати на дорогі препарати АРТ [4, с. 229].

Рішення цього завдання можливе тільки на підставі терапевтичного лікарського моніторингу (ТЛМ), оскільки ефект препарату часто залежить не стільки від його дози, скільки від концентрації в крові та тканинах.

ТЛМ представляє собою інструмент підтримання концентрації препаратів у сироватці в межах терапевтичного діапазону у кожного хворого, з урахуванням його віку, полу, індивідуальної фармакокінетики препаратів, які використовуються, можливості лікарських взаємодій і таким чином дозволяє оптимізувати терапію. Особливо цього потребують діти, у яких концентрації препаратів у сироватці зазнає значних коливань [5, с. 150]. Ретроспективні дані показують, що концентрації АРВ препаратів у сироватці корелюють з їх протівірусною активністю [6, с. 519] [7, с. 1338]. Це означає, що концентрація препаратів – найважливіший показник, від якого залежить відповідь на лікування. Про актуальність цієї проблеми говорить той факт, що проведення терапевтичного лікарського моніторингу включено до проекту нового Клінічного протоколу з антиретровірусної терапії у дорослих та підлітків МОЗ України від 2019 року. АРВ препарати мають багато характеристик, які потребують моніторингу концентрації у сироватці. У їх числі індивідуальні відмінності фармакокінетики, серйозні наслідки неефективності й токсичності лікування, підтверджена залежність між концентрацією препарату та його

ефектом. Так, при прийомі однієї й тієї ж дози інгібіторів протеази (ІП) концентрації препаратів у сироватці різних людей можуть відрізнятися більш ніж у 10 разів. Особливо велика розбіжність концентрацій у дітей, що пов'язано з притаманною для них великою варіабельністю параметрів фармакокінетики [8, с. 307]. Занадто високі або занадто низькі концентрації АРВ препаратів у сироватці можуть мати тяжкі наслідки для хворих. Стабільно низькі концентрації неминуче призведуть до появи стійких штамів вірусу, а високі можуть виявитися токсичними. Оскільки лікування ВІЛ-інфекції проводиться на протязі всього життя, є сенс застосовувати усі можливі засоби, щоб досягнути стійкого ефекту лікування та уникнути ускладнень.

Невирішеним завданням для багатьох АРВ препаратів залишається визначення терапевтичного діапазону. Хворі, які давно отримують лікування і інфіковані вірусом з вираженою, але подоланою стійкістю до АРВ засобів, вірогідно потребують більш високих концентрацій препаратів, ніж ті хворі, які тільки починають лікування. Окрім того, потрібні концентрації можуть мати відмінності залежно від полу, ваги тіла та інших індивідуальних особливостей [8, с. 307]. Зроблені спроби встановити «нормальний діапазон» концентрацій АРВ засобів, однак він потребує подальшого уточнення.

Якщо зв'язок між концентрацією у сироватці й противірусною активністю препаратів доведений багатьма дослідженнями, то даних о залежності токсичності препаратів від їх концентрації небагато [9, с. 10]. Велике розмаїття методів визначення концентрацій у біологічних зразках для отримання фармакокінетичних параметрів дозволяє вибрати найбільш адекватні з них, які мають високу точність визначення, відтворюваність, економічність і т.п. Широке розповсюдження отримали хроматографічні методи, з яких можна виділити метод високоефективної рідинної хроматографії [10, с. 5] [11, с. 5]. Оптимізація фармакотерапії – це не тільки проведення ТЛМ. Можливості клінічної фармакокінетики дозволяють застосовувати нові схеми дозування вже відомих препаратів. Застосування сучасних фармакокінетичних підходів у клінічній практиці дозволяє суттєво скоротити час для вибору оптимальної

терапії, зменшити ризик виникнення токсичних ефектів. У деяких випадках співставлення фармакокінетичних даних з фармакологічним ефектом дозволяє зробити висновки про розумне застосування лікарських препаратів з точки зору фармакоекономії.

Таким чином:

1. Оптимізація антиретровірусної терапії є одним з елементів протидії епідемії ВІЛ/СНІД в Україні.
2. Терапевтичний лікарський моніторинг антиретровірусних препаратів дозволить підвищити ефективність антиретровірусної терапії, знизити ризик токсичних ефектів препаратів та невдач у лікуванні, а також може дати позитивний економічний ефект.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Guidelines for the use of antiretroviral agents in HIV-1-infected adults and adolescents. Departments of Health and Human Services [Internet]. 2016 [cited 2017 Jul 10]. Available from: <https://goo.gl/RpJpfc>.
2. Lundgren JD, Babiker AG, Gordin F, Emery S, Grund B, Sharma S, et al. Initiation of antiretroviral therapy in early asymptomatic HIV Infection. *N Engl J Med*. 2015; 373(90): 795-807.
3. Арчаков А.И., Лисица А.В., Петушкова Н.А., Карузина И.И. Цитохромы Р-450, лекарственная болезнь и персонализированная медицина // Клиническая медицина. – 2008. - № 2. – С. 4-8.
4. Кулес В.Г., Грачев С.В., Сычев Д.А., Раменская Г.В. Метаболизм лекарственных средств. Научные основы персонализированной медицины. Руководство для врачей. – М: «ГЭОТАР-Медиа», - 2008. – С. 25-32.
5. Sokova EA, Mazerkina IA, Demidova OA, Aleksandrova TV. Clinical pharmacology aspects of drugs for HIV-infected pregnant women. *The Bulletin of the Centre for Expert Evaluation of Medicinal Products* 2017; 7(3): 150-154.

6. Burger DM, Verweel G, Rakhmanina N, et al. Age-dependent pharmacokinetics of lamivudine in HIV-infected children. Clin Pharmacol Ther. 2007; 81:517-520.
7. Durant J, Clevenbergh P, Garraffo R, et al. Importance of protease inhibitor plasma levels in HIV-infected patients treated with genotypicguided therapy: pharmacological data from the Viradapt Study. AIDS. 2000; 14:1333-1339.
8. Уоррел Кэрл. Метаболические осложнения антиретровирусной терапии у детей. Руководство по оказанию помощи ВИЧ-инфицированным детям/ под ред. С.Зайхера, Дж. Рида. – Библиотека инфосети «Здоровье Евразии», 2007. 675 с.
9. Хайс Р.Х., Гуляева Л.Ф. Биологические эффекты токсических соединений: курс лекций/Новосиб. гос.ун-т. – Новосибирск, 2003. – 208 с.
10. Соколов А.В. Применение фармакокинетических подходов в клинической практике: Автореф. дис...докт. биол. наук. – 2002 – 45 с.
11. Раменская Г.В. Высокоэффективная жидкостная хроматография в оценке биотрансформации лекарственных средств (фармакокинетика и фармакогенетика): : Автореф. дис...докт. фарм. наук. – 2003.

ГЕОЕКОНОМІЧНІ СТРАТЕГІЇ У СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛЬНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРИ

Ступницький Олексій Іванович

канд.екон.наук, професор кафедри міжнародного бізнесу
Інституту міжнародних відносин Київського національного
університету імені Тараса Шевченка, м.Київ

Гайдучок Оксана Ігорівна

аспірант кафедри міжнародного бізнесу
Інституту міжнародних відносин Київського національного
університету імені Тараса Шевченка, м.Київ

Анотація. В сучасних умовах, як вважається, зі зменшенням ризику військового втручання, військова безпека відійшла на другий план, а економічна безпека стала пріоритетною для національних інтересів країни. В той час, коли регіональні сили намагаються розширити ринки, забезпечити доступ до фінансів та новітніх технологій, економічна безпека стала необхідним компонентом здатності регіональних сил розповсюджувати свій вплив. Стаття присвячена дослідженню національної безпеки та її зв'язку з функціонуванням та формуванням геоекономічної стратегії в умовах глобалізації світу. Досліджено комплекс діючих глобальних механізмів, спрямованих на забезпечення економічної безпеки держав від загроз зовнішнього характеру. Розглядається важливість формування захисних інструментів зовнішньоекономічної політики України. Акцентується увага на економічній безпеці, яка являється фундаментом та матеріальною основою національної безпеки.

Ключові слова: економічна взаємозалежність, економічна безпека, національна безпека, фінансова безпека, механізми.

Сучасні диспути навколо створення нової моделі глобального регулювання розвертаються не лише на численних міжнародних майданчиках, але й у наукових колах і на сторінках спеціальних тематичних видань. Зростання скептицизму щодо домінуючої сьогодні неоліберальної доктрини є джерелом для переосмислення концептуальних основ теорії регулювання глобальної економіки та сучасного понятійного апарату. Можливо, що інтенсивність зрушень всієї світогосподарської системи, як це було вже не раз, або закінчатся формуванням нової моделі глобального управління і апробацією «кращих практик» регулювання, або ж обмежаться появою іншої домінуючої політико-економічної доктрини на основі генези відносин між численними міжнародними регуляторами. Дійсно, існуючий механізм, який сформувався у кінці минулого століття у вигляді взаємодії різних елементів, що має певну структуру, мету і загальні характеристики є наразі остаточною моделлю регулювання світогосподарських зв'язків. У її основі лежить система організаційно-правових форм і методів впливу міждержавних суб'єктів, інституцій та інструментів на об'єкти світового господарства.

Метою цієї моделі є ліквідації диспропорцій розвитку окремих елементів механізму на основі: а) погодженості дій всіх суб'єктів міжнародних економічних відносин, що беруть участь у цьому процесі; б) багаторівневого характеру міжнародного регулювання, який включає не лише традиційних державних, але й численних недержавних учасників; в) «ланцюга» практики прийняття рішень: «державні інститути управління, пов'язані із діяльністю національних урядів – неформальні, у т.ч. суспільні інститути – міждержавні і міжнародні угоди – рішення на рівні міжнародних організацій». Необхідно зазначити, що у деяких сферах міжнародних відносин створені у останні роки державно-приватні партнерства, як змішані форми міжнародного регулювання, мають високий потенціал у сфері розробки пропозицій, участі у прийнятті відповідальних управлінських рішень (за допомогою експертизи, лобіювання або формування суспільної думки і т.п.) із цілої низки проблем і демонструють досить ефективні результати.

Рухливість існуючої глобальної інфраструктури міжнародної взаємодії (періодично виникаюче нове співвідношення між економічними угрупованнями, формування нових центрів прийняття світогосподарських рішень, реалізація постійно мінливих національних геоекономічних стратегій у контексті забезпечення економічної безпеки) підсилюється новими викликами економічної глобалізації. [1, с. 2]

Сьогодні неомеркантиліська та неоімперіалістична стратегії можуть застосовувати економічну силу як агресивну перевагу для тиску на сусідні країни з метою досягнення національних інтересів, причому різниця полягає лише у тому, чи економічний потенціал країни розглядається, як метод досягнення стратегічних цілей або ж він є власне ціллю. Щодо ліберально-інституціональних та гегемоністських стратегій, то вони застосовуються регіональними суб'єктами через призму кооперації, за умов, коли увага акцентується на спільній вигоді та довгострокових інтересах, причому різниця полягає у тому, чи економічний потенціал застосовується з чисто економічних міркувань або ж як метод розширення політичних гегемоністських інтересів.

Неоімперіалістичні геоекономічні стратегії застосовуються регіональними суб'єктами не лише як метод досягнення економічних цілей, а й для створення неформальної «імперії» у регіоні. На відміну від традиційних геополітичних стратегій, країни не так переймаються збільшенням території, як економічним контролем, формуючи регіональну економічну структуру для створення «мережі залежностей» (економічний тиск та примус, санкції, торговельні ембарго, фінансові блокади і т.п.). Так, зовнішньоекономічна політика Росії наразі набуває форми неоімперіалістичної стратегії, центральним елементом якої є геостратегічне використання енергетичного потенціалу як потужного економічного засобу для зміцнення геополітичної позиції, а важливою зовнішньополітичною метою є культивування залежності сусідніх держав. Крім того, проект Євразійського Економічного Союзу багатьма аналітиками сприймається як спроба Росії розширити свої геостратегічні цілі за рахунок своєї зовнішньої економічної політики (стратегічне використання економічного

потенціалу має на меті політичні, а не лише національні комерційні інтереси). Щодо неомеркантилістських геоекономічних стратегій, то вони не використовуються для здійснення певного геополітичного проекту, а для досягнення економічних цілей «торговельними державами», одночасно застосовуючи багатосторонню селективність з увагою до проблем національної економічної безпеки. Саме максимізація економічного потенціалу формує основу неомеркантилістських геоекономічних стратегій, які на відміну від неоімперіалістичних стратегій вимагають політичного панування економічними засобами (уникнення «дорогих» політичних зобов'язань або активної регіональної політичної ролі, за для максимальної уваги національному економічному розвитку). [2, с. 4]

Геоекономічні стратегії ліберального інституціоналізму не використовуються для досягнення геополітичних цілей, а, перш за все, економічних (економічно-орієнтована спрямованість ідеалізму зовнішньої політики, на відміну від реалізму неомеркантилізму), передбачають необхідність співпраці з іншими державами для досягнення національних цілей, не культивують відповідальності, яка надається регіональному лідеру. Пріоритетом національної стратегії є, перш за все, економічні досягнення, прагнення до економічної стабільності та зростання у ліберальному багатовекторному середовищі. Прикладом ліберально-інституціональної геоекономічної стратегії є Німеччина після II Світової війни, основу якої склала відмова країни використовувати свій економічний потенціал для подальшого розширення геополітичного впливу, відхід від військово-політичного лідерства. Основний концептуальний підхід базувався на «комплексі уникнення лідерства» за умови бути «економічним гігантом та політичним гномом». На відміну від неоімперіалізму, стратегія гегемонії характеризується високою стриманістю та м'якими формами домінування та передбачає, що регіональна влада бере на себе непропорційну частку витрат на суспільні блага (інструментами є надання спрощених умов торгівлі, допомоги у доступі до ринків і т.п.). Прикладом є ЄС, що використовує типову геоекономічну стратегію гегемонії: використовує своє

економічне лідерство для мотивації та підтримки безпеки на континенті, покладаючись на свою економічну структуру, «експортуючи» власну політику сусіднім державам (асиметрія між ЄС та країнами-кандидатами дозволяє диктувати відповідні умови, а сусідні економіки залежать від внутрішнього ринку ЄС). Із свого боку сусідні країни, що мають інтеграційний потенціал, користуються підтримкою ЄС – наприклад, Білорусія отримує фінансову підтримку ЄС без корегування власної політики (формує геоекономічну стратегію на протигагу неоімперіалістичній). У той же час необхідно зауважити, що відмінності між стратегіями неоімперіалізму, неомеркантилізму, гегемонії та ліберального інституціоналізму є ідеально-типovими, тобто, не слід очікувати, що регіональні актори будуть використовувати так звані «чисті» стратегії без варіацій (найбільш важливими є конкретна ситуація через призму зовнішньої економічної політики та мета регіонального актора). Зведення геостратегічної поведінки до однієї стратегії, робить її одновимірною, не враховуючи плеяду цілей та стратегічних підходів, та унеможливорює інші геоекономічні методи використання економічного потенціалу країн.

Наразі США стоять перед прямим викликом їх економічному домінуванню з боку альтернативної державної капіталістичної моделі, а також системних і економічних загроз з боку державних і недержавних суб'єктів (тобто, під загрозою не лише економічне верховенство, а й міжнародний вплив США). Стратегії для охорони ланцюгів поставок, боротьби з організованою злочинністю, охорони кіберпростору корегуються із збереженням критичної інфраструктури, відстоювання інтересів приватного сектору та національної безпекою. При цьому, пріоритетом є збір та аналіз інформації через «глобальну призму»: департаменти комерції, енергетики та оборони разом з приватним сектором визначають умови забезпечення доступу до інвестицій та стратегічних ресурсів, які є критичними для національної безпеки (захист ключової інфраструктури та цифрових систем для «національного виживання»). Правоохоронні органи все більш розширюють доступ до інформації про підозрілі інвестиції та компанії, які створені у США,

переглядається традиційний розподіл між державним і приватним секторами у сфері кібер-простору, а створення державно-приватних альянсів базується не лише на торгівлі та розвитку, але й на спільних економічних вразливостях, ризиках і можливостях [3, с. 7].

Щодо Китаю, то сьогодні у поєднанні з військовою модернізацією і військово-морською експансією, проект Транстихоокеанського партнерства є стратегічним блоком формування синоцентричної сфери впливу. Справді, Китай використовує свої економічні важелі для формування поведінки союзників і партнерів США шляхом взаємодії, примусу та розколу союзу. Багато союзників і партнерів США в Азії дедалі більше пов'язані з економікою Китаю (наприклад, 7 із 10 світових інженерних та будівельних фірм є китайськими), покладаючись на США як постачальника безпеки. Ця фундаментальна напруга між економікою та безпекою призводить до того, що малі «держави периферії» здійснюють «стратегії хеджування», щоб збалансувати відносини США із Китаєм, в той час як деякі з них зрештою вирішують приєднатись до Китаю, оскільки реальний або відчутний баланс сил продовжує змінюватися на його користь. Ці тенденції несуть ризик того, союзники та партнери США (наприклад, Таїланд і Філіппіни) можуть посилити оборонні зв'язки з Китаєм, оскільки економічна взаємозалежність з Китаєм поглиблюється. У ситуації, що складається (за вірогідним сценарієм), США повинні приєднатися до Токіо у провідній скоординованій стратегічній ініціативі, яка спільно об'єднує капітал, технології та ноу-хау для розвитку інфраструктурних проектів у Індо-Азіатсько-Тихоокеанському регіоні та за його межами. [4, с. 8].

ЄС є прихильником думки, що, по-перше, економіка має захищатись від політики та геополітики, а міждержавні конфлікти можна уникнути інтеграцією та взаємозалежністю; по-друге, в умовах геоекономічних викликів з боку інших держав державне втручання є найкращим способом збереження відкритої глобальної економіки; по-третє, пріоритетом є пошук шляхів компенсації державам-членам втрат від деяких геополітичних рішень та

розробка правил ведення регіональної конкуренції; по-четверте, економічна мотивація до торгівельної лібералізації та іноземних інвестицій підпорядкована розробці регіональних та креативних форм колективних дій у вигляді політичних угод і конвенцій. З одного боку, за умов, коли держави інтеграційного угруповання використовують інфраструктуру глобальної економіки для досягнення власних політичних цілей, вони порушують принципи універсальності системи та змушують інші країни хеджувати ризики та агресивно реагувати на їх виникнення. [5, с. 9] З іншого, захищаючи прийняття рішень від неправомірного впливу «зовнішніх» держав, ЄС використовує новий механізм скринінгу, який зобов'язує держави-члени звітувати про іноземні інвестиції у важливих секторах для отримання консультацій, що дозволяє державам-членам обмежити іноземну власність у чутливих сферах. У ідеалі, механізм скринінгу є першим кроком на шляху до обов'язкового загальноєвропейського режиму, який можна застосувати і до кандидатів на членство у ЄС. [6, с. 9]

Системне значення великих країн, що розвиваються (Бразилія, Індонезія, Мексика, Південна Корея, Туреччина, Китай та Індія), означає, що їх участь у міжнародному економічному управлінні є надзвичайно важливою, однак зростаюча кількість та різноманітність учасників ускладнює координацію глобальної діяльності та забезпечення економічної стабільності та національної безпеки. У цих умовах хоча ЄС залишатиметься потужним суб'єктом у цих процесах, його здатність контролювати зовнішні ризики може зменшитися. Глобалізація торговельних потоків створила економічні вигоди для країн-експортерів та імпортерів, але це також означає, що споживачі навряд чи зможуть зрозуміти повні соціально-екологічні наслідки власних потреб. Національні уряди мають дуже обмежену спроможність контролювати та керувати такими впливами, частково тому, що міжнародні угоди, які сприяють глобальній торгівлі, перешкоджають державам диференціювати імпорт на основі методів виробництва. За відсутності ефективного глобального лідера світ трансформується у багатополярний, а міжнародні організації

сприймаються, як інструменти поширення впливу конкретних держав та зникає інтерес щодо подолання спільних проблем. Великі глобальні економічні актори співпрацюють один з одним або ж за умов існування спільних інтересів, або ж коли уряди держав намагаються відновити втрачений контроль. [7, с. 9]

Конфлікт влади має глибокі наслідки для стабільності націй. Часто, стабільність характеризується постійністю, наполегливістю, відсутністю турбулентності та стійкістю до змін. Політичні системи відрізняються тим, наскільки вони стабільні. Тоталітарні уряди, мабуть, найбільш стабільні, за ними слідують усталені демократії, диктатури, нові режими та невдалі держави. В економіці стабільність уможливорює соціальний та економічний розвиток за рахунок залучення критичної маси прямих іноземних інвестицій, необхідних для оплати національного розвитку. З точки зору війни стабільність має важливе значення, оскільки стабільні країни більш стійкі до впливу, що призводить до війни, а стабільність робить військовий прогрес більш стійким.

Поки країни не стабілізуються, вони, як правило, потребують допомоги широкого кола військових, цивільних, державних, двосторонніх, багатосторонніх, неурядових та приватних секторів. На практиці ця допомога зосереджується на трьох основних елементах: безпеці, управлінні та економіці. Усі троє глибоко залежні.

Безпека є обов'язковою умовою. Без міцної національної безпеки, хороше урядування та економічні основи не в змозі розвиватися стійко. Стабільне управління вимагає від країн керувати своїми політичними, військовими, поліцейськими, економічними, соціальними, правовими, регулюючими та судовими справами. Економічні елементи стабільності включають економічну інфраструктуру, а також правове, регуляторне та політичне середовище, необхідне для економічного зростання.

В еру конкуренції сили, кількість країн в сірій зоні, між війною та миром, зростатиме, залучаючи все більше із них до даного протистояння. Це потребуватиме більшої уваги до операцій стабільності в даних зонах, як до, так і підчас конфліктів.

В майбутньому все більше країн приєднуються до даної великої конкуренції. Конфлікти виникнуть в тих країнах, в яких вони раніше не існували, нестабільність зростатиме. Використання проксі знизить ймовірність виникнення прямих конфліктів сили, але суперечки нагнітатимуться в той час, коли світ ставатиме все меншим, а конфлікти масштабнішими. Таким чином, визначення правильної гео економічної стратегії є запорукою успішної зовнішньоекономічної діяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- 1.WTO World Trade Statistical Review 2019 / Trade policy developments. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2019_e/wts2019_e.pdf (дата звернення: 09.06.2019).
- 2.Geo economics and Strategy. April 30, 2018. Pacific Tech, Arlington, Virginia. URL: https://www.canon-igs.org/event/report/180529_Goldstein_presentation.pdf (дата звернення: 11.07.2019).
- 3.Pankov V. (2011) Economic Security: Essence and Manifestations / *International Affairs*, Vol. 57, no. 1, p. 192-202.
- 4.Mijalković S., Milošević G. (2011) Correlation between Economic, Corporate and National Security / *Megatrend Review*, Vol. 8, № 2, p. 437-454.
- 5.Trade and Development Report 2018. Power, Platforms and the Free Trade Delusion. Report by the secretariat of the UN Conference on Trade and Development. URL: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/tdr2018_en.pdf (дата звернення: 18.07.2019).
- 6.The 2018 National Defense Strategy, February 5, 2018 (IN10855). URL: <https://fas.org/sgp/crs/natsec/IN10855.pdf> (дата звернення: 08.09.2019).
- 7.Providing for the Common Defense The Assessment and Recommendations of the National Defense Strategy Commission. US Institute of Peace, Washington, 2018. URL: <https://www.usip.org/sites/default/files/2018-11/providing-for-the-common-defense.pdf> (дата звернення: 08.09.2019).

СТРАТЕГІЇ Й ТАКТИКИ НЕВВІЧЛИВОСТІ В АНГЛОМОВНОМУ
НЕОФІЦІЙНОМУ ДИСКУРСІ

Фролова Ірина Євгенівна

д.філол.н., доцент, професор

Мінська Марина Сергіївна

студентка

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

м. Харків, Україна

Анотація. У роботі проаналізовано основні теоретичні постулати теорії ввічливості та неввічливості; обґрунтовано доцільність проведення аналізу стратегій неввічливості з опертям на постулати когнітивно-дискурсивної парадигми; здійснено науково-практичний аналіз реалізацій стратегій неввічливості у сучасному неофіційному спілкуванні на матеріалі мовлення героїв телесеріалу «Патрік Мелроуз» (*Patrick Melrose*); з'ясовано якісні та кількісні показники реалізацій стратегій неввічливості; кількісні показники порівняно з аналогічними іншого історичного періоду.

Ключові слова: теорія неввічливості, стратегії, тактики, сучасне неофіційне спілкування, мовлення героїв телесеріалу, кількісні показники.

Наприкінці ХХ століття набула популярності теорія ввічливості П. Браун і С. Левінсона, суть якої полягає в розрізненні «позитивного» (*positive face*) та «негативного» облич (*negative face*) [1].

Спираючись на праці Е. Гоффмана [2], П. Браун та С. Левінсон розробили теорію ввічливості, базовим елементом якої автори визначили поняття *особа*, котре охоплює дві протилежні потреби людини: з одного боку, бажання отримати схвалення і позитивну оцінку співрозмовника («*positive face*»), з іншого – мати незалежну думку та відносну свободу суджень («*negative face*»).

Позитивне обличчя пов'язане з бажанням людини мати повагу до своєї особистості, а негативне – з бажанням не порушувати меж своєї території та не відчувати перешкод у своїх діях з боку мовця. На підставі такої класифікації автори теорії розподіляють ввічливість на позитивну (*positive politeness*) і негативну (*negative politeness*). Кожен з цих типів ввічливості становить певну систему комунікативних стратегій, за допомогою яких комуніканти прагнуть досягти основної мети ввічливого спілкування один з одним [1, р. 62].

Теорія П. Браун та С. Левінсона відразу після своєї появи піддалася серйозній критиці лінгвістів та культурологів. Здебільшого критичні зауваження були пов'язані з тим, що теорія відображає європейський погляд на поняття «обличчя» та поняття «акти, що загрожують обличчю», а також з тим, що автори тлумачили поняття ввічливості, як універсальне [3]; що уявлення процесу комунікації теорії ввічливості є занадто песимістичним, адже автори вказують на постійну необхідність захисту свого «обличчя» й території [4]. З цим не були згодні представники неєвропейських культур, де саме поняття «обличчя», його потреб під час комунікації, а також сприйняття комунікантами різних мовленнєвих актів, можуть значно відрізнятися, як, наприклад, в культурах Китаю, Японії та Кореї, наприклад, зазначають, що на відміну від європейської культури, в Китаї такі мовленнєві акти, що виражають пропозицію, запрошення чи обіцянку не сприймаються, як такі, що можуть загрожувати негативному обличчю [5].

Також вказують, що в теорії П. Браун та С. Левінсона уявлення про такий мовленнєвий акт, як комплімент, є дуже примітивним. Адже в китайській культурі він є не загрозою обличчю, а взаємовигідним для обох комунікантів [6].

Критика цієї теорії також наявна і в роботах нігерійського лінгвіста О. Нвойе, що присвячені особливостям африканської комунікативної культури, де для багатьох народностей «обличчя» і особисті інтереси не так важливі [7].

Неабияка популярність теорії ввічливості надала поштовх до досліджень явища, протилежного за комунікативною метою – стратегій неввічливості,

започаткованих Дж. Калпепером у 1990-х роках [8]. У своїй моделі автор виходить з розуміння «обличчя» за П. Браун і С. Левінсоном, базуючись на теорії «обличчя», за якою «обличчя» – мультиаспектний феномен [9]. Але два основних його аспекти пов'язані з описаними П. Браун та С. Левінсоном – це «якісне обличчя» (*quality face*), основою якого є потреба мовця у позитивному сприйнятті, та «обличчя соціальної ідентичності» (*social identity face*), що базується на потребі мовця у тому, щоб його приймали у соціальних ролях та поважали. Ці аспекти, на думку авторки, пов'язані з «правами рівності» (*equity rights*), що базуються на бажанні мовця, щоб його не принижували, щоб до нього ставилися справедливо, та «правами на близькість» (*association rights*), що базуються на бажанні мовця мати позитивні відношення з іншими людьми [9].

Утім, слідування теоретичним постулатам П. Браун та С. Левінсона призвело до автоматичного перенесення в теорію неввічливості усіх відмічених дослідниками недоліків, що властиві теорії ввічливості.

Окрім вже згаданих, на наш погляд, суттєвим недоліком обох теорій є відсутність достатньо об'єктивних і ґрунтовних засад та власне визначення певного явища як ввічливості/неввічливості, диференціації стратегій і тактик ввічливої/неввічливої мовленнєвої поведінки.

Розвитком концепції стратегій неввічливості є дослідження О. Петренко [10], в якому визнана класифікація цих стратегій дістає більшого аргументованого визначення.

Це обумовлено тим, що авторка користується принципами когнітивно-прагматичного аналізу, а саме вдається до:

- опису НЕВВІЧЛИВОСТІ, як концепту;
- вибудови лексико-семантичного поля номінацій цього концепту в англійській мові;
- установлення зв'язків між гіперсемами та окремими мікрополями, семами і семантичним полем «Impoliteness» [там само].

Також дослідниця доводить, що дискурсивні стратегії невічливості відрізняються одна від одної лінгвіпрагматичними та соціокультурними параметрами. Лінгвіпрагматичними параметрами є: емоція, інтенція, перлокутивний ефект та ступінь імпозиції, а соціокультурними – норма, обличчя, влада, комунікативна роль та дистанція. [там само, с. 94].

У своєму дослідженні О. Петренко виділяє шість стратегій і тактик невічливості, зокрема:

- стратегію недопустимого втручання (порушення особистого простору адресата), яка реалізується тактиками турбування і навмисного заподіяння шкоди;
- стратегію знецінення слухача (інтенція приниження адресата та негативної характеристики), реалізовану тактиками применшення й критикування;
- стратегію недопустимого нав'язування (обмеження свободи дій/думок адресата), що реалізується тактиками самовпевненості, неповаги, себелюбства, перебільшення, а також безсоромності;
- стратегію навмисної недоречності (дисгармонізація взаємодії), реалізовану тактиками порушення норм раціональності, етики й естетики;
- стратегію недопустимого виключення (відсторонення), що реалізується тактиками ворожості, відмежування, недружелюбності, неприйняття, уникання розмови, байдужості.
- стратегію удаваної невічливості (гармонізація взаємодії), яка реалізується тактиками кепкування і грайливості, що засновані на протиріччі позитивної налаштованості адресанта і його невічливої поведінки [там само].

У своєму дослідженні О. Петренко провела аналіз на основі мовлення персонажів творів В. Шекспіра, які є прикладом англомовної комунікації XVI-XVII століть. У нашій роботі ми використовуємо дослідження авторки та класифікацію, подану в її роботі, проте аналіз здійснюємо на сучасному матеріалі – неофіційному спілкуванні героїв сучасних кінотворів.

У нашому дослідженні в якості матеріалу ми обрали серіал «Патрік Мелроуз» (*Patrick Melrose*), головний герой якого – англійський аристократ, який ще в дитинстві пережив тяжку психологічну травму й все подальше життя страждав від її наслідків. У цьому серіалі розкриваються родинні стосунки, розглядаються складні ситуації взаємодії між родичами та способи, якими герої їх вирішують. Цей серіал є прикладом неофіційної комунікації, у ньому присутня велика кількість прикладів реалізацій стратегії неввічливості з боку героїв, тому саме він був обраний матеріалом для нашого дослідження [11].

Аналіз засвідчив, що в обраному нами матеріалі наявні всі стратегії, виділені О. Петренко, зокрема:

- стратегія знецінення слухача, реалізована тактикою критикування, наприклад:

Під час розмови восьмирічній Патрік дорікає своєму батькові через жахливе ставлення останнього до власного сина:

(1)- I won't do what you say anymore.

- Patrick.

- Don't talk like that to your dear old dad. It's wrong. You're wrong! Nobody should do that to anybody else.

Підкреслені висловлення виражають негативну емоційну налаштованість мовця й вони містять експліцитну (*don't talk like that, it's wrong, you're wrong*) емоційну негативну оцінку особи.

- стратегія знецінення слухача, реалізована тактикою применшення, наприклад:

Патріка, який прийшов за тілом померлого батька, відправляють у невірну кімнату, що його дуже розлючує. Після того як герой нарешті опиняється у потрібній кімнаті, він промовляє:

(2) Is it... Is it Dad? It is! It's just what I wanted! You shouldn't have!

І, хоча в цей момент герой перебуває наодинці, зрозуміло, що він звертається до працівниці, що помилилася. При цьому підкреслене висловлення є очевидним виявом сарказму.

- стратегія недопустимого виключення, реалізована тактикою відмежування, наприклад:

Патрік сидить у ресторані й до нього вже далеко не перший раз підходить офіціант. Патрік намагається навмисно відповісти не дуже доречно (вияв стратегії навмисної недоречності, реалізованої тактикою порушення норм раціональності), але офіціант натякає, що гостю вже час йти и перериває останнього, простягаючи йому чек:

(3)- Everything okay, sir?

- You keep asking that. But how can everything be okay? It's simply too much.

- Because, there have been some complaints.

- You mean the voices aren't just in my head? Fuck! Perhaps I ought to get the erm...

- стратегія недопустимого нав'язування, реалізована тактикою неповаги, наприклад:

Коли Девід Мелроуз чує гуркіт посуду, він виглядає з балкону й бачить покоївку, яка несе велику кількість посуду і їй очевидно важко. Але господар починає вести дуже тривалу розмову, в кінці якої наголошує:

(4) Well... You be careful with my wife's china, it's extremely valuable.

Підкреслені вирази вказують на те, що Девід вирішив показати, що він вищий за рангом від служниці й наголошує на тому, що він має багато грошей, на відміну від останньої.

- стратегія недопустимого нав'язування реалізована тактикою себелюбства, наприклад:

Під час прийому посол Франції випадково забруднює сукню принцеси Великобританії. Через це остання почуває себе дуже обурено й змушує винуватця витерти все:

(5)- I didn't know one could find such cooking in this country... Ma'am. Oh, Ma'am. I'm sorry. The sauce.

- Wipe.

- I beg your pardon?

- I said wipe.

- *Yes. Sure. Excuse me.*

Підкреслені фрази засвідчують, що принцеса дуже гордовита й самозакохана й тому змушує навіть одного з високопоставлених гостей витирати її сукню.

- стратегія навмисної недоречності реалізована тактикою порушення норм етики, наприклад:

Під час розмови Джулії та Патріка його восьмирічний син втручається у справи дорослих, що є порушенням загальноприйнятих норм етики:

(6)- *Since the divorce, I get these terrible moments of vertigo, like I don't exist.*

- *I get that.*

- *At your age? I think that's very pretentious.*

Також виділена фраза Джулії виражає непогодження зі словами хлопчика, а отже неприйняття (стратегія недопустимого виключення, реалізована тактикою неприйняття).

- стратегія недопустимого втручання, реалізована тактикою навмисного заподіяння шкоди, наприклад:

Після того як батько скоїв насильство над власним сином, він приходить до нього в кімнату із цілком експліцитною погрозою, яку виражає виділене висловлення:

(7)*If you ever tell your mother or anyone else, about today I will snap you in two.*

- стратегія недопустимого виключення, реалізована тактикою ворожості, наприклад:

Коли Ніколас та Брідж приїжджають до аеропорту, їх зустрічає Еліонор Мелроуз. У літаку Брідж зустріла свого старого знайомого та вирішила познайомити його з усіма. Ніколас цьому зовсім не радий. Брідж та Еліонор не знайомі, тому Ніколас їх представляє одна одній, при цьому робить вигляд, що не помічає хлопця, а потім і взагалі підкреслює його неважливість:

(8)- *And this is Bridget Watson-Scott.*

- *Eleanor Melrose.*

- *And who's this?*

- *He's no one. Shall we?*

- стратегія недопустимого виключення, реалізована тактикою уникання розмови, наприклад:

Під час діалогу Деббі почала сварити Патріка, на що він одразу починає збиратися і йти до дверей, аби уникнути подальшої розмови:

(9)- *I merely meant that perhaps this might be a good time to make a change. Start afresh!*

- *I'd better leave before you tell me to seize the fucking day.*

- стратегія удаваної неввічливості (гармонізація взаємодії), яка реалізується тактикою кепкування, наприклад:

Під час однієї із практик у реабілітаційному центрі Джілл розповідає про свої невдачі в особистому житті. Але Ребекку це насмішило та вона вирішила трохи пожартувати:

(10)- *I think a lot of my relationship problems stem from the fact that the person I'm having a relationship with doesn't know we're in a relationship.*

- *[LAUGHING] Fuck, Jill! No wonder you're here for the ninth time!*

У цьому прикладі Ребекка так само поводить себе неввічливо, вживаючи відповідні мовні одиниці (*fuck*) та, вказуючи своїй співрозмовниці, що вона вже вдев'яте в реабілітаційному центрі, але ще не вирішила своїх психологічних проблем. Однак, така неввічлива мовленнєва поведінка в цій ситуації не псує взаємин комунікантів: Ребекка з усією очевидністю жартує, вона промовляє свою репліку, сміючись (*[LAUGHING]*) і таке спілкування є цілком доречним через їхні дружні стосунки.

Отже, у ході нашого дослідження ми виявили, що по якісних параметрах стратегії та тактики ввічливості, виявлені в роботі О. Петренко збігаються з отриманими нами даними, але у той самий час, ми з'ясували, що вони відрізняються по кількісних показників.

Так, за даними дослідження О. Петренко, стратегія знецінення слухача становить 45% усіх прикладів, стратегія недопустимого втручання – 21,5%, стратегія недопустимого виключення – 14,9%, стратегії недопустимого

нав'язування – 11,1%, стратегія навмисної недоречності – 4,5%, стратегія удаваної неввічливості – 3% [10].

У ході нашого дослідження кількісні показники є такими: стратегія знецінення слухача складає 26,67% вибірки, стратегія недопустимого нав'язування – 19,93%, стратегія удаваної неввічливості – 13,32%, стратегія недопустимого втручання – 13,34%, стратегія недопустимого виключення – 13,34%, стратегія навмисної недоречності – 13,34%.

Хоча це дослідження є пілотним і у подальшому отримані дані можуть зазнавати змін, думаємо, що загальні тенденції кількісного варіювання зберігатимуться.

Перспективою роботи є виявлення кількісних показників стратегій неввічливості.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Brown P., Levinson S. Politeness: Some Universals in Language Usage. Cambridge University Press, 1987. 345 p.
2. Goffman E. Interaction Ritual; Essays on Face-to-face Behavior. Garden City, NY: Anchor Books, 1967. 270 p.
3. Mesthrie R., Asher R. E. Concise encyclopedia of sociolinguistics. Amsterdam; New York: Elsevier, 2001. P. 188–192.
4. Kerbrat-Orecchioni C. A multilevel approach in the study of talk-in-interaction // PRAGMATICS. 1997. Vol. 7, issue 1. 20 p.
5. Gu Yueguo. Politeness phenomena in modern Chinese // PRAGMA Journal of Pragmatics 14(2), 1990. 257 p.
6. Mao, Lu Ming R. Beyond politeness theory: «Face» revisited and renewed // Journal of Pragmatics. Vol. 21, issue 5. 1994. P. 451–486.
7. Nwoye, Onuigbo G. Linguistic politeness and socio-cultural variations of the notion of face // Journal of Pragmatics. Vol. 18, issue 4. 1992. P. 309–328.
8. Culpeper J. Language and Characterisation: People in Plays and other Texts. London: Longman, 2001. 328 p.

9. Spencer-Oatey H. Theories of identity and the analysis of face // *Journal of Pragmatics*. 2007. № 39(4). P. 635–786.
10. Петренко О. М. Стратегії неввічливості у дискурсі драм В. Шекспіра: когнітивно-прагматичний аспект: дис. На здобуття наук. Ступеня канд. Філол. Наук / Петренко О. М. // Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2018. 245 с.
11. The Guardian Patrick Melrose review – a brilliant portrayal of addiction. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.theguardian.com/tv-and-radio/2018/may/13/patrick-melrose-review-brilliant-portrayal-addiction-benedict-cumberbatch>

**ПОПУЛЯЦІЙНИЙ РІВЕНЬ І КІЛЬКІСНІ МІКРОЕКОЛОГІЧНІ
ПОКАЗНИКИ ЕКОСИСТЕМИ «МАКРООРГАНІЗМ – МІКРОБІОМ»
АСОЦІАТИВНОЇ МІКРОБІОТИ ВУЛЬВОВАГГАЛЬНОГО ВМІСТУ
ЖІНОК РЕПРОДУКТИВНОГО ВІКУ, ХВОРИХ НА ТРИХОМОНАДНИЙ
ВУЛЬВОВАГІНІТ**

Сидорчук Леонід Ігорович

Бліндер Олена Олександрівна

к.мед.н, доценти

Міхєєв Андрій Олександрович

к.б.н., доцент

Сидорчук Ігор Йосипович

д.мед.н, професор

Вищий державний навчальний заклад України «Буковинський державний
медичний університет»
м. Чернівці, Україна

Анотація: У вульвовагінальному вмісті жінок репродуктивного віку хворих на трихомонадний вульвовагініт розвивається виражений дефіцит найважливіших у вульвовагінальному складі мікробіоти з мультифункціональною роллю у мікробному гомеостазі біотону бактерій роду *Lactobacillus* на 46,76% (майже на три порядки) і *Bifidobacterium* – на 26,57 %. На фоні дефіциту автохтонних облигатних бактерій суттєво зростає популяційний рівень умовно патогенних (*B. f. ragalis* – на 53,70 %, *Peptostreptococcus spp.* – на 69,85 %, *S. epidermidis* на 24,24 %, *E. faecalis* – на 26,26, *E. coli* на 78,72 %, *C. albicans* – на 75,54 %), а також патогенних *N. gonorrhoeae*, *C. vaginalis* і *S. aureus*, *P. niger*, які колонізують слизову оболонку вагіни за трихомонадного вульвовагініту. У жінок репродуктивного віку, хворих на трихомонадний вульвовагініт у вульвовагінальному вмісті

суттєво (III ступень порушень) понижується, домінування та роль у саморегуляції асоціативної мікробіоти біотопу бактерій роду *Lactobacillus* і *Bifidobacterium* та відмічається високий (III ступень порушень) рівень домінування і регулююча роль у мікробіоценозі біотопу умовно патогенних *S. aureus*, *C. albicans*, бактерій роду *Peptostreptococcus*, *B. fragalis* та інших.

Ключові слова: трихомонадний вульвовагініт, мікрофлора, жінки репродуктивного віку, мікроекологія, вульвовагінальний вміст.

Трихомонадний вульвовагініт (уростатевий трихомоніоз у жінок) – широко поширене захворювання уростатевого тракту, яке посідає, одне із перших місць за поширеністю серед інфекцій, що передаються статевим шляхом. За даними ВООЗ у світі щорічно захворюють на трихомоніоз біля 180 млн. людей, серед них 120 млн. (66,67%) – жінки.

T. vaginalis має здатність до фагоцитозу ряду бактерій (гонокока, хламідій, мікоплазм, інших бактерій та дріжджеподібних грибів роду *Candida*. Асоціативна мікробіота навіть після ерадикації *T. vaginalis* здатна підтримувати інфекційно – запальні процеси. Підтримка запального процесу можлива лише за відповідного популяційного рівня, особливо умовно патогенних бактерій або дріжджоподібних грибів роду *Candida*, а також, що важливо, за наявності кількісного домінування та ролі умовно патогенного таксону у саморегуляції асоціативної мікробіоти вульвовагінального вмісту. Встановлення цих показників має ключове значення у розробці діагностичного механізму трихомоніозу та формування пониженої терапевтичної тактики захворювання.

Мета: Дослідження популяційного рівня асоціативної мікробіоти

T. vaginalis та кількісних мікроекологічних показників екосистеми «макроорганізм – мікробом» мікробіоти вульвовагінального вмісту у жінок репродуктивного віку, хворих на трихомонадний вульвовагініт.

Матеріали і методи дослідження. Бактеріологічне, мікроскопічне і протистологічне обстеження проведено у 171 жінки репродуктивного віку у яких на підставі клінічної маніфестації (неспецифічного вульвовагініту),

результатів аналізів. Специфічного гінекологічного обстеження та загального лабораторного дослідження – виявлення у вульвовагінальному вмісті у полі зору лейкоцитів (нейтрофільних гранулоцитів, моноцитів/макрофагів), слизу, епітеліальних і фагоцитуючих клітин, дегенеративних і реактивно змінених клітин, а також клітин *T. vaginalis* фарбованих метиленовою синькою за методом Гімзи. Таке комплексне обстеження дозволило верифікувати трихомоніазний вульвовагініт. Середній вік жінок був $26,37 \pm 1,78$ років (від 18 до 35 років). Контрольну групу склали 67 практично здорових жінок, віком $26,57 \pm 1,37$ років (від 19 до 35 років), які протягом останніх кількох місяців не хворіли будь-якими інфекційними та неінфекційними захворюваннями, у т.ч. хворобами шлунково-кишкового та уrogenітального тракту. Жінки вважали себе цілком здоровими, не приймали у цей період антибіотики, наркотичні, цитостатичні, імунотропні та гормональні препарати.

У жінок обох груп при спеціальному гінекологічному обстеженні робили 3-5 мазків-відбитків уражених місць слизової оболонки. У мазках визначали наявність еукаріотичних і прокаріотичних клітин, зокрема *T. vaginalis*, використовуючи необхідні методи фарбування. Одночасно відбирали вульвовагінальний вміст із заднього склепіння і вносили у стерильні мірні центрифужні пробірки. До взятого матеріалу додавали десятикратний об'єм стандартного буферного розчину для кращого збереження анаеробних бактерій і можливості посіву розведеного матеріалу на окремі сектори чашки Петрі з оптимальним для кожного таксону агаровим поживним середовищем.

Із отриманого основного розведення ($1:10$, 10^{-1}) для виявлення гонокока робили посів на шоколадний і Мюллер-Хінтон агари, іноді – на селективне Thayer-Martin середовище, що містить ванкоміцин, колістин і ністатин, які пригнічують ріст більшість контамінантів, включаючи непатогенні нейсерії.

Із основного розведення робили ряд подальших розведень у стерильному буферному розчині від 10^{-2} до 10^{-10} , із яких робили подальші посіви 0,01 мл суспензії на відповідні оптимальні поживні середовища для одержання ізоляцій. Нанесений матеріал рівномірно стерильним скляним

шпателем розподіляли по поверхні твердих середовищ або розміщали у товщі напіврідких середовищ.

Факультативні анаеробні та аеробні бактерії вирощували у термостаті (за температури 37°C) 18-24 години, дріжджоподібні гриби роду *Candida* – за температури 30°C протягом 48 год. Облігатні анаеробні бактерії вирощували у стаціонарному анаеростаті (CO₂ інкубатор T-125 Medicine-Швеція) протягом 5-7 днів, інколи до 14 днів. Ідентифікацію виділених таксонів проводили за морфологічними, тинкторіальними, культуральними, біохімічними властивостями. За необхідності визначали ознаки патогенності або антигенну структуру. При вивченні популяційного рівня кожного таксона з урахуванням того, що число мікробіоти в 1 мл вмісту досягає мільйонів, результати виражали в десяткових логарифмах кількості життєздатних (колонієутворюючих) мікробних одиниць (lg КУО/мл).

Для визначення мікроекологічної характеристики мікробіоти вульвовагінального вмісту вираховували індекс видового багатства Маргалефа [1, с.54] і видового різноманіття Уіттекера [2, с. 455] як своєрідних «рейтингів» біотопу, які характеризують просторово-харчові взаємовідношення та умови існування асоціативної мікробіоти біотопу. Рівень видового домінування кожного таксону в асоціативному мікробіоценозі визначали за методом Сімпсона і Бергера-Паркера [3, с.43].

Статистичне опрацювання цифрових даних здійснювали за допомогою пакета програм Statistica for Windows 6.0 із використанням *t* критерію Стьюдента (Student). Результати вважали вірогідними за $p < 0,05$ [46 с. 6].

Результати дослідження та їх обговорення. Трихомоніоз у жінок репродуктивного віку – змішана протисто – бактеріальне, або протисто – грибкове захворювання, сформоване *T. vaginalis* із супутніми мікроорганізмами (бактеріями, грибами, можливо вірусами, та іншими мікроорганізмами). Ключовим мікроорганізмом, що формує інфекційно – загальний процес є *T. vaginalis*. Суттєву роль у формуванні та перебігу трихомоніозу відіграють патогенні та умовно патогенні мікроорганізми, які сприяють тяжкості

захворювання, та його перебігу. Провідну роль у формуванні інфекційно – запального процесу відіграє популяційний рівень таксонів, що формують асоціативний мікробом біотопу. Результати дослідження популяційного рівня і кількісних мікроекологічних показників екосистеми «макроорганізми – мікробіом» мікробіоти вульвовагінального вмісту у жінок репродуктивного віку, хворих на трихомоніоз, наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Популяційний рівень і кількісні мікроекологічні показники екосистеми «макроорганізми – мікроби» мікробіоти вульвовагінального вмісту жінок, хворих на трихомонадний вульвовагініт

Таксони мікробіоти	Хворі жінки (n = 171)				Практично здорові жінки (n = 67)			
	Попу- ляційний ріст в lg КУО/мл M±m	Коефіцієнт		Роль у само - регу- ляції мікр о- біоти	Попу- ляційний рівень в lg КУО/м л M±m	Коефіцієнт		Роль у само - регу- ляції мікр о- біоти
		Кільк і- сного домі- нуван - ня	Знач у- щост і			Кільк і- сного домі- нуван - ня	Знач у- щост і	
Облігатні анаеробні бактрії								
Lactobacillus spp	5,56±0,2 1*	26,95	0,07	10,49	8,16±0, 51	170,6 7	0,95	132,3 0
Bifidobacteriu m spp	5,27±0,1 9*	2,77	0,01	0,15	6,67±0, 41	50,73	0,28	94,74
Propionibacteri um spp	0	-----	-----	-----	5,97±0, 32	7,57	0,004	18,77

Bactereides fragilis	5,81±0,3 1 ^{xx}	32,44	0,08	15,08	3,78	1,20	0,01	0,05
Peptococcus niger	5,97±0,3 0	4,40	0,01	0,26	0	-----	-----	-----
Peptostreptococcus spp	5,69±0,3 1 ^{xx}	47,96	0,12	32,75	3,35±0,05	3,19	0,02	0,21
Mobilnnens cuztusi	4,78	0,50	-----	-----	0	-----	-----	-----
Факультативні анаеробні та аеробні мікроорганізми								
Staphylococcus aureus	5,98±0.3 7	61,75	0,16	59,08	0			
S. epidermidis	5,33±0.4 7 ^x	6,18	0,02	0,66	4,29±0,07	14,96	0,08	5,13
Streptococcus agalactiae	5,63±0.4 9	4,15	0,01	0,23	0			
Enterococcus faecalis	6,01±0.2 3 ^x	10,14	0,01	0,61	4,76±0,12	1,04	0,01	0,10
Neisseria gonorrhoeae	6,59±0.3 4	6,25	0,01	0,41	0			
Esherichia coli	5,29±0.3 3 ^{xx}	7,81	0,02	0,83	2,96±0,10	1,88	0,01	0,06
Klebsiella pnenmoniae	4,73±0.3 2	4,99	0,02	0,47	0			
Corgnebacterium flavescenc	0	-----	-----	-----	4,37±0,14	6,92	0,04	1,21
Gardnerella vaginalis	5,71±0.2 7	6,02	0,02	0,69	0			
Candida albicans	4,88±0.2 8 ^{xx}	59,13	0,16	46,17	2,78±0,14	1,76	0,01	0,05

Відомо, що таксономічний склад, популяційний рівень і функції асоційованої мікробіоти біотону вульвовагінального вмісту носить індивідуальний, спадково встановлений характер, і залежить від віку, особливостей просторово – харчових ресурсів, що створюються у вульвовагінальному вмісті, екологічних і побутових умов, збалансованості харчування, способу життя жінки, гормонального та імунного статусу і багатьох інших чинників.

У вульвовагінальному вмісті самий високий ($8,16 \pm 0,51 \lg \text{ КУО/мл}$) популяційний рівень мають автохтонні облигатні бактерії роду *Lactobacillus*. Менше на 22,34 % популяційний рівень у бактерій роду *Bifidobacterium* і на 36,68 % він нижчий у бактерії роду *Propionibacterium*. Інші, наведені у табл.1, мікроорганізми мають значно нижчий популяційний рівень. Крім того, у вульвовагінальному вмісті практично здорових жінок репродуктивного віку, бактерії роду *Lactobacillus*, *Bifidobacterium* і *Propionibacterium* мають високий рівень кількісного домінування і значущості у формуванні мікробіоти біотопу, їх роль у саморегуляції таксономічного складу і популяційного рівня кожного таксону у мікробіоценозі вульвовагінального вмісту беззаперечна.

У жінок з вульвовагінальним трихомоніозом популяційний рівень всіх таксонів, що персистують у біотоні, змінюється і ці зміни носять різноправлений порядок. Популяційний рівень найважливіших у вульвовагінальному складі з мультифункціональною роллю у біотопі бактерій роду *Lactobacillus* знижується на 46,76 % (майже на 2 порядки), *Bifidobacterium* на 26,57 % (на один порядок), а бактерії роду *Propionibacterium* не виявляються у біотоні. На такому фоні зростає популяційний рівень в умовно патогенних мікроорганізмів. Так, популяційний рівень дріжджоподібних грибів роду *Candida* зростає на 75,54 % (на 2 порядки), *E.coli* на 78,72 % (майже на 3 порядки), *B. fragilis* – на 53,70 %, бактерій роду *Peptococcus* – на 69,85 %, *E. faecalis* – на 26,26 % і *S. epidermidis* – на 24,24 %. Патогенні та умовно патогенні бактерії (*S. aureus*, *P. niger*, *S. agalaktiae*, *N. gonorrhoeae*, *C. vaginalis*) у вульвовагінальному вмісті досягають критичного популяційного рівня, а умовно патогенні *M. curtisii* у біотопі у помірному популяційному рівні.

Зміна популяційного рівня кожного таксону, що персистує на слизовій оболонці вагіни у хворих на трихомонадний вульвовагініт, призводить до змін кількісного домінування і значущості мікроба в асоційованому мікробіоценозі. Показано, що коефіцієнт кількісного домінування фізіологічно корисних бактерій роду *Lactobacillus* у пацієнток знижений у 6,33 разів, бактерій роду *Bifidobacterium* – у 18,31 разів, а також знижується домінування у мікробіоценозі вульвовагінального вмісту коагулазонегативних *S. epidermidis* у 2,42 рази. Суттєво зростає домінуюча роль у мікробіоценозі вульвовагінального вмісту у жінок репродуктивного віку, хворих на трихомоніоз, умовно патогенних мікроорганізмів: дріжджоподібних грибів роду *Candida* – у 33,60 разів, *B. fragalis* – у 27,03 разів, бактерій роду *Peptostreptococcus* – у 15,03 разів, *E. faecalis* – у 9,75 разів, *E. coli* – у 4,15 рази. Інші патогенні та умовно – патогенні бактерії, що колонізували вульвовагінальний вміст, мають помірне значення коефіцієнту кількісного домінувальну і значущості в асоціативному мікробіоценозі слизової оболонки вагіни.

У практично здорових жінок репродуктивного віку саморегуляція мікробіоти вульвовагінального вмісту здійснюється бактеріями роду *Lactobacillus*, *Bifidobacterium* і *Propionibacterium*. У жінок такого ж віку, хворих на трихомонадний вульвовагініт, саморегуляція змішаної мікробіоти слизової оболонки вагіни, крім *T. vaginalis*, здійснюється умовно патогенним *S. aureus*, *Candida albicans*, бактеріями роду *Peptostreptococcus*. За популяційним рівнем, значенням коефіцієнта кількісного домінування, коефіцієнта значущості та ролі у саморегуляції функціонування мікробіоти вульвовагінального вмісту у жінок репродуктивного віку, хворих на трихомонадний вульвовагініт, провідними збудниками інфекційно – запального процесу слизової оболонки вагіни є *T. vaginalis*, *N. gonorrhoeae*, *S. aureus*, *C. vaginalis*, *E. faecalis*, *P. niger* та інші умовно патогенні бактерії і дріжджоподібні гриби роду *Candida*. Це підтверджує концепцію, викладену раніше, що трихомонадний вульвовагініт є інфекційно – запальним процесом, в

етіології якого на фоні інфікування слизової оболонки вагіни *T. vaginalis* запальний процес підтримується патогенним (*N.gonorrhoeae*, *G.vaginalis*) та умовно патогенними (*S. aureus*, *P. niger*, *Peptostreptococcus spp.*, *S. agalaktiae*, *E. coli*, *B. fragalis*) мікроорганізмами і дріжджоподібними грибами роду *Candida*.

Для розуміння патогенезу трихомонадного вульвовагініту, діагностики захворювання та формування комплексного лікування з врахуванням корекції мікробіоти біотону необхідні дослідження, направлені на встановлення ступеня порушень таксономічного складу, популяційного рівня, коефіцієнту кількісного домінування, значущості та, особливо ролі таксону у здійсненні самореалізації у відноленні мікробіоценозу біотопу. Результат встановлення ступеня порушень популяційного рівня, коефіцієнту кількісного домінування та ролі у саморегуляції мікробіоти вульвовагінального вмісту у жінок репродуктивного віку, хворих на трихомонадний вульвовагініт наведені у таблиці 2.

Таблиця 2

Ступень порушення популяційного рівня, коефіцієнту кількісного домінування та ролі у саморегуляції мікробіоти вульвовагінального вмісту у жінок репродуктивного віку, хворих на трихомонадний вульвовагініт

Таксони мікробіоти	Популяційний рівень в lg КУО/мл			Коефіцієнт кількісного домінування			Роль у саморегуляції мікробіоти біотопу		
	Основна група	Контроль	СП	Основна група	Контроль	СП	Основна група	Контроль	СП
Облігатні анаеробні бактерії									
<i>Lactobacillus spp</i>	5,56±0,21	8,16±0,51	- II	26,95	170,67	- III	10,49	132,70	-III

Bifidobacterium spp	5,27±0,29	6,67±0,41	- I	2,77	50,73	- III	0,15	94,74	-III
Bactereides fragilis	5,81±0,31	3,78	+II	32,44	1,20	+III	15,08	0,05	+II I
Peptostreptococcus spp	5,69±0,31	3,35±0,05	+III	47,96	3,19	+III	32,75	0,21	+II I
Факультативні анаеробні та аеробні мікроорганізми									
Staphylococcus aureus	5,98±0,37	0	+	61,75	0	+	59,08	0	+
E. epidermidis	5,33±0,47	4.29±0,07	+I	6,18	14,96	- II	0,66	5,13	- III
Enterococcus faecalis	6,01±0,23	4.76±0,12	+I	10,14	1,04	+III	0,61	0,10	+II I
Neisseria gonorrhoeae	6,59±0,34	0	+	6,25	0	+	0,41	0	+
Escherichia coli	5,29±0,33	2.96±0,10	+III	7,81	1,88	+III	0,83	0,06	+II I
Gardnerella vaginalis	5,71±0.27	0	+	6,02	0	+	0,69	0	+
Candida albicans	4,88±0,28	2.78±0,14	+III	59,13	1,76	+III	46,17	0,05	+II I

Примітка: П.Р. -- Популяційний рівень в lg КУО /мл ; ККД - Коефіцієнт кількісного домінування; СП – ступень порушень (+I, II, III або –I, II, III).

Показано, що ступень порушень популяційного рівня мікробіоти вульвовагінального вмісту у жінок репродуктивного віку, хворих на трихомоніоз, обумовлений *T. vaginalis*, залежить від таксону та його належності до автохтонної облігатної і факультативної та алохтонної мікробіоти біотопу. Так, ступінь порушень популяційного рівня у лактобактерій другий, біфідобактерій – перший за зниження.

Висновки.

1. У вульвовагінальному вмісті жінок репродуктивного віку хворих на трихомонадний вульвовагініт розвивається виражений дефіцит найважливіших у вульвовагінальному складі мікробіоти з мультифункціональною роллю у мікробному гомеостазі біотону бактерій роду *Lactobacillus* на 46,76 % (майже на три порядки) і *Bifidobacterium* – на 26,57 %.
2. На фоні дефіциту автохтонних облигатних бактерій суттєво зростає популяційний рівень умовно патогенних (*B. fragalis* – на 53,70 %, *Peptostreptococcus spp.* – на 69,85 %, *S. epidermidis* на 24,24 %, *E. faecalis* – на 26,26, *E. coli* на 78,72 %, *C. albicans* – на 75,54 %), а також патогенних *N. gonorrhoeae*, *C. vaginalis* і *S. aureus*, *P. niger*, які колонізують слизову оболонку вагіни за трихомонадного вульвовагініту.
3. У жінок репродуктивного віку, хворих на трихомонадний вульвовагініт у вульвовагінальному вмісті суттєво (III ступень порушень) понижується, домінування та роль у саморегуляції асоціативної мікробіоти біотопу бактерій роду *Lactobacillus* і *Bifidobacterium* та відмічається високий (III ступень порушень) рівень домінування і регулююча роль у мікробіоценозі біотопу умовно патогенних *S. aureus*, *C. albicans*, бактерій роду *Peptostreptococcus*, *B. fragalis* та інших.

ЛІТЕРАТУРА.

1. Орлова Ю. С. Использование индексов биологического разнообразия для анализа альгофлоры бассейна Р. Алатырь Инженерные технологии и системы, no. 3-4, 2013, pp. 53-57.
2. Whittaker, R. J. et al. (2001). Scale and species richness: towards a general, hierarchical theory of species diversity. Journal of Biogeography, 28, 453-470. doi:10.1046/j.1365-2699.2001.00563.x
3. Мэгарран Э. Экологическое разнообразие и его измерение — Москва: Мир, 1992. — 161 с.

4. Fay, Michael P.; Proschan, Michael A. Wilcoxon–Mann–Whitney or t-test? On assumptions for hypothesis tests and multiple interpretations of decision rules. *Statistics Surveys*. 4: 1–39. doi:10.1214/09-SS051

**МІКРОБІОТА ВУЛЬВОВАГІНАЛЬНОГО ВМІСТУ ЗА
ТРИХОМОНАДНОГО ВУЛЬВОВАГІНІТУ**

Сидорчук Леонід Ігорович

Бліндер Олена Олександрівна

к.мед.н, доценти

Міхєєв Андрій Олександрович

к.б.н., доцент

Сидорчук Ігор Йосипович

д.мед.н, професор

Вищий державний навчальний заклад України «Буковинський державний
медичний університет»
м. Чернівці, Україна

Анотація: Мікробіота вульвовагінального вмісту жінок репродуктивного віку, хворих на трихомонадний вульвовагініт являє собою асоціації, обов'язковим компонентом яких є *T. vaginalis* та у більшості (70,15 %) випадків з патогенними та умовно патогенними для біотопу мікроорганізмами що складаються із 3-5 різних таксонів. У 51 (29,82 %) пацієнтки крім *T. vaginalis* та умовно патогенних мікроорганізмів виявляються фізіологічно нормальні автохтонні облігатні і найважливіші у складі вульво-вагінального вмісту з мультифункціональною роллю у біотопі бактерії роду *Lactobacillus* або *Bifidobacterium*. Монокультура *T. vaginalis* не виявлялася у жодної пацієнтки. За індексом постійності, частотою зустрічання, індексом видового багатства Маргалефа, видового різноматіття Уіттекера, індексами видового домінування Сімпсона і Бергера-Паркера у всіх пацієнток є *T. vaginalis*. Найбільш важливими асоціантами цього еукаріотичного збудника є умовнопатогенні дріжджоподібні гриби роду *Candida* (у 67,95%), *Staphylococcus aureus* (у 57,31%), а також патогенні для біотопу *G. vaginalis* (5,85%), *N. gonorrhoeae*

(5,26%), та умовнопатогенні анаеробні бактерії роду *Peptostreptococcus* (46,73%), *B. fragilis* (30,99 %), *E. faecalis* (9,36%), *E. coli* (8,19%), *K. pneumonia* (5,85%), *S. epidermidis* (6,43%) *S. agalactiae* (4,09%), *P. niger* (4,09%) та інші.

Ключові слова: вульвовагініт трихомонадний, мікробіота, таксономічний склад, асоціації, трихомоніаз.

Вступ: Трихомоніаз – полівогнищеве захворювання. Місцем інфікування *Trichomonus vaginalis* у жінок є слизова оболонка вагіни, куди потрапляють найпростіші при сексуальному контакті із хворим або носієм *T.vaginalis*. Потім збудник потрапляє в уретру і цервікальний канал, поширюється по поверхні слизової оболонки.

Крім того, що важливо, здатність *T.vaginalis* щодо фагоцитозу гонокока, та інших мікроорганізмів може призвести до зниження антигенної і токсигенної дії на організм жінки, а це понижує рівень імунної специфічної відповіді на збудник, а також окремих факторів і механізмів неспецифічного протиінфекційного захисту, що часто проявляється малосимптомним і в'ялим перебігом захворювання. Завжди залишаються посттрихомонадний інфекційно-запальний процес (вогнище). Формування останніх сприяє те, що з гибеллю *T. vaginalis* запальний процес підтримує багаточисленне і різноманітне за таксономічним складом і популяційним рівнем мікробіота, яка супроводжує трихомоніаз. Перераховане вище визначає актуальність і сучасність проведення мікробіологічних досліджень таксономічного складу і мікроскопічних показників екосистеми «макроорганізм-мікробіот» мікробіоти вульвовагінального вмісту у жінок репродуктивного віку, хворих на трихомонадний вульвовагініт.

Мета: Вивчення таксономічного складу, його асоціацій і мікроекологічних показників екосистеми «макроорганізм-мікробіот» мікробіоти вульвовагінального вмісту у жінок репродуктивного віку, хворих на трихомонадний вульвовагініт.

Матеріали і методи: Бактеріологічне, мікроскопічне і протистологічне обстеження проведено у 171 жінки репродуктивного віку в яких на підставі

клінічної маніфестації (неспецифічного вульвовагініту), результатів аналізів, специфічного гінекологічного обстеження та загального лабораторного дослідження – виявлення у вульвовагінальному вмісті у полі зору лейкоцитів (нейтрофільних гранулоцитів, моноцитів/макрофагів), слизу, епітеліальних і фагоцитуючих клітин, дегенеративних і реактивно змінених клітин, а також клітин *T.vaginalis*, пофарбованих метиленовою синькою за методом Гімзи. Таке комплексне обстеження дозволило верифікувати трихомоніазний вульвовагініт. Середній вік жінок був $26,37 \pm 1,78$ років (від 18 до 35 років). Контрольну групу склали 67 практично здорових жінок, віком $26,57 \pm 1,37$ років (від 19 до 35 років), які протягом останніх кількох місяців не хворіли будь-якими інфекційними та неінфекційними захворюваннями, у т.ч. хворобами шлунково-кишкового та уrogenітального тракту. Жінки вважали себе цілком здоровими, не приймали у цей період антибіотики, наркотичні, цитостатичні, імунотропні та гормональні препарати і були здатні без обмежень виконувати фізичні, соціальні функції.

У жінок обох груп при спеціальному гінекологічному обстеженні робили 3-5 мазків-відбитків уражених місць слизової оболонки. У мазках визначали наявність еукаріотичних і прокаріотичних клітин, зокрема *T.vaginalis*, використовуючи необхідні методи фарбування. Одночасно відбирали вульвовагінальний вміст із заднього склепіння і вносили у стерильні мірні центрифужні пробірки. До взятого матеріалу додавали десятикратний об'єм стандартного буферного розчину для кращого збереження анаеробних бактерій і можливості посіву розведеного матеріалу на окремі сектори чашки Петрі з оптимальним для кожного таксону агаровим поживним середовищем.

Із отриманого основного розведення ($1:10$, 10^{-1}) для виявлення гонокока робили посів на шоколадний і Мюллер-Хінтон агари, іноді – на селективне Thayer-Martin середовище, що містить ванкоміцин, колістин і ністатин, які пригнічують ріст більшості контамінантів, включаючи непатогенні нейсерії.

Із основного розведення робили ряд подальших розведень у стерильному буферному розчині від 10^{-2} до 10^{-10} , із яких робили подальші посіви 0,01 мл

суспензії на відповідні оптимальні поживні середовища для одержання ізолюваних колоній. Нанесений матеріал рівномірно стерильним скляним шпателем розподіляли по поверхні твердих середовищ або розміщали у товщі напіврідких середовищ.

Факультативні анаеробні та аеробні бактерії вирощували у термостаті (за температури 37°C) 18-24 години, дріжджоподібні гриби роду *Candida* – за температури 30°C протягом 48 год. Облігатні анаеробні бактерії вирощували у стаціонарному анаеростаті (CO₂ інкубатор T-125 Medicine-Швеція) протягом 5-7 днів, інколи до 14 днів. Ідентифікацію виділених таксонів проводили за морфологічними, тинкторіальними, культуральними, біохімічними властивостями. За необхідності визначали ознаки патогенності або антигенну структуру. При вивченні популяційного рівня кожного таксона з урахуванням того, що число мікробіоти в 1 мл вмісту досягає мільйонів, результати виражали в десяткових логарифмах кількості життєздатних (колонієутворюючих) мікробних одиниць (lg КУО/мл).

Для визначення мікроекологічної характеристики мікробіоти вульвовагінального вмісту вираховували індекс видового багатства Маргалефа [1, р. 550] і видового різноманіття Уіттенера [2, р.455] як своєрідних «рейтингів» біотопу, які характеризують просторово-харчові взаємовідношення та умови існування асоціативної мікробіоти біотопу. Рівень видового домінування кожного таксону в асоціативному мікробіоценозі визначали за методом Сімпсона [3, р.688] і Бергера-Паркера [4, р. 1346].

Статистичне опрацювання цифрових даних здійснювали за допомогою пакета програм Statistica for Windows 6.0 із використанням t критерію Стьюдента (Student). Результати вважали вірогідними за $p < 0,05$.

Одержані результати та їх обговорення: Першим етапом лабораторного обстеження було мікроскопічне дослідження нативних і фарбованих (за методами Грама, Гімзи та метиленовим синім) препаратів. Результати досліджень наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Результати мікроскопічного обстеження вульвовагінального вмісту жінок репродуктивного віку, хворих на вульвовагініт

Показники	Хворі жінки (n=171)	Здорові жінки (n=67)	
	Абс.	Абс.	P
<i>T.vaginalis</i>	171	0	-
Лейкоцити (переважно нейтрофільні гранулоцити), моноцити, макрофаги	18,87±1,92	2,79±0,31	<0,001
Слиз	3,42±0,27	1,40±0,12	<0,01
Епітеліальні клітини	16,68±1,47	10,81±1,10	<0,05
Фагоцитуючі клітин	2,07±0,07	0	-
Дегенеративні і реактивно змінені клітини	3,12±0,05	1,03±0,09	<0,01
Мікробіота	Змішана грампозитивна і грамнегативна, дріжджоподібні клітини, диплококи	Змішана більшість грампозитивна	

У всіх жінок репродуктивного віку на слизовій оболонці (у мазках-відбитках та у вульвовагінальному вмісті - рідше) персистують найпростіші *T.vaginalis* (виявляються у нативних мазках-відбитках, частіше у фарбованих мазках). У вульвовагінальному вмісті цих жінок репродуктивного віку виявляються лейкоцити. Переважно нейтрофільні гранулоцити, у 6,76 разів частіше, ніж у практично здорових жінок. Об'єм слизу у жінок із трихомонадним вульвовагінітом підвищується у 2,44 рази, зростає кількість епітеліальних клітин на 50,30%, а також суттєво (у 3,03 рази) зростає кількість дегенеративних і реактивно змінених клітин. Також виявляються фагоцитуючі клітини.

Таким чином, трихомонадний вульвовагініт у жінок репродуктивного віку супроводжується колонізацією слизової оболонки піхви *T.vaginalis*, зростанням кількості лейкоцитів, моноцитів/макрофагів, епітеліальних клітин дегенеративних і реактивно змінених клітин у вульвовагінальному вмісті і наявністю у мазках змішаної грам-негативної і грампозитивної мікробіоти та дріжджеподібних грибків.

У вульвовагінальному вмісті практично здорових жінок репродуктивного віку головну мікробіоту у біотопі представляють бактерії роду *Lactobacillus*, які включають до 20 таксонів і відіграють ключову роль у формуванні колонізаційної резистентності уrogenітального тракту. За індексом постійності та іншими мікроекологічними показниками у вульвовагінальному вмісті цих жінок додаткова мікробіота представлена бактеріями роду *Bifidobacterium*, фізіологічна роль цього таксону для людини також надзвичайно важлива. За цими мікроекологічними показниками бактерії роду *Propionibacterium*, *Peptostreptococcus*, *S. epidermidis*, *E. faecalis*, *E. coli*, *C. flavescens* і дріжджеподібні гриби роду *Candida* є випадковими у біотопі.

У жінок репродуктивного віку, в яких діагностований трихомонадний вульвовагініт, настає елімінація важливих у фізіологічному значенні бактерій роду *Lactobacterium* (у 71,62 %), *Bifidumbacterium* (у 32,90 % випадків), *Propionibacterium* (не виявлено у жодної хворої), *S.epidermidis* (у 9,90 %) і *C. flavescens*. На цьому фоні відмічається контамінація і колонізація слизової оболонки вагіни патогенними та умовно-патогенними *T. vaginalis*, *S. aureus*, *C. albicans*, *P. niger*, *B. fragilis*, *S. agalactiae*, *N. gonorrhoeae*, *K. pneunomiae*, *G. vaginalis*, *Peptostreptococcus spp.*, *M. curtisii*, *E. coli*, *E. faecalis*. За індексом постійності, частотою зустрічання, індексами видового багатства Маргалера, видового різноманіття Уіттекера та індексів видового домінування Сімпсона і Бергера-Паркера у вульвовагінальному вмісті жінок репродуктивного віку, хворих на трихомонадний вульвовагініт головна мікробіота представлена умовно-патогенними *T. vaginalis*, *C. albicans* і *S. aureus*; додаткова - також умовно-патогенним для біотопу бактеріями роду *Peptostreptococcus* і *B. fragilis*.

Інші мікроорганізми (бактерії роду *Lactobacillus*, *Bifidobacterium*, *P. niger*, *M. curtisii*, *S. epidermidis*, *S. agalactiae*, *E. faecalis*, *N.gonorrhoeae*, *E. coli*, *K. pneunomiae*, *G. vaginalis*) за мікроекологічними показниками є випадковими у вульвовагінальному вмісті жінок репродуктивного віку, хворих на трихомонадний вульвовагініт.

За одержаними даними і наведеними результатами мікроекологічних, бактеріологічних і мікологічних досліджень у 171 жінки репродуктивного віку, хворої на трихомонадний вульвовагініт, виділено та ідентифіковано 653 штами мікроорганізмів, що входять до 16 різних таксономічних груп - по 3,82 штами на одну хвору. Результати встановлення кількісної характеристики асоціацій мікробіоти вульвовагінального вмісту у жінок, хворих на трихомоніазний вульвовагініт, наведений у таблиці 2.

Таблиця 2

Кількісна характеристика асоціацій мікробіоти вульвовагінального вмісту у жінок, хворих на трихомонадний вульвовагініт

Показники	Асоціації мікробіоти, що складаються із					
	3-х таксонів		4-х таксонів		5-ти таксонів	
	Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%
Кількість хворих	45	26,32	112	65,50	14	8,18
Виділено штамів	135	20,67	448	68,61	70	10,72

Доведено, що у вульвовагінальному вмісті жінок репродуктивного віку, хворих на трихомоніаз, персистує тільки асоціативна мікробіота. У жодному випадку не встановлено персистенцію монокультури *T.vaginalis* хоча за даними інших авторів трихомоніаз перебігає як моноінфекція у 10,5 % випадків. З таким положенням можливо погодитися, якщо врахувати, що у цих випадках не проводилися мікробіологічні дослідження таксонів нормальної мікробіоти та умовно патогенних бактерій, які як правило були у матеріалі. При цьому як монокультура *T.vaginalis*, так й асоціації, яка складається із 2 таксонів не виявлено у жодної пацієнтки. Лише у 45 (26,32 %) пацієнток виявилася асоціація із 3 різних таксонів. Переважною була асоціація, що складалася із 4-х

таксонів. Більш важливою є якісна характеристика асоціацій мікроорганізмів у вульвовагінальному вмісті жінок із трихомоніазом. (таблиця 3).

Таблиця 3

Якісна характеристика асоціацій мікробіоти вульвовагінального вмісту у жінок, хворих на трихомоніазний вульвовагініт

Кількість таксонів	Таксони асоційованої мікробіоти	К-сть асоціацій	
		Абс.	%
3	T vaginalis + S. aureus+ Lactobacillus spp.	29	16,96
	T. vaginalis + Peptostreptococcus spp.+ Lactobacillus spp.	11	6,43
	T. vaginalis + C. albicans + Lactobacillus spp.	5	2,92
		45	26,32
4	T vaginalis + S. aureus+ C. albicans+ Peptostreptococcus spp	27	15,79
	T vaginalis + S. aureus+B.fragilis+C.albicans	16	9,36
	T. vaginalis + C. albicans+ S.epidermidis+ B. fragilis	11	6,43
	T. vaginalis + C. albicans+G.vaginalis+ K.pneumoniae	10	5,85
	T. vaginalis + C. albicans+ B. fragilis+ Peptostreptococcus spp.	10	5,85
	T. vaginalis+N.gonorrhoeae+ B. fragilis+ Peptostreptococcus spp.	9	5,26
	T. vaginalis + S. agalactiae+E.faecalis+ B. fragilis	7	4,09
	T vaginalis + S. aureus+P.niger+ C. albicans	7	4,09
	T vaginalis+ S. aureus+ C.albicans+Bifidobacterium spp.	5	7,92
	T. vaginalis + C. albicans+M.curtisii+ Lactobacillus spp.	1	0,58
		112	65,50
5	T vaginalis + S. aureus+ C. albicans+E.coli+ Peptostreptococcus spp.	14	8,19
		14	8,19

У 26,32 % жінок з діагнозом трихомонадний вульвовагініт, виявлено 3 типи асоціацій, кожна із яких складається із *T.vaginalis* і бактерій роду *Lactobacillus*.

У 29 (16,96 %) пацієнток до цих мікроорганізмів асоціювався умовно патогенний *S. aureus* в інших 11 (6,43 %) жінок умовно патогенні бактерії роду *Peptostreptococcus* та у 5 (2,92 %) випадках дріжджоподібні гриби роду *Candida*. Найбільш різними були асоціації, що складаються з 4 різних таксонів патогенних та умовно патогенних мікроорганізмів. Із 112 різноманітних чотирьох наступних асоціацій лише у 6-ти були представники нормальної мікробіоти: у 5 (21,2 %) пацієнток крім патогенних та умовно-патогенних у чотирьохкомпонентні. Найбільш багатоконпонентною є асоціація, що складається із *T. vaginalis*, *S. aureus*, *Candida albicans* і бактерій роду *Peptostreptococcus* у 27 (15,79 %) пацієнток. Дещо рідше (на 6,43 %) зустрічалася чотириккомпонентна асоціація, що складалася з *T. vaginalis*, *S. aureus*, *C. albicans* та *B. fragilis*. Зустрічання інших чотириккомпонентних асоціацій наведено у таблиці 4.

У 14 (8,19 %) жінок репродуктивного віку, хворих на трихомонадний вульвовагініт виявлена асоціація, що складається із 5 різних таксонів (табл.4).

Таким чином, у вульвовагінальному вмісті жінок репродуктивного віку, хворих на трихомонадний вульвовагініт, персистують асоціації, що складаються з трьох (26,32 %), чотирьох (65,50 %) і п'ятьох (8,19 %) компонентів. У всіх трикомпонентних асоціаціях у складі є *T. vaginalis* і бактерій роду *Lactobacillus* та інші умовно патогенні таксони. Чотириккомпонентні асоціації включають *T. vaginalis* і 3 таксони умовно патогенних бактерій і грибів роду *Candida*. Лише у 6 (3,5%) пацієнток у складі є *T. vaginalis*, бактерій роду *Lactobacillus* (2,92 %) або *Bifidobacterium* (0,58 %). П'ятикомпонентні асоціації формуються із *T. vaginalis* та 4-х умовно патогенних таксонів, що дає підставу стверджувати, що вульвовагінальний трихомоніаз - це інфекційно-запальний процес змішаної етіології, ключову роль у ньому, крім *T. vaginalis*, відіграють патогенні та умовно патогенні для біотопу бактерії та дріжджоподібні гриби роду *Candida*.

Висновки. 1. Мікробіота вульвовагінального вмісту жінок репродуктивного віку, хворих на трихомонадний вульвовагініт являє собою асоціації, обов'язковим компонентом яких є *T. vaginalis*, та у більшості (70,15 %) випадків

з патогенними та умовнопатогенними для біотопу мікроорганізмами формуються асоціації, що складаються із 3-5 різних таксонів. У 51 (29,82 %) пацієнтки крім *T. vaginalis*, умовно патогенних мікроорганізмів виявляються фізіологічно нормальні автохтонні облігатні і найважливіші у складі вульвовагінального вмісту з мультифункціональною роллю у біотопі бактерії роду *Lactobacillus* або *Bifidobacterium*. Монокультура *T. vaginalis* не виявлялася у жодної пацієнтки.

2. За індексом постійності, частотою зустрічання, індексом видового багатства Маргалєфа, видового різноматіття Уїттекера, індексами видового домінування Сімпсона і Бергера-Паркера у всіх пацієнток є *T. vaginalis*. Найбільш важливими асоціантами цього еукаріотичного збудника є умовно патогенні дріжджоподібні гриби роду *Candida* (у 67,95 %), *Staphylococcus aureus* (у 57,31 %), а також патогенні для біотопу *G. vaginalis* (5,85 %), *N. gonorrhoeae* (5,26 %), та умовнопатогенні анаеробні бактерії роду *Peptostreptococcus* (46,73 %), *B. fragilis* (30,99 %) та *E. faecalis* (9,36 %), *E. coli* (8,19 %), *K. pneumoniae* (5,85 %), *S. epidermidis* (6,43 %) *S. agalactiae* (4,09 %), *P. niger* (4,09 %) та інші.

Література

1. Gamito, S. Caution is needed when applying Margalef diversity index. Ecological Indicators 10. 2010: p.550–551.
2. Whittaker, R. J. et al. Scale and species richness: towards a general, hierarchical theory of species diversity. Journal of Biogeography, 28, 2001: p. 453-470. doi:10.1046/j.1365-2699.2001.00563.x
3. Simpson, E. Measurement of Diversity. Nature 163, 1949. p. 688 doi:10.1038/163688a0
4. Berger, Wolfgang H.; Parker, Frances L. Diversity of Planktonic Foraminifera in Deep-Sea Sediments. Science. 168 (3937). 1970: p. 1345–1347. doi:10.1126/science.168.3937.1345

УДК 658.15:005.915

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ МЕТОДІВ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛІНГУ СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Дмитренко Алла Василівна

к.е.н., доцент

Калайда Ліля Олександрівна

Хоменко Ірина Олегівна

Студенти

Технічний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

м. Полтава, Україна

Анотація: у статі узагальнено результати дослідження теоретико-методологічних засад фінансового контролінгу, обґрунтовано науково-методичні та практичні рекомендації щодо впровадження фінансового контролінгу в діяльність підприємств і організацій, що здійснюють спільну діяльність в Україні.

Ключові слова: контролінг, фінансовий контролінг, планування, контроль, метод, методологія, управління, спільне підприємство, спільна діяльність.

Постановка проблеми. Останнім часом фінансовому контролінгу приділяється значна увага. Важливим завданням для підприємств і організацій, що здійснюють спільну діяльність є удосконалення системи менеджменту на основі створення системи фінансового контролінгу, як окремого напрямку економічної роботи, з метою реалізації оперативних та стратегічних управлінських рішень.

Актуальність роботи посилюється тим, що сучасні умови господарювання знаходяться під впливом різного роду факторів зовнішнього середовища і вимагають від керівників використання найсучасніших методів і підходів в системі фінансового управління. Фінансовий контролінг є складовою

економічної системи підприємства, пов'язаної із плануванням, прогнозуванням, аналізом та контролем. Проблема використання фінансового контролінгу в управлінні підприємством є актуальною, оскільки це дає можливість керівництву отримувати інформацію щодо прийняття ефективних управлінських рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значну увагу дослідженню фінансового контролінгу приділили у своїх працях науковці, а саме: И.А. Бланк [1], М.П. Бутко [2], Н.В.Бошота [8], О. Клокар [7], В.В. Пап [8], Г.О. Партин [9], Я.В. Маєвська [9], О.І. Сафаров [11], Н.Д. Собкова [13], О.О. Терещенко [14, 15].

Проте, залишається неоднозначним визначення застосування методів фінансового контролінгу, що ускладнює роботу підприємств, які здійснюють спільну діяльність.

Метою дослідження є аналіз методів фінансового контролінгу з урахуванням особливостей підприємств і організацій, що здійснюють спільну діяльність та обґрунтування практичних рекомендацій щодо впровадження методів фінансового контролінгу в сферу бізнесу.

Основний виклад матеріалу. Фінансовий контролінг як складова контролінгу підприємства орієнтований на забезпечення досягнення таких цілей як оптимізація фінансових результатів суб'єкта підприємництва за гарантованої ліквідності і платоспроможності.

Фінансовий контролінг є системою управління, котра спрямована на визначення майбутнього фінансового потенціалу підприємства і шляхів його досягнення, оскільки здійснюється орієнтоване на результат управління фінансами підприємства за допомогою використання відповідних методів та інструментів, забезпечення безперервного потоку внутрішньої і зовнішньої інформації для ухвалення економічно обґрунтованих управлінських рішень.

У контексті даної системи управління здійснюється планування, контроль, аналіз відхилень, координація, внутрішній консалтинг та загальне інформаційне забезпечення керівництва підприємства, забезпечується формулювання

альтернативних підходів під час здійснення оперативного і стратегічного фінансового управління і з її допомогою керівники підприємства мають змогу визначити найкращі шляхи досягнення максимального ефекту від своєї діяльності за мінімального ризику.

Система фінансового контролінгу передбачає формування точної інформації, здійснення розрахунків і прогнозів та обґрунтування відповідних рекомендацій. Проте служби фінансового контролінгу на підприємстві безпосередньо не приймають рішення, а лише здійснюють їх підготовку, функціональну та інформаційну підтримку і контроль за реалізацією.

Фінансовий контролінг при запровадженні на підприємстві допомагає уникненню кризових економічних ситуацій, ідентифікувати причини фінансових проблем та ефективно їх усунути. Результативність вирішення проблеми залежить від чіткості координації дій різних рівнів управління з використанням обраних контролінгових інструментів їх реалізації.

Служби контролінгу в процесі виконання своїх функцій використовують велику кількість методів. Поряд з окремими загально методологічними та загальноекономічними методами використовуються специфічні. До перших методів належать такі, як спостереження, порівняння, групування, аналіз, трендовий аналіз, синтез, систематизація, прогнозування.

На сучасному етапі існує багато специфічних методів та інструментів фінансового контролінгу, за допомогою яких можна досягти поставленої мети.

До них належать:

- 1) аналіз точки беззбитковості (CVP-аналіз) – забезпечення беззбитковості операційної діяльності та створення умов для самофінансування підприємства (Cost – Volume – Profit: витрати – обсяг – прибуток – CVP-аналіз);
- 2) ABC-аналіз – дослідження оцінки кількісних параметрів, які мають найбільш значущу притому вагу в їх загальному обсязі;
- 3) аналіз сильних і слабких місць на підприємстві (SWOT-analysis) – аналіз усунення слабких місць на підприємстві, а також ефективне використання наявного потенціалу;

- 4) бенчмаркінг – процес порівняння об'єктів одного підприємства з аналогічними об'єктами інших підприємств;
- 5) вартісний аналіз – функціональна характеристика продукції на предмет еквівалентності її вартості та корисності;
- 6) система раннього запобігання та реагування – інформаційна система, яка повідомляє керівництву про потенційний ризик;
- 7) дискримінантний аналіз – метод прогнозування банкрутства підприємства;
- 8) портфельний аналіз – проведення аналізу для прийняття рішень щодо додаткових інвестицій в окремі програми або реінвестицій.

Важливим завданням контролінгу (управлінського обліку) є калькуляція ціни, планування прибутку підприємства та асортименту продукції. Дійовим інструментом виконання цього завдання є розрахунок точки беззбитковості та необхідної суми покриття. Цей метод контролінгу зводиться до визначення мінімального обсягу реалізації продукції (за стабільних умовно постійних витрат), за якого підприємство може, з одного боку, забезпечити беззбиткову операційну діяльність у плановому періоді, з іншого – створити умови для самофінансування підприємства.

Система розрахунку суми покриття, яка ґрунтується на простому розподілі витрат на постійні та змінні, називається одноступінчастою системою «direct – costing». Суму покриття можна розраховувати як на весь обсяг реалізації, так і на одиницю продукції. В останньому випадку це різниця між оптовою ціною та умовно змінними витратами на виробництво одиниці продукції. В торгівлі сума покриття, як правило, відповідає торговельній націнці (зменшеній на величину непрямих податків).

Основним недоліком системи простого директ-костингу є те, що за її використання сукупні постійні витрати враховуються без розподілу в розрізі окремих їх видів, груп продукції, центрів затрат, структурних підрозділів тощо. У разі виробництва багатьох видів продукції та наявності кількох центрів затрат такий підхід не дає можливості об'єктивно оцінити ефективність виробництва окремих видів продукції. На практиці виникає необхідність

розрахунку точки беззбитковості та показника суми покриття в розрізі окремих видів продукції, груп клієнтів, регіонів збуту продукції та по підприємству в цілому. Для цього вдаються до так званої системи багатоступінчастого розрахунку суми покриття постійних затрат (багатоступінчастий директ-костинг). Основний зміст цієї системи зводиться до розподілу постійних витрат на окремі елементи залежно від мети розрахунку суми покриття.

Важливим інструментом аналізу конкурентоспроможності підприємства є бенчмаркінг. Бенчмаркінг (від англ. benchmarking – встановлення контрольної точки) – це перманентний, безперервний процес порівняння товарів (робіт, послуг), виробничих процесів, методів та інших параметрів досліджуваного підприємства (структурного підрозділу) з аналогічними об'єктами інших підприємств чи структурних підрозділів. Основний зміст та мета бенчмаркінгу полягає в ідентифікації відмінностей з порівнюваним аналогом (еталоном), визначення причин цих відмінностей та виявлення можливостей щодо вдосконалення об'єктів бенчмаркінгу.

Вартісний аналіз – це метод контролінгу, що полягає в дослідженні функціональних характеристик продукції, яка виробляється, на предмет еквівалентності їх вартості та корисності.

В центрі уваги вартісного аналізу перебувають функціональні та вартісні параметри продукції (робіт, послуг), саме тому цей вид аналізу позначають також як функціонально-вартісний. У ході аналізу здійснюється класифікація функцій продукту у розрізі функціональних класів: головні, додаткові та непотрібні. На основі цього розробляються пропозиції щодо мінімізації затрат на виконання кожної функції, а також щодо анулювання другорядних функцій, які потребують значних затрат. Виокремлюють два основні завдання вартісного аналізу: зменшення вартості окремих компонентів продукції без зменшення обсягів її виробництва та реалізації; поліпшення функціональних параметрів продукції за мінімальних затрат.

Виходячи із згаданих завдань, вартісний аналіз зосереджує свою увагу на мінімізації затрат при перегляді функціональних параметрів у разі:

- а) зменшення вимог до якості продукції (якщо споживачі нехтують підвищеним рівнем якості продукції або не готові сплачувати більшу ціну за кращу якість);
- б) підвищення вимог до якості (якщо споживачі виражають готовність сплачувати вищу ціну за якіснішу продукцію).

В останньому випадку в процесі вартісного аналізу слід довести, що збільшення виручки від реалізації продукції в результаті вдосконалення функціональних параметрів продукції перевищить приріст витрат на це вдосконалення.

Функціонально-вартісний аналіз значною мірою спрямований на те, щоб виявити зайві з погляду їх вартості та корисності для споживачів параметри продукції. Стосовно організації системи фінансового контролінгу це означає, що ця система повинна забезпечувати менеджмент найкориснішою і потрібною інформацією, яка порівняно з вартістю її отримання приносить значний управлінський ефект.

Портфельний аналіз – ефективний інструмент стратегічного контролінгу. Традиційно цей інструмент використовується при оптимізації портфеля цінних паперів інвестора. В основі портфельного аналізу покладено два оцінні критерії: теперішня вартість очікуваних доходів від володіння цінними паперами (проценти, дивіденди) і рівень ризиковості вкладень. За аналогією з цінними паперами можна проводити аналіз портфеля продукції (послуг), виробництвом яких займається підприємство. Зрозуміло, що портфельний аналіз доцільно використовувати на тих підприємствах, які займаються виробництвом багатьох видів продукції. В ході аналізу окремі продуктові групи виокремлюються у відповідні стратегічні «бізнес-одиниці», кожна з яких оцінюється з погляду прибутковості та ризиковості виробництва. У ході аналізу використовуються дві широко відомі в теорії та практиці портфельні матриці: портфель «ріст ринку – частка ринку» (матриця Бостонської консультативної

групи); портфель «привабливість ринку – конкурентні переваги» (матриця Мак-Кінсі).

ABC-аналіз полягає у виявленні та оцінці незначного числа кількісних величин, які є найціннішими та мають найбільшу питому вагу у загальній сукупності вартісних показників.

Згідно з цим методом досліджувана сукупність, наприклад запаси сировини та матеріалів, ділиться на три частини:

- група А – запаси, які є найціннішими з погляду їх вартості, однак можуть використовуватися підприємством у незначній кількості в натуральному виразі;
- група В – середні за величиною запаси як у кількісному, так і в грошовому виразі;
- група С – запаси з найбільшою часткою в натуральному виразі, однак незначні з погляду їх вартості. Основна увага в процесі управління товарно-матеріальними запасами приділяється запасам, віднесеним до групи А, меншою мірою – групи В та С.

Концентрація уваги на найпріоритетніших напрямках управління запасами та дебіторською заборгованістю, зниження собівартості продукції, найреальніших шляхах збільшення обсягів реалізації дозволяє підвищити ефективність управління фінансами підприємства в цілому. В структурі собівартості продукції більшості вітчизняних спільних підприємств значнішу питому вагу займають витрати на сировину та матеріали. Це означає, що суб'єктам господарювання доцільно проводити ABC-аналіз даного елемента затрат.

Одним з важливих методів стратегічного контролінгу є так званий аналіз сильних (Strength) і слабких (Failure) місць, а також наявних шансів (Opportunity) і ризиків (Threat). В економічній літературі цей вид аналізу позначається також як SWOT-аналіз (SWOT-analysis). Даний вид аналізу може здійснюватися стосовно всього підприємства, його структурних підрозділів, а також у розрізі окремих видів продукції.

На основі результатів аналізу розробляються рекомендації щодо:

- 1) усунення наявних слабких місць;

2) ефективного використання існуючого потенціалу (сильних сторін). У результаті SWOT-аналізу екзогенного середовища виявляється позитивний і негативний вплив на підприємство ззовні.

На основі цього виробляються пропозиції стосовно:

- 1) нейтралізації можливих ризиків;
- 2) використання додаткових шансів.

За власними практичними дослідженнями найбільш поширеними серед специфічних методів фінансового контролінгу, що використовуються на підприємствах, які здійснюють спільну діяльність є ABC-аналіз, стандарт-костинг, бенчмаркінг.

Висновки та пропозиції. У процесі аналізу сильні та слабкі місця спільного підприємства слід оцінити з урахуванням основних тенденцій змін у зовнішньому щодо підприємства середовищі. Так, ліквідність спільного підприємства на актуальну дату може бути сильною стороною підприємства, однак через деякий період внаслідок дії зовнішніх факторів вона може стати недостатньою і перетворитися на слабе місце. Оскільки сильні та слабкі місця, як правило, є відносними величинами, в процесі аналізу їх слід порівнювати з аналогіями на підприємствах-конкурентах. Під час аналізу сильних і слабких місць визначаються критичні сфери, які під дією специфічних зовнішніх і конкурентних факторів впливають на економічні результати підприємства. Потім визначаються ключові параметри чинників, що впливають на ефективність господарської діяльності.

На практиці досить часто в ході SWOT-аналізу використовуються такі методи контролінгу, як анкетування та ABC-аналіз. Результати аналізу унаочнюються у вигляді діаграм, матриць, схем, графіків.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента / И.А. Бланк. — К.: Ника-Центр, 1999. — Т. 1. — 592 с.
2. Бутко М.П. Організація системи контролінгу на підприємствах України / М.П. Бутко // Науковий вісник Херсонського державного університету. — 2014. — Вип. 6. Ч. 2. — С. 116—118.
3. Ванг Ш. Прояви контролінгу в НР Китай / Ш. Ванг // Контролінг у бізнесі: теорія і практика. Формування ринкової економіки: зб. наук. праць. — К.: КНЕУ, 2008. — С. 20—25.
4. Weber J. Kalkulation von Logistikkosten / J. Weber // LogistikControlling: Konzepte — Instrumente — Wirtschaftlichkeit / [Wolfgang Mannel (Hrsg.)]. — Wiesbaden, 1993. — P. 109—123. doi: 10.1007/9783322825261_7.
5. Hilton R.W. Managerial Accounting / R.W. Hilton. — [5. A.]. — New York, 2002. — 526 p.
6. Horvath P. Controlling / Peter Horvath. — [12 Auflage]. — Munchen, 2011. — 848 p. doi: 10.15358/ 9783800644551.
7. Клокар О. Соціально-економічна сутність фінансового контролінгу та його ефективне формування й розвиток / Олег Клокар // СХІД. — 2016. — № 5 (145). — С. 11—15.
8. Папп В.В., Бошота Н.В. Фінансовий контролінг як основа ефективного управління фінансами підприємств. [Електронний ресурс] / В.В. Папп., Н.В.Бошота. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Staptp/2014_53/files/ST53_38.pdf — Назва з екрану 20.05.2017. "Молодий вчений". — № 11 (14). — Листопад, 2014 р. — С. 90—92.
9. Партин Г.О. Види та місце фінансового контролінгу на підприємстві / Г.О. Партин, Я.В. Маєвська // Науковий вісник НЛТУ України. — 2009. — № 19.6. — С. 199—202.
10. Reichmann T. Controlling mit Kennzahlen. Die systemgestutzte Controlling Konzeption mit Analyse und Reportinginstrumenten / Thomas Reichmann. — [8 Auflage]. — Munchen, 2011. doi: 10.15358/9783800643752.

11. Сафаров О.І. Практика контролінгу: що перешкоджає успіху його здійснення? / О.І. Сафаров // Актуальні проблеми економіки. — 2008. — № 4. — С. 27—31.
12. Serfling K. Controlling / K. Serfling. — 2 Aufl. — Stuttgart, Berlin, Koln: Kohlhammer, 1992. — 360 s.
13. Собкова Н.Д. Концептуальні ознаки контролінгу у фінансовій системі України / Н.Д. Собкова // Формування ринкових відносин. — 2009. — № 2. — С. 17—22.
14. Терещенко О.О. Концепція фінансового контролінгу в Україні / О.О. Терещенко // Фінанси України. — 2008. — № 1. — С. 12—14.
15. Терещенко О.О., Стащук Д.М., Савчук Д.Г. Сучасний стан і перспективи розвитку фінансового контролінгу (до підсумків українсько-російського "круглого столу") // Фінанси України. — 2011. — № 2. — С. 117—126.

КАТЕГОРІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ БІОГРАФІСТИКИ

Розман Ірина Іллівна

кандидат педагогічних наук, доцент

Мукачівський державний університет

м. Мукачево, Україна

The article deals with the issues of basic concepts and categories of pedagogical bibliography. It is emphasized that pedagogical biography in the scientific and methodological aspect is at the stage of formation and formation of the conceptual apparatus. It is emphasized that as a tool of cognition it has a two hundred year history, so understanding of many modern problems of this field of knowledge requires their consideration in historical retrospect.

Key words: pedagogical biography, concepts, category, categorical apparatus.

Основні поняття і категорії педагогічної біографістики за сутнісно-змістовим і функціональним призначенням поділяють на три взаємопов'язані групи:

- 1) науково-теоретична, що визначає зміст і методологічні засади;
- 2) структурно-особистісна, яка займається характером, особливостями становлення і розвитку людини у процесі її життєдіяльності;
- 3) інструментально-операційна, що забезпечує технологічний процес науково-дослідницької роботи.

Педагогічна біографістика в науково-методологічному відношенні перебуває на стадії становлення і формування поняттєво-категорійного апарату. Вона передбачає запозичення з різнопланових терміносистем філософії, історичної науки, які необхідно адаптувати до її предмету, завдань, змістової спрямованості.

Основу науково-теоретичної групи становлять три її підгрупи: біографічні знання; біографія як основоположна базова категорія та біографістика [1].

Вони окреслюють науково-теоретичні, структурно-змістові, засадничі, функціональні, інші компоненти різних галузей знань, які вивчають відомі і маловідомі педагогічні постаті. Характеризуючи їх у руслі сучасного науково-методологічного плану, зауважмо, що коріння терміносистеми біографістики сягають вже доби Античності, а розробка її науково-теоретичних засад розпочалася у ХІХ ст.

Як інструмент пізнання вона має двохсотлітню історію, тому розуміння багатьох сучасних проблем цієї галузі знань потребує їхнього розгляду в історичній ретроспективі.

Сутність категорій першої підгрупи визначаємо, спираючись на фундаментальні напрацювати у галузі біографістики філософів (О. Валевський, І. Голубович, В. Менжулін), психологів (Б. Ананьєв, Н. Логінова, С. Рубінштейн), істориків (І. Беленький, Л. Рєпіна, П. Попик, В. Чишко, О. Ясь), соціологів (Ю. Безпалов, Д. Рогозін, Л. Скокова) та ін.

Під біографічними знаннями ми розуміємо сукупність теоретичних конструкцій, фактів, пов'язаних із феноменом біографії. До них відносимо емпіричні знання, одержані на основі досвіду і експерименту, та теоретичні у вигляді абстракцій, аналогій, схем, що відображають структуру і природу історичного діяча. Ця категорія позначає вже нагромаджені рефлексії та засоби і шляхи подальшого дослідження для одержання більш повних об'єктивних знань.

Під біографічною традицією розуміємо систему науково-образних знань, уявлень про феномен особистої індивідуальності, що вироблялася у світовому культурно-інтелектуальному просторі упродовж двох тисячоліть. Ця категорія позначає і процес, і результат нагромадження біографічних знань у гуманітаристиці та її окремих галузях, їхню наступність і спадковість, територіально-часовий вектор, загальну еволюцію біографічних парадигм та її

динаміку, етапність, характер і особливості у різних наукових напрямках, течіях, школах тощо.

Біографічний жанр розглядаємо як форму науково-документального або літературно-художнього життєпису конкретної особи, її індивідуальної долі, напрямку діяльності тощо. Біографія як жанр вміщується у конкретно-історичний контекст, це надає біографічному твору статусу пам'ятки певної епохи. Біографічний жанр динамічний і розмаїтий за змістом, в його основі може знаходитися творча, моральна, духовна еволюція особи, її професійна і громадська праця тощо.

Означені категорії важливі для розробки науково-методологічних засад педагогічної біографістики та реалізації конкретних наукових проектів у цьому напрямі. Вони визначають її роль і місце у загальному «континуумі біографістики».

Терміносистему педагогічної біографістики значною мірою визначає і детермінує категорія «біографія» (грець. життя + пишу). Вона є базовим концептом, який, по-перше, акумулює різні зміст і контексти, що визначаються предметом, метою, іншими параметрами кожного конкретного дослідження, досвідом його автора, по-друге, фіксує і окреслює підходи, способи і методи пізнання й дослідження та їхній процес і результат. У межах біографічної практики категорія «біографія» виступає стрижневою і універсальною, адже інтегрує весь комплекс проблем життєдіяльності особистості, незалежно від сфери її творчої і професійної діяльності або галузі знань, в якій вона досліджується [5].

Термін «біографія» ввели у суспільну лексику наприкінці XVII ст. англійці Т. Фуллер і Дж. Драйден для виокремлення жанру життєписів про відомих інтелектуалів. У XVIII ст. шотландець Дж. Босвелл (його двотомник «Життя Семуела Джонсона» має статус найвизначнішого біографічного твору, написаного англійською мовою) визначив вимоги до написання біографічних творів, що полягали у точності, реалізмі, деталізації, образності оповідання і

відтворення рис зовнішності й поведінки особи. Вони могло стати ключем для розуміння її характеру і творчості [2, с. 74-75].

У контексті педагогічної біографістики категорію «біографія» розглядаємо на двох рівнях: що відображає рефлексії гуманітарного знання і суспільної свідомості та його суть прояснює загальна довідникова література. Абстрагуючись від «соціальної складової», сучасні словникові видання у схожому ракурсі тлумачать біографію як «життєпис», опис життя і діяльності особи, «життєвий шлях», як жанр літератури із тисячолітньою традицією [5, с. 92]. Отже, за досліджуваного періоду у гуманітарній сфері і суспільній свідомості утвердилося розуміння біографії як життєвого шляху та як різновиду інтелектуальної творчості.

Найпоширенішим є розуміння біографії як життєдіяльності, що розривається через низку суміжних понять. Найчастіше вона ототожнюється із поняттям «життєвий шлях», в який науковці вкладають різний зміст. Спираючись на здійснений Н. Логіною аналіз цієї проблеми [3, с. 52-56], у контексті педагогічної біографістики тлумачимо «життєвий шлях» як унікальний, трудомісткий процес і результат особливої особистісної активності, що проявляється у сукупності психофізіологічних якостей та продуктів професійної і творчої діяльності.

До утвердження розуміння біографії як дослідження в біографістиці спричинився О. Валевський. Він розглядав біографію як певний тип рефлексії, що виник у межах європейської культурної традиції із властивим їй індивідуалізмом. Отже, під біографією учений розумів не історію життєдіяльності особи, а «реконструкцію життя» як процес і результат дослідження [2, с. 12-26]. У такому сенсі воно наближається до змісту категорій «біографістика», «біографічний метод».

Окреслені підходи використання поняття «біографія» у «вузькому» значенні відмінні та взаємопов'язані, тож за певних обставин її ознаки і тлумачення можуть набувати властивостей одна одної й перетікати одну в другу. Стверджуючи природність цього процесу, австрійський вчений-гуманіст

В. Франкл відзначав: «Особистість розкривається у своїй біографії. Вона відкриває себе, своє «так-буття», свою унікальну сутність тільки біографічному поясненню, не піддаючись прямому аналізу. У кінцевому рахунку біографія – це не що інше, як пояснення особистості в часі» [6, с. 100]. А сучасна дослідниця Т. Потніцева, говорячи про природну мінливість і динамізм біографії, називає її жанром, що «постійно вислизає» через збагачення засобів зображення, тому її внутрішня природа суттєво ускладнює розуміння логіки таких парадигмальних зсувів та механізмів зближення і віддалення біографії від інших жанрів [1].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Менжулін В.І. Біографічний підхід у західній історико-філософській традиції: віхи становлення: дис. ... док. філософ. наук: 09.00.05. Київ, 2011. 34 с.
2. Валицкий П.Л. Биографика как дисциплина гуманитарного цикла. Лица: биогр. альманах. Москва: СПб, 1995. № 6. С. 32–68.
3. Логинова Н.А. Биографический метод в исследовании личности. – Режим доступу: [https://cyberleninka.ru › article › biograficheskiy...](https://cyberleninka.ru/article/view/biograficheskiy...)
4. Народна освіта і педагогічна наука в Українській РСР за 50 років: тези ювілейної наукової сесії. Київ, 1967. 272 с.
5. Сучасний словник іншомовних слів. / уклад. Семотюк О.П. 3-тє вид. Харків: Веста: Вид-во «Ранок», 2010. 688 с.
6. В. Франкл. Страдания от бессмысленности жизни. Актуальная психотерапия / перевод с англ. С. С. Панкова. – Новосибирск: Сиб. унив. изд-во, 2011. – 105 с. – (Пути философии).

УДК 664.68:664.16

ПРЯНИКИ З ЗАСТОСУВАННЯМ ЦУКРОЗАМІННИКІВ МАЛЬТИТОЛУ, ІЗОМАЛЬТИТОЛУ, ЕРИТРИТОЛУ, ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ТЕХНОЛОГІЇ

Дорохович Вікторія Віталіївна

д.т.н, доцент

Донець Анна Сергіївна

Аспірант

Національний університет харчових технологій

м. Київ, Україна

Актуальність теми: Необхідність розширення обмеженого асортименту борошняних кондитерських виробів для хворих на цукровий діабет.

Постановка проблеми: Із-за високого рівня глікемічності традиційних кондитерських виробів виготовлених на цукрі білому обмежено їх споживання для хворих на цукровий діабет. Тому є необхідність розроблення виробів з використанням цукрозамінників.

Викладення основного матеріалу: Встановлено, що за умови використання цукру та цукрозамінників (мальтитолу, ізомальтитолу, еритритолу) в рівній кількості за сухими речовинами, масова частка клейковини, її гідратаційна здатність та розтяжність зменшуються, а міцність збільшується. За консистенцією тісто на різних цукрозамінниках відрізняється. Найбільш подібне до тіста на цукрі тісто на мальтитолі. Встановлено раціональну температуру та час випікання, яка становить 200 - 220°C, при нижчих температурах продовжується тривалість випікання, що призводить до погіршення якості виробів.

Висновки відповідно до статті: Впровадження у виробництво розроблених пряників дозволить розширити асортимент борошняних кондитерських виробів, які зможуть споживати хворі на цукровий діабет.

Основною традиційною речовиною, яка обумовлює солодкий смак пряників, є цукор, який також виконує роль структуроутворювача. Однак вироби з цукром не рекомендовано споживати при захворюванні на цукровий діабет. Цукровий діабет – це хронічне захворювання яке призводить до порушення вуглеводного, білкового, жирового обміну в результаті нестачі або неправильної дії гормону інсуліну [1, с. 17] в результаті чого рівень цукру (глюкози) в крові підвищується понад допустиму норму – виникає стан гіперглікемії [1, с. 21].

Для того щоб кондитерські вироби, в т.ч. пряники, можна було споживати хворим на цукровий діабет потрібно застосовувати солодкі речовини з низьким та дуже глікемічним індексом. До таких речовин відносяться цукрозаміники нового покоління: мальтитол, ізомальтитол, еритритол.

Ці цукрозамінники мають різні органолептичні, фізико-хімічні показники, виготовляються за різними технологіями та мають різні норми споживання.

Основні характеристики цукру білого та цукрозамінників наведено в таблиці 1 [2, с. 64, с. 85].

Таблиця 1.

Основні характеристики цукру та цукрозамінників

Назва речовини	Глікемічний індекс, %	Калорійність, ккал	Солодкість, SES	Розчинність, 20°C
Цукор білий	68,0	4,0	1,0	69
Мальтитол	35,0	3,0	0,9	65
Ізомальтитол	9,0	2,0	0,55	40
Еритритол	0,2	0,2	0,65	37

Потрібно зазначити, що зазначені цукрозамінники мають досить високу толерантність. Так, толерантність ізомальтитолу дорівнює 66 г/добу, мальтитолу 87 г/добу, еритритолу 132 г/добу [2, с. 85], що дає можливість говорити про безпечність їх застосування у пряниках спеціального призначення.

З метою обґрунтування технологій пряників з застосуванням зазначених цукрозамінників було проведено низку досліджень.

Встановлено, що за умови використання цукру та цукрозамінників (мальтитолу, ізомальтитолу, еритритолу) в однаковій кількості за сухими речовинами, масова частка клейковини, її гідратаційна здатність та розтяжність зменшуються, а міцність збільшується. Так, показник ІДК при застосуванні цукру та цукрозамінників у кількості 20% та 30% до маси пшеничного борошна знижується у зразках з цукром на 4...7%, з ізомальтитолом 7...10%, з мальтитолом 8...11%, з еритритолом 7... 10%.

За допомогою фаринографу Брабендера встановлено, що час утворення тіста в модельних системах пшеничне борошно-вода-цукрозамінники **більше** ніж у модельної системи пшеничне борошно-вода-цукор на 50%. Час утворення системи борошно – вода – цукор становить 8,5 хв в той час, як система з використанням цукрозамінників формується протягом 12,5 – 13 хв.

За консистенцією тісто на різних цукрозамінниках відрізняється. Найбільш подібне до тіста на цукрі тісто на мальтитолі. Тісто на ізомальтитолі має значно міцнішу консистенцію. Тісто на еритритолі на початку замішування має дрібнокрупінчасту констистецію, яка при подальшому замішуванні поступово набуває в'язко-пластичних властивостей. Відмічений цікавий факт: коли тісто на еритритолі знаходиться в кімнатних умовах воно дуже зміцнюється, а при наступному перемішуванні з наданням тепла фактично повертається до початкової консистенції після замішування.

Визначення граничної напруги зсуву (ГНЗ) показало: ГНЗ тіста на мальтитолі на 5% менше ніж тіста на цукрі білому, тіста на ізомальтитолі, більша на 18...20%, тіста на еритритолі на 30 %. З метою зменшення ГНЗ тіста на ізомальтитолі та збільшенню солодкості пряників було застосовано фруктозу у кількості 30% до маси ізомальтитолу.

Виходячи з цього можна зазначити, що тісто на еритритолі доцільно замішувати невеликими партіями та направляти на формування пряників відразу після замішування.

Важливим технологічним етапом, який значною мірою обумовлює якість готових виробів є термооброблення. Згідно класифікації БКВ за теплообмінними процесами термооброблення пряників це процес випікання. Встановлено, що раціональна температура та тривалість термооброблення для пряників на різних цукрозамінниках різна (табл. 2).

Таблиця 2.

Раціональна температура та тривалість випікання пряників

Пряник на:	Температура випікання, °С	Тривалість випікання, хв
Цукрі білому	220	8,0
Мальтитолі	220	8,0
Ізомальтитолі	220	9,0
Еритритолі	200	9,0

Зниження температури випікання пряників на еритритолі обумовлено тим, що за більш високої температури утворюється дуже міцна та товста скоринка, яка навіть розтріскуючись при випіканні, перешкоджає виходу парів з середини виробу і пряник недостатньо пропікається. При випіканні пряників з використанням ізомальтитолу доцільно проводити більш тривале випікання ніж з використанням цукру білого.

В Україні дуже велика кількість хворих на цукровий діабет, тому вироби для цієї групи населення потрібно розробляти і виробляти. Доцільно створювати в Україні широкий асортимент кондитерських виробів спеціального призначення вітчизняного виробництва.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Астамирова Х., Ахманов М. Настольная книга диабетика. – М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2001. – 400 с.
2. Дорохович А.М., Кобилінська О.В., Мурзін А.В., Кияниця С.Г. Технологія пастили, зефіру, маршмелу: Навчальний посібник за редакцією Дорохович А.М. – К.: Фірма «ІНКІОС», 2019. – 428 с.

HEPATIC AUTOIMMUNE DISEASES: SEVERAL ASPECTS OF OVERLAP SYNDROMES

Yevstihnieiev Ihor Volodymyrovych

c.m.s. assistant

State of the Institution «Dnipropetrovsk

Medical Academy of the Health of Ukraine»

c. Dnipro, Ukraine

Annotation: autoimmune liver diseases include autoimmune hepatitis (AIH), primary biliary cirrhosis (PBC), primary sclerosing cholangitis (PSC). The theses highlight some aspects of the cross-syndromes (overlap syndromes) of AIH / PBC and AIH / PSC. The data on clinical symptoms, biochemical, serological, histological criteria that allow to verify the cross syndromes of AIH / PBC and AIH / PSC are presented. Attention is also drawn to the results of magnetic resonance cholangiography. The importance of timely diagnosis of cross syndromes in autoimmune liver diseases lies in the timely correction of immunosuppressive therapy and a change in the prognosis of the disease.

Key words: autoimmune hepatic disorders, antinuclear antibodies, antimitochondrial antibodies, cell antibodies smooth muscle, autoimmune hepatitis (AIH), primary biliary cirrhosis (PBC), primary sclerosing cholangitis (PSC), autoimmune cholangitis (AIC).

Among autoimmune liver diseases, nosological forms are distinguished that have clinical, biochemical, serological and / or histological signs of AIH, symptoms of autoimmune cholestatic disease, PBC, PSC or autoimmune cholangitis (AIC). These symptoms are referred to as overlap AIH / PBC and AIH / PSC. Symptoms of AIH are always identified with these cross-symptoms. Clinical symptoms are intermittent, signs of one or another component of the cross syndrome may prevail, while mild

symptoms of the second component of the syndrome remain [1, p. 2088]. The criteria for overlap syndromes are not clearly defined..

Overlap syndromes between AIH and the pathology that is accompanied by cholestasis (PBC, PSC) is characterized by a progressive course, leading to cirrhosis and liver failure [2, p. 81]. Markers of these syndromes in combination with AIH are considered an increase in the level of alkaline phosphatase (ALP) or the determination of antimitochondrial antibodies (AMA). The lack of results from AIH treatment, which was previously effective, may be the result of joining cross syndrome. In PSC, inflammation of the intrahepatic and extrahepatic bile ducts can be associated with autoimmune diseases of the intestine [3, p. 689]. The diagnosis of overlap syndrome is established if there are clear clinical criteria for AIH and PBC or AIH and PSC. With AIH / PBC, symptoms of PBC are more likely to appear at first, and later signs of AIH join..

AIH with the presence of cholestasis syndrome may be accompanied by damage to the nuclei of cholangiocytes, while the processes of fibrosis progress. PSC and AIC are significant progressive cholangiopathies [4, p. 1593].

Histological examination of liver biopsy specimens more often allows secondary AIH to be recognized in patients with primary cholestatic syndrome. A histological activity index above 4 is usually observed in patients with overlap [5, p. 334]. AIH / PBC is associated with HLA B8 DR3, DR4. Typically, the presence of AMA, antinuclear antibodies (ANA) and antibodies to smooth muscle cell antibodies (SMA).

With AIH / PBC, an increase in the level of aspartate aminotransferase (AST), alanine aminotransferase (ALT) and gamma globulins (characteristic for AIH), as well as an increase in the level of alkaline phosphatase and class M immunoglobulin (IgM), are determined. In 95% of patients with AIH / PBC, AMA, the main marker of PBC, is determined [6, p. 25]. In some patients, in the presence of typical clinical, biochemical, serological and histological signs of PBC, the AMA characteristic of this disease is not detected, but ANA and SMA can be detected. This condition is defined as autoimmune cholangitis (AIH). In the presence of these changes and in

combination with signs of AIH, a separate cross-section AIH / AIC syndrome is sometimes isolated..

Diagnostic criteria for cross-syndrome AIH / PBC::

- 1) the presence of two or three manifestations of AIH;
- 2) increased activity to 5 or more norms;
- 3) increase in IgG level to two or more norms or detection of SMA;
- 4) according to the results of a histological examination after a liver biopsy, the identification of portal and periportal lymphoplasmocytic infiltration, periportal step and bridge necrosis;наличие двух или трех проявлений PBC;
- 5) increasing the activity of alkaline phosphatase to two or more norms or gamma-glutamyltranspeptidase (GGTP) to 5 or more norms;
- 6) AMA detection;
- 7) according to the results of a histological examination after liver biopsy, periductal infiltration of the portal tracts and destruction of the bile ducts..

A meta-analysis evaluated the diagnostic significance of ANA in patients with AMA-negative PBS. It was shown that ANA have high specificity, but low sensitivity in this pathology [7, p. 959].

In the diagnostic titer, ANA and pANSA are determined with type 1 AIH, and SMA with AIH; hypergammaglobulinemia is simultaneously detected. The presence of HLA B8, DR3, DR4 in patients more often suggests the need for enhanced immunosuppressive therapy, and HLA B8 is a risk criterion for the progression of PBC, and therapy should be continuous. Cross-AIH / PSC syndrome is characterized by the presence of typical histological signs of AIH and PSC (detected by magnetic resonance cholangiography (MRC) or by histological examination). More often at the beginning there are signs of AIH, and much later PSC criteria are determined. The antibody spectrum reflects type 1 AIH. With the progression of the disease, clinical symptoms join the clinical and serological signs of AIH and biochemical criteria for cholestasis appear, with histological examination, fibrotic duct changes.

If the next course of immunosuppressive therapy with AIH was ineffective, the development of PSC should be excluded among the main reasons. Often, the

diagnosis of AIH / PCH is established after MRC in patients with AIH. Typical changes in the intrahepatic bile ducts are detected. In this category of patients, positive ANA typical for AIH in the diagnostic titer and / or SMA, hypergammaglobulinemia, step necrosis, lymphocytic rosettes, moderate or severe periportal or periseptic inflammation according to histological examination after biopsy are determined.

An increase in the level of alkaline phosphatase and ring-shaped structures around the intrahepatic bile ducts is also determined according to MRC, which is typical for PSC. If these changes are not visualized on MRC, then the term small duct cholangitis is used instead of PSC, the diagnosis is confirmed by the results of a histological examination after a liver biopsy. The prognosis for AIH / PSC cross syndrome is more favorable than for isolated PSC, but worse than for isolated AIH.

REFERENCES

1. Vierling J.M. Autoimmune hepatitis and overlap syndromes: diagnosis and management. Clin Gastroenterol Hepatol. 2015; 13(12): 2088-2108
2. Bunchorntavacul C, Reddy K.R. Diagnosis and management of overlap syndromes. Clin Liver Dis. 2015; 19 (1) : 81-97
3. Kerkar N, Chan A. Autoimmune Hepatitis Sclerosing Cholangitis and Autoimmune Sclerosing Cholangitis or Overlap syndromes. Clin Liver Dis. 2018; 22 (4); 689-702
4. Yokoda RT, Carey E. Primary Biliary Cholangitis and Primary Sclerosing Cholangitis. Am J Gastroenterol. 2019; 114 (10): 1593-1605
5. Weller-Nomann C, Lohse AW. Variant Syndromes of Autoimmune Liver Diseases: Classification, Diagnosis and Management. Dig Dis. 2016; 34(4): 334-339
6. de Liso F, Matinato C, Ronchi M et al. The diagnostic accuracy of biomarkers for diagnosis of primary biliary cholangitis (PBC) in anti-mitochondrial antibody (AMA)-negative PBC patients: a review of literature. Clin Chem Lab Med. 2017; 56(1): 25-31

7. Zhang O, Lin Z, Duan W et al. Meta-Analysis of Antinuclear Antibodies in the Diagnosis of Antimitochondrial Antibody-Negative Primary Biliary Cholangitis. *Gastroenterol Res Pract*. 2019; 8: 959-1103

WHY DOES UKRAINE NEED A STATE-OWNED ETS?

Viktor Karvatskyy

3-year student of
the Institute of International relations of
Taras Shevchenko National University of Kyiv

Annotation: This article examines a necessity for existence of the ETS as a global solution eligible for dealing to some extent with climate change, predominantly caused by an augmentation of global CO₂ emissions level. Moreover the article suggests why and how the ETS should be implemented in Ukraine.

Keywords: CO₂ emissions, ETS, cap-and-trade system, carbon tax, Kyoto Protocol.

A speech, held by Swedish schoolgirl Greta Thunberg, who criticized the world political establishment for inefficient steps and lack of real action in the area of climate control, has become a real headliner at a recent UN General Assembly session. Despite mixed reactions about the young activist's speech, it is certainly impossible to deny that global warming and climate change pose a grave danger to national security of the world. Record-breaking temperatures in Europe this summer, forest fires in Eastern Siberia and in Brazil, melting glaciers and flooding island states suffer from consequences of human activity. The global energy demand, primarily due to Asian countries, is steadily increasing, and with it, carbon dioxide (CO₂) and other greenhouse gases (GHG) emissions are continuing to increase. Although, according to BP's 2018 report, energy generation from alternative energy sources has increased by 14.5%, CO₂ emissions continue to grow (2.8% in 2018). Since the 1990s, climate change has become a major issue on agenda of international organizations. In 1992, the United Nations Framework Convention on Climate was signed, followed by the Kyoto Protocol in 1997 and the Paris Climate Agreement in 2015. The main objective of the Paris Agreement is to maintain world temperature

growth at 2 °C compared to pre-instrumental times. However, the main principle behind the creation of the Paris Agreement, which allowed to gain support of so-called Great Powers, stipulates that states are only obliged to do, what only they define as “suitable”. [5, p.32] As Columbia University professor James Hansen noted, "The agreement is made up only of promises and goals."

According to the neoclassical economy, global warming is a "market failure" [1, p.10]. because it involves huge risks for future generations which will be affected by climate change, while these costs and risks are not usually reflected in current market prices. That is why, in order to combat global warming and stabilize the market, a “polluter pays system” has been put in place, according to which the economic disadvantage for of air polluting, which entails the payment for GHG and CO₂ emissions, will eventually force any entity to reduce over time emissions to increase your own profit.

There are two common-used ways to implement the polluter pays principle: the introduction of a carbon tax or emission trading system (ETS) according to “the cap and trade system”.

An introducing of a single even progressive type of tax means paying a fixed percentage of profits for a legal entity which has emitted too much GHG and CO₂ in the atmosphere. The implementation of the tax itself will prompt a flurry of questions about how to determine the price, how much to pay or how to set the price per tonne of CO₂. In addition, in terms of economic psychology and behavioral economics, the mere presence of a tax does not provide those incentives for a gradual reduction in emissions compared to ETS. [3, p.7].

Emissions trading is a cost-effective way to reduce GHG and CO₂ emissions. The government sets a limit on the maximum emission level and creates permits or allowances for each unit of emissions allowed under the legislation in order to encourage firms to reduce their emissions. Entities that emit more than the cap allows, should pay for extra-permits. [4, p.125]. They can get those permits from the government or from other non-polluting entities. The permit itself becomes an object of purchase and sale: in case of non-use of its own permit, the legal entity can sell it

or use it in the next year. In addition, the cap and trade system provides for an annual reduction of the maximum permissible level of emissions.

One of the major achievements of the fight against climate change in Europe is the European Union Emissions Trading System (EU ETS), established in 2005 in accordance with Directive 2003/87 / EC of the European Parliament and of the Council of 2003 establishing a scheme for GHG emissions trading. Currently, the EU ETS operates in 31 countries - in all 28 EU Member States, as well as in Iceland, Liechtenstein and Norway - and covers CO₂ emissions from energy emitters, combustion plants, oil refineries and metallurgical plants, as well as cement plants, as well as cement plants, glass, lime, bricks, ceramics, cellulose and paper. More than 10,000 covered businesses account for about 2 gigatons or 40% of total EU greenhouse gas emissions. [2, p. 211].

Ukraine does not stay out of fight against climate change either: Kyiv has ratified the UN Framework Convention on Climate by the Law of Ukraine on October 29, 1996, the Kyoto Protocol by the Law of Ukraine on February 4, 2004, and the Paris Agreement by the Law of Ukraine on July 14, 2016. Despite some made steps in the area of climate control, Ukraine's economy is very depended from fossil fuels. According to the Energy Strategy of Ukraine 2035, Ukraine should become a low-carbon economy which sounds unrealistic taking into account an absence of the ETS.

REFERENCES

1. IMF. "Fiscal Implications of Climate Change" (PDF). International Monetary Fund, Fiscal Affairs Department.
2. Bashmakov, I. "6.2.2.3 Tradable Permits. In (book chapter): 6. Policies, Measures, and Instruments.". In B. Metz; et al. (eds.). Climate Change 2001: Mitigation. Contribution of Working Group III to the Third Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change.
3. Tietenberg, Tom. Environmental and Natural Resource Economics. Harper Collins.
4. Helm, D. "Economic Instruments and Environmental Policy

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У ФОРМУВАННІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ

Лесік Ірина Миколаївна

канд. екон. наук, доцент кафедри економічної теорії і суспільних наук

Бобровська Надія Володимирівна

Канд. екон. наук, ст. викладач кафедри обліку і оподаткування

Пурдик Валентин Анатолійович

здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету

Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: У роботі розкрито сутність дефініції волонтерство, з огляду на сучасні тенденції розвитку суспільства. Наведено характерні особливості волонтерської та благодійної діяльності у формуванні особистісних цінностей. Розглянуто пряму залежність діяльності державних інституцій, благодійних та волонтерських організацій. Визначено потенційні можливості волонтерства у формування ціннісних орієнтацій особистості.

Ключові слова: волонтерство, благодійність, особистість, ціннісні орієнтації, компетенції

Сучасне гіперболізоване та інформаційне суспільство наряду з основними перевагами, що отримало людство із розвитком комунікаційних технологій у вигляді знань та інформації має низку прихованих викликів та загроз. Серед яких відірваність від реального життя, емоційна напруженість, дезорієнтація морально-етичних цінностей, дисфункція сімейного виховання, подвійні стандарти, байдужість тощо. Останнє дослідники порівнюють із «передчасною смертю», тобто втратою тих якостей, які властиві тільки людині : емпатія, співчуття, милосердя, толерантність, гуманність тощо. Для усунення дисбалансу у формуванні особистісних цінностей, знання та інформація мають

стати інструментами соціального обміну.

Соціально-значимою в контексті самовдосконалення, саморозвитку, самовиховання, самореалізації особистості виступає волонтерська робота, яка спонукає людину до дії, через усвідомлення і здатність надавати добровільну, добродійну допомогу тим, хто найбільше того потребує.

Закон України «Про волонтерську діяльність» розглядає її як добровільну, соціально спрямовану, неприбуткову діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги, і зазначає, що волонтерська діяльність є формою благодійної діяльності [1]. Благодійну діяльність Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» визначає як добровільну особисту та (або) майнову допомогу для досягнення цілей, що не передбачає одержання благодійником прибутку, а також сплати будь-якої винагороди або компенсації благодійнику від імені або за дорученням бенефіціара [2].

Як бачимо схожість понять «волонтерство» та «благодійність» полягає у добровільній, особистісній, соціальній ініціативі, яка має неприбутковий характер, проте Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» згадує волонтерство лише з точки зору діяльності волонтерів антитерористичної операції а про волонтерство, як благодійну діяльність спрямовану на інші цілі не згадується взагалі. Також, розглядаючи волонтерство, як діяльність спрямовану на отримання певних благ як на особистісному рівні так і на рівні держави загалом, волонтерство виявляється обмеженим і не здатним приносити прибутки та формувати матеріальні блага, сприяти поліпшенню якості у різноманітних сферах суспільного життя. Це свідчить про значні розбіжності та недосконалість нормативно-правового забезпечення, яке перешкоджає волонтерській діяльності в Україні.

Волонтерську діяльність дуже часто ототожнюють з альтруїзмом, яке передбачає безкорисну поведінку індивіда по відношенню до інших, здатність поступитись особистими інтересами, жертвність. Проте еволюція цих соціальних категорії вкладає в їх зміст можливість взаємного обміну, в основі

якого лежать загальнолюдські цінності.

Так, Р. Триверс вивчаючи соціальну еволюцію основних категорій зазначає, що в усіх культурах існує норма взаємності, яка зобов'язує людей відшкодовувати допомогу, яку вони одержали [3]. Джон Вілсон зазначає, що волонтерство - це будь-яка діяльність, в ході якої віддається вільний час на користь іншої людини, групи чи справи. Волонтерство є одним із різновидів поведінки, пов'язаним із наданням допомоги, яка має більше прихильності, ніж спонтанна допомога, але в меншій мірі, ніж догляд, що надається членам сім'ї та друзям [4].

Як правило волонтерство прийнято пов'язувати із добровільною, благодійною діяльністю у нерозвинених країнах, але сьогодні воно є досить популярним видом діяльності й у країнах з високим рівнем економічного розвитку. Характерна особливість сучасного волонтерства полягає у тому, що воно відходить альтруїзму і орієнтується на особистісні мотивації самого волонтера, як можливість отримати досвід, вдосконалити та реалізувати свої навички, здібності, розширити соціальні зв'язки, здобути мовну практику, ознайомитись із культурою інших народів тощо.

Автор зазначає, що волонтерство для пенсіонерів виступає справжнім засобом адаптації до нових умов життя, а також як рефлексивної стратегії мінімізації ризиків і самореалізації. Це має на увазі індивідуальні виплати і відкриває можливості для активного старіння [5]. Слід відмітити, що у волонтерську діяльність можуть бути залучені будь які соціально-активні верстви населення, а не тільки молодь, як прийнято вважати.

Волонтерство – це ефективний спосіб об'єднання зусиль та ресурсів суспільства і держави у вирішенні соціальних завдань, мобілізації громадської ініціативи, соціальної консолідації суспільства, метод впливу на підвищення ефективності соціальної політики і в цілому – досягнення благополуччя суспільства. Державна політика України повинна більше спрямовувати уваги на підтримку молодіжного руху та різноманітних молодіжних ініціатив. Системний розвиток та підтримка волонтерства як суспільної цінності і,

одночасно, унікальної системи знань та технологій у сфері розвитку людських ресурсів є одним з дієвих інструментів вирішення завдань щодо створення умов для активної відповідальної участі молоді у вирішенні соціальних проблем суспільства, формування інституту активного громадянства. У процесі волонтерської діяльності молодь розширює своє бачення, розвиває свій інтелектуальний рівень, реалізує можливість втілення своїх творчих планів та лідерського потенціалу [6].

Можна зробити висновок, що волонтерство відходить від певних стереотипів і охоплює різноманітні сфери суспільного життя у яких можуть реалізувати свої вміння, здібності, навички усі хто до того прагне. Водночас, волонтерство сприяє соціалізації індивіда, формуванню його ціннісних орієнтацій, свідомості, професійних компетенцій. Саме тому, у багатьох країнах волонтерство знаходиться на дуже високому рівні, де йому приділяється значна увага з боку держави, органів місцевого самоврядування, громадських організацій. Для України волонтерська діяльність, як засіб формуванні ціннісних орієнтацій особистості, залишається недостатньо вивченою та потребує подальшого дослідження.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про волонтерську діяльність / Закон України від 19.04.2011, № 3236-VI // Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>.
2. Про благодійну діяльність та благодійні організації / Закон України, 05.07.2012, № 5073-VI, // Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17>.
3. Trivers R. L. (1985). Social evolution. Mento Park, CA : Benjamin / Cummings, 1985. – 448 p.
4. Wilson, John (2000). Volunteering. Annual Review of Sociology (26): 215. doi:10.1146/annurev.soc.26.1.215.
5. Haas H. Volunteering in retirement migration: meanings and functions of

charitable activities for older British residents in Spain //Ageing & Society. – 2013. – Т. 33. – №. 8. – С. 1374-1400.

6. Грищенко Н. І. Волонтерський рух в сучасній Україні як стратегія розвитку молодіжного лідерства / Н. І. Грищенко // Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". Політологія. Соціологія. Право. - 2018. - № 2. - С. 73-78.

КОРЕЛЯЦІЙНО-РЕГРЕСІЙНИЙ АНАЛІЗ ДЛЯ МОДЕЛЮВАННЯ ВПЛИВУ КОМПОНЕНТНОГО СКЛАДУ ВОД НА ТЕСТ-ОБ'ЄКТИ

Верголяс Майя Розметовна

к.б.н., доцент

Международная Академия Экологии и Медицины, Киев, Украина

Анотація: Показано та обґрунтовано наукове і практичне значення багатофакторного кореляційного аналізу, який дозволяє вивчити закономірності зміни результативного показника в залежності від поведінки різних факторів, визначити їх вплив на величину результативного показника, встановити, які з них є основними, а які – другорядними. Цим досягається більш об'єктивна і комплексна оцінка ступеня негативних впливів на довкілля.

Ключові слова: кореляційно-регресійний аналіз, вода, формені елементи крові.

Проблема вивчення взаємозв'язків між екологічними показниками та діючими факторами середовища є однією з найважливіших проблем аналізу негативного техногенного впливу на стан довкілля і здоров'я населення. Будь-яка екологічна політика передбачає регулювання екологічними змінними і повинна ґрунтуватись на знанні того, як ці змінні впливають на ті чи інші результативні показники, поліпшення яких є кінцевою метою фахівця, що приймає рішення [1].

На практиці далеко не всі екологічні явища і процеси можна вивчити за допомогою методики детермінованого факторного аналізу, оскільки в більшості випадків їх не можна звести до математичних залежностей, де величинам факторного показника відповідає єдина величина результативного показника [2].

Частіше в екологічних дослідженнях зустрічаються стохастичні залежності, які відрізняються приблизністю та невизначеністю. Вони проявляються тільки в

середньому по значній кількості об'єктів і спостережень. У стохастичних залежностях кожній величині факторного показника може відповідати декілька значень результативного показника. Ця обставина пояснюється тим, що всі фактори, від яких залежить результативний показник, діють в комплексі і взаємозв'язано. В залежності від того, наскільки оптимально сполучаються різні фактори, настільки буде рівновеликим ступінь впливу кожного з них на величину результативного показника [2, 3].

Кореляційний (стохастичний) зв'язок – це неповна, імовірнісна залежність між показниками, що проявляється тільки в масі спостережень. Розрізняють парну і множинну кореляцію.

Парна кореляція – це зв'язок між двома показниками, один з яких являється факторним, а другий – результативним.

Екологічні явища і процеси залежать від великої кількості факторів. Як правило, кожен фактор окремо не визначає явища повністю. Тільки комплекс факторів у їх взаємозв'язку може дати більш чи менш повне уявлення про характер явища, що вивчається. Множинна кореляція виникає із взаємодії декількох факторів з результативним показником.

Дослідження кореляційних співвідношень має велике значення в аналізі екологічних процесів. Це проявляється в тому, що значно поглиблюється факторний аналіз, встановлюється місце і роль кожного фактору у формуванні рівня дослідження показників, поглиблюються знання про явища, що вивчаються, визначаються закономірностей їх розвитку. І як підсумок – точніше обґрунтовуються глобальні проекти захисту довкілля та поточні екологічні заходи. На тлі проведених досліджень більш об'єктивно оцінюється підсумок природоохоронної діяльності підприємств і організацій та більш повно визначаються внутрішні резерви щодо покращення екологічної ситуації у досліджуваних районах [3, 4].

Щоб обрати фактори, які в подальшому будуть включені до множинної кореляції, проводиться аналіз парних регресії, при якому встановлюється наявність зв'язку між результативним показником і кожним із факторів.

Обґрунтування рівняння зв'язку проводиться за допомогою співставлення паралельних рядів, групування даних і лінійних графіків. Розміщення точок на графіку покаже, яка залежність утворилася між показниками, що вивчаються: прямолінійна чи криволінійна.

Найбільш простим рівнянням, яке характеризує прямолінійну залежність між двома показниками, являється рівняння прямої:

$$Y_x = a + bx$$

де x – факторний показник; Y – результативний показник; a і b – параметри регресії, які потрібно знайти.

Це рівняння описує такий зв'язок між двома ознаками, при якому із зміною факторного показника на певну величину спостерігається рівномірне зростання чи зниження значення результативного показника.

Коефіцієнт a – постійна величина результативного показника, яка не зв'язана із зміною даного фактора і визначає основний рівень дії інших факторів. Параметр b показує зміну результативного показника із підвищенням чи зниженням величини фактора на одиницю його вимірювання. Підставивши в рівняння регресії відповідне значення x можна визначити вирівняне (теоретичне) значення результативного показника Y [1-4].

Таким чином можна визначити ступінь залежності між явищами, що вивчаються, однак регресійний аналіз не дає відповіді на питання: чи тісний цей зв'язок, та чи суттєво або другорядне діє даний фактор на величину результативного показника.

Для вимірювання тісноти зв'язку між факторними і результативними показниками визначають коефіцієнт кореляції. У випадку прямолінійної форми зв'язку між показниками, що вивчаються, коефіцієнт кореляції розраховують за формулою:

$$r = \frac{\sum xy - \frac{\sum x \sum y}{n}}{\sqrt{\left(\sum x^2 - \frac{(\sum x)^2}{n}\right)\left(\sum y^2 - \frac{(\sum y)^2}{n}\right)}} =$$

$$= \frac{\bar{xy} - \frac{\sum x \sum y}{n}}{\sqrt{\left(\sum x^2 n - (\sum x)^2\right)\left(\sum y^2 n - (\sum y)^2\right)}}$$

Коефіцієнт кореляції може приймати значення від 0 до ± 1 . Чим ближче його величина до 1, тим тісніший зв'язок між явищами, що вивчаються і навпаки.

В багатofакторну модель включаються ті з факторів, коефіцієнти кореляції яких досить високі, а залежність між факторним і результативним показником носить прямолінійний характер. Одна з умов кореляційного аналізу – це однорідність досліджуваної інформації відносно розподілу її біля середнього рівня. Критеріями однорідності інформації служать середньоквадратичне відхилення і коефіцієнт варіації, які розраховуються по кожному факторному і результативному показнику.

Середньоквадратичне відхилення показує абсолютне відхилення індивідуальних значень від середнього арифметичного. Воно визначається за формулою:

$$\sigma = \sqrt{\frac{\sum (x - \bar{x})^2}{n}}$$

Коефіцієнт варіації характеризує відносну міру відхилення окремих значень від середнього арифметичного. Для його розрахунку використовується формула:

$$V = \frac{\sigma}{\bar{x}} \cdot 100\%$$

Чим вищий коефіцієнт варіації, тим відносно більше розкидані дані навколо середнього значення даного показника і тим менша вирівненість (однорідність) об'єктів, що вивчаються. Мінливість варіаційного ряду прийнято вважати незначною, якщо коефіцієнт варіації не перевищує 10 %, середньою – при 10-20 %, значною – більше 20 %, але менше 33 %. Значення коефіцієнта варіації, що

перевищує 33 % свідчить про неоднорідність інформації і про неможливість її використання в такому вигляді у подальших розрахунках.

Після відбору факторів і оцінки вихідної інформації важливою задачею в багатфакторному кореляційному аналізі є моделювання зв'язку між факторними і результативним показниками, тобто підбір відповідного рівняння, яке найкраще описує залежності, що вивчаються.

Для його обґрунтування використовуються ті ж прийоми, що й для встановлення наявності зв'язку. Якщо зв'язок всіх факторних показників з результативними носить прямолінійний характер, то для запису цих залежностей можна використати лінійну функцію:

$$Y_x = a + b_1x_1 + b_2x_2 + b_3x_3 + \dots + b_nx_n$$

В цій моделі коефіцієнти b_i показують, на скільки одиниць зміниться результативний показник із зміною факторного на одиницю в абсолютному виразі. Розв'язок задачі багатфакторного кореляційного аналізу проводять на ПЕОМ за типовими програмами із застосуванням широких можливостей пакету Microsoft Excel.

Розрахунок рівняння зв'язку (регресії) проводиться зазвичай кроковим способом. Спочатку в розрахунок приймається один фактор, що найбільше впливає на результативний показник, потім другий, третій і т. д. На кожному кроці розраховують рівняння зв'язку, множинний коефіцієнт кореляції і детермінації, критерій Фішера тощо. Величина їх на кожному кроці порівнюється з попередньою. Чим більша величина коефіцієнтів множинної кореляції і детермінації і чим більше розрахунковий критерій Фішера відповідного табличного значення, тим точніше рівняння зв'язку описує залежності, що склались між досліджуваними показниками. Якщо додавання наступних факторів не покращує оціночних показників зв'язку, то їх треба відкинути, тобто зупинитись на тому рівні, де ці показники найбільш вагомі. Коефіцієнти рівняння показують кількісний вплив кожного фактора на результативний показник при незмінності інших. [1-4].

Для того, щоб переконатись в надійності рівняння зв'язку і правомірності його використання з практичною метою, необхідно дати статистичну оцінку надійності показників зв'язку. Для цього використовується критерій Фішера (F-відношення). Критерій Фішера розраховується таким чином:

$$F = \frac{\sigma_{\text{воспр}}^2}{\sigma_{\text{ост}}^2} \quad \sigma_{\text{воспр}}^2 = \frac{\sum (Y_{x_i} - \bar{Y}_x)^2}{m-1} \quad \sigma_{\text{ост}}^2 = \frac{\sum (Y_i - Y_{x_i})^2}{n-m}$$

де Y_{x_i} – індивідуальне значення результативного показника, розраховане за рівнянням; \bar{Y}_x – середнє значення результативного показника, розраховане по вихідних даних; Y_i – фактичне індивідуальне значення результативного показника; m – кількість параметрів у рівнянні зв'язку, враховуючи вільний член рівняння; n – кількість спостережень.

Фактична величина F-відношення, співставляється з табличним і робиться висновок про надійність зв'язку. Якщо $F_{\text{факт}} < F_{\text{табл}}$, то гіпотеза про відсутність зв'язку між результативним та факторними показниками відхиляється і побудована модель вважається адекватною. Якщо кореляційний аналіз проведено правильно, то отримане рівняння можна використовувати для практичних цілей [4].

Таким чином, багатофакторний кореляційний аналіз має важливе наукове і практичне значення. Він дозволяє вивчити закономірності зміни результативного показника в залежності від поведінки різних факторів, визначити їх вплив на величину результативного показника, встановити, які з них є основними, а які – другорядними. Цим досягається більш об'єктивна і комплексна оцінка ступеня негативних впливів на довкілля [4, 5].

Кореляційно-регресійний аналіз впливу компонентного складу питних вод на показники життєдіяльності риб.

Розглянемо багатофакторну кореляційну модель, де результативними показниками є бікарбонати, мг/дм³, кальцій, мг/дм³, сульфати, мг/дм³, хлориди, мг/дм³, сухий залишок органічних речовин, мг/дм³. Факторними показниками є лімфоцити, моноцити, сегментоядерні нейтрофіли, паличкоядерні нейтрофіли,

базофіли, еозинофіли [6, 7]. Аналіз кореляційних зв'язків виявив високу щільність зв'язку між факторам впливу і показниками. Результати аналізу представлені в табл. 1.

Таблиця 1.

Аналіз кореляційних зв'язків

Оцінка щільності кореляційних зв'язків	Лімфоцити	Моноцити	Сегментоядерні нейтрофіли	Паличкоядерні нейтрофіли	Базофіли	Еозинофіли
Хлориди, мг/дм ³	-0,791	0,674	-0,219	0,518	0,810	0,881
Нітрати, мг/дм ³	-0,583	0,389	-0,085	0,109	0,650	0,737
Бікарбонат, мг/дм ³	-0,882	0,715	0,050	0,476	0,837	0,947
Кальцій, мг/дм ³	-0,672	0,554	-0,327	0,320	0,769	0,791
Сухий залишок, мг/дм ³	-0,767	0,609	-0,123	0,352	0,797	0,880
Характерист ика кореляційног о зв'язку	Сильний зворотні й зв'язок	Сильний прямий зв'язок	Слабк й зворот ній зв'язок	Слабкий прямий зв'язок	Сильний прямий зв'язок	Сильний прямий зв'язок

Отже, основна маса діючих факторів має сильний вплив на кількість формених елементів крові риб, а саме на: лімфоцити, моноцити, базофіли, еозинофіли (де коефіцієнт кореляції суттєво перевищує значення 0,55). Більш слабкий вплив має склад питних вод на сегментоядерні нейтрофіли (тут максимальне значення коефіцієнта кореляції 0,327) та паличкоядерні нейтрофіли (тут максимальне значення коефіцієнта кореляції 0,518) незначним є вплив нітратів на моноцити (тут значення коефіцієнта кореляції складає 0,389) [6, 7].

Вищесказане свідчить про правильний вибір діючих факторів для побудови моделі. Парні лінійні моделі показують високу щільність прилягання дослідних даних до лінійно вирівняних кривих. Про це свідчать наведені приклади графічних образів розроблених лінійних моделей, що представлені на рис. 1-

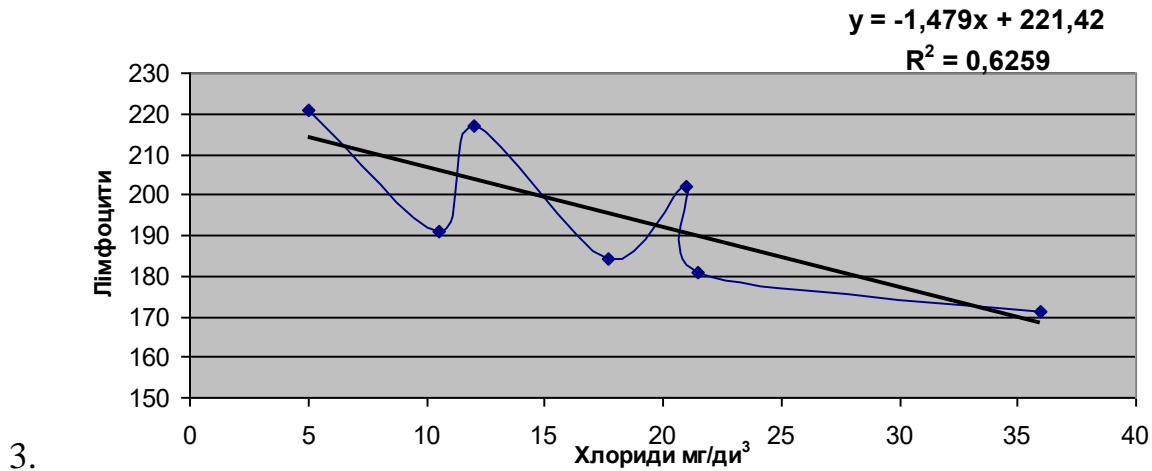

Рис. 1 Лінійна модель «Лімфоцити-хлориди»

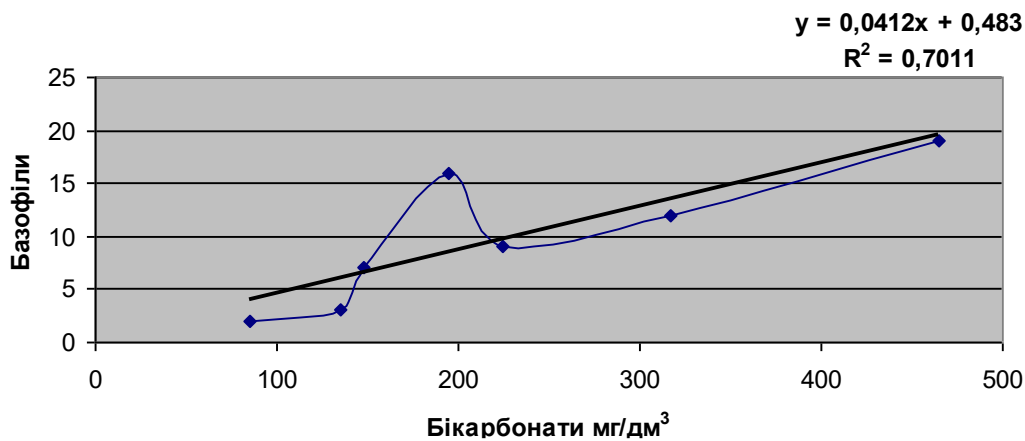

Рис. 2. Лінійна модель «Базофіли-бікарбонати»

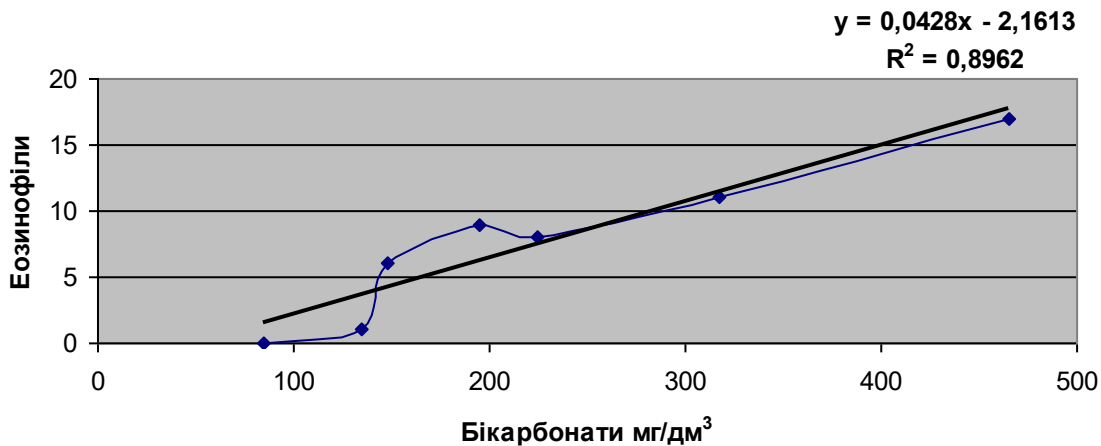

Рис. 3. Лінійна модель «Еозинофіли-бікарбонати»

Отже, побудовано адекватні лінійні багатфакторні моделі, які мають високі значення щільності групування між фактичними і розрахунковими даними (всі коефіцієнти детермінації та кореляції близько і більше 0,9). Ці моделі дозволяють з високою точністю прогнозувати вплив параметрів питної води на показники життєдіяльності риб і, таким чином, передбачати якісні показники питної води в широкому спектрі досліджуваних параметрів.

Отримані закономірності дозволяють провести більш глибокий факторний аналіз зв'язків між комплексною дією складових питної води і рівнем життєдіяльності живих організмів [6, 7].

З проведеного кореляційно-регресійного аналізу та моделювання впливу діючих факторів на тест об'єкти можна зробити такі прогностичні зауваження:

- збільшення вмісту хлоридів у воді призведе до суттєвого збільшення їх токсичної дії в першу чергу на лімфоцити крові, базофіли, еозинофіли та моноцити;
- підвищення вмісту в воді нітратів негативно відіб'ється на вмісті в крові базофілів, еозинофілів та лімфоцитів;
- збільшення вмісту бікарбонатів позначиться шкідливим впливом на еозинофіли, лімфоцити, базофіли та моноцити.
- збільшення вмісту кальцію відіб'ється на концентрації еозинофілів, базофілів та лімфоцитів крові;
- збільшення сухого залишку у воді свідчить про відхилення від нормальних концентрацій лімфоцитів, еозинофілів, базофілів та моноцитів.
- слід зазначити, що відхилення від нормальних значень більшості складових питної води не суттєво позначиться на сегментоядерних та паличкоядерних нейтрофілах.

Дана залежність свідчить про наявність і організмі досліджуваних риб запальних та інфекційних процесів, а також вказує на адаптацію імунітету риб.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Экологическая оценка методом биотестирования качества водных объектов в регионах добычи нефти/[Кузнецов Д. И., Мамедов Р.М. и др.]/// Сибирский экологический журнал. – 2009. - № 3. - С. 337-339.
2. Toxicity Assessment of Water Samples from Rivers in Central Poland Using a Battery of Microbiotests – a Pilot Study/[Kaza M., Mankiewicz-Boczek J., Izydorczyk K., Sawicki J.] // Polish J. of Environ. Stud. - Vol. 16. - № 1. - 2007. - P. - 81-89.
3. Proposal and application of an ecotoxicity biotest based on *Escherichia coli*/ [Espigares M., Roman I., Gonzalez Alonso J. M., Yeste F. et all.] // Journal of Applied Toxicology. -1990. - Volume 10. - Issue 6. - P. 443–446.
4. Bulgakov N. G., Dubinina V. G., Levich A. P., Teriochin A. T. A Method of Searching for Correlation Between Hydrobiological Indices and Abiotic Factors (Using Commercial Fish Catches and Productivity as Examples) // Biology Bulletin of the Russian Academy of Science. 1995. V. 22. № 2. P. 184–190.
5. Крайнюков О.М. Регресійний аналіз залежності між результатами вимірювань компонентного складу і визначення рівнів токсичності води / О.М. Крайнюков // Вісник ХНУ. Сер.: Екологія. - №1004. – Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2013. – С.68-73.
6. Верголяс М.Р. Визначення токсичності водних зразків з використанням гематологічних параметрів риб // Фактори експериментальної еволюції організмів. - Київ, 2015., - Т.17, С. 299-302.
7. Vergolyas M. R. Blood as integrated system of organism / M. R. Vergolyas // ScienceRise. - 2016. - № 2(1). – P. 7-11.

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ (В РОЗРІЗІ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН У ВНЗ АГРООСВІТИ УКРАЇНИ)

КРИЛОВА Ю. С.

Аспірант

Національний транспортний університет

м. Київ, Україна

Анотація. У статті зроблено спробу розкрити окремі аспекти використання компетентнісного підходу в самореалізації студентів аграрного вузу на основі вивчення спеціальних дисциплін в агросфері. Розглянуто підготовку майбутніх фахівців з використанням засобів програмування технічних та технологічних систем в теорії та на практиці.

Ключові слова: компетентнісний підхід; спеціальні дисципліни; Інформаційна компетентність; самостійне опрацювання; програмування технологічних систем.

Постановка проблеми. Перехід до інформаційного суспільства вимагає від системи освіти рішення принципово нової проблеми підготовки людей, пристосованих до швидкоплинних реалій навколишньої дійсності, здатних не тільки сприймати, зберігати і відтворювати інформацію, а й продукувати нову, керувати інформаційними потоками і ефективно їх обробляти. [1]

На сучасному ринку праці затребуваними є фахівці з високим рівнем інформаційної компетентності. Зростаючі темпи комп'ютерного та інформаційного розвитку виробничих і соціальних процесів змінили вимоги роботодавців до молодих фахівців. Розвинутому суспільству потрібні сучасно освічені, моральні, заповзятливі люди, котрі можуть самостійно приймати рішення вибору, здатні до співробітництва, відрізняються мобільністю, динамізмом, конструктивністю, готові до міжкультурного взаємодії, що

володіють почуттям відповідальності за долю країни, за її соціально-економічне процвітання. На науково-соціальному рівні в сучасному суспільстві виникла необхідність формування особистості, готової до оновлення знань у продовж усього життєвого шляху. Для вільної орієнтації в інформаційному потоці людина повинна володіти інформаційною компетентністю як однієї зі складових загальної культури. Для подальшого аналізу проблеми визначимося з поняттям «інформаційної компетентності». Інформаційна компетентність - володіння знаннями, вміннями, навичками і досвідом їх використання при вирішенні певного кола соціально-професійної них задач засобами нових інформаційних технологій, а також уміння удосконалювати свої знання і досвід в професійній області. [2]

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні роки з'явився ряд робіт: (Завьялов А.Н [1], Зеер Э.Ф. [2], Коваль Т, Соколова І. [4], Безпалова О.О. [5], Литвин А.В., Мамрич С.А [7], Сілютіна І.М[8], і інші), компетентнісний підхід є способом досягнення нового якісного утворення. Він визначає напрямок зміни освітнього процесу, його пріоритети, це змістовний ресурс розвитку. Авторами активно обговорюються питання проектування третього покоління на компетентнісній основі, розробки моделі підготовки бакалаврів, спеціалістів і магістрів в умовах переходу України на дворівневу систему вищої професійної освіти в рамках реалізації положень Болонської декларації. Компетентнісний підхід сьогодні - інноваційний процес в освіті, який відповідає прийнятій у більшості розвинених країн загальної концепції освітнього стандарту і прямо пов'язаний з переходом на систему компетентностей в конструюванні змісту освіти і системі контролю його якості. В його основі лежить культура самовизначення (формування здатності і готовності самовизначатися, самореалізовуватися, саморозвиватися). Професійно розвиваючись, такий фахівець має можливість створювати щось нове (інноваційний) у своїй професії. Він здатний нести відповідальність за прийняте рішення, визначати цілі, виходячи зі сформованих у нього ціннісних підстав

Метою статті є дослідження інформаційної компетентності як одна із основних умов та особливостей для забезпечення випускника агротехнічного вищого навчального закладу освіти високим попитом на ринку праці.

Результати дослідження. Відповідно до Державного стандарту професійно-технічної освіти, основу теоретичного навчання, що забезпечує професійну підготовку учнів за професією (групою професій), складає вивчення загально-технічних і спеціальних предметів

Загально технічний цикл навчання – це забезпечення сукупністю предметів навчального плану що забезпечують вивчення наукових основ техніки й технології міжгалузевого характеру. Цей цикл покликаний, насамперед, вирішувати завдання технічної освіти в рамках професії виробничої сфери при програмуванні задач, технічних та технологічних систем для забезпечення студентів агротехнічного закладу освіти інформаційною компетентністю

Інформаційна компетентність є однією з ключових рис, котрими повинна володіти особистість, здатна успішно адаптуватися до постійно мінливих умов життєдіяльності. Проблема формування інформаційної компетентності вирішується на державно правовому рівні і має своє відображення Законі України «Про освіту »[4], в «Концепції формування інформаційного суспільства». Розвиток інформаційної компетентності ґрунтується на ідеї безперервності освіти, рушійною силою якого є усвідомлення необхідності студентами переходу на наступний щабель подолання невідповідності між рівнями освоєння теоретичних знань і практичних компетентностей. Принцип безперервності заснований на ідеї забезпечення руху студента від незнання до повного освоєння знань, самонавчання, формуванню компетенцій. Формування інформаційної компетентності у фахівця нерозривно пов'язане з необхідністю розвитку у нього та інших видів компетенцій.

Проблеми розвитку інформаційної компетентності студентів обумовлена наступними протиріччями між:

1. інтенсивним потоком накопичення інформації, швидким темпом амортизації знань в сучасному інформаційному світі і обмеженими можливостями їх

засвоєння особистістю з недостатнім рівнем сформованої інформаційної компетентності;

2. збільшеними вимогами суспільства до рівня підготовки фахівців, використання інформаційної технології та рівнем інформаційної компетентності випускників аграрних вузів;

3. однією з цілей сучасної освіти, пов'язаної з необхідністю підвищення рівня інформаційної компетентності в процесі навчання у вузі і з недостатньою розробленістю теоретичних і методичних аспектів її розвитку.

В числі основних цілей позначена підготовка високоосвічених особистостей і висококваліфікований них фахівців, здатних до професійного росту та професійної мобільності в умовах інформатизації суспільства і розвитку наукоємних технологій [3]. В наш час розвиток інформаційних технологій представляє користувачам нові можливості, що тягне за собою розвиток інформаційної компетентності в системі вищої освіти, в тому числі і освіти у аграрних закладах України.

Засоби інформатики і нові інформаційні технології все ширше проникають в економіку, науку, освіту, культуру, політику, а також в області сільського господарства. У зв'язку з цим головними завданнями при формуванні інформаційних компетенцій студентів у аграрному вузі встановлюються наступні кроки: підготувати студентів до життя в інформаційному суспільстві, сформувати у них уміння користуватися інформацією в різних її видах, володіти способами спілкування за допомогою комп'ютерних, інформаційних технологій, усвідомлювати наслідки впливу на людину засобів інформації. Провідним компонентом кінцевої моделі випускника аграрного вузу є інформаційна компетентність.

Поетапний розвиток інформаційної компетентності у студентів, можливо, забезпечити за допомогою проектування і впровадження спеціальної моделі інформаційної компетентності, що включає розвиток основних особистісних характеристик і професійних навичок учнів.

Інформаційна компетентність передбачає вільну орієнтацію в інформаційних потоках:

- самостійне одержання, обробку і використання суб'єктом інформації з допомогою комп'ютерів, телекомунікацій та інших засобів зв'язку;
- використання інформаційних технологій при вирішенні задач, які він (суб'єкт) ставить для досягнення мети своєї діяльності.

Інформаційна компетентність поряд з формуванням здатності до вільної орієнтації в інформаційних потоках передбачає, зокрема, вільне володіння вербальними і невербальними засобами спілкування з іншими людьми за допомогою сучасних засобів інформатики. Вирішенню цих завдань сприяє вивчення курсу технічної творчості, як одного із засобів формування інформаційної компетентності у студента вищого агротехнічного закладу освіти України .

Дуже важливим є усвідомлення майбутнім спеціалістом (фахівцем аграрної сфери) ролі об'єктно-орієнтованого програмування в процесі формування інформаційної компетентності. По-перше, вивчення об'єктно-орієнтованого програмування (ООП) виробляють навички оперування з програмуванням технологічних систем. По-друге, ООП займає провідне місце при розробці прикладного програмного забезпечення всіх сфер діяльності, і випускник, який отримує аграрну спеціальність, повинен мати уявлення про сучасні технології та підходи до аграрного виробництва під час вибору своєї майбутньої професії. По-третє, ООП може служити основою для створення автоматизованого робочого місця з метою зменшення фізичної роботи та покращення її виконання для забезпечення ефективного результату.

Висновки. Реалізація можливостей курсу спеціальних дисциплін напрямку «Процеси, машини та обладнання в АПК» буде педагогічно доцільна (виправдана) і призведе до підвищення рівня інформаційної компетентності студентів вищих аграрних закладів освіти України, якщо:

1. підготовку майбутніх фахівців проводити з використанням проблемно-діяльнісного підходу до навчання засобами програмування технічних систем;

2. доповнити методичне забезпечення спеціального курсу комплексом навчальних функціональних завдань, розроблених з урахуванням професійно-орієнтованих вимог і забезпечують формування компонентів інформаційної компетентності.

Реалізація компетентного підходу в професійній освіті буде сприяти досягненню його основної мети - підготовці кваліфікованого спеціаліста (фахівця) відповідного рівня і профілю, конкурентоздатного на ринку праці, вільно володіє своєю професією й орієнтованого в суміжних областях діяльності, здатного до ефективної роботи за фахом на рівні світових стандартів, готового до постійного професійного росту та вдосконалення, соціальної та професійної мобільності .,

ЛІТЕРАТУРА

1. Завьялов А.Н. Педагогические проблемы эффективного формирования информационной компетенции // XIII Ершовские чтения: Межвузовский сборник научно-методических статей. Материалы международной научно-методической конференции (18 –19 февраля, 2003 г.) / Под ред. В.Н. Евсеева. 2003. С. 166-168.
2. Зеер Э.Ф. Модернизация профессионального образования: компетентностный подход // Образование и наука. 2004. Вып. 3.
3. Завьялов А.Н. Формирование информационной компетентности у будущих специалистов в области новых информационных технологий // Международный конгресс конференций «Информационные технологии в образовании». XIII Международная конференция, «Информационные технологии в образовании»: Сборник трудов участников конференции. Часть III. (16 – 20 ноября, 2003 г.). М.: Просвещение, 2003. С. 34 – 35.